

Försvarshögskolan

Webbpoliser, gaming och kontranarrativ

Digitalt förebyggande arbete mot extremism och våldsbejakande extremism

Linda Ahlerup & Magnus Ranstorp

Centrum för totalförsvaret och samhällets säkerhet (CTSS) samlar hela Försvarshögskolans kompetens och möter samhällets kunskapsbehov inom totalförsvaret och samhällets säkerhet. Våra kunskapsområden terrorism, totalförsvaret, informationssäkerhet och krisberedskap bygger på forskning och beprövad erfarenhet.

Denna studie har genomförts på uppdrag av Center mot våldsbejakande extremism (CVE).

© Författarna och Försvarshögskolan 2022.

ISBN: 978-91-88975-22-5

Omslagsbild: Unsplash.com

Sammanfattning

I takt med att internet, iPhones och smartphones har kommit att bli en integrerad del av många människors vardag har även betydelsen av den digitala arenan ökat bland de våldsbejakande extremistiska miljöerna. I Sverige har det under de senaste åren genomförts ett flertal viktiga studier i relation till extremism och den digitala arenan. Det saknas emellertid studier som mer specifikt fokuserar på hur den digitala arenan kan integreras i samt stärka det förebyggande arbetet *mot* extremism och våldsbejakande extremism – vilket utgör denna studies fokusområde. Genom att beskriva och diskutera femton exempel på metoder som används inom en svensk samt en europeisk kontext belyser studien hur digitala verktyg potentiellt kan appliceras och integreras i det lokala och nationella förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism. Utöver detta beskrivs och analyseras potentiella fördelar samt utmaningar med användningen av den digitala arenan i förhållande till just förebyggande arbete, vilket även innefattar en diskussion kring olika metoder och verktygs effektivitet.

Studien påvisar bland annat att det finns oändliga möjligheter att använda sig av den digitala arenan i förhållande till förebyggande arbete, samt att integreringen av den digitala arenan är ytterst centralt för att på ett effektivt sätt kunna förebygga och motverka just extremism och våldsbejakande extremism. Detta då en stor del av extremistiska aktörers aktiviteter i dagsläget sker just online, samt då det är tydligt att online- och offlinedimensionen inte kan separeras funktionellt. Det konstateras dock att flera av de befintliga initiativ som studeras främst tenderar att existera som isolerade företeelser, snarare än att exempelvis utgöra en del av en omfattande nationell handlingsplan samt strategi i relation till det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism. Trots att det alltså existerar ett flertal intressanta projekt och initiativ med potential att eventuellt kunna integreras och användas i större utsträckning är det i dagsläget både spretigt och fragmenterat – både nationellt och internationellt.

Det konstateras även att det finns goda men isolerade exempel i Sverige på hur den digitala arenan kan integreras i det förebyggande arbetet, men att det samtidigt föreligger en generell avsaknad av projekt som på ett strategiskt och holistiskt sätt använder sig av just den digitala sfären. Vidare befinner sig existerande projekt fortfarande i ett tidigt skede. Svenska myndigheter bör således generellt fundera på hur man kan integrera den digitala arenan samt etablera en mer dynamisk onlinenärvaro i sitt dagliga arbete. I dagsläget är det exempelvis väldigt få myndigheter som erbjuder möjligheten till en digital dynamisk interaktion mellan myndigheter och medborgare. I framtiden kommer det dock att vara oundvikligt med en fördjupad digitaliseringsprocess.

Studien påvisar även att ett flertal av de projekt som beskrivs har uppvisat olika former av framgångar – och att flera av dessa initiativ därmed skapar potentiell inspiration för lanseringen av liknande initiativ i Sverige. Det konstateras dock att det inte går att isolera ett eller ett fåtal verktyg som kan bedömas utgöra de mest optimala för att arbeta förebyggande online. Istället kan olika former av verktyg bidra med olika aspekter. Därför krävs det också en palett av olika initiativ – med olika funktioner och fokusområden. I vissa fall bör även dessa initiativ integreras i en omfattande handlingsplan och strategi.

Innehåll

1. Introduktion	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Begreppsmässiga utgångspunkter	2
1.3.1 Extremism och våldsbejakande extremism	2
1.3.2 Radikalisering	4
1.3.3. Kontranarrativ	6
1.4 Metodologiska överväganden	7
1.4.1 Exempel på initiativ	7
1.4.2 Avgränsningar och begränsningar	9
1.4.3 Intervjuer	10
1.4.4 Övrigt material	11
1.4.5 Källkritik	11
1.4.6 Etiska överväganden	12
2. Litteraturöversikt: extremism online	13
2.1 Inledning	13
2.2 Det virtuella landskapet	14
2.3 Hur extremistiska aktörer använder sig av den digitala sfären	19
2.3.1 Spridning av propaganda	20
2.3.2 Sociala interaktioner och nätverkande	22
2.3.3 Radikalisering och rekrytering	24
2.3.4 Logistik, planering och mobilisering	28
2.3.5 Finansiering	30
2.4 Begreppet onlineradikalisering och relationen mellan online- och offlinedimensionen	31
3. Femton innovativa sätt att använda sig av den digitala arenan i relation till förebyggande arbete	35
3.1 Gamen met de politie	35
3.1.1 Hur har initiativet fungerat?	36
3.2 Les Promeneurs du Net & Web Citizen Training Program	37
3.2.1 Hur har initiativet fungerat?	40
3.3 Veebikonstaabel	42
3.3.1 Hur har initiativet fungerat?	45
3.4 Counter Conversations	46
3.4.1 Hur har initiativet fungerat?	48
3.5 Seriously	49
3.5.1 Hur har initiativet fungerat?	51
3.6 Malmö – Trygg och säker digital stad	52
3.6.1 Hur har initiativet fungerat?	54

3.7 Politiets Online Patrulje	55
3.7.1 Hur har initiativet fungerat?	57
3.8 Politiets nettpatruljer	58
3.8.1 Hur har initiativet fungerat?	61
3.9 RETHINK	62
3.9.1 De sju kontranarrativskampanjerna.....	63
3.9.2 Hur har initiativet fungerat?	66
3.10 The Redirect Method.....	67
3.10.1 Hur har initiativet fungerat?	69
3.11 Islam-ist och Tränen de Dawa	70
3.11.1 Hur har initiativet fungerat?	72
3.12 Jamal al-Khatib.....	73
3.12.1 Hur har initiativet fungerat?	74
3.13 Extremkoll.se	76
3.13.1 Hur har initiativet fungerat?	78
3.14 Prevent Duty training	79
3.14.1 Hur har initiativet fungerat?	80
3.15 Streetwork@online.....	81
3.15.1 Hur har initiativet fungerat?	84
4. Analys.....	86
4.1 Inledning	86
4.2 Fördelar med att använda sig av den digitala arenan	86
4.3 Utmaningar samt avvägningar i förhållande till att använda sig av den digitala arenan	89
4.4 Vilka typer av metoder och verktyg är mest effektiva?	92
5. Slutsatser	101
Referenser	103

1. Introduktion

1.1 Inledning

I takt med att internet, iPhones och smartphones har kommit att bli en integrerad del av många människors vardag har även betydelsen av den digitala arenan ökat bland de våldsbejakande extremistiska miljöerna. I Säkerhetspolisens senaste årsbok för år 2021 påvisas det bland annat att:

De senaste åren har sociala medier kommit att bli den kanske främsta plattformen för våldsbejakande extremister, som flyttat delar av den fysiska verksamheten till digitala plattformar. De gör det möjligt för våldsbejakande extremister att radikaliserar och rekrytera, men också att uppmana till brottsliga aktiviteter och planera brott. Dessutom kan de digitala plattformarna användas för att bygga gemenskap.¹

I Sverige har det under de senaste åren genomförts ett flertal viktiga studier i relation till extremism och den digitala arenan. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har exempelvis publicerat ett flertal värdefulla rapporter som bland annat analyserar olika dimensioner av den Islamiska statens (IS) digitala propaganda,² svenska autonoma rörelers digitala närvaro,³ hur företrädare för olika former av våldsbejakande ideologier använder sig av den digitala arenan samt presenterar sina budskap online (både i Sverige och internationellt),⁴ samt förekomsten av ekofascistisk propaganda på den krypterade meddelandetjänsten Telegram.⁵ Även forskare som Michael Krona har bistått med ett antal värdefulla alster i relation till IS digitala propagandamaskineri, inklusive svenska individers involvering i det så kallade digitala jihad (för ytterligare diskussion kring publikationer på området, se kapitel två).⁶

Det saknas emellertid studier som mer specifikt fokuserar på hur den digitala arenan kan integreras i samt stärka det förebyggande arbetet *mot* extremism och våldsbejakande extremism, vilket är ett område som denna studie syftar till att belysa.

---

¹ Säkerhetspolisens, *Säkerhetspolisens årsbok 2021*, (Stockholm: Säkerhetspolisens, 2022): 36, https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.650ed51617f9c29b552287/1649683389251/Sakerhetspolisen_arsbok%202021.pdf

² L. Kaati (red.), *Det digitala kalifatet: En studie av Islamiska statens propaganda*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2017); K. Cohen & L. Kaati, *Digital Jihad: Propaganda from the Islamic State*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2018).

³ L. Kaati (red.), *Den digitala kampen: Autonoma rörelser på nätet*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2018).

⁴ L. Kaati, *Hatbudskap och våldsbejakande extremism i digitala miljöer*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2017).

⁵ L. Kaati, K. Cohen, B. Pelzer, J. Fernquist & H. Pollack Sarnecki, *Ekofascism: En studie av propaganda i digitala miljöer*, FOI Memo 7441, (Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2020-12-21).

⁶ M. Krona, 'Swedish "media jihad": The active role of Swedish terrorists and supporters in Islamic State media', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin (red.), *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 45-65; M. Krona, 'Collaborative Media Practices and Interconnected Digital Strategies of Islamic State (IS) and Pro-IS Supporter Networks on Telegram', *International Journal of Communication*, Vol. 14, (2020): pp. 1888-1910; M. Krona & R. Pennington (red.), *The Media World of ISIS*, (Bloomington: Indiana University Press, 2019).

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens övergripande syfte är att bidra med fördjupad kunskap kring hur digitala verktyg kan appliceras och integreras i det lokala och nationella förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism. Genom att beskriva, belysa och diskutera ett antal exempel på metoder som används inom en europeisk kontext är målsättningen således att bidra med ökad kunskap på området, samt att även bistå med konkreta förslag på metoder som potentiellt skulle kunna appliceras i en svensk kontext. Detta innefattar även att analysera och diskutera olika metodors effektivitet, samt vilka utmaningar som finns med användningen av olika former av digitala verktyg och metoder. Den övergripande målsättningen med detta är i sin tur framför allt att bidra med fördjupad kunskap för yrkesverksamma som arbetar med att förebygga extremism och våldsbejakande extremism på lokal nivå i Sverige, och hur den digitala arenan på ett effektivt sätt kan inkluderas i detta arbete.

Mer specifikt ämnar studien således besvara följande frågeställningar:

- Hur arbetar svenska och andra europeiska statliga och icke-statliga institutioner praktiskt med den digitala arenan i relation till det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism?
- Vilka exempel finns på europeiska initiativ och metoder som möjligen skulle kunna appliceras i en svensk kontext?
- Vilka utmaningar finns i relation till användningen av den digitala arenan i relation till det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism?

1.3 Begreppsmässiga utgångspunkter

Flera av de begrepp som används inom ramen för studien är både komplexa och omstridda och kan – beroende på avsändare och kontext – syfta på olika innebörder. Nedan följer därmed en diskussion kring de mest centrala begreppen som används i studien.

1.3.1 Extremism och våldsbejakande extremism

Begreppen extrem och extremism kan användas på ett flertal olika sätt, men används ofta för att beskriva någon form av ytterlighet. Säkerhetspolisen använder exempelvis begreppet extremism för att "beskriva rörelser, ideologier eller personer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning".⁷ Detta innebär att den grundläggande demokratiska principen om att politiska och samhällsliga förändringar kan och ska uppnås genom demokratiska processer inte accepteras. Istället används extrema metoder i syfte att förändra samhället i önskad riktning.⁸

Vissa av de aktörer som faller inom ramen för begreppet extremism förespråkar, stödjer, eller utövar även våld i syfte att uppnå en sådan förändring. I en sådan kontext används begreppet *våldsbejakande* extremism. En av de mest förekommande operationella definitionerna av

---

⁷ Säkerhetspolisen, *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*, (Stockholm: Säkerhetspolisen, 2010): 27,

<https://cve.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e2160/1547452379244/S%C3%A4po%20V%C3%A5ldsbejakande%20islamistisk%20extremism%202010.pdf>

⁸ Ds 2014:4, *Våldsbejakande extremism i Sverige – nuläge och tendenser*, Justitiedepartementet, (Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer): 21,

<https://www.regeringen.se/49bb8c/contentassets/a76118e6b4fc49bfba45804f6bb3c956/valdsbejakan-de-extremism-i-sverige--nulage-och-tendenser-ds-20144>

begreppet våldsbejakande extremism "avser handlingar som stödjer, uppmanar till eller omfattar deltagande i ideologiskt motiverade våldshandlingar för att främja en sak".⁹ En central aspekt av denna begreppsdefinition är således att våldsbejakande ideologier sammankopplas med ett agerande, och att det därmed görs en tydlig distinktion mellan åsikt och handling.

I detta sammanhang är det dock viktigt att understryka att begreppet våldsbejakande inte nödvändigtvis bör likställas med att vara våldsbenägen. Enligt Säkerhetspolisens definition kan ett våldsbejakande beteende även innefatta "ett långvarigt stöd till våldshandlingar som andra begär, trots att personen själv aldrig utövar våld".¹⁰ En individ kan således falla inom ramen för begreppet våldsbejakande utan att själv nödvändigtvis delta i våldshandlingar.

Begreppet våldsbejakande behöver inte heller enbart syfta på en individ eller en grupp beteende, utan kan exempelvis också användas för att beskriva innehållet i ett visst material. Enligt Säkerhetspolisen innebär kategoriseringen av ett material som våldsbejakande att "materialets innehåll inte bara accepterar våldsanvändning utan även stödjer användningen av ideologiskt motiverat våld för att främja en sak".¹¹ Begreppet våldsbejakande kan således även användas för att beskriva vissa typer av innehåll som publiceras och cirkulerar på sociala medier – som exempelvis bilder, videoklipp eller kommentarer som uppmanar till eller stödjer användningen av våld för att skapa någon form av samhällelig förändring.

I sammanhanget är det dock viktigt att understryka att även aktörer som inte förespråkar eller använder sig av våld också kan vara problematiska utifrån andra aspekter. Detta kan exempelvis innefatta förnekandet eller begränsningen av vissa individer och gruppers demokratiska fri- och rättigheter, eller andra former av antidemokratiska handlingar.¹² Därtill är gränsen mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande aktörer ofta långt ifrån självklar, där sådana aktörer ofta befinner sig på ett kontinuum – vilket är något som exempelvis Försvarshögskolan har påvisat i sina studier om den svenska salafistiska- och salafist-jihadistiska- samt den radikalnationalistiska miljön.¹³

Även Säkerhetspolisen har konstaterat att gränsen mellan de våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremistmiljöerna har blivit allt mer diffus, samt att de aktörer som enbart uttrycker extrema åsikter också påverkar de våldsbejakande delarna av miljöerna – antingen

---

⁹ C. Edling & A. Rostami, 'Inledning', i SOU 2017:67, *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*, (2017): 15, http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2014/10/SOU-2017_67_webb.pdf

¹⁰ Säkerhetspolisen, (2010): 27.

¹¹ Säkerhetspolisen, (2010): 27.

¹² Säkerhetspolisen, (2010): 26.

¹³ M. Ranstorp, F. Ahlin, P. Hyllengren & M. Normark, *Mellan salafism och salafistisk jihadism: Påverkan mot och utmaningar för det svenska samhället*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2018), <http://fhs.diva-portal.org/smash/get/diva2:1231645/FULLTEXT02.pdf>; M. Ranstorp & L. Ahlerup (red.), *Salafism och salafistisk jihadism 2.0: Påverkan mot och utmaningar för det svenska demokratiska samhället*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2022), <https://www.fhs.se/download/18.3189106718029a6af301898c/1650451919209/Salafism%20och%20salafistisk%20jihadism%202.0.pdf>; M. Ranstorp & F. Ahlin (red.), *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020), <https://www.fhs.se/download/18.aa44b1740d51053bc784/1599031490867/Fr%C3%A5n%20Nordiska%20motst%C3%A5nds%20r%C3%B6relsen%20till%20alternativh%C3%B6gern%20-%20en%20studie%20om%20den%20svenska%20radikalnationalistiska%20milj%C3%B6n.pdf>

direkt eller indirekt.¹⁴ I Säkerhetspolisens årsbok för år 2021, och i relation till våldsbejakande extremism och digitala plattformar, konstateras det exempelvis att:

Utvecklingen går att likna vid två vågor. Den ena driver den andra framför sig, och den andra vågen växer sig stark av den första. Den bakomliggande vågen består av alla de som genom hur de agerar på nätet bidrar till radikaliserings av extremister, då allt fler uttrycker sig på ett sätt som våldsbejakande extremister tidigare varit ensamma om. Detta utgör en grogrund för rekrytering, inte minst av unga individer.¹⁵

Det finns således ett behov av att ta ett helhetsgrepp om existerande extremistmiljöer. Detta är också anledningen till att denna studie inte har ett exklusivt fokus på förebyggande arbete mot *våldsbejakande* extremism, utan snarare diskuterar förebyggande åtgärder mot både våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremistmiljöer.

1.3.2 Radikalisering

Begreppet radikaliserings är både ett omtvistat och komplext begrepp, och har varit föremål för omfattande debatt – både akademiskt och politiskt. I dagsläget finns det varken en gemensam eller allmänt accepterad definition av begreppet radikaliserings inom akademien, och användningen av begreppet tenderar stundtals att syfta till olika – om än överlappande – fenomen.¹⁶ Donatella Della Porta och Gary LaFree har exempelvis påvisat att ett flertal forskare har konceptualiserat begreppet som en process som kännetecknas av ett ökat engagemang för samt användningen av våldsamma medel och metoder i relation till politiska konflikter. En sådan konceptualisering innebär således att en individ genomgår någon form av *förändring* i dennes syn på en given situation – där situationen i allt högre grad definieras med hjälp av dikotoma termer – samt att individen i allt större utsträckning gör uttryck för mer “radikala” syften och mål. En sådan definition syftar därmed både på en förändring i individens attityd *och* i dennes beteende.¹⁷

I detta sammanhang är det dock viktigt att poängtera att radikala åsikter inte nödvändigtvis behöver utgöra ett försteg till eller resultera i ett våldsamt beteende. På samma sätt som radikala åsikter inte behöver omsättas i våld är det inte heller en självklarhet att de individer som utgör en del av en våldsbejakande gruppering nödvändigtvis är ideologiskt övertygade. Att ansluta sig till en våldsbejakande extremistisk gruppering kan även baseras på andra orsaker – som exempelvis en individs strävan efter gemenskap.¹⁸

Clark McCauley och Sophia Moskalenko har exempelvis definierat begreppet radikaliserings enligt följande:

Functionally, political radicalization is increased preparation for and commitment to intergroup conflict. Descriptively, radicalization means change in beliefs, feelings and

---

¹⁴ Säkerhetspolisen, ‘Terrorism och extremism’, (2022-05-09), <https://sakerhetspolisen.se/hoten-mot-sverige/terrorism-och-extremism.html>

¹⁵ Säkerhetspolisen, *Säkerhetspolisens årsbok 2021*, (2022): 36-37.

¹⁶ C. Winter, P. Neumann, A. Meleagrou-Hitchens, M. Ranstorp, L. Vidino & J. Fürst, ‘Online Extremism: Research Trends in Internet Activism, Radicalization, and Counter-Strategies’, *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 14, Nr. 2, (2020): 3.

¹⁷ D. Della Porta & G. LaFree, ‘Processes of Radicalization and De-Radicalization’, *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 6, Nr. 1, (2012): 6-7.

¹⁸ Della Porta & LaFree, ‘Processes of Radicalization and De-Radicalization’, (2012): 7.

behaviors in directions that increasingly justify intergroup violence and demand sacrifice in defense of the ingroup.¹⁹

I enlighet med denna definition har McCauley och Moskalenko även argumenterat för att radikalisering inte nödvändigtvis behöver innebära ett faktiskt deltagande i olagliga eller våldsamma politiska aktioner, utan att en sådan process även kan innefatta just legala och icke-våldsamma handlingar. Enligt McCauley och Moskalenko representerar terrorhandlingar således en extrem form av radikalisering,²⁰ och en våldshandling är därmed inte per definition en nödvändighet för att kunna rymmas inom begreppet "radikalisering". Detta är även något som har lyfts fram av Abay Gaspar et al., som har förespråkade en bredare förståelse av radikalisering som fenomen, som både kan manifesteras genom våldsamma och icke-våldsamma politiska aktioner. Detta då en allt för snäv definition exempelvis riskerar att bortse från vad en sådan process potentiellt *skulle* kunna leda till, även om det ännu inte har hänt.²¹ En av de största skiljelinjerna i debatten kring begreppet radikalisering handlar således om just kopplingen mellan radikalisering som process samt våldsutövning, där vissa definitioner anammar ett bredare perspektiv medan andra inkluderar just våldsutövning som en del av begreppets innebörd.²²

Utöver akademiska definitioner har även ett flertal statliga institutioner utvecklat och presenterat konceptualiseringar av begreppet "radikalisering". Säkerhetspolisen har exempelvis definierat begreppet som "den process som leder till att en person eller en grupp stödjer eller utövar ideologiskt motiverat våld för att främja en sak".²³ I Säkerhetspolisens diskussion kring myndighetens definition av begreppet görs också en hänvisning till dess löpande verksamhet som innefattar att förebygga och förhindra säkerhetshotande verksamhet – vilket *inte* innefattar icke-våldsbejakande aktörer – och att detta är anledningen till att myndigheten använder sig av en snävare definition av begreppet. Vidare påvisas att det också finns en risk med att använda en alltför omfattande definition av begreppet, då en sådan användning riskerar att resultera i att ett stort antal individer skulle kunna kategoriseras som just radikaliserade – vilket i sin tur riskerar att leda till att åtgärder som syftar till att stävja en sådan utveckling snarare får motsatt effekt.²⁴

I enlighet med den diskussion som fördes i sektion 1.3.1 går det dock att konstatera att gränsen mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande aktörer ofta är långt ifrån självklar, och att begreppet våldsbejakande inte nödvändigtvis bör likställas med att vara våldsbenägen eller att

---

¹⁹ C. McCauley & S. Moskalenko, 'Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism', *Terrorism and Political Violence*, Vol. 20, Nr. 3, (2008): 416.

²⁰ C. McCauley & S. Moskalenko, 'Individual and Group Mechanisms of Radicalization', i L. Fenstermacher, L. Kuznar, T. Rieger & A. Speckhard (red.), *Protecting the Homeland from International and Domestic Terrorism Threats: Current Multi-Disciplinary Perspectives on Root Causes, the Role of Ideology, and Programs for Counter-radicalization and Disengagement*, (Washington: Air Force Research Laboratory, 2010): 82, <http://nsiteam.com/social/wp-content/uploads/2016/01/Protecting-the-Homeland-from-International-and-Domestic-Terrorism-Threats-January-2010.pdf>

²¹ H.A. Gaspar, C. Daase, N. Deitelhoff, J. Junk & M. Sold, 'Radicalization and Political Violence – Challenges of Conceptualizing and Researching Origins, Processes and Politics of Illiberal Beliefs', *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 14, Nr. 2, (2020): 4-5.

²² A. Meleagrou-Hitchens & N. Kaderbhai, *Research Perspectives on Online Radicalisation: A Literature Review, 2006-2016*, (London: International Centre for the Study of Radicalisation, ICSR, 2017): 14, <https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/05/ICSR-Paper-Research-Perspectives-on-Online-Radicalisation-A-Literature-Review-2006-2016.pdf>

²³ Säkerhetspolisen, (2010): 30.

²⁴ Säkerhetspolisen, (2010): 29-30.

en individ själv deltar i våldshandlingar. I denna studie används begreppet radikaliserings således i en bredare bemärkelse, där faktisk våldsutövning således inte är en nödvändig förutsättning för att en individ ska kunna betraktas som radikaliserad. I linje med den definition som föreslås i Winter et al. litteraturöversikt om online-extremism används begreppet radikaliserings i denna studie för att beskriva den uppsättning av processer som resulterar i att en individ börjar engagera sig i någon form av doktrinär extremism – oavsett om detta engagemang tar sig uttryck online eller offline.²⁵

1.3.3. Kontranarrativ

Begreppet kontranarrativ syftar i vardagligt tal på en alternativ eller kontrasterande berättelse, som står i motsats till ett annat narrativ.²⁶ Termen har dock också kommit att anammas i relation till förebyggande samt motverkande arbete mot våldsbejakande extremism och terrorism, och används då ofta för att beskriva ett flertal olika former av aktiviteter.²⁷ I detta sammanhang kan begreppet exempelvis dels avse det som kan beskrivas som *direkta kontranarrativ*, som genom att konfrontera och dekonstruera extremistisk propaganda syftar till att ifrågasätta och motverka extremistiska ideologier och tillhörande livsstilar. Denna form av kontranarrativ kan exempelvis innefatta att göra narr av, utmana eller sticka hål på falska och felaktiga argument som används inom olika former av extremistisk propaganda.²⁸ I vissa fall används även begreppet kontrapropaganda för att beskriva liknade former av initiativ.²⁹

Å andra sidan kan begreppet bland annat också syfta på användningen av så kallade *positiva alternativa narrativ*. Sådana initiativ baseras inte på en direkt konfrontation med de extremistiska ideologier som avses motverkas, utan syftar istället till att erbjuda sårbara grupper just alternativa narrativ, med målsättningen att sådana insatser ska minska extremistiska rörelser och ideologiers attraktionskraft. Detta kan exempelvis ske genom att lyfta fram och främja mer moderata röster och tolkningar av en specifik religion eller ideologi.³⁰

Begreppet kontranarrativ används således i denna studie för att referera till olika former av budskap som antingen syftar till att erbjuda individen ett positivt alternativ till extremistisk propaganda, eller som syftar till att dekonstruera, utmana och ifrågasätta sådana former narrativ. Detta i syfte att förebygga och motverka olika former av extremism och våldsbejakande extremism.³¹

---

²⁵ Winter et al., 'Online Extremism: Research Trends in Internet Activism, Radicalization, and Counter-Strategies', (2020): 5.

²⁶ Merriam-Webster, 'Counternarrative', (u.å), <https://www.merriam-webster.com/dictionary/counternarrative>

²⁷ A-S. Hemmingsen & K.I. Castro, *The Trouble with Counter-Narratives*, (Köpenhamn: Danish Institute for International Studies, DIIS, 2017): 9, https://pure.diis.dk/ws/files/784884/DIIS_RP_2017_1.pdf

²⁸ T. Gemmerli, 'Extremism on the Internet: The Fight Against Online Radicalisation Starts Offline', *DIIS Policy Brief*, (April 2015), https://www.files.ethz.ch/isn/191363/pb_online_radicalisation_eng_web.pdf

²⁹ Hemmingsen & Castro, *The Trouble with Counter-Narratives*, (2017): 9.

³⁰ Gemmerli, 'Extremism on the Internet', (April 2015).

³¹ T. Silverman, C.J. Stewart, Z. Amanullah & J. Birdwell, *The Impact of Counter-Narratives: Insights from a year-long cross-platform pilot study of counter-narrative curation, targeting, evaluation and impact*, (London: Institute for Strategic Dialogue, 2016): 52, https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/08/Impact-of-Counter-Narratives_ONLINE_1.pdf

1.4 Metodologiska överväganden

I enlighet med den diskussion som fördes i sektion 1.3.1 är det viktigt att understryka att gränsen mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremism ofta är långt ifrån självklar, och att enskilda aktörer ofta befinner sig på ett kontinuum. De våldsbejakande extremistmiljöerna uppstår inte heller i ett vakuum, utan påverkas och stärks även av de icke-våldsbejakande miljöerna. För att skapa fördjupad förståelse kring existerande extremistmiljöer – och därmed också stärka kunskapen i relation till förebyggande arbete – finns det således ett behov av att ta ett helhetsgrepp om miljöerna. Detta är också anledningen till att studien beskriver och analyserar förebyggande åtgärder mot *både* våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremism.

I sammanhanget är det dock viktigt att understryka att det i Sverige varken är olagligt att uttrycka eller att förespråka radikala åsikter, samt att den grundlagsstadgade yttrandefriheten utgör en fundamental del av det svenska demokratiska samhället. De narrativ som främjas inom olika extremistmiljöer präglas dock i stor utsträckning av dikotoma tankesätt, där det exempelvis frekvent görs en tydlig och onyanserad distinktion mellan så kallade "vänner" respektive "fiender". Vidare innefattar sådana narrativ stundtals både inslag av hatbudskap samt konspirationsteorier. Trots att sådana narrativ och budskap i flertalet fall omfattas av den grundlagsstadgade yttrandefriheten är det dock viktigt att poängtera att sådana budskap kan vara problematiska utifrån andra aspekter. Detta då sådana narrativ exempelvis kan bidra till att begränsa andra individer och grupper grundläggande demokratiska fri- och rättigheter, samt i förlängningen även kan riskera att främja olika former av våldshandlingar. I enlighet med det som Säkerhetspolisen konstaterar i sin årsbok för 2021 är det också allt fler aktörer som uttrycker sig på ett sätt som tidigare var unikt för våldsbejakande extremister, vilket i sin tur både kan stärka de våldsbejakande miljöerna samt utgöra en grogrund för rekrytering.³² Det är därför motiverat att inte enbart fokusera på samt studera förebyggande åtgärder mot våldsbejakande extremism, utan att även diskutera och analysera initiativ som fokuserar på både våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremism.

Studien har i huvudsak en kvalitativ ansats, där de olika formerna av textmaterial främst har analyserats utifrån den kvalitativa textanalysens systematik. Genom en noggrann samt systematisk läsning av respektive texts delar, helhet, samt tillhörande kontext har väsentligt innehåll urskilts från varje enskild text. Detta har i sin tur bidragit till beskrivningen av respektive fall, den övergripande lägesbilden, samt analysen.³³

1.4.1 Exempel på initiativ

För att närma sig forskningsområdet samt för att försöka besvara studiens syften och frågeställningar identifierades inledningsvis ett antal konkreta exempel på europeiska statliga och icke-statliga initiativ som på olika sätt använder sig av den digitala arenan i relation till förebyggande arbete mot våldsbejakande och icke-våldsbejakande extremism. Dessa initiativ valdes ut genom ett så kallat avsiktligt urval (*purposive sampling*), där enskilda fall bland annat väljs ut baserat på deras relevans för det specifika studieområdet i fråga.³⁴ Denna form av urval

---

³² Säkerhetspolisen, (2022): 36-37.

³³ P. Esaiasson, M. Gilljam, H. Oscarsson & L. Wängnerud, *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Fjärde upplagan, (Stockholm: Norstedts juridik, 2012): 210.

³⁴ M. Denscombe, *The Good Research Guide: for small-scale social research projects*, Fjärde upplagan, (Maidenhead: Open University Press, 2010): 34-35.

gjordes bland annat med hänsyn till det faktum att ett av studiens syften är att bistå med konkreta förslag på metoder och verktyg som potentiellt även skulle kunna appliceras i en svensk kontext. På detta sätt kunde författarna därmed kontrollera att urvalet av fall var relevanta för studiens delsyfte.

Vid urvalet av fall – och i relation till just relevans – gjordes dels en avgränsning i form av att enbart fokusera på europeiska exempel. Denna avgränsning gjordes mot bakgrund av det faktum att ett av studiens syften just är att bistå med konkreta förslag på metoder och verktyg som potentiellt skulle kunna appliceras i en svensk kontext. Då Sverige utgör en del av den Europeiska Unionen (EU) och därmed regleras av EU:s gemensamma regelverk – som exempelvis GDPR – är det rimligt att anta att metoder och verktyg som redan applicerats i en europeisk kontext troligtvis även skulle gå att implementera i Sverige.³⁵ Vidare skulle sådana exempel troligtvis även vara enklare att applicera i jämförelse med exempelvis amerikanska initiativ då amerikansk lagstiftning samt associerade regelverk skiljer sig markant jämfört med den svenska kontexten. I ett av de fall som beskrivs har metoden dock implementerats i USA och Kanada. Då själva metoden ursprungligen utvecklades av ett europeiskt företag, och dessutom har implementerats i upp emot 40 olika länder – samt även utgör ett väldigt intressant och innovativt fall – gjordes dock bedömningen att fallet ändå föll inom ramen för studiens avgränsningar.

Då studien bland annat syftar till att bidra med fördjupad kunskap för yrkesverksamma som arbetar med att förebygga extremism och våldsbejakande extremism på lokal nivå i Sverige valdes heller inga exempel ut som enbart inkluderade större privata aktörer. Istället gjordes ett avsiktligt urval av initiativ som – åtminstone teoretiskt sett – faktiskt skulle kunna implementeras och användas av kommuner och myndigheter i Sverige. Trots att exempelvis The Redirect Method (som beskrivs i sektion 3.10) utvecklades av det privata Tech-bolaget Moonshot har företaget sedan metodens lansering både samarbetat med statliga och icke-statliga aktörer i ett stort antal länder, vilket därför ändå gör metoden intressant och relevant att studera.

Vidare gjordes ytterligare en avgränsning i form av ett exklusivt fokus på det som kan kategoriseras som *positiva* gensvar i förhållande till extremism och våldsbejakande extremism online – vilket även kan beskrivas som *förebyggande* eller *proaktiva* åtgärder. Sådana typer av insatser fokuserar på att reducera efterfrågan och attraktionskraften hos extremistiskt material online, vilket bland annat kan ske genom att stärka de berörda målgruppernas förmåga till kritiskt tänkande, samt genom att förespråka och främja alternativa narrativ – inklusive trovärdiga budbärare. Motsatsen till sådana typer av initiativ kan kategoriseras som *negativa* gensvar – vilket även kan beskrivas som reaktiva och brottsbekämpande åtgärder. Sådana typer av åtgärder syftar istället till att reducera mängden av extremistiskt innehåll online, vilket exempelvis kan ske genom så kallad *content takedown* – det vill säga att man tar bort vissa typer av användargenererat innehåll och samt användarkonton, vilket ofta sker med hjälp av rättsliga medel och metoder.³⁶

---

³⁵ I detta fall är det dock viktigt att nämna att även ett antal exempel från Storbritannien har identifierats och studerats, trots det faktum att Storbritannien inte längre utgör en del av EU. Ett flertal av de fall som studeras implementerades dock innan Brexit, vilket gör att landet vid tidpunkten för initiativens implementering till stor del var reglerade av samma typer av regelverk som Sverige. Därav är fallen fortfarande relevanta utifrån de urvalspremisser som specificeras ovan.

³⁶ R. Briggs & S. Feve, *Policy Briefing: Countering the Appeal of Extremism Online*, (London: Institute for Strategic Dialogue, ISD, 2014): 8-12,

Fastän det visserligen har konstaterats att sådana negativa åtgärder kan bidra till att försvåra extremisters digitala närvaro samt att minska deras räckvidd³⁷ förhindrar det dock inte att nya konton skapas eller återetableras.³⁸ Vidare har det också påvisats att sådana åtgärder ofta tenderar att resultera i att aktiviteterna enbart förflyttas till andra plattformar – som exempelvis krypterade plattformar, där det blir ännu svårare för brottsbekämpande myndigheter att följa miljöernas aktiviteter.³⁹ Ytterligare en svårighet med användningen av content takedown eller så kallad innehållsmoderering är att delar av det innehåll som produceras och publiceras online av extremistiska aktörer befinner sig i en så kallad gråzon, där vissa former av innehåll varken explicit eller implicit främjar våld eller innefattar hatretorik. Att avgöra vart gränsen mellan acceptabelt och olämpligt innehåll går är därmed ofta en komplicerad fråga, där värnandet om yttrandefriheten också måste tas i beaktning.⁴⁰ Trots att negativa åtgärder således utgör en viktig aspekt i relation till att motverka extremisters användning av den digitala arenan har tidigare forskning alltså påvisat att denna typ av åtgärder ofta är otillräckliga och att det istället krävs en kombination av positiva och negativa åtgärder.⁴¹ Då majoriteten av de statliga försök som genomförts i syfte att motverka extremism online främst har fokuserat på just negativa åtgärder⁴² gjordes därför en avgränsning i form av att enbart fokusera på, beskriva, och analysera initiativ som kan kategoriseras som positiva åtgärder.

Ett avsiktligt urval kan även användas för att säkerställa att en variation av fall väljs ut,⁴³ vilket också var en aspekt som författarna avsåg att tillgodose i denna studie. För att säkerställa att studien inte enbart beskrev en viss typ av förebyggande insatser gjordes därmed ett avsiktligt urval av både statliga och icke-statliga initiativ, och där initiativen hämtades från ett flertal olika europeiska länder.

1.4.2 Avgränsningar och begränsningar

Inledningsvis är det viktigt att understryka att studien inte gör några anspråk på att presentera en komplett lägesbild eller några heltäckande slutsatser i relation till det område och de frågor som studeras. Istället är målsättningen snarare att bidra med fördjupad kunskap inom området. Vidare bör det återigen understrykas att de fall som beskrivs, undersöks och analyseras har valts ut med hjälp av ett antal urvalskriterier, vilka specificeras ovan i sektion 1.4.1. När sådana urvalskriterier används finns det alltid en risk att ytterligare potentiellt relevanta och intressanta

---

<https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/Countering%20the%20Appeal%20of%20Extremism%20Online-ISR%20Report.pdf>

³⁷ Se exempelvis: M. Conway, M. Khawaja, S. Lakhani, J. Reffin, A. Robertson & D. Weir, 'Disrupting Daesh: Measuring Takedown of Online Terrorist Material and Its Impact', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 1-2, (2019): pp. 141-160; J.M. Berger & H. Perez, *The Islamic State's Diminishing Returns on Twitter: How suspensions are limiting the social networks of English-speaking ISIS supporters*, (Washington DC: Program on Extremism, George Washington University, 2016).

³⁸ E. Pearson, 'Online as the New Frontline: Affect, Gender, and ISIS-Take-Down on Social Media', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 41, Nr. 11, (2018): 851.

³⁹ Se exempelvis: M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin (red.), *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): 211.

⁴⁰ C. Wallner, 'Against the Clock: Can the EU's New Strategy for Terrorist Content Removal Work?', *Royal United Service Institute (RUSI)*, (2021-01-26), <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/against-clock-can-eus-new-strategy-terrorist-content-removal-work>

⁴¹ A. Evans & H.J. Williams, *How Extremism Operates Online: A Primer*, (RAND Corporation, 2022): 14, <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA1458-2.html>

⁴² Briggs & Feve, *Policy Briefing: Countering the Appeal of Extremism Online*, (2014): 8.

⁴³ Denscombe, *The Good Research Guide: for small-scale social research projects*, (2010): 35.

fall förbises. Å andra sidan gör studien som nämnt inga anspråk på att presentera några heltäckande slutsatser på området, vilket gör att ett sådant eventuellt bortfall inte är kritiskt. Syftet är inte heller att belysa *samtliga* initiativ relaterade till området, utan är snarare att lyfta fram en variation av initiativ från ett flertal olika länder som kan bidra med olika perspektiv på hur den digitala arenan kan användas i relation till förebyggande arbete. Bedömningen är även att användningen av ovan nämnda urvalskriterier har bidragit till att säkerställa identifieringen av ett antal intressanta och relevanta initiativ, som i sin tur kan bistå i att uppnå samt besvara studiens syften och frågeställningar.

Information om de initiativ som beskrivs och analyseras inom ramen för studien har till stor del hämtats från officiella hemsidor och dokument som tillhör den eller de institutioner som är ansvariga för det specifika projektet i fråga. Då ett flertal av dessa initiativ har lanserats och bedrivits i andra europeiska länder har dock en stor del av detta material varken funnits tillgängligt på svenska eller engelska, vilket därmed har krävt att olika former av översättningsverktyg har applicerats. I en sådan kontext finns det alltid en risk för översättningsfel, eller att vissa nyanser i materialet försummas. I samtliga av dessa fall har dock informationen i fråga triangulerats med andra former av empiri. Detta för att säkerställa att det inte har skett några missförstånd i förhållande till materialets innehåll, samt att studiens beskrivningar av initiativen inte innefattar några felaktigheter.

Ytterligare en avgränsning och begränsning som bör belysas avser de avsnitt som beskriver hur de olika initiativen har fungerat. I detta sammanhang är det viktigt att understryka att den information som delges i dessa avsnitt antingen baseras på egna utvärderingar som gjorts inom respektive projekt, externa utvärderingar, statistik eller intervjuer med individer som på olika sätt har varit involverade i projekten. I vissa fall har det gjorts väldigt omfattande utvärderingar, medan det i andra fall inte verkar ha gjorts några utvärderingar alls – eller åtminstone inga som har funnits öppettillgängliga. I andra fall har de utvärderingar som gjorts fokuserat på andra aspekter än initiativets potentiella effekter i relation till förebyggande arbete, vilket innebär att resultaten inte har varit särskilt relevanta i förhållande till studiens syften och frågeställningar. Beskrivningarna i dessa avsnitt samt diskussioner kring olika initiativs effektivitet har således varit helt beroende av den information som funnits att tillgå, vilket är en viktig aspekt att belysa. Det finns således en risk att vissa initiativs effektivitet i förhållande till förebyggande arbete mot olika former av extremism inte har gått att värdera på ett rättvist sätt. Samtidigt har denna problematik varit svår att kringgå. I dessa fall har författarna istället försökt att föra ett allmänt resonemang, som bland annat baseras på tidigare forskning samt utvärderingar av liknande former av initiativ. I sammanhanget är det också viktigt att nämna den utmaning som finns i förhållande till att mäta en methods reella effekt, vilket är något som berörs och diskuteras ytterligare i kapitel tre samt i kapitel fyra.

1.4.3 Intervjuer

En del av studiens empiriska material består av resultaten från intervjuer som genomförts med tretton relevanta respondenter. Samtliga av dessa respondenter är eller har varit involverade i något av de flertal olika initiativ som studeras, och har bland annat innefattat poliser, statliga tjänstemän, samt akademiker. Urvalet av respondenter gjordes med hjälp av ett så kallat avsiktligt urval, där urvalet baserades på två kriterier. Detta i form av (1) respondenternas relevans för studieområdet, samt (2) respondenternas kunskap och erfarenhet i relation till

studieområdet.⁴⁴ Urvalet av respondenter har således dels varit beroende av de initiativ som studeras, samt dels av respondenternas kunskap och erfarenhet av initiativen i fråga.

Det primära syftet med intervjuerna har varit att erhålla ytterligare kunskap kring respektive initiativs effekter och resultat, vilka lärdomar som har dragits i relation till utformning och implementering, samt vilka eventuella utmaningar projektdeltagarna har behövt handskas med. Sådana intervjuer har varit särskilt värdefulla i de fall då det enbart har funnits begränsad förekomst av öppet tillgänglig information i förhållande till dessa aspekter.

De intervjuer som genomfördes var av så kallad semistrukturerad karaktär, där ett antal teman och frågeställningar berördes. Utöver detta ställdes även vissa följdfrågor, baserat på vad respondenterna i fråga berättade. Denna form av struktur tillät även att respondenterna själva fick möjligheten att ta upp vissa teman eller frågeställningar som de ansåg vara relevanta.⁴⁵ Intervjuerna genomfördes under perioden juli till september 2022, och skedde antingen via någon form av digital kommunikationsplattform – som exempelvis Zoom eller Teams – eller via telefon. Varje enskild intervju varade i snitt mellan 30 och 60 minuter, och samtliga intervjuer genomfördes av studiens författare.

1.4.4 Övrigt material

En stor del av studiens material består av olika former av textkällor. Detta innefattar exempelvis informationsmaterial från de olika initiativens officiella hemsidor, innehåll från deras officiella sociala mediekanalet (SoMe-kanaler), utvärderingar, akademisk litteratur, samt olika former av medieuppgifter – som exempelvis tidningsartiklar. Majoriteten av detta textmaterial har funnits tillgängligt – och har därmed även inhämtats – online. I vissa fall har även studiens respondenter försett författarna med ytterligare relevant material, i syfte att bistå med kompletterande och mer detaljerad information om de olika initiativen.

1.4.5 Källkritik

I enlighet med traditionella källkritiska metoder bör trovärdigheten i alla former av empiriskt material bedömas i relation till fyra olika kriterier – äkthet, samtidighet, oberoende, och tendens. Kriteriet äkthet ställer krav på att källmaterialet inte har förfalskats, utan att uppgifterna i själva verket har producerats vid den tidpunkt, i den kontext, samt av den eller de individer som anges. Samtidighet avser det faktum att ju längre tid som passerar mellan en händelse och dess nedtecknande, desto större risk att berättelsen i fråga exempelvis präglas av efterhandskonstruktioner eller minnesfel. Kriteriet avseende oberoende åsyftar tre olika aspekter i form av (1) möjligheten att bekräfta uppgifterna, (2) avståndet mellan berättare och berättelse, samt (3) berättarens grad av oberoende. Den tredje aspekten är även sammankopplad med det fjärde och sista kriteriet tendens, och avser huruvida berättaren – det vill säga källans ursprung – har något intresse av att avsiktligt återge en felaktig eller tillrättalagd berättelse om verkligheten. Skillnaden mellan kriterierna oberoende och tendens handlar således om att det förstnämnda kriteriet fokuserar på eventuella omedvetna påverkansprocesser, medan det sistnämnda avser huruvida berättaren i fråga har ett intresse av att medvetet återge en snedvriden berättelse.⁴⁶

---

⁴⁴ Denscombe, (2010): 34-35.

⁴⁵ A. Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, Tredje upplagan, (Stockholm: Liber, 2018): 561-562.

⁴⁶ Esaiasson et al., *Metodpraktikan*, (2012): 279, 282-286.

Majoriteten av ovan nämnda former av textmaterial har inhämtats via verifierade webbsidor och databaser, vilket säkerställer materialets äkthet. I en övervägande del av de fall då textmaterial har tillhandahållits via studiens respondenter har sådant material också funnits tillgängligt online via initiativens officiella webbsidor eller via dess samarbetspartners webbsidor, vilket kan tas som intäkt för dess äkthet. I de få fall sådant material inte har funnits tillgängligt online har det tillhandahållits av tjänstemän inom statliga institutioner, och författarnas bedömning är därmed att textmaterialet kan bedömas som äkta.

Avseende de intervjuer som genomförts i relation till initiativens effekter, resultat, lärdomar och utmaningar skulle eventuellt kriterierna kring oberoende och tendens kunna ifrågasättas. Detta då det eventuellt skulle kunna finnas en risk att de som intervjuas, antingen utifrån eget intresse eller baserat på organisatorisk press, potentiellt förmedlar en mer positiv bild av initiativet jämfört med hur det faktiskt har fungerat. I samtliga genomförda intervjuer har dock respondenterna förhållit sig kritiska till vissa aspekter, och har dessutom öppet reflekterat kring utmaningar, lärdomar, samt resultat och effekter. Författarnas bedömning är därmed att ingen av respondenternas utsagor bör betraktas som tendentiösa. En stor del av den information som förmedlats via intervjuerna har också kunnat trianguleras med annat källmaterial, och har därmed kunnat bekräftas med hjälp av andra oberoende källor. Samtidigt bör det betonas att författarna har förhållit sig kritiskt till samtlig information som delgivits under intervjuerna.

1.4.6 Etiska överväganden

Studien har följt de aktuella forskningsetiska principer som formulerats av Vetenskapsrådet, som exempelvis informationskrav, samtyckeskrav och nyttjandekrav.⁴⁷ Samtliga respondenter har inför samt vid inledningen av intervjuerna blivit informerade om studiens syften samt utformning, och har i efterhand både fått möjlighet att läsa igenom referat samt den fullständiga beskrivningen av det initiativ som berördes under intervjun. Detta för att säkerställa att beskrivningarna av initiativen och respondenternas utsagor är korrekt återgivna, samt att författarna inte har missuppfattat några uppgifter. Samtliga respondenter har också blivit tillfrågade hur de föredrar att bli omnämnda i studien, där majoriteten har godkänt en publicering av deras namn. I de fall en respondent omnämns med namn har individen i fråga således gett sitt explicita godkännande till detta. Samtliga respondenter har också blivit erbjudna att få ta del av den fullständiga studien i samband med publicering.

Avseende beskrivningar av samt referat till olika former av sociala medier har allt sådant material varit öppet och tillgängligt för allmänheten, vilket innebär att åtkomsten av dessa uppgifter varken har krävt inloggning eller medlemskap.

---

⁴⁷ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, (2002), https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

2. Litteraturöversikt: extremism online

2.1 Inledning

Det är knappast en underdrift att konstatera att den så kallade digitala revolutionen har förändrat många människors liv och vardag, och i takt med den digitala utvecklingen har betydelsen av den digitala arenan också ökat bland de extremistiska och våldsbejakande extremistiska miljöerna. I Säkerhetspolisens senaste årsbok konstateras det exempelvis att sociala medier har kommit att bli en ytterst central plattform för våldsbejakande extremister, samt att användningen av sådana plattformar möjliggör en rad olika aktiviteter – som exempelvis radikaliserings och rekrytering. Det konstateras även att olika former av digitala plattformar skapar ökade möjligheter för transnationella gemenskaper, samt att sådana plattformar bidrar till att skapa en känsla av samhörighet – vilket också tenderar att attrahera och underlätta deltagande bland ungdomar. Ahn-Za Hagström, senior analytiker vid Säkerhetspolisen, understryker även att digitala gemenskaper innebär att det som brottsbekämpande- och andra myndigheter uppfattar som en ensamagerande gärningsperson “i själva verket kan vara en del av en bred rörelse eller ett sammanhang som utgörs av människor som delar samma världsbild, oavsett var de befinner sig”.⁴⁸

I Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT:s) senaste årsbedömning för år 2022 konstateras det även att tidigare erfarenheter påvisar att det är just via virtuella gemenskaper på digitala plattformar som många ensamagerande gärningspersoner har funnit en ideologisk kontext, och att detta sannolikt har drivit dessa individer till att utveckla en attentatsavsikt. Vidare understryker NCT att deltagande i sociala nätverk via digitala medier i flertalet fall också troligtvis har utgjort ett viktigt inslag för ensamma gärningspersoners förmåga och inspiration till att planera och utföra just ett terrorattentat. I linje med det som beskrivs av Hagström vid Säkerhetspolisen understryker även NCT att majoriteten av de individer som genomfört terrorattentat på egen hand troligtvis har sett sig själva som just en del av en större virtuell gemenskap, där denna samhörighet baseras på en gemensam kamp.⁴⁹

Men hur går detta till mer konkret? Hur använder sig extremistiska aktörer av den digitala arenan för att främja sin egen agenda? Vilka typer av plattformar är det som används? Hur stor betydelse har den digitala sfären jämfört med den fysiska i relation till radikaliserings och rekrytering, och hur ser relationen mellan online- och offlinedimensionen ut? Nedan följer en litteraturöversikt som redogör för tidigare forskning på området, både i relation till hur olika typer av onlinedimensioner har exploaterats av extremistiska aktörer i syfte att främja sin egen agenda, hur det virtuella landskapet ser ut, begreppet onlineradikaliserings, samt relationen mellan online- och offlinedimensionen.

Då den existerande litteraturen på området är ytterst omfattande gör följande genomgång inget anspråk på att presentera en komplett eller heltäckande bild över forskningsfältet. Genomgången fokuserar istället främst på att ge läsaren en överblick över forskningsområdet, samt på att lyfta

---

⁴⁸ Säkerhetspolisen, (2022): 36.

⁴⁹ Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT), ‘Helårsbedömning 2022 – sammanfattning’, Säkerhetspolisen, (2022-04-21), <https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.650ed51617f9c29b5523af/1650635357383/NCT-Helarsbedomning-2022.pdf>

fram och belysa ett antal viktiga alster. I sammanhanget är det också viktigt att betona att litteraturoversikten främst fokuserar på islamistisk- samt radikalnationalistisk extremism online. Detta då majoriteten av den akademiska litteraturen på området fokuserar på just dessa två former av extremism, och där litteraturen i relation till den förstnämnda kategorin är mest omfattande.⁵⁰

2.2 Det virtuella landskapet

Att extremistiska aktörer använder sig av den digitala arenan är inget nytt fenomen, utan inleddes i princip i samband med internets uppkomst. Redan år 1983 skapade exempelvis en individ inom den amerikanska radikalnationalistiska miljön en så kallad CBBS (computerized bulletin board system) som kopplade samman aktivister över hela USA.⁵¹ Året därpå startade Louis Beam – som var en av förgrundsgestalterna inom den amerikanska radikalnationalistiska miljön – plattformen Aryan Nations Liberty Net, och ytterligare ett år senare etablerades plattformen White Aryan Resistance.⁵² Redan år 2007 konstaterade även Magnus Ranstorp att internet hade skapat en form av virtuell fristad för jihadistiska terrorgrupper som al-Qaida, samt och att den digitala arenan utgjorde en form av virtuellt universitet. Vidare påvisade även Ranstorp att den digitala arenan hade blivit ett kraftfullt funktionellt och operativt verktyg som både stärkte terrorgrupperingars kommunikationsförmåga, möjligheterna att främja och sprida ideologiska budskap, samt att mobilisera, rekrytera och generera finansiella medel (för ytterligare diskussion kring hur extremistiska aktörer använder sig av den digitala arenan, se sektion 2.3).⁵³

Valet av plattformar har dock förändrats över tid, och har skett i samspel med den digitala sfärens ständiga utveckling. Inledningsvis använde sig våldsbejakande extremistiska grupperingar främst av så kallade traditionella webbsidor, där ägaren över webbdomänen hade fullständig kontroll över det innehåll som publicerades.⁵⁴ Ett sådant exempel är den al-Qaida-affilierade webbsidan Alneda.com, som utgjorde en av de mest centrala plattformarna under de tidiga stadierna av salafist-jihadistisk onlinenärvaro.⁵⁵ Ytterligare ett exempel är webbsidan Azzam.com, som drevs av jihadistgrupper i Tjetjenien under början och mitten av 1990-talet, och som även rapporterade om den jihadistiska kampen i Bosnien.⁵⁶ År 1995 överförde även Don Black – tidigare ledare för Knights of the Ku Klux Klan – sitt BBS till World Wide Web (WWW),

---

⁵⁰ Winter et al., (2020): 2.

⁵¹ P. Neumann, *Countering Online Radicalization in America*, (Washington DC: Bipartisan Policy Center, Homeland Security Project, 2012): 15, <https://bipartisanpolicy.org/download/?file=/wp-content/uploads/2019/03/BPC-Online-Radicalization-Report.pdf>

⁵² L. Smith, 'In the early 1980s, white supremacist groups were early adopters (and masters) of the internet', *Timeline*, (2017-10-11), <https://timeline.com/white-supremacist-early-internet-5e91676eb847>

⁵³ M. Ranstorp, 'The virtual sanctuary of al-Qaeda and terrorism in an age of globalization', i J. Eriksson & G. Giacomello (red.), *International Relations and Security in the Digital Age*, (London: Routledge, 2007): pp. 31-56.

⁵⁴ Meleagrou-Hitchens & Khadebhai, *Research Perspectives on Online Radicalisation*, (2017): 41; A.Y. Zelin, *The State of Global Jihad Online: A Qualitative, Quantitative, and Cross-Lingual Analysis*, (Washington DC: New America Foundation, 2013): 4, https://static.newamerica.org/attachments/4360-the-state-of-global-jihad-online/Zelin_Global%20Jihad%20Online_NAF.453b75377e4f4588bac20fa7e57a9a8a.pdf

⁵⁵ P. Halldén, *Jihad-orienterad salafism på internet*, (Uppsala: Swedish Science Press, 2007): 21-34.

⁵⁶ Ranstorp, 'The virtual sanctuary of al-Qaeda and terrorism in an age of globalization', (2007).

och etablerade därmed en av de mest framgångsrika och långvariga radikalnationalistiska webbsidorna online – Stormfront.⁵⁷

Sådana webbsidor gav dock inget utrymme för interaktion eller dialog, utan användes bland annat som ett verktyg för att distribuera ideologiskt material, information samt nyheter.⁵⁸ Fastän sådana webbsidor till viss del fortfarande används inom våldsbejakande extremistiska miljöer blev det dock tidigt tydligt att denna typ av plattformar och deras hierarkiska natur inte var särskilt väl lämpade för att exempelvis uppmuntra individuellt deltagande. På samma sätt var sådana webbsidor inte heller ett optimalt forum för att skapa en känsla av samhörighet mellan en formell terrororganisation och dess sympatisörer.⁵⁹

Under samma tidsperiod som flera våldsbejakande extremistiska grupper etablerade egna webbsidor var det också ett flertal grupperingar som startade så kallade onlineforum. Inledningsvis existerade ett flertal av dessa forum inom ramen för etablerade mainstreamplattformar – som exempelvis Yahoo. Med tiden, och för att undvika beroendet av stora Internet-företag, etablerade dock ett flertal grupperingar egna forum. Sådana onlineforum erbjöd nya möjligheter för extremistiska grupperingar att interagera med sina sympatisörer, och utvecklades till platser där likasinnade kunde träffas, diskutera, samt etablera personliga relationer.⁶⁰ Gabriel Weimann har exempelvis påvisat att jihadistiska aktörer bland annat använde sådana forum för intern ideologisk debatt samt argumentation.⁶¹ Sådana forum utgjorde dessutom en viktig plattform för distribueringen av jihadistisk propaganda.⁶²

Även om ett flertal av dessa onlineforum ursprungligen skapades av just formella extremistiska organisationer innebar sådana plattformar även ökade möjligheter för individer att själva delta i diskussionerna, samt att uppleva en ökad samhörighet med organisationen i fråga.⁶³ Därmed skapades möjligheten till etableringen av så kallade virtuella gemenskaper, vilket i sin tur stärkte miljöerna som sådana.⁶⁴ Utöver detta erbjöd även sådana onlineforum anonymitet för dess användare – något som var särskilt användbart bland våldsbejakande extremistiska grupperingar med hänsyn till säkerhetsaspekten.⁶⁵

Enligt Peter Neumann utgjorde spridningen av multimedia-produkter – som exempelvis ljud och video – ytterligare en milstolpe i relation till våldsbejakande extremisters användning av den digitala arenan. Detta då det fram till början 2000-talet främst hade varit möjligt att kommunicera via olika former av textmeddelanden. Introduceringen av ljud och video innebar därmed bland

---

⁵⁷ H.J. Williams, A.T. Evans, J. Ryan, E.E. Mueller & B. Downing, *The Online Extremist Ecosystem: Its Evolution and a Framework for Separating Extreme from Mainstream*, (RAND Corporation, 2021): 6, <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA1458-1.html>

⁵⁸ Neumann, *Countering Online Radicalization in America*, (2012): 16.

⁵⁹ C. Atton, 'Far-right media on the internet: culture, discourse and power', *New media & society*, Vol. 8, Nr. 4, (2006): 585-586; Zelin, *The State of Global Jihad Online*, (2013): 5.

⁶⁰ Neumann, (2012): 16; Zelin, (2013): 5.

⁶¹ G. Weimann, 'Virtual Disputes: The Use of the Internet for Terrorist Debates', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 29, Nr. 7, (2006): pp. 623-639.

⁶² D. Kimmage, *The Al-Qaeda Media Nexus: The Virtual Network Behind the Global Message*, (Washington DC: Radio Free Europe/Radio Liberty, 2008).

⁶³ Neumann, (2012): 16; Zelin, (2013): 5.

⁶⁴ Winter et al., (2020): 5.

⁶⁵ Meleagrou-Hitchens & Khadabhai, (2017): 43.

annat nya möjligheter att sprida uppseendeväckande propagandamaterial online.⁶⁶ I relation till den salafist-jihadistiska miljön i Sverige utgjorde exempelvis kommunikationsplattformen Paltalk – som både innefattar funktioner för audio och video – ett viktigt verktyg under början av 2000-talet. Denna plattform användes både för intern kommunikation samt för att interagera med internationella likasinnade. En av de kanaler som användes inom ramen för Paltalk var “Allahs Paradis” som kontrollerades av en av dåtidens mest inflytelserika salafistiska predikanter i Sverige – Anas Khalifa. Kanalen samlade salafist-jihadistiska individer från flera av de nordiska länderna och möjliggjorde därmed liveinteraktioner mellan likasinnade aktörer som befann sig i olika länder. Genom att dessutom använda sig av andra kanaler på Paltalk kunde svenska salafist-jihadister även interagera med centrala ledarfigurer inom den internationella salafist-jihadistiska miljön – som exempelvis hatpredikanterna Said Mansour och Anwar al-Awlaki.⁶⁷

Under början av 2010-talet skiftade dock våldsbejakande extremistiska grupperingar i allt högre grad sitt fokus mot mer lättillgängliga medieplattformar, som exempelvis Twitter, Facebook och YouTube.⁶⁸ I början av år 2014 konstaterade exempelvis Thomas Hegghammer att medan onlineforum hade utgjort den mest centrala mötesplatsen för jihadister mellan tidigt 2000-tal och tidigt 2010-tal hade sådana forum nu i allt större utsträckning bytts ut mot Facebook och Twitter.⁶⁹ Förflyttningen till mer öppna sociala medier bland jihadistiska kretsar accelererade tydligt efter en särskild händelse i september 2013, då al-Shabaab blev den första terrorgruppen som live-tweetade kring en pågående attack – vilket skedde i samband med att gruppen tog kontroll över Westgate Mall i Nairobi, Kenya. Året därpå hade i princip samtliga av de större jihadistiska organisationerna etablerat en närvaro på Twitter.⁷⁰ Enligt Nico Prucha och Ali Fisher har just Twitter bland annat utgjort en central plattform bland jihadistiska grupperingar i relation till spridningen av länkar, som i sin tur omdirigerar användaren till andra former av önskat innehåll.⁷¹

Enligt Gunnar J. Weimann berodde detta skifte mot mer öppna plattformar på ett flertal olika faktorer, som exempelvis de frekventa störningar och avbrott som skedde på tidigare nämnda onlineforum – vilket i sin tur resulterade i en minskad popularitet samt att användare började söka sig till andra typer plattformar. Vidare har Weimann argumenterat att detta skifte påskyndades av den dåvarande konkurrensen mellan IS och Jabhat al-Nusra, då denna konkurrens bland annat stimulerade innovation i relation till terrorgruppers kommunikation.⁷² I

---

⁶⁶ Neumann, (2012): 16-17.

⁶⁷ Ranstorp, Ahlerup & Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media*, (2022): 1.

⁶⁸ Se exempelvis: Winter et al., (2020): 6; T. Hegghammer, ‘Interpersonal Trust on Jihadi Internet Forums’, i D. Gambetta (red.), *Fight, Flight, Mimic: Identity Signalling in Armed Conflict*, (kommande), utkast publicerat den 19 februari 2014, tillgänglig via https://scholar.google.se/scholar?q=Interpersonal+Trust+on+Jihadi+Internet+Forums+thomas+hegghammer&hl=sv&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar; G. Weimann, ‘Terror on Facebook, Twitter and Youtube’, *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 16, Nr. 2, (2016): pp. 45-54; Zelin, (2013): 5-6; N. Prucha, ‘IS and Jihadist Information Highway – Projecting Influence and Religious Identity via Telegram’, *Perspectives on Terrorism*, Vol. 10, Nr. 6, (2016): 50.

⁶⁹ Hegghammer, ‘Interpersonal Trust on Jihadi Internet Forums’, (2014): 4.

⁷⁰ Winter et al., (2020): 7; J.M. Berger & J. Stern, *ISIS: The State of Terror*, (New York: HarperCollins Publishers, 2016): 145.

⁷¹ N. Prucha & A. Fisher, ‘Tweeting for the Caliphate: Twitter as the New Frontier for Jihadist Propaganda’, *CTC Sentinel*, Vol. 6, Nr. 6, (2013): pp. 19-23.

⁷² G.J. Weimann, ‘Competition and Innovation in a Hostile Environment: How Jabhat Al-Nusra and Islamic State Moved to Twitter in 2013-2014’, *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 1-2, (2019): pp. 25-42.

sin skildring av IS framväxt hävdar även J.M. Berger och Jessica Stern att denna förflyttning delvis berodde på säkerhetsrelaterade problem – då onlineforum var väldigt sårbara i relation till intrång och attacker från underrättelsetjänster – men att skiftet framför allt berodde på att jihadisterna följde samma teknologiska trender som den övriga civilbefolkningen.⁷³

Den ökade användningen av mer öppna och lättillgängliga digitala plattformar innebar bland annat ökade möjligheter för våldsbejakande extremistiska grupperingar att nå fler och större målgrupper – och särskilt kvinnor.⁷⁴ Detta skifte resulterade också i enorma mängder av lättillgänglig data, vilket i sin tur gav upphov till ett ökat akademiskt fokus på området samt ett flertal värdefulla alster.⁷⁵ Ett sådant exempel är J.M. Berger och Jonathon Morgans omfattande studie från år 2015 som använder sig av en kvantitativ metod för att undersöka och analysera IS-sympatisörer på Twitter. Studien konstaterar bland annat att det mellan september och december 2014 fanns minst 46 000 konton på Twitter som användes av IS-sympatisörer.⁷⁶ Ytterligare ett värdefullt alster är Jytte Klausens studie från 2015, som använder sig av social nätverksanalys för att analysera ett antal Twitterkonton som vid tidpunkten tillhörde västerländska individer som rest till Syrien för att ansluta sig till jihadistiska terrorgrupper, samt dessa kontons tillhörande nätverk.⁷⁷ Vidare har exempelvis Laura Huey, Rachel Inch och Hillary Peladeau undersökt kvinnliga IS-sympatisörers innehåll på Twitter.⁷⁸ Därtill har Berger även genomfört en studie som jämför hur IS och radikalnationalistiska rörelser använder sig av Twitter.⁷⁹

Omkring år 2015 skedde ytterligare ett skifte i relation till islamistisk extremism online. På grund av omvärldsutvecklingen samt ett ökat tryck från statliga myndigheter tillsattes åtgärder från ett flertal olika SoMe-företag, vars plattformar dittills både hade använts av terrororganisationer som IS samt andra extremistiska aktörer.⁸⁰ Twitter blev exempelvis med tiden väldigt effektiva i förhållande till att förbjuda IS-relaterat innehåll, samt att stänga ned konton kopplade till IS-sympatisörer – trots ihärdiga försök att skapa hundratals nya konton. I början av 2016 kunde man således observera ett skifte bland IS-anhängare och tillhörande supporternätverk, där en stor del av den digitala närvaron förflyttades från Twitter och till den krypterade plattformen Telegram.⁸¹ Sedan 2018 har dock även IS närvaro på Telegram utsatts för ett flertal repressiva

---

⁷³ Berger & Stern, *ISIS: The State of Terror*, (2016): 130.

⁷⁴ Neumann, (2012): 17.

⁷⁵ Winter et al., (2020): 7.

⁷⁶ J.M. Berger & J. Morgan, *The ISIS Twitter Census: Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter*, Analysis Paper, nr. 20, (Washington Center for Middle East Policy at Brookings, Mars 2015), <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/isis-twitter-census-berger-morgan.pdf>

⁷⁷ J. Klausen, 'Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 38, Nr. 1, (2015): pp. 1-22.

⁷⁸ L. Huey, R. Inch & H. Peladeau, "'@ me if you need a shoutout": Exploring Women's Roles in Islamic State Twitter Networks', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 5, (2019): pp. 445-463.

⁷⁹ J.M. Berger, *Nazis vs. ISIS on Twitter: A Comparative Study of White Nationalists and ISIS Online Social Media Networks*, (Washington DC: George Washington University, 2016).

⁸⁰ G. Weimann, B. Berton & A. Samouris, 'IS's global digital arenas: Strategy and platforms', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): 136; Winter et al., (2020): 6.

⁸¹ Prucha, 'IS and the Jihadist Information Highway', (2016): 51.

åtgärder, vilket under 2019 kulminerade i en insats som syftade till så kallade deplattformer – en insats som bland annat skedde i samverkan mellan Europol och Telegram.⁸²

Sådana åtgärder var dock inte unika i relation till islamistisk extremism, utan även radikalnationalistiska aktörer blev föremål för liknande ingripanden. År 2015 implementerade exempelvis Reddit nya regler i syfte att minska förekomsten av hatiskt och extremistiskt innehåll på plattformen, vilket bland annat innefattade etablering av en policy för så kallad innehållsmoderering, samt ett förbud mot våldsamt retorik och extremistiskt innehåll. Samma år togs även 8chan – som vid tidpunkten hade blivit ett populärt forum inom radikalnationalistiska kretsar – bort från Googles sökresultat. Trots att sådana åtgärder alltså till viss del även riktades mot radikalnationalistiska aktörer är det dock viktigt att poängtera att det vid tidpunkten främst var IS och islamistisk extremism som utgjorde statliga myndigheter och SoMe-företags primära fokus i relation till innehållsmoderering och repressiva åtgärder. Det var först efter det så kallade Unite the Right Rally i Charlottesville i augusti 2017 – som samlade en mängd olika grupper inom den radikalnationalistiska miljön och där en person omkom och 35 personer skadades – som Tech-företag på allvar även började implementera repressiva åtgärder mot de radikalnationalistiska miljöerna.⁸³

De repressiva åtgärder som genomförts av statliga aktörer samt SoMe-företag har dock inte resulterat i minskade onlineaktiviteter bland extremistiska kretsar, utan har enbart utmynnat i att det virtuella landskapet och det digitala beteendet har förändrats. Under de senaste åren har det därmed bland annat varit möjligt att bevittna en ökad användning av andra krypterade och okonventionella plattformar – där säkerheten är högre – samt ett konstant skifte mellan olika plattformar.⁸⁴ I en mycket detaljerade genomgång av framväxten samt utvecklingen av IS digitala medieapparat beskriver exempelvis Gunnar Weimann, Beatrice Berton och Antonios Samouris hur det som inleddes som ett centraliserat propagandamaskineri med tiden har kommit att utvecklas till ett decentraliserat ekosystem som förlitar sig på en mängd olika plattformar – och där dessa konstant skiftar. Exempel på plattformar som både har använts och fortfarande används innefattar bland annat Tam Tam, Hoop Messenger, Rocket.Chat, ZeroNet, Riot, och BCM Messenger.⁸⁵ Detta är inte unikt för den jihadistiska miljön. Även radikalnationalistiska aktörer har visat sig vara ytterst anpassningsbara i relation till anammandet av nya teknologier samt virtuella verktyg, och har som ett resultat av statliga institutioners och privata företags försök att moderera SoMe-plattformar, stänga ner konton, samt ta bort innehåll med kopplingar till extremism enbart anpassat sig och förflyttat sina aktiviteter till andra plattformar.⁸⁶

Under de senaste åren har det dock varit möjligt att observera ytterligare en trend i relation till extremisters användning av sociala medier. Detta då exempelvis IS-supportrar har anpassat sig till de regleringar och verktyg som införts av flertalet SoMe-företag i syfte att upptäcka och ta bort just IS-relaterat innehåll. För att undgå sådana regleringar har IS-supportrar därmed anammat nya tillvägagångssätt, vilket innebär att de återigen kan finnas tillgängliga och verka relativt fritt på olika former av mainstreamplattformar – trots försök till reglering. Ett exempel på detta är bland annat att använda sig av symboler eller uttryck som tydligt signalerar ett stöd för IS

---

⁸² Weimann, Burton & Samouris, 'IS's global digital arenas', (2022): 137.

⁸³ Williams et al., *The Online Extremist Ecosystem*, (2021): 7-9.

⁸⁴ Winter et al., (2020): 7.

⁸⁵ Weimann, Burton & Samouris, (2022): 137-140.

⁸⁶ Williams et al., (2021): 4.

gentemot andra likasinnade användare, men som är svårare för automatiserade verktyg att upptäcka. Detta kan exempelvis innefatta att publicera en bild på eller använda sig av IS-flaggan som profilbild, men där bilden är redigerad för att undvika upptäckt. Sådan redigering kan exempelvis innefatta att beskära bilden, eller att addera så kallade emojis eller liknande på själva bilden för att därmed göra det svårare för algoritmer att upptäcka den. Ytterligare ett exempel är att använda sig av så kallad leetspeak i syfte att vilseleda olika former av automatiserade verktyg som används för innehållsmoderering – där leetspeak enkelt kan beskrivas som ett system med modifierad eller alternativ stavning, där vissa bokstäver byts ut mot siffror, tecken eller liknande.⁸⁷

Både praktiker och tidigare forskning har även konstaterat att extremistiska aktörer i allt större utsträckning söker sig till olika typer av gaming- och gamingrelaterade plattformar. I Europols årliga Terrorism and Situation Trend Report (TE-SAT) från 2021 konstateras det exempelvis att man har kunnat observera en trend i form av att radikalnationalistiska aktörer i allt högre grad använder sig av just videospel samt olika former av gaming- och gamingrelaterade plattformar för att främja sin ideologi och sprida radikalnationalistisk propaganda.⁸⁸ Även i den senaste TESAT från 2022 påvisas det att extremisters exploatering av olika former av gamingplattformar är en fortsatt pågående trend,⁸⁹ och det konstateras exempelvis att ett flertal plattformar som i hög grad används av barn och ungdomar också används för att sprida radikalnationalistisk propaganda i syfte att attrahera en yngre målgrupp.⁹⁰ För ytterligare diskussion kring hur extremister exploaterar sådana typer av plattformar, se nedan i sektion 2.3.

2.3 Hur extremistiska aktörer använder sig av den digitala sfären

I enlighet med det som beskrevs i ovan sektion 2.2 går det således att fastslå att det digitala landskapet i relation till extremism både är omfattande samt under ständig förändring, vilket gör eventuella försök att skapa en heltäckande överblick ytterst komplicerat. Det går dock att konstatera att den digitala arenan både har kommit att bli en viktig och en central arena för extremistiska aktörer och grupperingar. Detta borde dock varken betraktas som banbrytande eller som en överraskning, utan bör snarare ses som ett naturligt resultat av det omgivande samhällets digitala utveckling och omställning – något som också sammanfattas väl av David C. Benson: "it would be strange if today's terrorists did not use the Internet, just as it would be strange if past terrorists did not use the postal service or telephones".⁹¹

Trots att användningen av den digitala sfären varierar mellan olika extremistiska grupperingar, rörelser och individer går det att identifiera ett antal återkommande teman och

---

⁸⁷ B. McDonald, 'Extremists are Seeping Back into the Mainstream: Algorithmic Detection and Evasion Tactics on Social Media Platforms', *Global Network on Extremism & Technology*, (2022-10-31), <https://gnet-research.org/2022/10/31/extremists-are-seeping-back-into-the-mainstream-algorithmic-detection-and-evasion-tactics-on-social-media-platforms/>

⁸⁸ Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021): 9, 90, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/tesat_2021_0.pdf

⁸⁹ Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2022*, (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2022): 57, https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Tesat_Report_2022_0.pdf

⁹⁰ Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2022*, (2022): 5, 44.

⁹¹ D.C. Benson, 'Why the Internet Is Not Increasing Terrorism', *Security Studies*, Vol. 23, Nr. 2, (2014): 311.

användningsområden inom litteraturen. Följande genomgång är därmed uppdelad i fem olika, men till viss del överlappande, tematiska områden.⁹²

2.3.1 Spridning av propaganda

Den digitala arenan har dels visat sig vara ett effektivt verktyg för att skapa och sprida extremistisk propaganda,⁹³ och ett flertal forskare och analytiker har bidragit med värdefulla insikter i relation till detta strategiska användningsområde. I relation till islamistisk extremism innefattar ett urval av tidigare alster bland annat Philip Halldéns beskrivning och analys av några av de webbsidor som var mest centrala under de tidiga stadierna av salafist-jihadistisk onlinenärvaro,⁹⁴ Joas Wagemakers studie av Abu Jandal al-Azid – som kan beskrivas som en av de mest framträdande ideologerna online inom al-Qaida på den arabiska halvön (AQAP) – och hans onlineaktivism,⁹⁵ samt Christopher Anzalones studie av al-Shabaabs mediestrategi, vilken bland annat påvisar att al-Shabaab var en av de grupper som tidigt demonstrerade hur Twitter kunde användas som ett effektivt verktyg för spridningen av propaganda.⁹⁶ Även forskare som Nico Prucha och Ali Fisher har påvisat hur Twitter har använts av grupperingar som Jabhat al-Nusra för att sprida just jihadistisk propaganda.⁹⁷

Under de senaste åren har även IS extensiva användning av digitala medier i relation till spridningen av propaganda genererat omfattande mängder akademisk litteratur. I detta sammanhang har exempelvis forskare som Charlie Winter bidragit med ett flertal värdefulla alster, som bland annat analyserar IS propagandastrategi,⁹⁸ samt hur denna strategi har förändrats efter det så kallade kalifatets fall.⁹⁹ Vidare har exempelvis Hararo J. Ingram analyserat den strategiska logiken bakom IS användning av så kallade informationsoperationer, som bland annat påvisar syntesen mellan användningen av lokala och globala narrativ i syfte att tillgodose och attrahera en "glokal" följarskara.¹⁰⁰ Andra värdefulla alster har exempelvis använt sig av innehålls- samt jämförande analys för att undersöka de olika metoder som använts av redaktionerna för IS onlinemagasin *Dabiq* och *Rumiyah* i syfte att vinna läsarnas förtroende,¹⁰¹ samt har även analyserat hur barn och ungdomar porträtteras i IS-propaganda.¹⁰² I detta sammanhang bör återigen Weimann, Berton och Samouris detaljerade genomgång kring framväxten samt utvecklingen av IS propagandamaskineri också nämnas, som bland annat

---

⁹² Identifieringen av dessa fem teman har till stor del baserats på två tidigare och omfattande litteraturöversikter på området som författats av Winter et al., (2020) samt Evans & Williams, (2022).

⁹³ Evans & Williams, *How Extremism Operates Online*, (2022): 6.

⁹⁴ Halldén, *Jihad-orienterad salafism på internet*, (2007).

⁹⁵ J. Wagemakers, 'Al-Qa'ida's Editor: Abu Jandal al-Azdi's Online Jihadi Activism', *Politics, Religion & Ideology*, Vol. 12, Nr. 4, (2011): 355-369.

⁹⁶ C. Anzalone, *Continuity and Change: The Evolution and Resilience of Al-Shabab's Media Insurgency, 2006-2016*, (Hate Speech International, 2016), <https://www.hate-speech.org/wp-content/uploads/2016/11/shababreport.pdf>

⁹⁷ Prucha & Fisher, 'Tweeting for the Caliphate', (2013)..

⁹⁸ C. Winter, *The 'Virtual' Caliphate: Understanding Islamic State's Propaganda Strategy*, (London: Quilliam Foundation, 2015).

⁹⁹ C. Winter, 'Making sense of the Islamic State's post-territorial (d)evolution: From "remaining and expanding" to "erosion and struggle"', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 187-206.

¹⁰⁰ H.J. Ingram, 'The strategic logic of Islamic State information operations', *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 69, Nr. 6, (2015): pp. 729-752.

¹⁰¹ M. Lakomy, *Islamic State's Online Propaganda: A Comparative Analysis*, (London: Routledge, 2021).

¹⁰² M. Bloom, J. Horgan & C. Winter, 'Depictions of Children and Youth in the Islamic State's Martyrdom Propaganda, 2015-2016', *CTC Sentinel*, Vol. 9, Nr. 2, (2016): pp. 29-32.

beskriver IS skifte mellan en mängd olika plattformar samt den ökade betydelsen av sådant propagandamaterial som produceras och sprids av organisationens sympatisörer – så kallat Supporter Generated Content (SGC).¹⁰³

Ett flertal forskare har även bidragit med viktiga insikter kring kvinnors roll inom IS propaganda, där det bland annat har konstaterats att just kvinnliga sympatisörer erhåller en viktig funktion i relation till spridningen samt främjandet av organisationens propaganda.¹⁰⁴ Sådana studier har bland annat undersökt aspekter som vilka typer av inofficiella propagandanarrativ som sprids av kvinnliga IS-supporters på Facebook,¹⁰⁵ samt hur kvinnor porträtteras i officiell IS-propaganda.¹⁰⁶ Ytterligare verk har även undersökt IS propaganda utifrån ett genusperspektiv, och har exempelvis påvisat hur IS anpassat sina narrativ gentemot män respektive kvinnor, samt har även analyserat de specifika propagandanarrativ som riktats mot västerländska kvinnor.¹⁰⁷

Även i relation till radikalnationalistisk extremism existerar det omfattande forskning som på olika sätt berör användningen av digitala medier för spridningen av propaganda, samt vilka budskap som förmedlas. I en svensk kontext har exempelvis FOI publicerat ett flertal värdefulla rapporter, som bland annat analyserar olika former av radikalnationalistiska budskap och narrativ som sprids inom digitala miljöer,¹⁰⁸ samt ekofascistisk propaganda på den krypterade plattformen Telegram.¹⁰⁹ Vidare har en omfattande studie från Försvarshögskolan om den svenska radikalnationalistiska miljön både belyst aspekter som hur Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) använder sig av den digitala arenan för att sprida propaganda, samt gett insikter i relation till konstruktionen av den så kallade alternativhögerens propagandanarrativ.¹¹⁰

I en internationell kontext har exempelvis Lisa Bogerts och Maik Fielitz bidragit med värdefulla insikter i relation till den radikalnationalistiska miljös strategiska användning av memes – som vid första anblick kan uppfattas som harmlösa exempel på vardagliga visuella element med inslag av humor, men som i själva verket ofta innefattar centrala ideologiska narrativ och hatbudskap. Enligt Bogerts och Fielitz har denna dubbla natur exploaterats av radikalnationalistiska aktörer och strateger, och har bland annat använts för att popularisera radikalnationalistiska narrativ

---

¹⁰³ Weimann, Burton & Samouris, (2022).

¹⁰⁴ A. Perešin, 'The propaganda and narratives of Islamic State: A gender perspective', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): 172-175.

¹⁰⁵ H. Frees Esholdt, 'The attractions of Salafi-jihadism as a gendered counterculture: Propaganda narratives from the Swedish online "sisters in deen"', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 66-91.

¹⁰⁶ Cohen & Kaati, *Digital Jihad*, (2018): 73-77.

¹⁰⁷ Se exempelvis: N. Lahoud, *Empowerment or Subjugation: An Analysis of ISIL's Gendered Messaging*, (New York: UN Women, 2018),

<https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/Lahoud-Fin-Web-rev.pdf>; Perešin, 'The propaganda and narratives of Islamic State' (2022); K.M. Ingram, 'An Analysis of Islamic State's Gendered Propaganda Targeted Towards Women: From Territorial Control to Insurgency', *Terrorism and Political Violence*, (2021).

¹⁰⁸ L. Kaati (red.), *Det vita hatet: radikal nationalism i digitala miljöer*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2017); L. Kaati, K. Cohen, N. Akrami, A. Shrestha, J. Fernquist, B. Pelzer, F. Welander & T. Isbister, *Digitalt slagfält: En studie av radikalnationalistiska digitala miljöer*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2019).

¹⁰⁹ Kaati et al., *Ekofascism: En studie av propaganda i digitala miljöer*, (2020-12-21).

¹¹⁰ Ranstorp & Ahlin (red.), *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögeren*, (2020).

samt för att attrahera nya sympatisörer.¹¹¹ Därtill har Fielitz och Reem Ahmed även beskrivit och analyserat hur radikalnationalistiska grupperingar och aktörer använder sig av humor för att främja och sprida deras ideologi, samt för att inspirera och stundtals uppmana till våldsdåd mot specifika etniska- och sexuella minoriteter.¹¹²

Andra värdefulla alster har bland annat undersökt och analyserat radikalnationalistiska aktörers användning av konspirationsteorier,¹¹³ samt har även påvisat hur radikalnationalistiska aktörer i allt större utsträckning använder sig av olika former av gaming- och gamingrelaterade plattformar – som exempelvis DLive och Discord – i syfte att främja sin ideologi samt för att sprida propaganda.¹¹⁴ I detta sammanhang har även Europol påvisat att radikalnationalistiska aktörer använder sig av olika former av gamingappar, gamingplattformar och videospel för att skapa en så kallad gamifiering (*gamification*) av propaganda (för ytterligare diskussion kring begreppet gamifiering, se sektion 2.3.3). Detta kan exempelvis ske genom skapandet av fascistiska utopier, där rasistiska rollspel främjas genom olika former av videospel.¹¹⁵ Vidare har exempelvis Diana Rieger, Lena Frischlich och Gary Bente genomfört en omfattande studie som analyserar de psykologiska effekterna av konsumeringen av extremistisk propaganda – och som mer specifikt undersöker hur ungdomar reagerar på både radikalnationalistiska- och islamistiska propagandavideos som finns tillgängliga online.¹¹⁶

2.3.2 Sociala interaktioner och nätverkande

Utöver spridningen av propaganda samt övriga temaområden som diskuteras nedan har tidigare forskning även konstaterat att extremister i stor utsträckning använder sig av den digitala arenan av samma anledningar som andra individer gör – vilket bland annat innefattar sociala interaktioner.¹¹⁷ Daniel Koehler, som undersökt frågan kring internets roll i individuella radikaliseringsprocesser och som genomfört intervjuer med åtta före detta radikalnationalistiska extremister, konstaterar exempelvis att en av internets största effekter för de enskilda individerna var att det utgjorde ett enkelt och effektivt verktyg för att kommunicera, skapa relationer, samt nätverka med andra likasinnade individer – och att internet således var särskilt användbart i relation till sociala syften.¹¹⁸ Vidare har exempelvis forskare som Willem de Koster och Dick Houtman – som studerat och analyserat det radikalnationalistiska onlineforumet Stormfront – konstaterat att digitala forum kan bistå med att skapa en känsla av samhörighet, och

---

¹¹¹ L. Bogerts & M. Fielitz, “Do You Want Meme War?": Understanding the Visual Memes of the German Far Right', i M. Fielitz & N. Thurston (red.), *Post-Digital Cultures of the Far Right: Online Actions and Offline Consequences in Europe and the US*, Transcript Political Science, Vol. 7, (2019): pp. 137-154.

¹¹² M. Fielitz & R. Ahmed, *It's not funny anymore. Far-right extremists' use of humour*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021).

¹¹³ F. Farinelli, *Conspiracy theories and right-wing extremism – Insight and recommendations for P/CVE*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021).

¹¹⁴ L. Schlegel, *Extremists' use of gaming (adjacent) platforms: Insights regarding primary and secondary prevention measures*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications of the European Union, 2021b), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/publications/extremists-use-gaming-adjacent-platforms-insights-regarding-primary-and-secondary-prevention_en

¹¹⁵ Europol, (2022): 57.

¹¹⁶ D. Rieger, L. Frischlich & G. Bente, *Propaganda 2.0: Psychological Effects of Right-Wing and Islamic Internet Videos*, (Köln, Wolters Kluwer Deutschland GmbH, 2013).

¹¹⁷ Winter et al., (2020): 9.

¹¹⁸ D. Koehler, 'The Radical Online: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet', *Journal for Deradicalization*, Nr. 1, (Vintern 2014/2015): pp. 116-134.

att sådana forum exempelvis även kan fungera som en tillflyktsort för individer som upplever stigmatisering offline.¹¹⁹ Användningen av olika former av digitala plattformar kan således bland annat fungera som ett effektivt verktyg för individer som söker efter att interagera med likasinnade.¹²⁰ Utöver detta kan exempelvis extremistiska rörelser använda sig av digitala medier för att nätverka med andra likasinnade rörelser, eller i syfte att interagera och kommunicera internt.¹²¹

I relation till islamistisk extremism har exempelvis forskare som Mia Bloom, Hicham Tiflati och John Horgan bland annat bistått med en konkret inblick i olika chattrum kopplade till IS på Telegram, inklusive hur interaktioner på sådana forum kan ta sig uttryck.¹²² Därtill har även Elizabeth Person påvisat att den känsla av onlinegemenskap som upplevs på SoMe-plattformar exempelvis har fått IS-sympatisörer att beskriva Twitter som en "wilayat" eller en "provins", där medlemmarna av denna så kallade provins konstrueras som en "baqiya-familj" – där begreppet *baqiya* betyder uthållighet, och är en term som har kapats av IS för att beskriva kampen mot deras upplevda fiender.¹²³ Vidare har även forskare som Pearson konstaterat att IS-sympatisörer frivilligt tenderar att dela upp sig i manliga respektive kvinnliga nätverk online, och därmed även efterföljer den salafistiska principen om könssegregering inom ramen för digitala interaktioner.¹²⁴ I sin studie av de inofficiella propagandanarrativ som sprids av svenska kvinnliga salafist-jihadistiska sympatisörer på Facebook konstaterar även Henriette Frees Esholdt att dessa kvinnor förespråkar könssegregering både online och offline, och illustrerar detta med ett antal olika inlägg som bland annat påvisar hur användarna i fråga uttrycker att de enbart accepterar vänförfrågningar från "systrar", samt att de inte talar med män om det inte utgör en nödvändighet.¹²⁵

Utöver sådana kvalitativa studier har det även genomförts ett flertal värdefulla kvantitativa studier som undersökt och försökt kartlägga olika former av extremistiska nätverk online. Ett sådant exempel innefattar Joseph A. Carter, Shiraz Maher och Peter R. Neumanns analys av 121 SoMe-konton tillhörande västerländska och europeiska individer som rest till Irak och Syrien för att ansluta sig till olika former av terrorgrupper, där studien bland annat använder sig av programvaran Palantir för att identifiera inflytelsrika individer inom sådana pro-jihadistiska nätverk.¹²⁶ Ytterligare exempel innefattar J.M. Berger och Jonathon Morgans kartläggning av IS-

---

¹¹⁹ W. De Koster & D. Houtman, "Stormfront Is Like a Second Home To Me": On virtual community formation by right-wing extremists', *Information, Communication & Society*, Vol. 11, Nr. 8, (2008): pp. 1155-1176.

¹²⁰ Evans & Williams, (2022): 5.

¹²¹ M. Conway, "Terrorist "Use" of the Internet and Fighting Back', *Information and Security: An International Journal*, Vol. 19, (2006): pp. 9-30.

¹²² M. Bloom, H. Tiflati & J. Horgan, 'Navigating ISIS Preferred Platform: Telegram', *Terrorism and Political Violence*, Vol. 31, Nr. 6, (2019): pp. 1242-1254.

¹²³ Pearson, 'Online as the New Frontline', (2018): 854; E. Pearson, 'Wilayat Twitter and the Battle Against Islamic State's Twitter Jihad', *VoxPol*, (2015-11-11), <https://www.voxpol.eu/wilayat-twitter-and-the-battle-against-islamic-states-twitter-jihad/>

¹²⁴ Se exempelvis: Pearson, 'Online as the New Frontline', (2018): 854.

¹²⁵ Frees-Esholdt, 'The attractions of Salafi-jihadism as a gendered counter-culture', (2022): 78.

¹²⁶ J.A. Carter, S. Maher & P.R. Neumann, *#Greenbirds: Measuring Importance and Influence in Syrian Foreign Fighter Networks*, (London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, ICSR, 2014), <https://icsr.info/wp-content/uploads/2014/04/ICSR-Report-Greenbirds-Measuring-Importance-and-Influence-in-Syrian-Foreign-Fighter-Networks.pdf>

sympatisörer på Twitter,¹²⁷ samt Jytte Klausens studie från år 2015 som använder sig av social nätverksanalys för att analysera Twitterkonton tillhörande 59 västerländska individer som rest till Syrien för att ansluta sig till jihadistiska terrorgrupper, samt dessa Twitterkontons tillhörande nätverk.¹²⁸

I enlighet med det som konstateras i Säkerhetspolisens senaste årsbok för år 2021 kan digitala plattformar således bland annat användas för att bygga virtuella gemenskaper, samt för att skapa en känsla av samhörighet, vilket i sin tur kan underlätta eventuella försök till radikaliserings och rekrytering.¹²⁹

2.3.3 Radikalisering och rekrytering

Tidigare forskning har även konstaterat att extremistiska aktörer använder sig av digitala plattformar i syfte att radikalisera och rekrytera nya sympatisörer.¹³⁰ I detta sammanhang är det dock viktigt att understryka att både radikaliserings- och rekryteringsprocesser är komplexa fenomen där ett flertal olika faktorer tenderar att spela in, och att det fortfarande råder vissa oenigheter kring vilken och hur pass avgörande roll den digitala arenan har i relation till sådana processer. I sammanhanget har exempelvis Charlie Winter argumenterat att internet visserligen underlättar både radikaliserings och rekrytering, men att det varken *orsakar* det ena eller det andra.¹³¹ För ytterligare samt fördjupad diskussion kring dessa aspekter, se sektion 2.4.

Oavsett vilken förklaringsvikt som läggs vid internets roll i förhållande till radikaliserings och rekrytering råder det dock – och i linje med Winters resonemang – relativt bred konsensus i litteraturen kring att internet kan *underlätta* både radikaliserings och rekrytering till extremistiska grupperingar. Ett flertal forskare har också bidragit med viktiga insikter i relation till dessa aspekter. Ett sådant exempel är J.M. Bergers studie från 2015 som, baserat på en databas bestående av cirka 1600 Twitterkonton, undersöker och analyserar IS rekryteringstrategi online. Det påvisas bland annat att IS använder sig av ett flertal olika former av skräddarsydda onlineinterventioner i syfte att attrahera nya rekryter, samt att sådana interventioner består av ett flertal olika steg. Inledningsvis etableras en kontakt, vilket antingen sker på rekryterarens initiativ eller genom att en potentiell rekryt söker kontakt med rekryteraren i fråga. I sammanhanget beskrivs det att rekryterare både bevakar olika former av onlinetegenskaper där de tror sig kunna lokalisera potentiella rekryter samt också säkerställer att de finns tillgängliga för nyfikna individer. Därefter skapar ofta rekryteraren samt andra IS-sympatisörer en liten gemenskap där måltavlan för rekrytering exponeras för stora mängder tweets, samtidigt som den potentiella rekryten uppmanas till att isolera sig från andra individer som inte sympatiserar med IS – vilket exempelvis kan ta sig uttryck genom generella uppmaningar att isolera sig från icke-muslimer. När en relation så småningom börjar utvecklas förflyttas ofta en del av interaktionerna till andra, privata och ofta krypterade kommunikationskanaler. Det är också ofta i sådana sammanhang som de faktiska rekryteringsförsöken eller uppmaningarna till aktion sker,

---

¹²⁷ Berger & Morgan, *The ISIS Twitter Census*, (2015).

¹²⁸ Klausen, 'Tweeting the Jihad', (2015).

¹²⁹ Säkerhetspolisens, (2022): 36.

¹³⁰ Evans & Williams, (2022): 3-4.

¹³¹ C. Winter, *An integrated approach to Islamic State recruitment*, (Barton: Australian Strategic Policy Institute, ASPI, 2016): 13, <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/An%20integrated%20approach%20to%20Islamic%20State%20recruitment.pdf>

där måltavlan exempelvis kan uppmuntras till att ansluta sig till IS eller att genomföra någon form av terrorattack.¹³²

Ytterligare ett exempel är Charlie Winters studie från 2016 som analyserar tre återkommande samt kompletterande mekanismer som exploaterats av IS för att rekrytera nya västerländska sympatisörer online – vilka benämns som ekokammaren, propagandan, samt rekryteraren (*the enlister*). Det konstateras bland annat att de två förstnämnda mekanismerna sällan enskilt resulterar i rekrytering, utan att det ofta även krävs någon form av interaktion med en annan individ som redan anslutit sig till organisationen på något sätt – och som exempelvis kan bistå med teknisk och logistisk information kring hur man enklast ansluter sig till organisationen.¹³³ Därtill har bland andra Nico Prucha påvisat hur IS skapat och publicerat innehåll på Telegram som riktats mot specifika nationella målgrupper i syfte att rekrytera nya sympatisörer, där narrativen fokuserar på vikten av att individen tar initiativ till aktion.¹³⁴

Vidare har exempelvis Sean C. Reynolds och Mohammed M. Hafez undersökt huruvida sociala medier spelat en avgörande roll i förhållande till radikalisering och rekrytering av tyska individer som rest för att ansluta sig till olika former av terrorgrupper i Syrien och Irak. Av de 99 individer som studerades verkade sociala medier ha varit den primära orsaken till rekrytering i åtminstone fyra av fallen, där samtliga av dessa fall innefattade kvinnor som rekryterats via kontakter på sociala medier.¹³⁵ Samtidigt konstateras det att studien överlag fann väldigt begränsat stöd för hypotesen om att onlinerekrytering utgör en avgörande faktor i förhållande till rekrytering, eller att onlinerekrytering skulle ha ersatt de rekryteringsförsök som sker i det fysiska rummet. I sammanhanget hänvisas det även till ytterligare en studie, som genomförts av en av de tyska underrättelsetjänsterna (Bundesamt für Verfassungsschutz), som påvisar att enbart sex procent av de tyska individer som rest för att ansluta sig till olika former av terrorgrupper i Syrien och Irak enbart rekryterades eller mobiliserades via sociala nätverk online.¹³⁶

Ytterligare en aspekt som bör belysas och diskuteras i förhållande till radikalisering och rekrytering är begreppet gamifiering (*gamification*). Detta då tidigare forskning bland annat påvisat hur just så kallad gamifiering och gamingplattformar potentiellt kan utgöra betydande faktorer i relation till individuella radikaliseringsprocesser.¹³⁷ Begreppet gamifiering eller gamification kan delvis syfta till användningen av olika spelelement, speltermer samt designelement kopplade till spel i andra sammanhang än just spel i syfte att skapa en beteendeförändring. Detta kan exempelvis innefatta att vissa beteenden belönas med poäng i syfte att uppmuntra individer att anamma vissa särskilda typer av förfaranden. Begreppet kan dock också syfta till den trend som bland annat har kunnat observeras inom radikalnationalistiska miljöer där attacker livestreamas på olika former av plattformar, och där attacken filmas på ett sätt som ska efterlikna ett skjutspel – vilket exempelvis kan ske genom att

---

¹³² J.M. Berger, 'Tailored Online Interventions: The Islamic State's Recruitment Strategy', *CTC Sentinel*, Vol. 8, Nr. 10, (2015): pp. 19-23.

¹³³ Winter, *An integrated approach to Islamic State recruitment*, (2016).

¹³⁴ Prucha, (2016): 53-55.

¹³⁵ S.C. Reynolds & M.M. Hafez, 'Social Network Analysis of German Foreign Fighters in Syria and Iraq', *Terrorism and Political Violence*, Vol. 31, Nr. 4, (2019): 679.

¹³⁶ Reynolds & Hafez, 'Social Network Analysis of German Foreign Fighters in Syria and Iraq', (2019): 681-682.

¹³⁷ G. Lamphere-Englund, S. McDonnell & L. Bunmathong, *State of Play: Reviewing the Literature on Gaming and Extremism*, (Love Frankie / Extremism and Gaming Research Network, 2021): 14-15.

filma attacken med hjälp av en hjälmkamera.¹³⁸ Det sistnämnda skedde bland annat i samband med terrorattacken mot två moskéer i Christchurch år 2019, samt i samband med attacken mot en synagoga i Halle senare under samma år.¹³⁹ Enligt Linda Schlegel var det i efterdyningarna av terrorattacken i Christchurch som begreppet "gamification of terror" myntades.¹⁴⁰

Exploateringen av olika former av spelelement inom våldsbejakande extremistmiljöer är inte något nytt fenomen, utan har använts av dessa miljöer i årtionden.¹⁴¹ Ett flertal islamistiska terrororganisationer har bland annat använt sig av spel och spelreferenser för att attrahera nya sympatisörer, där IS exempelvis skapat en propagandafilm som anspelar till videospel som Call of Duty och Grand Theft Auto i syfte att attrahera unga individer genom att glorifiera användningen av våld. Även libanesiska Hizballah har exempelvis utvecklat ett eget videospel där spelarna bland annat kan strida mot israeliska soldater.¹⁴² Ytterligare ett exempel är IS utveckling samt lansering av spelet *Hurrof*, som är utformat för att lära barn det arabiska alfabetet. Spelet använder sig bland annat av element som man kan förväntas hitta i barnböcker – som exempelvis ljusa och starka färger, samt bilder på träd, moln och ballonger. Detta varvas dock bland annat med bilder på olika former av vapen samt IS-symboler,¹⁴³ och där barnen exempelvis ombeds att para ihop bokstäver med bilder på bomber samt andra militärrelaterade bilder. Detta är bland annat ett exempel på hur spel kan användas som ett sätt att normalisera våld.¹⁴⁴ Att introducera extremistiskt material på ett lekfullt sätt ska således inte underskattas, och kan potentiellt bidra till att attrahera just barn och ungdomar.¹⁴⁵

I relation till gamifiering och radikalisering har Schlegel även gjort en distinktion mellan så kallad top-down respektive bottom-up gamifiering, där det förstnämnda syftar till just extremistiska gruppers strategiska användning av spelrelaterade element i syfte att göra extremistiskt material mer lättillgängligt, medan det sistnämnda gradvis växer fram inom ramen för digitala gemenskaper och drivs av individer som antingen redan har radikaliserats eller som för

---

¹³⁸ För ytterligare diskussion kring gamification, se exempelvis: M. Fielitz, 'Kapitel 10. Från digitala hatkulturer till högerextrem terrorism', i M. Ranstorp & F. Ahlin (red.), *Från nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020): pp. 403-421; Radicalisation Awareness Network (RAN), *Extremists' Use of Video Gaming – Strategies and Narratives*, RAN Conclusions Paper, (2020-11-09), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-11/ran_cn_conclusion_paper_videogames_15-17092020_en.pdf

¹³⁹ G. Macklin, 'The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age', *CTC Sentinel*, Vol. 12, Nr. 6, (2019): pp. 18-29; Fielitz, 'Kapitel 10. Från digitala hatkulturer till högerextrem terrorism', (2020): 412-413.

¹⁴⁰ L. Schlegel, 'Connecting, Competing, and Trolling: "User Types" in Digital Gamified Radicalization Processes', *Perspectives on Terrorism*, Vol. 15, Nr. 4, (2021a): 54.

¹⁴¹ L. Schlegel, 'Jumanji Extremism? How games and gamification could facilitate radicalization processes', *Journal for Deradicalization*, Vol. 23, (2020): 7.

¹⁴² D. Dino, 'E-Recruits: How Gaming is Helping Terrorist Groups Radicalize and Recruit a Generation of Online Gamers', *Concentric*, (2019-03-17), <https://www.concentric.io/blog/e-recruits-how-gaming-is-helping-terrorist-groups-radicalize-and-recruit-a-generation-of-online-gamers>

¹⁴³ M.Lakomy, 'Let's Play a Video Game: *Jihadi* Propaganda in the World of Electronic Entertainment', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 4, (2019): 394.

¹⁴⁴ R. Gramer, 'J Is For Jihad: How the Islamic State Indoctrinates Children With Math, Grammar, Tanks and Guns', *Foreign Policy*, (2017-02-16), <https://foreignpolicy.com/2017/02/16/j-is-for-jihad-how-isis-indoctrinates-kids-with-math-grammar-tanks-and-guns/>

¹⁴⁵ L. Schlegel, 'Playing jihad: the gamification of radicalization', *The Defense Post*, (2018-07-05), <https://www.thedefensepost.com/2018/07/05/gamification-of-radicalization-opinion/>

närvarande befinner sig i någon form av radikaliseringsprocess.¹⁴⁶ Efter terrorattacken i Christchurch – och i relation till det sistnämnda – kunde man exempelvis observera hur enskilda användare på forumet 8chan kommenterade det höga antalet offer som Tarrant “uppnått”, och där vissa användare även uttryckte en önskan att slå hans “poäng”.¹⁴⁷ Vidare har det även påvisats att en del av de manifest som publicerats av radikalnationalistiska terrorister har hänvisat till olika former av spelfunktioner och termer. Stephan Balliet – som genomförde ovan nämnda attack mot en synagoga i Halle 2019 – uppgav exempelvis specifika “mål” som skulle ingå i hans uppdrag, och uppgav även olika former prestationer som skulle ge extra poäng.¹⁴⁸

I sammanhanget har det således argumenterats att gamifiering potentiellt kan underlätta eller främja digitala radikaliseringsprocesser. Detta då användningen av spelelement, speltermer och liknande kan bidra till att göra extremistiskt innehåll mer lättillgängligt och attraktivt för enskilda användare. Vidare har det även påvisats att gamifiering exploaterar olika former av psykologiska mekanismer – där exempelvis olika former av belöningar för önskade beteenden kan bidra till en positiv förstärkning samt även motivera användare till att fortsätta i samma spår.¹⁴⁹

Utöver detta har det under senare år även uppmärksammats att extremister i allt större utsträckning använder sig av gamingplattformar och liknande tjänster som ett verktyg i syfte att exempelvis radikaliserar och rekryterar nya sympatisörer – vilket delvis är ett resultat av andra digitala plattformars försök att ta bort eller moderera extremistiskt innehåll samt tillhörande konton online.¹⁵⁰ År 2020 uttryckte exempelvis EU:s kontraterrorkoordinatör att både gamingplattformar, videospel, livestreamingtjänster och relaterade applikationer bland annat kan användas för att sprida propaganda, samt för att radikaliserar och rekryterar nya medlemmar – där ungdomar är särskilt sårbara.¹⁵¹ Flera gamingplattformar, live-streamingtjänster, videospel och relaterade applikationer erhåller också flera av de karaktäristika som finns på traditionella sociala medier, där spelarna bland annat kan interagera med andra användare – och där sådana funktioner stundtals används för att främja just våldsbejakande narrativ och ideologier.¹⁵² Via exempelvis chattfunktioner – där användarna ofta kan vara anonyma – kan extremister utveckla en relation med potentiella rekryter, och gradvis introducera dem till radikala idéer.¹⁵³

Under 2021 publicerade exempelvis Radicalisation Awareness Network (RAN) en rapport som påvisar att så kallade groomers kan använda sig av gaming- och gamingrelaterade plattformar för att komma i kontakt med sårbara individer, och därefter försöka styra in samtalen på känslor av ilska och missnöje – vilket sedermera kan exploateras för att främja potentiella radikaliseringsprocesser.¹⁵⁴ Sådana plattformar kan också användas som ett sätt att bygga en

---

¹⁴⁶ Schlegel, ‘Jumanji Extremism?’, (2020); Schlegel, ‘Connecting, Competing, and Trolling’, (2021a): 55; L. Schlegel, ‘The Role of Gamification in Radicalization Processes’, *modus Working Paper*, (2021c): 4-7, <https://modus-zad.de/wp-content/uploads/2021/01/modus-working-paper-12021.pdf>

¹⁴⁷ Schlegel, (2020).

¹⁴⁸ Fielitz, ‘Kapitel 10. Från digitala hatkulturer till högerextrem terrorism’, (2020): 412-413.

¹⁴⁹ Schlegel, (2021a): 54.

¹⁵⁰ Lamphere-Englund, McDonnell & Bunmathong, *State of Play*, (2021): 8.

¹⁵¹ EU:s kontraterrorkoordinatör, *Online gaming in the context of the fight against terrorism*, 9066/20, (Bryssel: Council of the European Union, 2020-07-06).

¹⁵² Lamphere-Englund, McDonnell & Bunmathong, (2021): 11-16.

¹⁵³ Dino, ‘E-Recruits: How Gaming is Helping Terrorist Groups Radicalize and Recruit a Generation of Online Gamers’, (2019-03-17); Lamphere-Englund, McDonnell & Bunmathong, (2021): 11.

¹⁵⁴ Radicalisation Awareness Network (RAN), *Digital Grooming Tactics on Video Gaming & Video Gaming Adjacent Platforms: Threats and Opportunities*, RAN Conclusion Paper, (2021-05-07), <https://home->

relation med den potentiella rekryten samt för att skapa ett förtroende, varpå konversationen kan förflyttas till en mer sluten miljö.¹⁵⁵ Då ett flertal gamingplattformar och liknande tjänster också saknar moderering och reglering finns det också en risk att det inte heller sker några interventioner från utomstående parter, vilket därmed tillåter att en sådan eventuell radikaliserings- och rekryteringsprocess kan fortgå.¹⁵⁶

I detta sammanhang har exempelvis gamingplattformen Steam pekats ut för att husera både radikalnationalistiska aktörer samt tillhörande innehåll, och där Anti-Defamation League (ADL) har påvisat att radikalnationalistiska grupperingar – som Atomwaffen Division – använt sig av plattformen för att rekrytera nya medlemmar.¹⁵⁷ Detta är dock inte unikt för den radikalnationalistiska miljön. I sammanhanget har det exempelvis påvisats att IS har använt sig av grupper på Telegram för att förse sympatisörer med konkreta instruktioner kring hur de kan använda sig av just gamingplattformar för att rekrytera nya medlemmar.¹⁵⁸

I en omfattande litteraturöversikt kring gaming och extremism, som genomförts via nätverket Extremism and Gaming Research Network (ERGN), konstateras det bland annat att det finns en skärningspunkt mellan gaming och individuella radikaliseringsprocesser som behöver utforskas ytterligare. Detta då existerande forskning på området fortfarande är ytterst begränsad. I sammanhanget konstateras det exempelvis att:

It will be critical to determine whether there is an inherent aspect to gamer subcultures that may foster radicalization and extremism, or whether games and gaming platforms are simply being exploited by savvy extremist groups as a convenient channel to reach larger and younger audiences.¹⁵⁹

Frågan kring förhållandet mellan gamifiering, gamingplattformar, radikalisering och rekrytering är således ett område som behöver utforskas ytterligare.

2.3.4 Logistik, planering och mobilisering

Utöver detta har tidigare forskning även uppmärksammat hur den digitala arenan kan användas i syfte att koordinera, planera och mobilisera till olika former av extremistiska aktiviteter – både online och offline.¹⁶⁰ I en svensk kontext har exempelvis Ranstorp et al. påvisat hur Rakhmat Akilov inför sitt terrorattentat på Drottninggatan 2017 bland annat använde sig av olika former av sociala medier och kommunikationsplattformar i syfte att diskutera målval och praktiska detaljer, samt för att få religiös vägledning.¹⁶¹ I samma studie från 2021 påvisas det även att de

---

affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-05/ran_c-n_conclusion_paper_grooming_through_gaming_15-16032021_en.pdf

¹⁵⁵ RAN, *Extremists' Use of Video Gaming*, (2020-11-09).

¹⁵⁶ Dino, (2019-03-17); Lamphere-Englund, McDonnell & Bunmathong, (2021): 11.

¹⁵⁷ Anti-Defamation League, *This is Not a Game: How Steam Harbors Extremists*, (2020-04-29), <https://www.adl.org/steamextremism>

¹⁵⁸ Dino, (2019-03-17).

¹⁵⁹ Lamphere-Englund, McDonnell & Bunmathong, (2021): 15.

¹⁶⁰ Evans & Williams, (2022): 4-6; Winter et al.,(2020): 9.

¹⁶¹ M. Ranstorp, F. Ahlin, L. Ahlerup & M. Normark, *Gränslös extremism: En studie om transnationella kopplingar till svenska radikala miljöer*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2021): 54-57, <https://www.fhs.se/download/18.7ff1bbb17b4b67d555a2b1d/1630936105044/Gr%C3%A4nsl%C3%B6s%20Extremism%20->

två män som planerade att genomföra en terrorattack i Köpenhamn år 2016 – och där den ena var bosatt i Sverige – använde sig av WhatsApp för att kommunicera med varandra.¹⁶² Vidare beskrivs även hur aktörer inom den svenska autonoma miljön bland annat använt sig av olika former av digitala plattformar för att marknadsföra bussturer till specifika aktioner, och därmed för att främja mobilisering till fysiska sammankomster.¹⁶³

Utöver detta har exempelvis Michael Krona påvisat hur den svenske medborgaren Aydin Sevegin – som sedermera dömdes till fem års fängelse för förberedelse till terrorbrott – bland annat laddade ner instruktioner kring hur man tillverkar bomber från al-Qaidas onlinemagasin *Inspire*, och därigenom lärde sig hur man tillverkar improviserade sprängmedel (IED:s).¹⁶⁴ I relation till förekomsten av instruktionsmaterial online har även Alastair Reed och Hararo J. Ingram – baserat på innehållsanalyser av IS och al-Qaidas onlinemagasin *Rumiyah* och *Inspire* – analyserat vilken roll och påverkan sådant instruktionsmaterial potentiellt har i relation till att främja just terrorattentat och våldsdåd. Det konstateras bland annat att sådant material används som ett verktyg för att legitimera, rättfärdiga och inspirera användningen av våld. Samtidigt argumenterar författarna att sådant material enbart kan ha ett värde om läsaren också kan övertygas av avsändarens ideologiska ståndpunkt.¹⁶⁵ I en studie från 2015 som undersöker onlinebeteenden bland 227 dömda terrorister i Storbritannien påvisar även Gill et al. att 32 procent av studiepopulationen förberedde sig för sina attacker med hjälp av olika former av onlinematerial. Sådant material kunde exempelvis innefatta instruktionsvideor kring hur man tillverkar bomber, ritningar över olika former av fysiska platser, samt tortyrtekniker.¹⁶⁶

Utöver detta har exempelvis Alexander Meleagrou-Hitchens och Seamus Hughes påvisat hur digitala plattformar bland annat har använts för planering och vägledning inför olika former av attentat. I en artikel från 2017 påvisar författarna att mint 21 procent av de IS-inspirerade attentat som planerades eller genomfördes i USA mellan mars 2014 och mars 2017 involverade någon form av digital kommunikation med det som benämns som virtuella entreprenörer.¹⁶⁷ I sammanhanget har även Nico Prucha konstaterat att IS använt sig av Telegram i syfte att rekrytera samt vägleda potentiella gärningsmän i Europa.¹⁶⁸ Vidare har det exempelvis påvisats att ett antal aktörer som fanns närvarande vid Unite the Right Rally i Charlottesville 2017 använde sig av den gamingrelaterade plattformen Discord för att förena och organisera sig.¹⁶⁹

[%20En%20studie%20om%20transnationella%20kopplingar%20till%20svenska%20radikala%20milj%C3%B6er.pdf](#)

¹⁶² Ranstorp et al., *Gränslös extremism*, (2021): 53-54.

¹⁶³ Ranstorp et al., (2021): 90-91.

¹⁶⁴ Krona, 'Swedish "media jihad": The active role of Swedish terrorists and supporters in Islamic State media', (2022): 52.

¹⁶⁵ A. Reed & H.J. Ingram, *Exploring the Role of Instructional Material in AQAP's Inspire and ISIS' Rumiyah*, (Haag: Europol, 2017-05-26),

https://icct.nl/app/uploads/2017/06/reeda_ingramh_instructionalmaterial.pdf

¹⁶⁶ P. Gill, E. Corner, A. Thornton & M. Conway, *What are the Roles of the Internet in Terrorism? Measuring Online Behaviours of Convicted UK Terrorists*, (VOX-Pol, 2015): 21,

https://www.voxpol.eu/download/vox-pol_publication/What-are-the-Roles-of-the-Internet-in-Terrorism.pdf

¹⁶⁷ A. Meleagrou-Hitchens & S. Hughes, 'The Threat to the United States from the Islamic State's Virtual Entrepreneurs', *CTC Sentinel*, Vol. 10, Nr. 3, (2017): pp. 1-8.

¹⁶⁸ Prucha, (2016): 48.

¹⁶⁹ Schlegel, *Extremists' use of gaming (adjacent) platforms*, (2021b): 5.

2.3.5 Finansiering

En del av litteraturen på området fokuserar även på hur den digitala arenan exploateras för att generera finansiella medel. En av de enklaste, och troligtvis mest förekommande, metoderna för att samla in finansiella medel till olika former av ändamål är att publicera inlägg på en webbsida eller via sociala medier som uppmanar till donationer.¹⁷⁰ Vidare har exempelvis ADL påvisat att radikalnationalistiska aktörer även har använt sig av olika former av digitala insamlingsverktyg – som exempelvis GoFundMe och Kickstarter – för att generera finansiella medel.¹⁷¹

I en svensk kontext har exempelvis både Linus Gustafsson¹⁷² och Michael Krona¹⁷³ påvisat hur svenska individer inom den svenska salafist-jihadistiska miljön har använt sig av Facebook för att främja och bedriva finansiella insamlingar, där syftet exempelvis har varit att stödja IS-sympatisörer i Syrien. Även Ranstorp et al. har beskrivit hur Facebook bland annat har använts av svenska aktörer för att uppmana till finansiering av terrorgrupper i Syrien och Irak, samt för att samla in pengar till fängslade aktivister inom den autonoma miljön.¹⁷⁴ Utöver detta har även Magnus Ranstorp, Filip Ahlin och Magnus Normark påvisat hur NMR både har använt sig av sociala medier och webbsidor för att samla in finansiella medel. I samma studie från 2020 belyser författarna även hur NMR – i takt med att både nordiska banker och betaltjänster som PayPal har begränsat organisationens möjligheter att använda deras tjänster – istället har upprättat konton för kryptovalutor som ett sätt att kunna samla in donationer.¹⁷⁵ Den ökade användningen av kryptovalutor som ett sätt att undkomma restriktioner är inte unikt i en svensk kontext, utan har kommit att bli ett attraktivt alternativ för många radikalnationalistiska aktörer internationellt, och där deras tillgångar i kryptovalutor stundtals motsvarar miljonbelopp.¹⁷⁶

Vidare använder sig även ett flertal extremistiska grupperingar av den digitala arenan för att bedriva olika former av e-handel, där intäkterna sedermera används för att finansiera deras verksamhet.¹⁷⁷ I en svensk kontext har exempelvis NMR bedrivit försäljning av propagandamaterial via ett flertal olika former av nätbutiker, där ett exempel är hemsidan greenpilled.com.¹⁷⁸ Även den svenska autonoma miljön har i samband med olika kampanjer bland annat skapat t-shirtar och tröjor som sedermera har marknadsförts och sålts online till förmån för den specifika kampanjen i fråga.¹⁷⁹ Därtill har det även konstaterats att radikalnationalistiska

---

¹⁷⁰ Evans & Williams, (2022): 4.

¹⁷¹ Anti-Defamation League (ADL), *Funding Hate: How White Supremacists Raise Their Money*, (New York: ADL, 2017): 10-11, <https://www.adl.org/sites/default/files/adl-report-funding-hate-how-white-supremacists-raise-their-money.pdf>

¹⁷² L. Gustafsson, *Våldsbejakande islamistisk extremism och sociala medier*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2015), <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:867179/FULLTEXT01.pdf>

¹⁷³ Krona, (2022): 56, 83-88.

¹⁷⁴ Ranstorp et al., (2021): 50-52.

¹⁷⁵ M. Ranstorp, F. Ahlin & M. Normark, 'Kapitel 5. Nordiska motståndsrörelsen – den samlande kraften inom den nationalsocialistiska miljön i Norden', i M. Ranstorp & F. Ahlin (red.), *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020): 197-199, <https://www.fhs.se/download/18.aa44b1740d51053bc784/1599031490867/Fr%C3%A5n%20Nordiska%20motst%C3%A5nds%C3%B6relsen%20till%20alternativh%C3%B6gern%20-%20en%20studie%20om%20den%20svenska%20radikalnationalistiska%20milj%C3%B6n.pdf>

¹⁷⁶ ADL, *Funding Hate*, (2017): 13.

¹⁷⁷ Evans & Williams, (2022): 4.

¹⁷⁸ Ranstorp, Ahlin & Normark, 'Kapitel 5: Nordiska motståndsrörelsen – den samlande kraften inom den nationalsocialistiska miljön', (2021): 200-201.

¹⁷⁹ Ranstorp et al., (2021): 84-87.

aktörer och grupperingar har använt sig av olika former av gamingplattformar och livestreamingtjänster för att generera finansiella medel, där olika livestreamingsessioner stundtals har resulterat i donationer motsvarande tiotusentals amerikanska dollar.¹⁸⁰

2.4 Begreppet onlineradikalisering och relationen mellan online- och offlinedimensionen

I likhet med begreppet radikalisering råder det oenigheter inom akademien kring det specifika begreppet onlineradikalisering – både i relation till vad som faktiskt utgör en sådan process, samt huruvida sådana processer ens sker över huvudet taget.¹⁸¹ Detta då tidigare forskning bland annat påvisat att radikaliseringsprocesser sällan – om ens någonsin – enbart sker online, vilket innebär att vissa forskare undviker att ens använda sig av onlineradikalisering som begrepp.¹⁸² I sammanhanget råder det även splittringar kring huruvida digitala nätverk och relationer kan utöva samma typ av inflytande över individer som fysiska strukturer, samt i vilken mån digitala interaktioner kan ersätta fysiska sådana.¹⁸³

Inledningsvis är det också viktigt att understryka skiljelinjen mellan begreppen radikalisering och rekrytering – vilket är två begrepp som stundtals tenderar att sammanblandas och användas omväxlande inom litteraturen. I enlighet med det som diskuterades i sektion 1.3.2 behöver exempelvis inte anammandet av radikala åsikter nödvändigtvis resultera i eller utgöra ett försteg till ett våldsamt beteende.¹⁸⁴ På samma sätt behöver inte heller en individs övertygelse kring eller anammande av en ideologisk ståndpunkt nödvändigtvis resultera i att individen i fråga ansluter sig till eller agerar på uppdrag av någon form av extremistisk organisation eller nätverk.¹⁸⁵ Då en stor del av den litteraturen på området tenderar att diskutera internetns roll i förhållande till *både* radikalisering och rekrytering kommer denna sektion också att göra detta – men med förbehåll samt en medvetenhet kring att det alltså finns en viktig distinktion mellan dessa två begrepp.

Trots den oenighet som finns i relation till begreppet onlineradikalisering samt internetns roll i förhållande till sådana processer går det dock att konstatera att tidigare forskning överlag är relativt enig om att internet generellt sett inte utgör den primära orsaken till en individs radikalisering – men att den digitala arenan kan *främja* och *underlätta* sådana processer.¹⁸⁶ I en studie som undersöker vilken roll internet spelat i förhållande till 15 extremister och terroristers radikaliseringsprocesser konstaterar exempelvis von Behr et al. att förekomsten av internet visserligen erbjuder fler möjligheter till radikalisering, samt även kan underlätta radikaliseringsprocesser. Samtidigt konstaterar författarna att internet inte utgör ett substitut för fysiska interaktioner och möten i förhållande till radikaliseringsprocesser, utan att den digitala arenan snarare bör betraktas som ett komplement till personlig och fysisk

---

¹⁸⁰ M. Keierleber, 'How white supremacists recruit teen culture warriors in gaming communities', *Fast Company*, (2021-01-21), <https://www.fastcompany.com/90599113/white-supremacists-gaming-sites-dlive>; Schlegel, (2021b): 6.

¹⁸¹ Meleagrou-Hitchens & Kaderbhai, (2017): 19.

¹⁸² Winter et al., (2020): 4.

¹⁸³ Meleagrou-Hitchens & Kaderbhai, (2017): 19.

¹⁸⁴ Della Porta & LaFree, (2012): 7.

¹⁸⁵ Meleagrou-Hitchens & Kaderbhai, (2017): 34.

¹⁸⁶ Meleagrou-Hitchens & Kaderbhai, (2017): 19.

kommunikation.¹⁸⁷ I linje med detta har Daniel Koehler, som intervjuat åtta individer som tidigare tillhörde den radikalnationalistiska extremistiska miljön i Tyskland, påvisat att internet visserligen kan underlätta och främja kommunikation med likasinnade, men att vissa individer enbart kände sig som en del av rörelsen efter att ha deltagit vid fysiska sammankomster.¹⁸⁸

I en studie från 2014 konstaterar även Gill et al., att framväxten av internet visserligen inte har resulterat i ett ökat antal terrorattacker som genomförts av ensamagerande gärningsmän, men att det samtidigt finns en ökande trend bland ensamagerande att använda sig av just internet. Baserat på ett urval av 119 ensamagerande terrorister konstateras det exempelvis att 35 procent av dessa hade interagerat med någon form av bredare nätverk av politiska aktivister online, samt att 46 procent erhöll någon form av kunskap i förhållande till sin attackmetod via digitala källor.¹⁸⁹

I ytterligare en studie från 2021, som bland annat baseras på intervjuer med före detta extremister samt anhöriga i USA, påvisas det exempelvis även att konsumering av propaganda nämndes i en betydande andel av fallen (21 av 32) i förhållande till individuella radikaliseringsprocesser. Vidare konstateras det att sociala medier och internet var två vanligt förekommande källor för tillhandahållandet av sådant material. Samtidigt påvisar studien att samtliga studerade radikaliseringsprocesser var multikausala, där konsumtion av propaganda online – inklusive meddelanden på sociala medier och internet – enbart utgjorde en av dessa faktorer.¹⁹⁰ Detta är således ett illustrativt exempel på hur den digitala arenan kan främja och underlätta radikalisering utan att nödvändigtvis vara den primära orsaken till en sådan process. År 2015 underströk även FN:s kommitté mot terrorism att även om sociala medier visserligen utgör ett viktigt verktyg för radikalisering så har tidigare forskning också påvisat att 75 procent av de individer som rest för att ansluta sig till al-Qaida och IS har gjort så via vänner, samt att ungefär 20 procent har anslutit sig tillsammans med någon familjemedlem.¹⁹¹

Ytterligare ett diskussionsområde i förhållande till begreppet onlineradikalering avser huruvida det ens går eller är meningsfullt att göra en distinktion mellan online- och offlinedimensionen. I detta sammanhang har exempelvis Gill et al. argumenterat för att sådana distinktioner potentiellt utgör en "falsk dikotomi". Detta då individer inom våldsbejakande extremistiska miljöer tenderar att engagera sig i både online- och offlineaktiviteter, och att det

---

¹⁸⁷ I. von Behr, A. Reding, C. Edwards & L. Gribbon, *Radicalisation in the digital era: The use of the internet in 15 cases of terrorism and extremism*, (RAND Corporation, 2013): xii,

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR400/RR453/RAND_RR453.pdf

¹⁸⁸ Koehler, 'The Radical Online', (Vintern 2014/2015): 122-123.

¹⁸⁹ P. Gill, J. Horgan & P. Deckert, 'Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists', *Journal of Forensic Sciences*, Vol. 59, Nr. 2, (2014): pp. 425-435.

¹⁹⁰ R.A Brown, T.C. Helmus, R. Ramchand, A.I. Palimaru, S. Weiland, A.L. Rhoades & L. Hiatt, *Violent Extremism in America: Interviews with Former Extremists and Their Families on Radicalization and Deradicalization*, (Santa Monica: RAND Corporation, 2021): 43-46, 54

¹⁹¹ Counter-Terrorism Committee Executive Directorate (CTED), 'Open meeting of the Counter-Terrorism Committee and the Global Counter-Terrorism Research Network on "Foreign Terrorist Fighters"', *FN:s säkerhetsråd*, (2015-11-24), <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org.securitycouncil.ctc/files/note.011-outcome-document-on-open-mtg-with-academia-22-jan-16.pdf>

därför är svårt att göra en tydlig distinktion mellan radikaliseringsprocesser online och offline.¹⁹² På samma sätt har även Andrew Hoskins och Ben O’Loughlin argumenterat för att uppdelningen mellan online- och offlinedimensionen är föga meningsfull, och att internet i princip alltid finns närvarande i någon mån.¹⁹³ I linje med detta påvisar även ovan nämnda studie av Gill et al., som undersöker onlinebeteendet hos 227 dömda terrorister i UK, att sådana individer regelbundet deltar i aktiviteter både online och offline, och att deras beteenden därmed sträcker sig över båda dessa domäner. Det beskrivs att sådana individer exempelvis kan använda sig av fysiska interaktioner i syfte att erhålla ideologisk legitimitet för sitt agerande, men samtidigt också kan använda sig av den digitala arenan för att förvärva tekniska detaljer kring hur man tillverkar en bomb.¹⁹⁴ Det finns således en potentiell risk med att anamma en alltför strikt distinktion mellan online- och offlinedimensionen, då extremister – i likhet med andra individer – tenderar att influeras av båda domänerna.

Samtidigt har tidigare forskning också lyft fram ett antal empiriska exempel där den digitala arenan verkar ha utgjort en avgörande eller primär faktor i relation till individuella radikaliseringsprocesser. I sammanhanget har exempelvis ett flertal studier lyft fram exemplet med Arid Uka, som sköt ihjäl två amerikanska soldater på flygplatsen i Frankfurt år 2011, och där hela Ukas radikaliseringsprocess verkar ha skett online.¹⁹⁵ Ett annat exempel är den brittiske studenten Roshonara Choudhry som år 2010 knivhögg en parlamentsledamot på grund av dennes stöd för kriget i Irak, och som bland annat laddat ner över 100 timmars videoinnehåll med Anwar al-Awlaki. I samband med ett förhör refererade Choudhry även till en specifik YouTube-video med Sheikh Abdullah Azzam, och enligt Choudhry själv var det denna video som fick henne att inse att “även kvinnor skulle slåss” samt att hon hade en plikt att använda sig av våldsamma metoder. Enligt uppgifter anammade Choudhry en extremistisk ideologi utan inblandning från individer i den fysiska sfären, och hon hade inte heller några allierade utan agerade helt på egen hand.¹⁹⁶

Ytterligare ett exempel är den masskjutning som genomfördes av en aktiv anhängare till det radikalnationalistiska forumet Daily Stormer i Charleston år 2015, där gärningsmannen – i sitt manifest som publicerades online – hävdade att han hade radikaliserats online.¹⁹⁷ Därtill har även Peter Neumann och Brooke Rogers lyft fram exemplen med Younis Tsouli och Irfan Raja, där det i båda fallen tyder på att individernas respektive radikaliseringsprocesser enbart skedde online.¹⁹⁸ I en svensk kontext konstaterar även Säkerhetspolisen i sin senaste årsbok för år 2021 att:

---

¹⁹² P. Gill, E. Corner, M. Conway, A. Thornton, M. Bloom & J. Horgan, ‘Terrorist Use of the Internet by the Numbers: Quantifying Behaviors, Patterns, and Processes’, *Criminology & Public Policy*, Vol. 16, Nr. 1, (2017): 114. (pp. 99-117).

¹⁹³ A. Hoskins & B. O’Loughlin, ‘Media and the myth of radicalization’, *Media, War & Conflict*, Vol. 2, Nr. 2, (2009): pp. 107-110.

¹⁹⁴ Gill et al., *What are the Roles of the Internet in Terrorism?*, (2015): 35.

¹⁹⁵ Neumann, (2012): 20; Briggs & Feve, (2014): 5.

¹⁹⁶ Gill et al., (2015): 26-27; Neumann, (2012): 20.

¹⁹⁷ Williams et al., (2021): 8.

¹⁹⁸ P. Neumann & B. Rogers, *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, (London: International Centre for the Study of Radicalisation, ICSR, King’s College, 2007), 52-53, https://icsr.info/wp-content/uploads/2008/10/1234516791ICSREUResearchReport_Proof1.pdf

Flera attentat och andra våldshandlingar inspirerade av våldsbejakande högerextremism och accelerationism (samhällsomstörtande verksamhet) har under 2021 planerats av minderåriga gärningsmän som radikaliserats online. Det här är en utveckling som bedöms fortsätta.¹⁹⁹

Trots att tidigare forskning konstaterat att den digitala arenan generellt sett inte utgör den avgörande eller primära orsaken i relation till individuella radikaliseringsprocesser har det samtidigt alltså påvisats att det också finns undantag. Det går därmed att konstatera att internets roll i förhållande till radikalisering och rekrytering är en ytterst komplex fråga och att det inte finns några generella svar. Samtidigt har både tidigare forskning och erfarenheter påvisat att internet *kan ha* och ofta *har* en roll i förhållande till radikalisering och rekrytering, vilket således understryker vikten av att också integrera den digitala arenan i det förebyggande arbetet.

---

¹⁹⁹ Säkerhetspolisen, (2022): 6.

3. Femton innovativa sätt att använda sig av den digitala arenan i relation till förebyggande arbete

3.1 Gamen met de politie

År 2020 inledde den nederländska polisen ett initiativ med namnet *Gamen met de politie* (*Gaming with the police*), i syfte att nå och interagera med ungdomar online.²⁰⁰ Idén föddes i samband med utbrottet av Covid-19, då ett antal poliser föreslog att de just kunde spela spel med ungdomar i syfte att säkerställa en fortsatt interaktion – trots fysiska restriktioner. Det visade sig att detta blev ett väl fungerande sätt för både poliser och ungdomar att komma i kontakt med varandra, vilket i sin tur blev starten på ett nationellt program.²⁰¹

Initiativet omfattade inledningsvis sex lokala polisteam, men har därefter kommit att expanderas.²⁰² Projektet omfattar för närvarande 21 lokala polisteam över hela Nederländerna,²⁰³ och cirka två timmar i veckan finns enskilda poliser uppkopplade på tre av de mest populära onlinespelen i Nederländerna – Fortnite, FIFA20 och Call of Duty. Utöver detta tillåts poliserna även att spela och delta i andra spel, beroende på vilka spel ungdomarna finns närvarande på. Poliserna deltar öppet via ett särskilt poliskonto, och utöver detta skapas även en specifik spelargrupp som tydliggör att detta är en grupp som innefattar just poliser – vilket sker inom ramen för PlayStations så kallade communities.²⁰⁴ För att skapa en igenkänningsfaktor har det även skapats en specifik logotyp till just detta initiativ, där logotypen är baserad på särskilt designade Fortnite-figurer. Detta för att ungdomar enkelt ska kunna identifiera vilka spelare och team som innefattar just poliser.²⁰⁵ Under spelets gång får ungdomar sedermera möjligheten att både interagera med poliserna samt med varandra. Utöver detta finns även en så kallad livestreaming, där ungdomar får möjligheten att se en uniformerad polis som de både kan spela, chatta, eller prata med.²⁰⁶ Stundtals anordnas även speltillfällen där man diskuterar specifika problemställningar, beroende på vilka frågor som för närvarande är intressanta och relevanta för lokalområdet i fråga.²⁰⁷

Speltillfällena marknadsförs bland annat via de lokala polisdistriktens SoMe-konton, där man exempelvis kommunicerar vilket spel som ska spelas vid vilken tidpunkt, samt vilken plattform som kommer att användas.²⁰⁸ Den 12 januari 2022 publicerade exempelvis polisen i Leidschendam-Voorburg ett inlägg på sin Facebook-sida där de informerade om att de skulle

---

²⁰⁰ Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Gaming with the police*, (Brussels: European Commission, 2021), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/gaming-police_en

²⁰¹ Politie Nederland, 'Gamen met de politie', (u.å), <https://www.vraaghetdepolitie.nl/pesten-en-online/cybercrime/gamen-met-de-politie.html> [tillgänglig 2022-05-04]

²⁰² Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²⁰³ Politie Nederland, 'Welke politieteams doen mee met gamen?', (u.å), <https://www.politie.nl/informatie/welke-politieteams-doen-mee-met-gamen.html> [tillgänglig 2022-05-04]

²⁰⁴ Politie Nederland, 'Gamen met de politie', (u.å); Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²⁰⁵ RAN, *RAN Collection practice template: Gaming with the police*, (2021); Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²⁰⁶ Politie Nederland, 'Gamen met de politie', (u.å).

²⁰⁷ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²⁰⁸ RAN, (2021).

anordna ett spelevent den 21 januari, och där de uppmanade ungdomar att delta. I inlägget fanns även instruktioner kring hur man anmälde sig, samt information om att man under spelets gång skulle ha möjlighet att ställa frågor till polisen.²⁰⁹ Instagram är dock den kanal som används mest frekvent i syfte att marknadsföra polisens speltillfällen.²¹⁰

De flesta speltillfällen brukar omfatta mellan fem och 40 barn och ungdomar, vilket delvis är beroende av exempelvis väder samt vilket spel som spelas. Utöver detta har initiativet även anordnat en så kallad "gaming on tour", där man besöker olika fysiska platser – som exempelvis skolor och gamingevent – och spelar tillsammans med barn och ungdomar. Vid sådana tillfällen får polisen således även möjlighet att träffa barn och ungdomar fysiskt och att prata med dem om olika former av frågeställningar.²¹¹

Syftet med initiativet är bland annat att skapa tillfällen och möjligheter för polisen att samtala med ungdomar, informera och hjälpa dem med olika typer av problem, samt att arbeta förebyggande mot exempelvis just radikaliserings och våldsbejakande extremism. Samtidigt får polisen också en ökad kännedom om vad som händer i lokalområdet, vilket i sin tur kan bidra till att kunna identifiera potentiella risker eller problem vid ett tidigt stadium. Genom att befinna sig på forum där många ungdomar redan befinner sig är tanken att detta ska sänka tröskeln för enskilda individer att vända sig till polisen med eventuella frågor och funderingar.²¹² Syftet med projektet är därmed att arbeta förebyggande, snarare än brottsbekämpande.²¹³

Istället för att aktivt försöka leda in konversationerna på frågor kring just extremism eller andra känsliga frågeställningar diskuterar poliserna främst vardagliga situationer och problem med de barn och ungdomar som de interagerar med. Gaming används därmed som ett enkelt och positivt sätt att skapa en dialog med barn och ungdomar, med målsättningen att det därefter ska bli enklare att följa upp mer kontroversiella frågeställningar – om ett sådant behov finns.²¹⁴ Genom användningen av denna metod skapas även en möjlighet för förtroendebyggande insatser från polisens håll.²¹⁵

3.1.1 Hur har initiativet fungerat?

Vid en intervju med Roel van de Groes, som bland annat är nationellt programansvarig för projektet, påvisas det exempelvis att det genomförts en undersökning i relation till projektet. Denna baserades på intervjuer med omkring 500 ungdomar, och undersökte bland annat ungdomars attityd till och syn på projektet. Av de ungdomar som intervjuades uppgav exempelvis 54 procent att de ansåg att det var kul att spela med polisen online. I relation till i vilket syfte olika ungdomar ville spela med polisen uppgav 47 procent att de endast ville vinna över polisen, medan exempelvis 30 procent ville ställa frågor och 12 procent ville prata om olika former av problem. Undersökningen påvisade även att 34 procent av de tillfrågade uppgav att de trodde att de skulle

---

²⁰⁹ Politie Basisteam Leidschedam-Voorburg, Facebookinlägg, (2022-01-12), <https://www.facebook.com/photo?fbid=288223546675420&set=a.168406578657118> [tillgänglig 2022-06-01]

²¹⁰ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²¹¹ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²¹² RAN, (2021).

²¹³ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²¹⁴ Schlegel, (2021b): 15.

²¹⁵ RAN, (2021).

ha en mer positiv bild av polisen efter att ha spelat med dem (jämfört med hur de tidigare såg på polisen).²¹⁶

Vid samma intervju understryker även van de Groes att polisen, genom att befinna sig online, både förbättrar sin förmåga att ta emot samt att förse medborgarna med information. Det påvisas även att projektet både bidrar till att stärka polisens varumärke samt att stärka civilbefolkningens förtroende för dem, vilket i sin tur bidrar till att förenkla och effektivisera polisens arbete. Det understryks även att projektet har genererat betydande intresse från andra länder – både inom samt utanför Europa – och att ett flertal länder är intresserade av att implementera liknande initiativ.²¹⁷

I relation till potentiella utmaningar och förbättringsområden påvisas det bland annat att det i framtiden skulle behövas mer regelbundenhet i relation till de olika speltillfällena. I dagsläget finns det exempelvis ingen bestämd dag eller tid då de lokala polisteamen finns närvarande online, utan speltillfällena anpassas istället efter polisernas scheman samt när deras övriga arbetsuppgifter tillåter att de också kan lägga tid på att spela. Detta innebär att barn och ungdomar behöver hålla uppsikt över när de olika speltillfällena annonseras, vilket således innebär en risk att man inte lyckas fånga upp vissa individer – jämfört med om man exempelvis hade haft en given och återkommande dag och tid varje vecka.²¹⁸

3.2 Les Promeneurs du Net & Web Citizen Training Program

I början av 2000-talet etablerades konceptet att “nätvandra” i Sverige, som syftar till att skapa dialog med ungdomar online.²¹⁹ Begreppet myntades av den svenska ideella organisationen Fryshuset i Stockholm,²²⁰ och år 2007 lanserades initiativet Fryshusets Nätvandrare där de så kallade nätvandrarerna just fanns tillgängliga online för att samtala med ungdomar – både via sin egen hemsida och andra webbsidor som ungdomar rörde sig på, samt via onlinespelet World of Warcraft.²²¹

Detta svenska initiativ kom sedermera att inspirera franska myndigheter, och år 2012 beslutade Caisse des Allocations Familiales (CAF)²²² och departementsrådet för Manche (le conseil départemental de la Manche) att införa projektet i Frankrike. Mellan 2014 och 2016 – och på grund av projektets omedelbara succé – etablerades initiativet på ytterligare tre platser i Frankrike. Detta kom sedermera att utvecklas till ett nationellt omfattande initiativ med namnet “Les Promeneurs du Net, une présence éducative sur Internet”,²²³ där implementeringen bland annat understöddes av den nationella kassan för familjetillägg (Caisse nationale d’allocations

---

²¹⁶ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²¹⁷ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²¹⁸ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

²¹⁹ Promeneurs du Net, ‘An encounter with Web Walkers’, (u.å), <https://www.promeneursdunet.fr/the-project> [tillgänglig 2022-05-10]

²²⁰ Nätvandrarerna, ‘Projekt nätvandring’, (u.å), <https://natvandrarerna.se/till-dig-som-vuxen/metodskriften-natvandra/> [tillgänglig 2022-05-11]

²²¹ K. Ekeman, P. Widegren, R. Kronman & K. Markström, *Nätvandra – En instruktion till samtal med unga online*, (Motala: Fryshuset och Motala kommun, 2010): 4, https://api.fryshuset.se/wp-content/uploads/2019/04/Natvandra_skrift.pdf

²²² CAF är en fransk statlig institution som bland annat ansvarar för utbetalningar av familjeförmåner, som exempelvis bostadsbidrag.

²²³ Promeneurs du Net, ‘An encounter with Web Walkers’, (u.å).

familiales, CNAF) samt ministeriet för stadsfrågor, ungdom och idrott.²²⁴ Under slutet av år 2021 uppgavs det att det fanns över 2800 nätvandrare inom över 2000 olika organisationsstrukturer i Frankrike.²²⁵

Då den digitala arenan utgör en allt större och viktigare del av ungdomars vardag är målsättningen med projektet att säkerställa att praktiker även finns tillgängliga inom denna sfär.²²⁶ Initiativet utbildar således praktiker som på olika sätt kommer i kontakt med ungdomar i sitt vardagliga arbete kring användningen av sociala medier.²²⁷ Avsikten är att dessa praktiker sedermera ska finnas tillgängliga online som så kallade nätvandrare, där de etablerar kontakt med ungdomar via deras sociala medier – som exempelvis Facebook, TikTok, Snapchat och Instagram.²²⁸ Varje nätvandrare har en egen profil på olika SoMe-kanaler, vilken innefattar deras namn, vilken organisation de arbetar för, samt en bild på personen i fråga. Detta för att skapa en tillit mellan den yrkesverksamma, barn och ungdomar, samt de sistnämndas föräldrar.²²⁹

Nätvandrarna ska finnas tillgängliga för att lyssna, informera, ge stöd och vägledning, samt för att förebygga. Detta kan exempelvis både innefatta att förse ungdomar med information, bistå med social interaktion, stödja olika typer av initiativ och projekt, att lyssna på och diskutera diverse problemställningar, samt att bistå med olika former av hjälp.²³⁰ Avsikten är inte att nätvandrarna ska övervaka det som sker online, utan snarare att säkerställa att det finns vuxna närvarande som barn och ungdomar kan vända sig till om de exempelvis inte mår bra.²³¹ Syftet är inte heller att ersätta fysiska interaktioner, utan målsättningen med initiativet är snarare att den digitala närvaron ska ge yrkesverksamma förbättrade möjligheter att utöva sina ordinarie arbetsuppgifter – och därmed även stärka kontakten med barn och ungdomar.²³²

Les Promeneurs du Net syftar även till att förebygga och motverka radikaliserings bland ungdomar, även om detta inte var initiativets ursprungliga eller primära syfte.²³³ I samband med terrorattacken mot Charlie Hebdo i januari 2015 skapades det dock en intensifierad offentlig

---

²²⁴ F. Cathelineau, M. Audran, M. Réguer-Petit & A. Jan, *Évaluation qualitative du dispositif "Promeneurs du Net"*, (Paris: Agence Phare/Caisse nationale des allocations familiales, CNAF, 2019): 5, https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Nous_connaitre/Recherche_et_statistiques/Dossiers%20d'%C3%A9tudes/2019_DE_206_Promeneur_Net.pdf

²²⁵ Allocations familiales, 'Formation web citoyen pour les Promeneurs du Net', *YouTube*, (2021-11-25), cirka 00:55 min, <https://www.youtube.com/watch?v=kuM0rKNCYho>; Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²²⁶ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²²⁷ Radicalisation Awareness Network (RAN), 'Violent right-wing extremism – Young people – Social media', *YouTube*, (2020-06-10), cirka 00:18 min, <https://www.youtube.com/watch?v=AvHzBXXK428I&t=76s>

²²⁸ Radicalisation Awareness Network (RAN), 'Les Promeneurs du Net', (u.å), <https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/les-promeneurs-du-net-en> [tillgänglig 2022-05-11].

²²⁹ Promeneurs du Net, *Formation Web citoyen: Preventing the risks of violence, bullying and radicalization among young people through an online digital presence*, (u.å): 2 [tillgänglig via CNAF].

²³⁰ Promeneurs du Net, 'An encounter with Web Walkers', (u.å); RAN, 'Les Promeneurs du Net', (u.å),

²³¹ Promeneurs du Net, *Formation Web citoyen: Preventing the risks of violence, bullying and radicalization among young people through an online digital presence*, (u.å): 2-3.

²³² Promeneurs du Net, *Guide de déploiement – Les Promeneurs du Net: Un présence éducative sur Internet*, (2016): 3-5, https://www.promeneursdunet.fr/sites/default/files/outils_accompagnement/guide_de_deploiement_in_teractif.pdf

²³³ RAN, 'Les Promeneurs du Net', (u.å); Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

debatt i Frankrike kring behovet av att förebygga just radikaliserings. Enligt Ségolène Dary, som arbetar som rådgivare på CNAF samt med Les Promeneurs du Net, var det i samband med detta som Les Promeneurs du Net identifierades som ett möjligt och lovande verktyg i relation till den digitala arenan. Därmed kom även det preventiva arbetet mot radikaliserings att bli en del av programmet.²³⁴

För att bistå ytterligare kring hur man som praktiker ska förebygga just radikaliserings, nätmobbning och andra former av risker online – samt hur man ska bemöta ungdomar i relation till dessa problem – har även CNAF skapat utbildningen Web Citizen Training Program.²³⁵ Utbildningen lanserades år 2020, och finansierades ursprungligen av Europeiska kommissionens Internal Security Fund (ISF).²³⁶ Web Citizen Training Program är helt riktat mot det nätverk av yrkesverksamma nätvandrare som är aktiva inom Les Promeneurs du Net och syftar till att utbilda yrkesverksamma samt att bistå med verktyg för hur man ska hantera de olika risker och problem som ungdomar riskerar att stöta på online.²³⁷ Enligt Ségolène Dary utvecklades utbildningen bland annat som en respons på förfrågningar från ett flertal praktiker som redan var involverade inom Les Promeneurs du Net, och som uttryckte att de behövde ytterligare utbildning kring just dessa frågor.²³⁸

Web Citizen Training Program består av två olika moduler, där den första kallas för *medvetenhet (awareness)*. Denna del av utbildningen ger deltagarna en fördjupad förståelse för frågor som nätvåld, mobbning, desinformation och radikaliserings. Utöver detta berörs även olika metoder för medie- och informationskunnighet, vilket syftar till att uppmuntra kritiskt tänkande bland ungdomar som använder sig av olika former av digitala verktyg samt att motverka potentiella risker med sådan användning. Utöver detta innefattar modulen även utbildning kring hur praktiker ska kunna identifiera problematiska beteenden online, samt hur man ska hantera och agera i en sådan situation.²³⁹ Denna första del består av totalt sju timmars utbildning som fördelas under en treveckorsperiod, och innefattar även interaktiva element – som exempelvis olika former av övningar.²⁴⁰

Den andra modulen – *fördjupning (in-depth study)* – består precis som namnet antyder av en fördjupning av den första modulen, och integrerar aspekter inom medie- och informationskunnighet samt riskförebyggande.²⁴¹ Denna del av utbildningen fokuserar till stor del på operationalisering av tidigare förvärvad kunskap, samt hur deltagarna ska kunna applicera kunskapen i sitt yrkesliv.²⁴²

---

²³⁴ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²³⁵ Allocations familiales, 'Formation web citoyen pour les Promeneurs du Net', (2021-11-25).

²³⁶ Promeneurs du Net, *Formation Web citoyen: Prévenir la violence, le harcèlement et la radicalisation en ligne chez les jeunes*, (u.å), https://www.promeneursdunet.fr/sites/default/files/ww_flyer_webcitoyen_v2_interactif.pdf; Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²³⁷ Allocations familiales, (2021-11-25); Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²³⁸ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²³⁹ Allocations familiales, (2021-11-25); Promeneurs du Net, *Formation Web citoyen*, (u.å).

²⁴⁰ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²⁴¹ Allocations familiales, (2021-11-25).

²⁴² Promeneurs du Net, *Formation Web Citoyen: Prévenir la violence, le harcèlement et la radicalisation en ligne chez les jeunes – Module de sensibilisation: Présentation de la formation*, (u.å): 2-3, https://www.promeneursdunet.fr/sites/default/files/web_citoyen_module_sensibilisation_2020-2021_0.pdf

Hittills har omkring 600 individer deltagit i utbildningen, och målet är att ytterligare 500 praktiker ska utbildas under hösten 2022. För närvarande pågår det även en modifiering av utbildningsprogrammet, vilket bland annat innebär att praktiker ska kunna genomföra utbildningen självständigt och vid en tidpunkt som passar dem, snarare än att behöva delta vid specifika och schemalagda tillfällen.²⁴³

3.2.1 Hur har initiativet fungerat?

På uppdrag av CNAF genomfördes en utvärdering²⁴⁴ av Les Promeneurs du Net år 2019, vilken bland annat undersökte aspekter som vilka effekter programmet hade för deltagande praktiker i relation till deras vardagliga arbete, samt vilka effekter programmet hade för ungdomar. Det konstateras exempelvis att programmet bistår med ökad praktisk kunskap kring användningen av sociala medier och digitala nätverk bland yrkesverksamma, ökad kunskap kring ungdomars internetanvändning, samt ökad kunskap i relation till hur digitala verktyg kan användas inom ramen för deltagarnas dagliga yrkesutövning.²⁴⁵

Programmets effekter i relation till ungdomar visade sig dock vara en aning mer begränsade. I utvärderingen framkommer det bland annat att programmet främst verkar fungera som ett verktyg för att förbättra och utveckla *redan existerande relationer* mellan praktiker och ungdomar, snarare än att bistå i etableringen av nya kontakter eller att nå ut till en större målgrupp. Detta då majoriteten av de ungdomar som kom i kontakt med praktiker online redan var bekanta med eller hade varit i kontakt med den yrkesverksamma eller deras organisationsstruktur. Samtidigt påvisas det dock att programmet och användningen av den digitala arenan trots allt verkar främja och underlätta relationer mellan just praktiker och ungdomar. Detta då användningen av den digitala arenan bland annat skapar nya och enklare möjligheter för interaktion, samt bidrar till att yrkesverksamma blir mer lättillgängliga för ungdomar. Vidare påvisas det att programmet exempelvis kan bidra till att bibehålla eller återuppta kontakten med ungdomar som varit i kontakt med den yrkesverksammas organisationsstruktur tidigare, vilket också kan vara särskilt värdefullt på exempelvis landsbygden.²⁴⁶

Det finns inga utvärderingar som specifikt behandlar initiativets effekter i relation till att förebygga och motverka radikaliserings och våldsbejakande extremism. Vid en intervju med Ségolène Dary, som alltså arbetar som rådgivare på CNAF samt med Les Promeneurs du Net, understryks det även att majoriteten av de praktiker som för närvarande är aktiva inom programmet *inte* är utbildade socialarbetare – och därför inte heller är utbildade i relation till förebyggande insatser.²⁴⁷ I ovan nämnda utvärdering av Les Promeneurs du Net framhålls det dock att programmet *kan* bistå i hanteringen av mer komplexa situationer – som exempelvis att identifiera och hjälpa ungdomar som far illa. Vidare konstateras det att i de fall programmet används inom organisationsstrukturer som arbetar med sådana frågor professionellt, så verkar

---

²⁴³ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²⁴⁴ Då den fullständiga utvärderingen är väldigt omfattande diskuteras enbart en liten fraktion av resultaten i denna sektion, med ett fokus på de resultat som bedöms vara relevanta i relation till studiens övergripande syfte och fokus. För att ta del av den fullständiga utvärderingen, se Cathelineau et al., *Évaluation qualitative du dispositif "Promeneurs du Net"*, (2019).

²⁴⁵ Cathelineau et al., (2019): 11, 56.

²⁴⁶ Cathelineau et al., (2019): 12-13, 65-67.

²⁴⁷ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

programmet utgöra ett relevant verktyg. Detta då användningen av digitala verktyg exempelvis kan underlätta ungdomars möjligheter att kommunicera med yrkesverksamma samt att komma i kontakt med en passande organisationsstruktur. Även utvärderingen framhåller dock att majoriteten av de organisationsstrukturer som är involverade i programmet *inte* hanterar denna typ av frågor på daglig basis, och att effekten av denna form av användningsområde således är mindre märkbar inom sådana typer av organisationer. Samtidigt konstateras det att även praktiker inom sådana organisationer kan bistå genom att exempelvis hänvisa ungdomar vidare till en mer passande organisation – och därmed indirekt bidra med hjälp genom att använda sig av den digitala arenan.²⁴⁸

Ett flertal praktiker har även uttryckt att digital närvaro kan underlätta samt bistå med att identifiera och nå ut till barn och ungdomar som plötsligt slutar dyka upp vid fritidsaktiviteter och liknande. I en sådan situation kan exempelvis yrkesverksamma ta kontakt med barnet i fråga via just sociala medier och ställa frågor kring varför han eller hon inte längre deltar,²⁴⁹ vilket i sin tur kan fungera som ett verktyg för att identifiera potentiella risker samt varningssignaler.

Utöver detta har det även genomförts utvärderingar av Web Citizen Training Program, där resultaten har varierat. År 2019 genomfördes exempelvis en utvärdering som baserades på två testomgångar som ägde rum år 2018 och 2019, och innan själva utbildningen officiellt lanserades.²⁵⁰ Utvärderingen påvisade bland annat att deltagarnas motivation, benägenhet att ta till sig innehållet, och upplevda behov av utbildning i relation till de teman som adresserades varierade, samt att sådana variationer bland annat gick att härleda till tidigare kunskap och erfarenhet inom området. Samtidigt påvisades det att man kunnat observera vissa betydande effekter i relation till nätvandrarnas yrkesutövning. Detta då ett flertal nätvandrare – efter att ha deltagit i utbildningen – sedermera använde sig av verktyg från utbildningen samt även utövade förebyggande arbete inom ramen för sin yrkesutövning, både online och offline²⁵¹ Även efter lanseringen av utbildningen har det genomförts utvärderingar i relation till dess effekt för deltagarna. I samband med detta har dock ett flertal deltagare uttryckt att utbildningen *inte* kommer att förändra deras vardagliga yrkesutövning, men att den var intressant. Vid en intervju med Ségolène Dary uttrycker hon bland annat att denna respons troligtvis beror på att majoriteten av de praktiker som är involverade i programmet normalt sett inte ägnar sig åt förebyggande arbete inom ramen för sin yrkesutövning.²⁵²

Enligt Ségolène Dary har en av de största utmaningarna för projektet varit att övertyga praktiker samt arbetsgivare om behovet av att faktiskt finnas närvarande online – vilket är en utmaning som projektet fortfarande försöker handskas med. Utöver detta har den stora variationen av yrkesverksamma som är involverade i programmet inneburit utmaningar kring hur man på bästa sätt ska konstruera och anpassa utbildningar och liknande för att tillgodose olika kunskapsnivåer och behov. En lärdom som Dary lyfter fram är att de hade kunnat involvera fler praktiker i ett

---

²⁴⁸ Cathelineau et al., (2019): 72-73.

²⁴⁹ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²⁵⁰ I utvärderingen refereras det till "The Web Walkers" vilket var det ursprungliga namnet på Web Citizen Training Program. På grund av risken för förväxling med själva programmet Les Promeneurs du Net bytte man sedan namn på utbildningen till Web Citizen Training Program.

²⁵¹ Askoria, *Experimentation: Prévenir les risques de violences, de harcèlements et de radicalisations par la médiation numérique. Synthèse du rapport de recherche évaluative*, (Ateliers, The Web Walkers, 2019) [tillgänglig via CNAF].

²⁵² Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

tidigare stadium i relation till utformningen av programmet samt utbildningen, för att därmed kunna anpassa dessa efter målgruppens behov.²⁵³

3.3 Veebikonstaabel

År 2010 inledde den estländska polisen och gränsbevakningsnämnden ett samarbete med organisationen Lastekaitse Liit (Estonian Union for Child Welfare), Tiger Leap Foundation, Child Help Phone, samt socialministeriet som bland annat syftade till att öka barns medvetenhet om säkrare internetanvändning. Parallellt med detta projekt inledde även polisen och gränsbevakningsnämnden ytterligare ett projekt i syfte att stödja det ursprungliga samarbetet. Det sistnämnda projektet kom att kallas för webbpolisen (veebikonstaabel/web constable/web police). Det övergripande syftet med projektet är att säkerställa att polisen även finns tillgänglig och närvarande online,²⁵⁴ och att helt enkelt placera polisen på den plats där civilbefolkningen spenderar en stor del av sin tid.²⁵⁵ Målsättningen är att detta ska minska avståndet mellan polisen och civilbefolkningen, samt öka möjligheterna för effektivt förebyggande arbete.²⁵⁶

Den första webbpolisen anställdes i juni 2011 och ett år senare anställdes ytterligare en.²⁵⁷ Detta åtföljdes även av en tredje tjänsteman i februari 2013.²⁵⁸ För närvarande finns det 13 aktiva webbpoliser som är verksamma inom landets olika distrikt, inklusive två koordinatörer.²⁵⁹ Dessa två koordinatörer utgörs för närvarande av en man samt en kvinna.²⁶⁰ Enligt Maarja Punak, som tidigare arbetade som just webbpolis, har det varit ett medvetet val att ha både kvinnliga och manliga webbpoliser. Detta då det kan finnas frågor eller områden där en medborgare eventuellt kan föredra att prata med just en kvinnlig eller en manlig polis. Enligt Punak tänkte man exempelvis att kvinnliga medborgare eventuellt hellre skulle vilja prata med just en kvinnlig polis kring frågor som våld i hemmet eller våldtäkter. I realiteten var detta dock inte fallet, utan det visade sig att estniska medborgare var lika villiga att vända sig till både manliga och kvinnliga webbpoliser kring sådana typer av frågor.²⁶¹

Webbpoliserna finns alltså närvarande online, och deras verksamhet består främst av att besvara olika frågor som inkommer från civilbefolkningen samt att försöka hjälpa enskilda individer med olika typer av problemställningar.²⁶² En individ kan exempelvis ta kontakt med en webbpolis om man har rättsliga frågor, vill tipsa polisen om ett misstänkt brott, är utsatt för mobbning eller

---

²⁵³ Intervju med Ségolène Dary, (2022-08-29).

²⁵⁴ European Crime Prevention Network (EUCPN), *European Crime Prevention Award (ECPA): Annex I*, (2012): 1-3, https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/EE_ECPAEntry2012_Web-constable.pdf

²⁵⁵ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁵⁶ EUCPN, *European Crime Prevention Award (ECPA): Annex I*, (2012): 1-3.

²⁵⁷ Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Web constables*, (Brussels: European Commission, 2019), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/web-constables_en

²⁵⁸ News.postimees.ee, 'Yet another web constable enters service', *Postimees*, (2013-02-06), <https://news.postimees.ee/1128838/yet-another-web-constable-enters-service>

²⁵⁹ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁶⁰ Politsei-ja Piiirivalveamet, 'Veebipolitseinikud', (u.å), <https://www.politsei.ee/et/veebipolitseinikud> [tillgänglig 2022-07-01]

²⁶¹ SALTO Participation & Information Resource Center, 'Case Study: Estonian Web Police Guarding Safety on Internet', *YouTube*, (2020-09-14): cirka 07:30 min, <https://www.youtube.com/watch?v=Qf16V4Xfk8k>

²⁶² EUCPN, (2012): 9.

trakasserier, eller vill rapportera sexuella- eller andra former av övergrepp.²⁶³ Istället för att exempelvis skapa en plattform inom ramen för polisens egen hemsida finns webbpoliserna tillgängliga med individuella konton och e-mailadresser på olika former av SoMe-kanaler – som exempelvis Facebook och tillhörande Messenger, samt den ryska plattformen VK.com. Detta för att skapa en mer direkt och personlig kontakt med civilbefolkningen.²⁶⁴

I en beskrivning av projektet tydliggörs det dock att verksamheten *inte* syftar till att webbpoliserna aktivt ska söka efter aktiviteter online som skulle kunna kategoriseras som illegala, utan att arbetsuppgifterna främst handlar om att finnas tillgängliga för att svara på frågor och bistå med rådgivning och liknande. Om däremot en illegal onlineaktivitet exempelvis skulle rapporteras till webbpolisen kan dock den berörda individens profil eller konto kontrolleras, samt eventuellt rapporteras vidare – antingen via plattformens egen funktion, eller till andra avdelningar inom polisen.²⁶⁵ Flera av de ärenden som inkommer kan också lösas genom rådgivning, men i vissa fall vidarebefordras även ärendena till berörda lokalpolisområden. Webbpoliserna deltar dock aldrig själva vid eventuell lagföring av brott som uppmärksammas online, utan sådana ärenden överlämnas alltså istället till berörda lokalpolisområden. Enligt Andero Sepp, som har arbetat som webbpolis sedan 2011 och som för närvarande utgör en av initiativets två koordinatörer, handlar detta tillvägagångssätt bland annat om att säkerställa att webbpoliserna faktiskt kan spendera majoriteten av sin tid online.²⁶⁶

Då vissa frågor eller tips som inkommer till webbpoliserna potentiellt kan utgöra känslig information brukar de ofta bekräfta för den individ som kontaktar dem att webbpoliserna alltid gör sitt yttersta för att säkerställa individens anonymitet. Om det inkommer ett tips om ett eventuellt brott brukar exempelvis inte webbpoliserna informera det berörda lokalpolisområdet om vem det var som inkom med tipset i fråga. Samtidigt förklarar Andero Sepp att webbpoliserna vid behov kan gå tillbaka i sina tidigare konversationer och exempelvis fråga en individ om denne godkänner att en polis kontaktar honom eller henne för att kunna ställa uppföljande frågor om ett ärende.²⁶⁷

För att öka kunskap och kännedom om initiativet har webbpoliserna regelbundet även deltagit i media samt vid olika former av event.²⁶⁸ Utöver detta görs även regelbundna besök på skolor i syfte att prata med barn och ungdomar, samt för att informera om webbpolisernas verksamhet. Enligt Andero Sepp fokuserade initiativet inledningsvis främst på att nå ut till ungdomar. Med tiden har man dock märkt att individer i alla olika åldrar vänder sig till webbpoliserna, och initiativets inriktning har således kommit att breddas över tid.²⁶⁹

Att nationella polismyndigheter finns närvarande på sociala medier är visserligen inget nytt fenomen, men skillnaden är att en sådan digital närvaro ofta består av ett allmänt konto som

---

²⁶³ Politsei-ja Piirivalveamet, 'Veebipolitseinikud', (u.å).

²⁶⁴ European Crime Prevention Network (EUCPN), 'Web-constables', (januari 2020), <https://eucpn.org/document/web-constables>; RAN, *RAN Collection practice template: Web constables*, (2019).

²⁶⁵ EUCPN, (2012): 9; Politsei-ja Piirivalveamet, (2022-04-27); RAN, (2019).

²⁶⁶ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁶⁷ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁶⁸ SALTO Participation & Information Resource Center, 'Case Study: Estonian Web Police Guarding Safety on Internet', (2020-09-14): cirka 13:45 min

²⁶⁹ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

representerar hela myndigheten eller lokalpolisområdet, och där kommunikationen ofta sker med en anonym tjänsteman från organisationen i fråga. Syftet med att ha specifika webbpoliser är således att skapa personliga profiler och att civilbefolkningen därmed ska veta vilken tjänsteman de kommunicerar med, där målsättningen är att detta ska bidra till att skapa ett förtroende mellan polisen och individen i fråga.²⁷⁰

Verksamheten handlar således inte enbart om att förebygga radikaliserings- och våldsbejakande extremism. Utöver att finnas tillgängliga för frågor och funderingar syftar initiativet även till att förebygga och motverka annan form av problematik i relation till den digitala sfären – som exempelvis nätmobbning och sexuellt utnyttjande av minderåriga.²⁷¹ I relation till just våldsbejakande extremism är man dock särskilt mån om att försöka nå ut till minderåriga, och särskilt barn och ungdomar som potentiellt planerar att genomföra skolattentat.²⁷²

Då våldsbejakande extremism är ett relativt begränsat fenomen i Estland handlar webbpolisernas arbete främst om förebyggande arbete. Utöver detta erbjuder även funktionen en möjlighet att kunna intervensera vid ett tidigt stadium. Enligt Andero Sepp handlar de flesta av webbpolisernas inkommande ärenden i relation till just våldsbejakande extremism om vänner eller familj som uttrycker en oro för någon i deras närhet. Sådana orosanmälningar handlar ofta om att en individ har publicerat eller delat något oroväckande grafiskt innehåll online. Ett sådant ärende kan då hanteras enligt följande process:

- 1) webbpolisen gör själv en initial bedömning kring huruvida ärendet bör undersökas vidare eller inte, där de exempelvis studerar individens profil på den berörda SoMe-kanalen;
- 2) om webbpolisen uppmärksammar något som bedöms vara oroväckande kontaktas någon av polisens experter inom våldsbejakande extremism, som arbetar med dessa frågor på nationell nivå och inte enbart i relation till webbpolisen;
- 3) om experten sedan bekräftar att ärendet bör följas upp informeras det berörda lokalpolisområdet.²⁷³

Det har dock även förekommit att webbpoliserna själva kontaktat individer som publicerat oroväckande material online, för att exempelvis inleda en konversation om materialet samt individens tankar om detta. Om webbpoliserna ser tecken på att en individ befinner sig på gränsen till att eventuellt bli våldsam betonar de dock att man föredrar att kontakta individen fysiskt. Vid sådana tillfällen kontaktar webbpolisen oftast någon av polisens experter inom våldsbejakande extremism, som sedermera tar kontakt med individen i fråga. Stundtals medverkar dock även någon av webbpoliserna vid sådana samtal, i syfte att förse med en bakgrund till ärendet.²⁷⁴

Initiativet med webbpoliser bygger på en modell som inledningsvis lanserades i Finland år 2008, med det ursprungliga syftet att förbättra möjligheterna till att utreda sexualbrott riktade mot barn. Projektet initierades i liten skala och applicerades till en början enbart inom MSN Messenger, men kom så småningom att växa till ett mer omfattande initiativ som även riktade sig mot en bredare målgrupp. Den finska polisen har även varit involverade som rådgivare i det

---

²⁷⁰ EUCPN, (2012): 8.

²⁷¹ EUCPN, (2012): 5.

²⁷² RAN, (2019).

²⁷³ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁷⁴ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

estländska projektet, samt för att dela med sig av sina erfarenheter.²⁷⁵ År 2020 hade den finska polisen över 20 stycken aktiva webbpoliserna.²⁷⁶

3.3.1 Hur har initiativet fungerat?

Det beskrivs att ett av de ursprungliga syftena med projektet var att minska avståndet mellan polisen och civilbefolkningen, och att polisen således skulle få möjligheten att komma närmare medborgarna. Redan 2012 – året efter det att projektet lanserades – kunde man konstatera att webbpoliserna var ett väldigt populärt initiativ, samt att de i snitt mottog omkring 100 olika förfrågningar per vecka. Samma år uppgavs det exempelvis även att antalet brott som begåtts online hade minskat på de estniska forum där webbpoliserna fanns närvarande.²⁷⁷ Vidare har det även påvisats att ett antal utredningar har inletts som ett resultat av information som inkommit till just webbpoliserna. Under de sju första månaderna efter det att projektet lanserades år 2011 inleddes exempelvis 107 utredningar, och under de nio första månaderna av år 2012 inleddes 190 stycken utredningar.²⁷⁸

År 2019 uppgavs det att webbpoliserna totalt mottog cirka 5000-6000 brev och meddelanden per år,²⁷⁹ och i samband med en intervju med webbpolis Andero Sepp i juli 2022 uppges det att webbpoliserna besvarat omkring 2500 frågor under de senaste tre månaderna.²⁸⁰ Enligt en undersökning som genomfördes år 2018 i syfte att undersöka barns medvetenhet om nätmobbning samt polisen påvisades det exempelvis även att barn generellt visste mer om webbpoliserna än om polisens officiella maskot lejonet Leo, samt att 63 procent av de barn som deltog i undersökningen visste vilka webbpoliserna var samt vart de fanns närvarande.²⁸¹

I relation till just våldsbejakande extremism har det exempelvis uppgetts att ungdomar med radikalnationalistiska tendenser har uttryckt positiv feedback kring initiativet, samt att de upplever att det är en fördel att de kan kontakta webbpoliserna och få hjälp med olika problemställningar utan att faktiskt behöva besöka polisen fysiskt. Enligt uppgifter från EU:s Radical Awareness Network (RAN) finns det även ömsesidiga fördelar med initiativet – ungdomar med radikalnationalistiska tendenser får alltså hjälp med olika ärenden online, vilket i sin tur återgäldas med att de tillhandahåller information om minderåriga individer som exempelvis uttrycker en önskan att ansluta sig till radikalnationalistiska gemenskaper och som uppvisar antisociala- eller andra riskbeteenden.²⁸²

Maarja Punak – som alltså tidigare arbetade som just webbpolis – har uttryckt att ett flertal olika länder har testat liknande system, men att det inte alltid utgör en välfungerande modell. Enligt Punak är initiativet beroende av huruvida medborgarna känner en tillit för polisen eller inte:

[...] om människor litar på polisen är de mer villiga att vända sig till dig och att använda sig av sociala medier för att be om hjälp. Men om de generellt sett inte litar på polisen är det väldigt

---

²⁷⁵ EUCPN, (2012): 4, 8.

²⁷⁶ SALTO Participation & Information Resource Center, (2020-09-14): cirka 05:55 min.

²⁷⁷ EUCPN, (2012): 5.

²⁷⁸ EUCPN, (2012): 4; RAN, (2019).

²⁷⁹ EUCPN, 'Web-constables', (januari 2020); RAN, (2019).

²⁸⁰ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁸¹ RAN, (2019).

²⁸² RAN, (2019).

svårt att vara en offentlig polis på sociala medier, eftersom det i princip kan resultera i mobbning.²⁸³

Enligt Andero Sepp är det också svårt att mäta initiativets faktiska effekt. Under en intervju betonar han exempelvis att man visserligen kan undersöka aspekter som hur många frågor som inkommer till webbpoliserna per år, samt hur många spridningsaktiviteter som webbpoliserna deltagit i, men att det utifrån dessa siffror inte går att avgöra exakt vilken effekt initiativet har. Enligt Sepp handlar initiativet också mycket om att arbeta just proaktivt, där effekterna inte alltid är mätbara.²⁸⁴

3.4 Counter Conversations

År 2015 genomförde den Londonbaserade tankesmedjan Institute for Strategic Dialogue (ISD) ett småskaligt pilotprojekt med namnet One to One Online Interventions. Syftet var att testa användningen av så kallade direktmeddelanden på Facebook för att kontakta individer som öppet uttryckte extremistiska åsikter online, med målsättningen att försöka övertyga dessa individer om att välja en annan bana.²⁸⁵ Baserat på antagandet att tidigare extremister skulle utgöra de mest trovärdiga budbärarna använde sig projektet av tio före detta extremister för att genomföra de så kallade interventionerna. Dessa individer rekryterades via nätverket Against Violent Extremism (AVE),²⁸⁶ som är ett globalt nätverk bestående av just före detta extremister samt individer som överlevt våldsbejakande extremism, och är ett samarbete mellan Google Ideas, Gen Next Foundation, samt ISD.²⁸⁷ Studien påvisade att användningen av just anpassade och personliga direktmeddelanden potentiellt skulle kunna utgöra en framtida metod för att motverka radikaliserings. Samtidigt underströks det att studien enbart utgjorde ett pilotprojekt, och att framtida studier exempelvis borde använda sig av ett större dataset samt även borde förfinas den metod som användes.²⁸⁸

År 2018 publicerade ISD ytterligare en rapport, som presenterade resultaten från en mer omfattande och utvecklad version av det initiala pilotprojektet. I likhet med det första projektet syftade även detta projekt till att undersöka huruvida direktmeddelanden online kunde användas för att nå individer som uppvisade tecken på radikaliserings och för att därefter konversera med dessa individer – med målsättningen att inleda en förändring av deras tankemönster samt en potentiell lösgörelse från extremistiska ideologier och nätverk.²⁸⁹ Det har tidigare konstaterats att våldsbejakande extremistiska miljöer i allt större utsträckning använder sig av just så kallade direktmeddelanden mellan individer (*peer-to-peer messaging*) för att interagera med potentiella nya rekryter på sociala medier. Tanken med detta projekt var därmed att använda sig av samma

---

²⁸³ SALTO Participation & Information Resource Center, (2020-09-14): cirka 06:15 min, [författarnas översättning].

²⁸⁴ Intervju med webbpolis Andero Sepp, (2022-07-01).

²⁸⁵ R. Frenett & M. Dow, *One to One Online Interventions: A Pilot CVE Methodology*, (London: Institute for Strategic Dialogue, 2015): 5-7, http://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/04/One2One_Web_v9.pdf

²⁸⁶ Frenett & Dow, *One to One Online Interventions*, (2015): 8.

²⁸⁷ Radicalisation Awareness Network (RAN), 'RAN Collection practice template: Against Violent Extremism (AVE)', (2017), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/against-violent-extremism-ave_en

²⁸⁸ Frenett & Dow, *One to One Online Interventions*, (2015): 20-23.

²⁸⁹ J. Davey, J. Birdwell & R. Skellett, *Counter Conversations: A model for direct engagement with individuals showing signs of radicalisation online*, (London: International Strategic Dialogue, 2018): 9, https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2018/03/Counter-Conversations_FINAL.pdf

typ av teknik, men för att *motverka* sådana typer av processer online.²⁹⁰ Att använda sig av direkta interaktioner mellan mentorer – eller så kallade ingripande aktörer (*intervention providers*) – och individer som uppvisar tendenser på radikaliserings har länge varit en viktig komponent i ett flertal nationella försök att motverka våldsbejakande extremism i det fysiska rummet. Ett av syftena med detta projekt var således att testa huruvida metoder som används offline även kan användas online för att förebygga och motverka just radikaliserings och våldsbejakande extremism.²⁹¹

Inledningsvis identifierades ett antal individer som uppvisat stöd för olika former av extremistiska ideologier online. Denna identifiering skedde med hjälp av en semi-automatiserad metod, som bestod av en kombination av språkteknologi (NLP)²⁹² och maskininlärning samt manuell granskning och verifiering av experter inom ISD. Identifieringsprocessen skedde i fem steg. I det första steget identifierades ett antal öppna Facebook-sidor som kunde associeras med radikalislamistiska och radikalnationalistiska grupper – eller som attraherade sådana sympatisörer – samt identifieringen av användare som publicerade kommentarer på dessa sidor. I detta steg identifierades drygt 42 000 individer.²⁹³

I det andra steget analyserades de kommentarer som publicerats på ovan nämnda sidor, där analysen skedde genom användningen av en NLP-algoritm som sökte efter ett våldsamt, aggressivt, och avhumaniserande språkbruk samt efter användningen av termer och språk som kunde associeras med extremistiska ideologier. I detta steg reducerades antalet individer till cirka 7000, varpå ett urval av 1600 individer gjordes för ytterligare analys. I det tredje steget skedde en manuell granskning av ytterligare indikatorer som inhämtats från annan form av öppen data. Detta för att bedöma den potentiella risken för radikaliserings. Sådana indikatorer kunde bland annat innefatta huruvida individen i fråga hade en profilbild som innehöll extremistiska bilder eller symboler, om individen hade gillat eller publicerat positiva kommentarer i inlägg med extremistiskt innehåll, samt om individen själv hade publicerat inlägg som innefattade stöd för våldsbejakande extremistiska grupperingar.²⁹⁴

I det fjärde steget gjordes en bedömning av urvalet av individer i förhållande till en riskmatris som utvecklats av ISD. Denna riskmatris innefattade fyra olika kategorier:

- *avsikt* – i vilken utsträckning individen trodde på eller stöttade en våldsbejakande ideologi;
- *engagemang* – i vilken utsträckning individen var engagerad i extremistiska aktiviteter;
- *förmåga* – huruvida individen hade förmågan att utföra en handling till stöd för våldsbejakande extremism; samt

---

²⁹⁰ Institute for Strategic Dialogue (ISD), 'Dialogue & Deradicalisation: By engaging in dialogue with those most vulnerable to extremist ideologies, they can be walked back from the edge of violence', (u.å), <https://www.isdglobal.org/action-training/dialogue-deradicalisation/> [tillgänglig 2022-06-15]

²⁹¹ Davey, Birdwell & Skellett, *Counter Conversations*, (2018): 5.

²⁹² NLP är en förkortning för Natural Language Process och syftar till användningen av datateknik för analysering och sammanställning av språk och tal.

²⁹³ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 13.

²⁹⁴ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 6, 13.

- *stöd* – hur mycket individen interagerade med andra individer som *inte* var involverade i någon form av extremism, samt hur många av individens vänner samt familjemedlemmar som var en del av någon form av extremistiskt nätverk.²⁹⁵

Slutligen, och i det femte steget, valdes totalt 814 individer ut för så kallade interventioner – där samtliga 814 alltså hade uppvisat tecken på radikaliserings online. 569 av dessa individer approachades sedermera av ISD:s team av så kallade ingripande aktörer. Dessa aktörer bestod bland andra av före detta extremister, individer som överlevt extremistattacker, samt professionella rådgivare.²⁹⁶ I likhet med pilotprojektet rekryterades de två första kategorierna av ingripande aktörer också via nätverket AVE.²⁹⁷ Urvalet av individer kontaktades via Facebooks tillhörande funktion och meddelandeapplikation Messenger,²⁹⁸ varpå personliga konversationer inleddes. Syftet med konversationerna var alltså att erbjuda dessa individer ett positivt alternativ, samt att försöka motverka att de skulle ansluta sig till våldsbejakande extremistiska grupperingar.²⁹⁹

3.4.1 Hur har initiativet fungerat?

För att kunna bedöma och mäta initiativets framgång användes tre olika faktorer. Detta i form av hur många som svarade på det ursprungliga kontaktförsöket, huruvida konversationen fortsatte, samt huruvida det fanns indikatorer på att konversationen genererat eventuella positiva effekter för individen som varit föremål för interventionen. Det sistnämnda kunde exempelvis innefatta att konversationen fått individen att ändra ståndpunkt, eller att individen bett om att få fortsätta konversationen i ett annat forum (exempelvis i den fysiska miljön). Av de totalt 569 individer som ISD:s team initierade onlinekonversationer med var det 112 stycken som svarade, vilket motsvarar cirka 20 procent. Av dessa 112 individer var det 76 stycken som hade ihållande kontakt med den person från ISD:s team som kontaktade dem, och 8 av dessa individer uppvisade tecken på att konversationen potentiellt resulterat i positiva effekter. I rapporten framhålls det att dessa siffror vid en första anblick kan uppfattas som relativt modesta. Samtidigt understryks det att resultaten från projektet även påvisar att när individer faktiskt öppnar upp sig och deltar i en konversation så kan detta användas för att generera positiva effekter, vilket också skedde i en signifikant andel av fallen. Vid ett flertal fall uttryckte exempelvis de individer som approachades att de önskade att fortsätta konversationen via en annan form av kanal, som exempelvis ett telefonsamtal eller ett fysiskt möte. Författarna understryker därmed att kontaktsökande via olika former av digitala medier kan användas som ett första steg för att nå fram till individer som uppvisar ett riskbeteende, för att sedermera hänvisa till andra former av stödfunktioner – som exempelvis fysiska samtal.³⁰⁰

I förhållande till interventionernas potentiella framgång konstateras det även att förmågan att kunna upprätthålla en fortsatt konversation till stor del verkade bero på den individ som utförde själva interventionen. I studien påvisas det exempelvis att den mest framgångsrika ingripande aktören lyckades upprätthålla en fortsatt interaktion i 83 procent av fallen. Detta ska jämföras

²⁹⁵ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 13.

²⁹⁶ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 5-6, 13-16.

²⁹⁷ ISD, 'Dialogue & Deradicalisation: By engaging in dialogue with those most vulnerable to extremist ideologies, they can be walked back from the edge of violence', (u.å).

²⁹⁸ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 5-6.

²⁹⁹ ISD, 'Dialogue & Deradicalisation', (u.å).

³⁰⁰ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 11, 16-18.

med ett flertal andra inom ISD:s team som genomförde likvärdiga eller fler försök till konversationer, men där fortsatta interaktioner enbart skedde i mellan fem och tolv procent av fallen. Vidare konstateras det även att en icke-dömande ansats var ett effektivt sätt för att få individer att öppna upp sig om mer kontroversiella frågor. Det beskrivs exempelvis att en effektiv metod för att skapa långvariga konversationer med positiva resultat var att inledningsvis uttrycka ett intresse för de extremistiska ämnesområden som individen publicerade inlägg om, och att därefter presentera ett icke-dömande motargument – vilket i sin tur kunde användas för att inleda en diskussion kring frågan.³⁰¹

Sammantaget konstaterar rapporten att initiativet och metoden, trots ett antal begränsningar (som bland annat diskuteras ytterligare i sektion 4.3), kan utgöra ett viktigt medel för att nå ut till individer som befinner sig i riskzonen och som riskerar att radikaliseras. Det understryks exempelvis att denna form av onlineinterventioner har potentialen att nå annars svårtillgängliga individer, som troligtvis inte hade lyckats fångas upp av andra fysiska strukturer som används för att motverka radikaliserings, och att denna form av direktkommunikation sedermera kan användas för att hänvisa individer vidare till andra former av stöd – som exempelvis fysiska möten. Det påvisas även att denna form av direktkommunikation är vital för att kunna erbjuda samma typ av personlig kontakt som många extremistgrupper gör under sina rekryteringsförsök.³⁰²

3.5 Seriously

I kölvattnet av terrorattacken mot satirtidningen Charlie Hebdo i januari 2015 lanserade den icke-statliga franska tankesmedjan Renaissance Numérique projektet Seriously.³⁰³ Renaissance Numérique etablerades år 2007 och arbetar för att främja och stödja samhällets digitala omställning – vilket bland annat innefattar att belysa de förändringar som denna omställning medför och innebär, samt att bistå med effektiva verktyg för att kunna hantera dem.³⁰⁴ Tankesmedjan består i dagsläget av cirka 40 medlemmar, och består av allt från jurister, entreprenörer och forskare till anställda på storföretag som Microsoft, Google och TikTok.³⁰⁵

Enligt Henri Isaac, som var ordförande för Renaissance Numérique mellan 2016 och 2021 och som fortfarande utgör en del av tankesmedjans styrelse, resulterade attacken mot Charlie Hebdo i ett flertal interna diskussioner inom organisationen samt en vilja att göra någonting mer konkret, snarare än att enbart producera skriftligt material. Som ett resultat av detta föddes en idé om att skapa ett verktyg i syfte att stärka medborgare och att bistå med praktisk hjälp för att kunna bemöta och hantera hatiskt innehåll online – vilket blev startskottet för projektet Seriously.³⁰⁶ Under de närmsta två åren arbetade Renaissance Numérique därmed med att utveckla en metod för att motverka de hatiska konversationer och konspirationsteorier som för

---

³⁰¹ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 17-19.

³⁰² Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 18-22.

³⁰³ Renaissance Numérique, 'Seriously: The platform to break down online hate speech', (2021-09-30), <https://www.renaissancenumerique.org/en/news/seriously/>

³⁰⁴ Renaissance Numérique, 'Our mission', (u.å), <https://www.renaissancenumerique.org/en/our-mission/> [tillgänglig 2022-08-25]

³⁰⁵ Renaissance Numérique, 'Our organisation', (u.å), <https://www.renaissancenumerique.org/en/our-organisation/> [tillgänglig 2022-08-25]

³⁰⁶ Intervju med Henri Isaac, (2022-08-25).

närvarande florerar på olika former av digitala plattformar, och i juli 2018 lanserades plattformen seriously.org.³⁰⁷

Seriously kan både beskrivas som ett verktyg, en plattform, samt en metod – vars övergripande syfte är att handskas med just onlinehat.³⁰⁸ Projektet baseras på antagandet att de rättsliga åtgärder samt rapporteringsverktyg som i dagsläget finns tillgängliga för att internetanvändare ska kunna handskas med just onlinehat är otillräckliga. Detta antagande baseras på observationen att många hatfyllda kommentarer och uttalanden online ofta befinner sig i en så kallad gråzon – det vill säga på gränsen mellan vad som kan betraktas som olagligt respektive inom ramen för exempelvis yttrandefriheten – vilket gör sådana former av onlinebeteenden svåra att handskas med baserat på ovan nämnda medel.³⁰⁹ Ett sådant exempel är bland annat olika former av konspirationsteorier, som ofta inte kan klassificeras som illegala, men som likväl kan vara ytterst problematiska i förhållande till att demonisera vissa individer och grupper i samhället, och därmed kan skapa betydande påfrestningar i samhället.³¹⁰ Målsättningen är därmed att Seriously ska kunna utgöra ett alternativt och kompletterande verktyg för att handskas med denna problematik.³¹¹

Verktyget finns tillgängligt via initiativets hemsida seriously.org. Plattformen erbjöd tidigare sina användare att kopiera och klistra in den specifika kommentar som de önskade att svara på, och hjälpte därefter användaren med att konstruera konkreta motargument.³¹² Denna funktion är i skrivande stund inte längre tillgänglig. Plattformen hjälper dock fortfarande användaren med att konstruera konkreta motargument gentemot hatiska kommentarer som upptäckts online, och som användaren önskar att bemöta.³¹³ Utöver konkreta motargument påvisar även det digitala verktyget olika sätt att bemöta sådana hatiska uttalanden – som exempelvis genom att använda sig av ett resonerande, neutralt, eller humoristiskt förhållningssätt.³¹⁴

Inledningsvis får användaren själv kategorisera vilken typ av innehåll som man önskar att bemöta. Dessa kategorier innefattar bland annat antisemitism, xenofobi, samt islamofobiska uttalanden. Metoden för att skapa ett motargument kretsar därefter kring tre olika typer av funktioner samt steg. I det första steget presenteras konkret fakta för användaren (som exempelvis data, grafer, och nyckeltal), vilket kan användas för att objektifiera och rama in diskussionen. Därefter erbjuds expertrådgivning. Detta sker i syfte att erbjuda användarna känslomässigt och psykologiskt stöd för att kunna anamma ett lämpligt förhållningssätt till kommentaren i fråga och för att kunna dämpa debatten. Slutligen, och i det sista steget, presenteras olika former av mediala resurser (som exempelvis videoklipp eller bilder) som kan

---

³⁰⁷ A. Chabal, 'Seriously, L'Outil Pour Renouer Le Dialogue Avec Les Trolls', *Forbes Frankrike*, (2017-07-18), <https://www.forbes.fr/management/seriously-renouer-dialogue-avec-trolls/>

³⁰⁸ H. Isaac, C. Vaziaga & M. Fedida, *Taking Action Against Hate on the Internet in a Collaborative Society*, (Paris: Renaissance Numérique, 2017): 4, https://www.renaissancenumerique.org/wp-content/uploads/2022/06/renaissancenumerique_note_onlinehate.pdf

³⁰⁹ Renaissance Numérique, 'Seriously: The platform to break down online hate speech', (2021-09-30).

³¹⁰ Isaac, Vaziaga & Fedida, *Taking Action Against Hate on the Internet in a Collaborative Society*, (2017): 19-20.

³¹¹ Renaissance Numérique, (2021-09-30).

³¹² C. Winter & J. Fürst, *Challenging Hate: Counter-speech Practices in Europe*, (London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, ICSR, 2017): 32, <https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/03/ICSR-Report-Challenging-Hate-Counter-speech-Practices-in-Europe.pdf>

³¹³ Seriously, Hemsida (startside), www.seriously.org [tillgänglig 2022-05-11]

³¹⁴ Isaac, Vaziaga & Fedida, (2017): 41.

användas för att illustrera motargumentet i fråga. Målsättningen är att medborgare – genom argumentation – ska skapa dialog och motverka och förebygga hatiska diskussioner, extremism och våldseskalering, samt att plattformen även ska uppmuntra kritiskt tänkande. I vart och ett av de tre stegen kan användaren själv välja mellan de olika alternativ som finns tillgängliga och som man själv föredrar. Slutligen presenteras en sammanställning av det underlag som har genererats, vilket sedermera kan användas för att konstruera just ett motargument.³¹⁵

Ett stort antal aktörer var involverade i samt stöttade utvecklingen och designen av plattformen. Detta innefattade bland andra Association Franco-Libanaise des Professionnels de l'Informatique (AFPI), Association française des Victimes du Terrorisme (AFVT), Europarådet, Fonds pour le 11 janvier, Facebook, Google, Twitter, UNESCO, samt ett flertal individer med särskild kunskap inom relaterade ämnesområden.³¹⁶

3.5.1 Hur har initiativet fungerat?

Seriously har väckt stort intresse och mottagit positiv respons från ett flertal franska myndigheter samt internationella organ – som exempelvis Europeiska rådet.³¹⁷ Även Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE, eng. OSCE) har lyft fram verktyget som ett gott exempel på praxis för att motverka hatiska uttalanden samt extremistiskt innehåll online.³¹⁸

Trots att ett flertal franska myndigheter och institutioner uppvisat ett märkbart intresse för Seriously och dessutom befunnit sig i dialog med Renaissance Numérique kring att anamma verktyget har ingen statlig institution hittills gått med på att bistå i en bredare implementering eller uppskalning av projektet. Enligt Isaac har detta varit en av initiativets största utmaningar och hinder.³¹⁹ Detta var också orsaken till att Renaissance Numérique efter fyra år beslutade sig för att överlämna plattformen till den icke-statliga organisationen Centres d'entraînement aux méthodes d'éducation active (CEMÉA).³²⁰ CEMÉA arbetar bland annat med utbildning av lärare, fakulteter samt andra typer av utbildare, och kommer genom sin verksamhet också i kontakt med barn och ungdomar i franska förorter där det finns betydande problem med radikaliserings och våldsbejakande extremism. Enligt Isaac syftade överlämningen således till att främja möjligheterna för att verktyget skulle kunna spridas och appliceras inom en större målgrupp, då CEMÉA ansågs ha goda förutsättningar för att kunna förverkliga denna vision.³²¹

Det har i skrivande stund inte gjorts några omfattande utvärderingar av initiativets effektivitet. De undersökningar som har gjorts har skett med hjälp av mindre testgrupper och har anammat en kvalitativ inriktning, snarare än kvantitativ. Det har dock funnits planer på att genomföra just mer omfattande tester samt utvärderingar, men som av olika anledningar inte har kunnat genomföras.³²²

---

³¹⁵ Seriously, Hemsida (startsida), www.seriously.org [tillgänglig 2022-05-11]; Isaac, Vaziaga & Fedida, (2017): 8-9, 41.

³¹⁶ Renaissance Numérique, (2021-09-30).

³¹⁷ Intervju med Henri Isaac, (2022-08-25).

³¹⁸ P. Neumann, *Countering Violent Extremism and Radicalisation that Lead to Terrorism: Ideas, Recommendations, and Good Practices from the OSCE Region*, (OSSE, 2017): 65, <https://www.osce.org/files/f/documents/1/2/346841.pdf>; Renaissance Numérique, (2021-09-30).

³¹⁹ Intervju med Henri Isaac, (2022-08-25).

³²⁰ Renaissance Numérique, (2021-09-30); Intervju med Henri Isaac, (2022-08-25).

³²¹ Intervju med Henri Isaac, (2022-08-25).

³²² Intervju med Henri Isaac, (2022-08-25).

3.6 Malmö – Trygg och säker digital stad

Under 2022 presenterade det nordiska nätverket Nordic Safe Cities konceptet Safe Digital Cities. Initiativet är ett samarbete mellan Nordic Safe Cities och de danska företagen Common Consultancy och Analyse & Tal, där man analyserar de samtal som sker i digitala miljöer – både på lokal- samt på nationell nivå. Detta för att kunna identifiera vilka individer och grupper som utsätts för hat, vilka teman som används för att skapa ökad polarisering på nätet, samt vilka specifika händelser som triggar igång hat online. Det övergripande syftet med projektet är att förse lokalt yrkesverksamma samt kommuner med en bättre lägesbild samt fördjupad förståelse för vilka problem som finns närvarande i deras respektive städer, samt att bistå med verktyg för att dessa aktörer ska kunna stärka sitt förebyggande arbete online.³²³ Initiativet har utvecklats och prövats av Malmö stad i samarbete med Nordic Safe Cities samt med Center mot våldsbejakande extremism (CVE) som dialogpartner, och har skett i samverkan med Analyse & Tal och Common Consultancy. Detta resulterade i lanseringen av projektet “Malmö – Trygg och säker digital stad”.³²⁴

Arbetet med projektet inleddes med att man inom Malmö stad upplevde att det saknades faktabaserad kunskap samt en lägesbild kring vad som sker online kopplat till stadens geografiska yta, samt att man behövde någon form av läges- och problembild att utgå ifrån för att kunna utforma effektiva förebyggande åtgärder. Enligt Malin Martelius, som arbetar som trygghets- och säkerhetssamordnare i Malmö stad, insåg man inom kommunen att det fanns ett behov av att även betrakta så kallade “digitala gator och torg” som brottsförebyggande arenor – på samma sätt som man exempelvis betraktar den fysiska platsen Gustav Adolfs Torg.³²⁵

I det första steget av projektet – och som ett sätt att kartlägga onlinehatet inom Malmö som stad – utvecklades en “digital karta” över Malmö. Kartan genererades genom analys av de digitala plattformarna Facebook och Flashback, och syftade både till att fånga upp de diskussioner som skedde i samt om Malmö online. På Facebook identifierades totalt omkring 700 sidor och grupper med över 500 medlemmar eller 2000 följare, och som samtliga kunde kopplas till Malmö geografiskt, och på Flashback identifierades drygt 400 så kallade trådar som på olika sätt handlade om Malmö, och där namnet Malmö fanns med i trådens rubrik. Identifieringen av dessa sidor, grupper och trådar gjordes manuellt och innefattade enbart öppet tillgängligt material. Därmed exkluderades exempelvis slutna Facebookgrupper. Denna avgränsning var ett medvetet val som bland annat baserades på initiativets förebyggande ansats – där syftet exempelvis *inte* är att bedriva någon form av underrättelseinhämtning.³²⁶

Som en del av denna första fas utvecklades även en språkalgorithm, vilken också kom att gå under beteckningen “hatalgorithm”. Detta då algoritmen själv kan identifiera och reagera på olika former av hatretorik. Algoritmen skapades med hjälp av maskininlärning och baserades på 31 500 kommentarer från de utvalda plattformarna Facebook och Flashback, som ursprungligen kodades manuellt. Kodningen baserades på en svensk språkmodell, vilket i sin tur innebär att

---

³²³ Nordic Safe Cities, ‘Safe Digital Cities’, (u.å), <https://nordicsafecities.org/initiatives/safe-digital-city/> [tillgänglig 2022-07-11].

³²⁴ Nordic Safe Cities, ‘We can create a Safe Digital City’, (2021-03-29), <https://nordicsafecities.org/we-can-create-a-safe-digital-city/>; Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

³²⁵ Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

³²⁶ Malmö stad, ‘Malmö – Trygg och säker digital stad’, Presentation (2022-09-09), [tillhandahållen via Malmö stad]; Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

algoritmen enbart kan identifiera hatretorik på just svenska. Efter det att algoritmen utvecklats genomfördes en automatiserad kodning av 255 000 kommentarer inom de berörda forumen, varpå 17 000 hatiska kommentarer identifierades. Detta kunde i sin tur bistå i att ge en digital lägesbild över förekomsten av onlinehat – både i relation till den geografiska platsen Malmö, samt hur det talades om just Malmö online.³²⁷

Denna digitala lägesbild påvisade bland annat att andelen onlinehat tydligt är sammankopplad med händelser i den fysiska staden Malmö, och att hatet framför allt ökar i samband med nyhetshändelser som berör kriminalitet, samt när olika minoriteter protesterar mot upplevda orättvisor och står upp för sina rättigheter – varpå hatet riktas mot den minoritet som upplever sig vara orättvist behandlad, samt andra individer som står upp för minoriteten i fråga.³²⁸ Den data som analyserades inom ramen för denna fas i projektet inhämtades mellan januari 2019 och augusti 2021,³²⁹ och under denna period kunde man identifiera fyra specifika händelser som resulterat i särskilt höga nivåer av onlinehat. Detta i form av (1) mordet på Karolin Hakim i augusti 2019, där mordet misstänktes ha kopplingar till gängkriminalitet, (2) mordet på en 15-åring utanför en pizzeria på Möllevångstorget i Malmö i november 2019, som rubricerats som försök till dubbelmord, (3) upploppet i Rosengård i september 2020, som skedde i samband med en koranbränning i utkanten av området, samt (4) händelsen där pendlaren Benjamin Antwi våldsamt fördes av ett pendeltåg i samband med en identitetskontroll mellan Köpenhamn och Malmö, och där det sedermera blev diskussioner kring huruvida polisens agerande samt hänvisning till polislagen var felaktiga.³³⁰

Det konstaterades även att strax under fyra procent av de kommentarer som granskats på Flashback kunde kategoriseras som onlinehat, samt att motsvarande siffra för Facebook var 0,1 procent.³³¹ I detta sammanhang ska det även nämnas att andelen hat som identifierades på Facebook motsvarade genomsnittet för andelen hat på Facebook globalt, vilket innebär att andelen hat kopplat till Malmö varken var högre eller lägre jämfört med den globala nivån.³³² Analysen påvisade även att 97 procent av det onlinehat som identifierades på Flashback mellan år 2019 och 2020 var riktat mot etniska eller religiösa minoriteter – där motsvarande siffra för år 2021 var 91 procent. Det kunde även konstateras att majoriteten av det onlinehat som kunnat

---

³²⁷ Malmö stad, 'Malmö – Trygg och säker digital stad', (2022-09-09).

³²⁸ D. Marinkovic, 'Rapport: Näthat ökar vid stora nyhetshändelser', *Expressen*, (2021-03-24), <https://www.expressen.se/kvallsposten/ny-rapport-nathat-okar-vid-stora-nyhetshandelser-/>; H. Larsson, 'Rapport: Näthat riktas mot minoriteter i Malmö', *SVT Nyheter*, (2021-04-08), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/handelserna-som-lett-till-mest-nathat-i-malmo>; Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

³²⁹ Malmö stad, (2022-09-09)

³³⁰ Larsson, 'Rapport: Näthat riktas mot minoriteter i Malmö', (2021-04-08). För ytterligare information om de tre händelserna, se exempelvis: N. Medic, 'Karolin Hakim-mordet: 22-åringen häktas', *SVT Nyheter*, (2021-01-28), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/23-aring-begard-haktad-for-mordet-pa-karolin-hakim>; T. Caliskan, H. Juliusson, A. Fjellström, T. Hansson, J. Palmkvist, D. Thomsen & J. Wikén, 'Tonåring sköts ihjäl på pizzeria i Malmö', *SVT Nyheter*, (2019-11-11), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/person-skjuten-i-malmo-ford-till-sjukhus>; Y. Larsson & TT, 'Våldsamt upplopp i Malmö efter koranbränning – detta ska ha hänt', *SVT Nyheter*, (2020-11-16), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/valdsamt-upplopp-i-malmo-efter-koranbranning-detta-har-hant>; M. Dahlberg, 'Anmälan lades ner trots underkänd användning av lagen: "Obegripligt"', *SVT Nyheter*, (2021-06-02), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/efter-omtalade-polisingripandet-nu-riskerar-han-sjalv-att-atalas>

³³¹ Marinkovic, (2021-03-24).

³³² Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

identifieras på Flashback var riktat mot individer med muslimsk trosuppfattning eller med bakgrund i Mellanöstern. Av samtliga av de hatinlägg som identifierades på Flashback kunde fyra procent kategoriseras som våldsbejakande innehåll, där sådant innehåll både kunde innefatta indirekta uppmaningar till våld eller uttryck kring personliga avsikter att använda våld.³³³

I augusti 2021 genomfördes en andra analysomgång inom ramen för projektet, med ett särskilt fokus på onlinehat mot HBTQIA+ samt antisemitism. Detta mot bakgrund av Malmö Forum samt World Pride som ägde rum under samma tidsperiod. Denna andra analys påvisade liknande resultat som den första analysen som presenterades ovan, och det påvisades exempelvis att det i relation till diskussionerna om Malmö Forum både återfanns hat riktat mot muslimer samt inslag av antisemitism. I samband med denna analys påvisades det även att andelen hat på Flashback hade sjunkit en aning till strax under tre procent, men att nivån på Facebook var oförändrad.³³⁴

Under början av 2022 genomfördes även en tredje analysomgång på de två utvalda plattformarna, där det bland annat konstaterades att andelen onlinehat på Flashback var (stabil) lägre under 2021 samt början av 2022, samt att nivån på Facebook återigen var oförändrad. Överlag påvisades det att andelen onlinehat var betydligt lägre under år 2021-2022 jämfört med år 2019-2020, men att majoriteten av onlinehatet fortfarande var riktat mot etniska- eller religiösa minoriteter samt att den största andelen fortfarande var riktat mot individer med muslimsk trosinriktning eller med bakgrund i Mellanöstern.³³⁵

I detta sammanhang ska det även nämnas att de digitala lägesbilder som tagits fram enbart baseras på aggregerad data, och att Malmö stad därför exempelvis inte har någon insyn i vilka enskilda individer som utövar hat online. Därmed följer även initiativet de riktlinjer som finns i förhållande till GDPR.³³⁶

3.6.1 Hur har initiativet fungerat?

Pilotprojektet i Malmö stad har, enligt kommunen, genererat i ett flertal värdefulla lägesbilder samt omfattande information kring onlinehat – vilket i sin tur har resulterat i en handlingsplan kring det fortsatta förebyggande arbetet på området.³³⁷ I relation till de digitala lägesbilder som tagits fram konstateras det exempelvis att nyanserade aktörer och röster kan göra skillnad för att motverka polarisering samt hat online, men att antalet sådana röster för närvarande är väldigt få. En av punkterna i handlingsplanen syftar därför till att integrera civilsamhället i det förebyggande arbetet. Detta genom att utbilda civilsamhällesorganisationer kring vilken typ av ageranden som kan fungera online, och därmed stärka den "digitala rösten" bland civilsamhällesaktörer. Syftet med detta är att skapa en stark och "nyanserad digital mitten", vilket i sin tur ska motverka att ytterligheter dominerar onlinedebatten och tillåts bidra till en ökad polarisering.³³⁸

Utöver den handlingsplan som kunnat utformas med hjälp av de digitala lägesbilderna har initiativet även varit behjälpligt i att skapa samverkan mellan ett flertal olika aktörer – som

---

³³³ Malmö stad, (2022-09-09).

³³⁴ Malmö stad, (2022-09-09).

³³⁵ Malmö stad, (2022-09-09)

³³⁶ Malmö stad, (2022-09-09).

³³⁷ Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

³³⁸ Malmö stad, (2022-09-09); Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

exempelvis kommun, polis och civilsamhällesaktörer.³³⁹ Initiativet är dock fortfarande relativt nytt, och befinner sig således till viss del fortfarande i en uppstartsfas, vilket gör att inga ytterligare utvärderingar har genomförts.

Vid en intervju med Malin Martelius framhålls även ett antal begränsningar i relation till projektets utformning och liknande. Hon understryker bland annat att valet av plattformar – i form av Facebook och Flashback – till viss del är en begränsning. Detta då många ungdomar i dagsläget främst befinner sig på andra typer av plattformar – som exempelvis Instagram och TikTok – vilket därmed inte ger en komplett lägesbild. Ytterligare en begränsning med projektet i dess nuvarande form är att språkalgoritmen som används är baserad på en svensk språkmodell, och därmed enbart kan fånga upp hatretorik på just svenska, vilket därmed innebär att vissa former av onlinehat förbises. Den data som inkluderas i de digitala lägesbilderna omfattar inte heller borttagna eller modererade trådar, vilket – i likhet med den begränsning som finns i relation språkalgoritmen – också innebär att vissa typer av innehåll förbises. Samtidigt understryker Martelius att projektets ansats trots allt är en start, och att delar av onlinehatets dynamik numera går att förstå och därmed kan förebyggas och hanteras, men att man exempelvis också skulle kunna utöka antalet plattformar med tiden.³⁴⁰

Utöver Malmö ska projektet även testas i ytterligare två av Nordic Safe Cities medlemsstäder – Ålborg i Danmark och Kristiansand i Norge. Därtill ska det även genomföras en nationellt omfattande analys av hatiska uttalanden online (*hate speech*) i Norge,³⁴¹ där det sistnämnda kommer att ske inom ramen för projektet Trygg by Norge, som är ett samarbete mellan Nordic Safe Cities och den norska Gjensidigestiftelsen.³⁴²

3.7 Politiets Online Patrulje

Den danska polisens arbete med att finnas närvarande på sociala medier är inget nytt fenomen, och redan år 2012 upprättade exempelvis Rigspolitiet en egen Facebook-profil. Københavns Politi följde snart efter, och etablerade då ett Twitter-konto som i dagsläget har över 355 000 följare.³⁴³ I april 2022 skapades dock en ny dimension i relation till dansk polisiär onlinenärvaro. Detta då den Nationella enheten för särskild kriminalitet lanserade ett nytt initiativ i form av en digital polispatrull – Politiets Online Patrulje ("polisens nätpatrull"). Syftet med initiativet är att stärka polisens onlinenärvaro samt att möjliggöra närmare dialog mellan polis och medborgare – med ett särskilt fokus på barn och ungdomar.³⁴⁴ Ytterligare ett av projektets huvudsakliga syften är att förebygga kriminalitet online, där civilbefolkningen bland annat ska kunna vända sig till polisen om de stöter på något som kan misstänkas utgöra ett brott online. Utöver detta kan enskilda medborgare även vända sig till polisens nätpatrull för att få stöd och råd, som exempelvis

---

³³⁹ Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

³⁴⁰ Intervju med Malin Martelius, (2022-09-09).

³⁴¹ Nordic Safe Cities, 'Safe Digital Cities', (u.å).

³⁴² Nordic Safe Cities, 'Trygg By Norge', (u.å), <https://nordicsafecities.org/initiatives/trygg-by-norge/> [tillgänglig 2022-07-11]

³⁴³ M. Skov Hansen, 'Nu rykker politiet for alvor ud på de sociale medier', *Kristeligt Dagblad*, (2022-06-28), <https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-og-sjael/nu-rykker-politiet-alvor-ud-paa-de-sociale-medier>

³⁴⁴ Politi, 'Politiets Online Patrulje', (u.å), <https://politi.dk/virksomheden/national-enhed-for-saerlig-kriminalitet/politiets-online-patrulje> [tillgänglig 2022-05-03].

om de upplevt någonting obehagligt online.³⁴⁵ Idén bakom konceptet är således att polisen – på samma sätt som de patrullerar i det fysiska rummet – också ska finnas närvarande i den digitala sfären.³⁴⁶ Målsättningen är även att initiativet ska bidra till skapa en god och trygg relation mellan polisen och barn och ungdomar. Detta så att de sistnämnda dels blir mer mottagliga för de råd som polisen ger, men så att de också känner att de kan vända sig till polisen om de upplever någonting obehagligt online.³⁴⁷

Den digitala polispatrullen är placerad inom den Nationella enheten för specialbrott (NSK) inom Nationellt cyberbrottscentrum, och består för närvarande av tio poliser som arbetar heltid med att patrullera online.³⁴⁸ Gruppen består av åtta polisanställda, en kommunikationsanställd och en civilanställd.³⁴⁹ Gruppen arbetar med tre olika fokusområden. Detta i form av efterforskning, störande insatser (*disruption*), samt förebyggande arbete.³⁵⁰ Det går dock inte att kontakta polisens nätpatrull för att anmäla ett brott, utan vid sådana tillfällen behöver man som medborgare istället ringa 114 – eller 112, om situationen är akut.³⁵¹

Enligt en av medarbetarna inom polisens nätpatrull arbetar gruppen med i princip samtliga av de problemområden som man kan stöta på online, men arbetet är också beroende av vilka tips som inkommer. Gruppen arbetar dock inte själva med utredningar, utan ärenden som exempelvis skulle kunna leda till åtal hänvisas istället vidare till de berörda lokala polisdistrikten.³⁵² Enligt Folketingsbeslut ska dock polisens nätpatrull även kunna understödja brottsutredningar där brotten skett online – som exempelvis i slutna grupper där det bland annat förekommer barnpornografi, hatbrott, samt försäljning av narkotika och vapen.³⁵³

Initiativet inleddes ursprungligen med en polisiär närvaro på Facebook – där man etablerade en egen Facebook-sida – samt den tillhörande meddelandeapplikationen Messenger.³⁵⁴ Polisens nätpatrull har i skrivande stund drygt 5000 följare på sin Facebook-sida, och på sidan publiceras bland annat tips och råd i relation till onlinesäkerhet samt information om polisens olika onlineaktiviteter.³⁵⁵ Initiativet har därefter kommit att utökas till att även innefatta Instagram, TikTok, samt ett flertal olika gaming- och gamingrelaterade plattformar – som exempelvis Steam, Twitch och Discord.³⁵⁶ På Instagram har polisens nätpatrull för närvarande strax under 1000

---

³⁴⁵ Ritzau, 'Ny politienhed vil patruljere i kommentarspor og Facebook-grupper', *TV2 Nyheder*, (2022-03-31), <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2022-03-31-ny-politienhed-vil-patruljere-i-kommentarspor-og-facebook-grupper>

³⁴⁶ Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁴⁷ E. Vinther-Jensen, 'Online politi skaber digital tryghed på nettet', *Altinget*, (2022-09-19), <https://www.alinget.dk/artikel/online-politi-patrulje-skaber-digital-tryghed-paa-nettet>

³⁴⁸ Ritzau, 'Ny politienhed vil patruljere i kommentarspor og Facebook-grupper', (2022-03-31); Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁴⁹ K. Bjørnholdt, 'Vi skal være nærbetjenten på nettet', *Dansk Politi*, (2022-05-05), <https://dansk-politi.dk/nyheder/vi-skal-vaere-naerbetjenten-paa-nettet>

³⁵⁰ Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁵¹ Politi, (u.å).

³⁵² Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁵³ Justitsministeriet Danmark, *Aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023*, (december 2020): 17, <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2020/12/Aftale-om-politiets-og-anklagemyndighedens-oekonomi-2021-2023-1.pdf>

³⁵⁴ Politi, (u.å); Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁵⁵ Politiets Online Patrulje, Facebook-sida, <https://www.facebook.com/onlinepatrulje> [antal följare kontrollerat 2022-08-31].

³⁵⁶ Politi, (u.å), <https://politi.dk/onlinepatrulje>

följare,³⁵⁷ och på TikTok har deras motsvarande konto cirka 82 000 följare.³⁵⁸ På Discord har polisens nätpatrull även etablerat en egen server, vilken bland annat fungerar som en samlingspunkt och en kanal för de medborgare som vill följa vad som händer inom deras verksamhet.³⁵⁹

På sociala medier uppträder polisens nätpatrull bland annat genom att delta i olika öppna grupper samt i olika former av kommentarsfält. Detta för att påvisa sin närvaro samt för att komma i kontakt med civilbefolkningen.³⁶⁰ Ytterligare en av de aktiviteter som polisens nätpatrull ägnar sig åt är att själva delta i olika former av spel online, som exempelvis CS:GO eller Fortnite. Vid sådana tillfällen får barn och ungdomar möjligheten att själva spela tillsammans med poliserna, samt att ställa frågor och prata med dem. I samband med att polisens nätpatrull själva spelar streamer de också samtidigt, vilket stundtals har genererat i mellan 7000 och 12 000 unika deltagare.³⁶¹

Utöver att finnas tillgängliga online har polisens nätpatrull också deltagit vid ett flertal fysiska aktiviteter. Under april månad besökte de exempelvis Gamebox Festival i Herning, vilket är Danmarks största gamingevent. I samband med detta tävlade medarbetare från gruppen bland annat mot barn och ungdomar i olika spel – som exempelvis CS:GO. Utöver detta samtalade de även med barn, ungdomar och deras föräldrar om frågor som digital säkerhet samt hur man kan röra sig säkert online.³⁶² Vidare var polisens nätpatrull även närvarande under prisutdelningen för den landsomfattande cybersäkerhetstävlingen Cybermissionen, som anordnas av det danska barn- och utbildningsministeriet. Prisutdelningen för 2021 års tävling ägde rum på Polismuseet i Köpenhamn i maj 2022, och i samband med detta berättade även polisens nätpatrull om sin verksamhet.³⁶³ Vidare har representanter från polisens nätpatrull även deltagit i ett flertal olika TV-inslag och liknande, i syfte att marknadsföra sin verksamhet.³⁶⁴

3.7.1 Hur har initiativet fungerat?

Då initiativet fortfarande är relativt nytt finns det i skrivande stund inga offentligt tillgängliga utvärderingar av projektet. Under ett samtal med en av medarbetarna inom polisens nätpatrull understryks det dock att polisen själva upplever att initiativet har bidragit till att etablera en god

---

³⁵⁷ @onlinepatrulje, Instagram-konto, <https://www.instagram.com/onlinepatrulje/> [antal följare kontrollerat 2022-08-31].

³⁵⁸ @onlinepatrulje, TikTok-konto, <https://www.tiktok.com/@onlinepatrulje> [antal följare kontrollerat 2022-10-09].

³⁵⁹ Politiets Online Patrulje, 'VI HAR FÅET EN DISCORD SERVER', Facebook-inlägg, (2022-07-26), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/142251888443187/> [tillgänglig 2022-08-31].

³⁶⁰ Ritzau, (2022-03-31).

³⁶¹ Politiets Online Patrulje, 'SÅDAN FOREGÅT EN ONLINE PATRULJERING', Facebook-inlägg, (2022-07-21), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/141155531886156/> [tillgänglig 2022-08-31].

³⁶² Politiets Online Patrulje, 'TAK FOR EN FED WEEKEND PÅ GAMEBOX', Facebook-inlägg, (2022-04-26), [tillgänglig 2022-08-31]; Politiets Online Patrulje, 'MØD OS PÅ GAMEBOX FESTIVAL', Facebook-inlägg, (2022-04-20), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/116670954334614/> [tillgänglig 2022-08-31].

³⁶³ Politiets Online Patrulje, 'CYBERMISSIONENS VINDERE 2021', Facebook-inlägg, (2022-05-25), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/126739826661060/> [tillgänglig 2022-08-31].

³⁶⁴ Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

kontakt med de danska medborgarna, samt att de tar emot stora mängder tips från civilbefolkningen. Vid intervjun uppges det att omkring 15-20 personer dagligen tar kontakt med polisens nätpatrull via Messenger, och utöver det inkommer även ett stort antal mail på daglig basis.³⁶⁵ Vidare har det även uppgetts att gruppen mottar stora mängder frågor i samband med att de livestreamar och spelar online, där frågorna bland annat berör aspekter som polisens arbete samt onlinesäkerhet. I sådana sammanhang är det även ett flertal individer som bitt om råd i relation till frågor som rör kriminalitet online.³⁶⁶

Det betonas att majoriteten av responsen som polisen har mottagit i förhållande till initiativet är positiv, men att en av utmaningarna är att säkerställa att de faktiskt *är* synliga online, vilket ofta är långt ifrån enkelt. Vidare betonas det att man på sikt skulle behöva utöka antalet medarbetare inom polisens nätpatrull. Detta då tio poliser visserligen är en god start, men samtidigt är långt ifrån tillräckligt för att kunna patrullera på den omfattande digitala arenan.³⁶⁷

3.8 Politiets nettpatruljer

År 2015 utvecklade den Nationella enheten för bekämpning av organiserad- och annan grov brottslighet i Norge (Kripos) konceptet med en polisiär nätpatrull. Syftet med initiativet var att följa brottslighetens etablering och utveckling online. Målsättningen är även att polisen genom sin onlinenärvaro ska kunna bistå med råd till allmänheten, arbeta brottsförebyggande, samt även ska kunna skapa ett förtroende och en dialog med allmänheten – så att allmänheten i sin tur förser polisen med tips, och att man därmed kan ligga steget före i relation till olika former av brottsaktiviteter. I november 2015 lanserade initiativet sin första Facebook-sida, vilket också var första gången som den norska polisen fanns närvarande online under polisens namn.³⁶⁸

Med tiden utvecklades dock Kripos ansvar för initiativet, och istället lades ansvaret över på de enskilda polisdistrikten i Norge – som i sin tur successivt etablerade egna versioner av den polisiära nätpatrullen. Det enskilda ansvaret innebär därmed att de olika polisdistrikten skiljer sig en aning åt i relation till vilka plattformar de finns närvarande och är verksamma på. År 2018 fick dock samtliga polisdistrikt en uppmaning kring att de skulle finnas närvarande online – något som tog cirka tre år att implementera fullt ut. I dagsläget finns samtliga polisdistrikt i Norge närvarande online, där varje polisdistrikt exempelvis har etablerat en egen Facebook-sida. Ett flertal polisdistrikt är även närvarande och verksamma på andra SoMe-plattformar, som exempelvis TikTok och Snapchat. De olika nätpatrullerna består av allt ifrån en till sju poliser beroende på distrikt, där den största nätpatrullen finns i den östra delen av landet. Sammantaget är det för närvarande cirka 40 utbildade poliser som arbetar inom ramen för nätpatrullerna.³⁶⁹

Det arbete och den verksamhet som bedrivs inom ramen för polisens nätpatruller har enbart en brottsförebyggande inriktning och ansats. Nätpatrullerna bedriver därmed inget eget utredande arbete, utan samtliga konkreta ärenden hänvisas istället vidare till berörda enheter eller polisdistrikt. All form av brottsförebyggande verksamhet som bedrivs online är också kopplad till det specifika distrikt som nätpatrullen är verksam inom, och målsättningen är att polisen även

---

³⁶⁵ Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁶⁶ Politiets Online Patrulje, 'SÅDAN FOREGÅT EN ONLINE PATRULJERING', (2022-07-21).

³⁶⁷ Intervju med medarbetare inom Politiets Online Patrulje, (2022-08-31).

³⁶⁸ Section for Online police presence, NC3 – NCIS Norway, *Experiences from Norway: Online police presence*, Politiet Kripos, (2022), [tillhandahållen via Kripos].

³⁶⁹ Intervju med medarbetare inom Kripos och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

ska vara "lokal" online. För att uppnå detta kan de olika distriktens nätpatruller exempelvis informera om olika former av problem med lokal förankring.³⁷⁰

Samtliga polisdistrikt har således rätt att utveckla eget material som är lokalt anpassat. Ett exempel på detta är bland annat polisdistrikt Vest, som noterade att de varken mötte eller nådde ut till ungdomar i åldrarna 13-18 år genom sin närvaro på Instagram eller några av de andra SoMe-plattformar som distriktet vid tidpunkten fanns närvarande på. Detta resulterade i att man även etablerade en närvaro på TikTok, varpå kontot snabbt attraherade ett stort antal följare.³⁷¹ I dagsläget har polisdistrikt Vest över 571 000 följare TikTok via sitt konto @politivest,³⁷² där etableringen av detta konto har inneburit att man på ett mer effektivt sätt har kunnat nå ut till just ungdomar. Polisdistrikt Vest använder sig därför i dagsläget av olika SoMe-plattformar för målgruppsanpassad kommunikation – där man exempelvis använder sig av just TikTok för att nå ut till barn och ungdomar, och där Instagram och Facebook används för att nå ut till vuxna.³⁷³ Det finns även ytterligare polisdistrikt i Norge som också är närvarande på TikTok, där vissa distrikt blandar publiceringen av allvarliga videoklipp med så kallade "dansvideos", vilket delvis har genererat i viss kritik. Samtidigt har man på detta sätt lyckats skapa en stor följarskara, vilket innebär att man också kan nå ut med mer allvarligt innehåll.³⁷⁴

Ytterligare ett exempel är Oslo polisdistrikts nätpatrull som etablerades år 2018 och som i dagsläget består av sex poliser som patrullerar på olika former av sociala medier – inklusive Facebook, Snapchat, Instagram och Messenger. Denna nätpatrull har ett särskilt fokus på barn och ungdomar, men riktar sig även till föräldrar samt den bredare allmänheten. Nätpatrullen benämner även sig själva som en "lågtröskeltjänst", som finns tillgänglig för de individer som kanske inte vill ringa polisen eller besöka en polisstation fysiskt, men som av någon anledning ändå vill komma i kontakt med polisen. Initiativet fungerar därmed som en slags informationstjänst, där allmänheten kan kontakta samt fråga polisen om i princip vad som helst.³⁷⁵ Utöver detta finns polisens nätpatrull i Oslo, samt ett antal andra polisdistrikt, även närvarande på olika former av gamingplattformar – där man exempelvis erhåller gamingkonton på Minecraft, League of Legends och Fortnite sedan år 2021.³⁷⁶ Samtliga polisdistrikt har även ett gemensamt möte varje vecka där de bland annat diskuterar olika budskap och lärdomar, och därmed lär sig av varandra.³⁷⁷

---

³⁷⁰ Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁷¹ Section for Online police presence, NC3 – NCIS Norway, *Experiences from Norway*, (2022); Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁷² @politivest, TikTok-konto, <https://www.tiktok.com/@politivest> [antal följare kontrollerat 2022-09-20].

³⁷³ E. Thoresen Olseng, 'Tilstedeværelse på nett: Politiets nettpatrulje Vest', *Nasjonal Digital Læringarena*, (2022-05-19), <https://ndla.no/subject:1:f9eb2b20-1c83-4292-8ad2-0fa8522da7cd/topic:1:ee9e6f55-f14e-48d4-aa53-23dc9d5f91c7/topic:1:8a95b546-ff81-413e-98ac-f129317e0bec/resource:b6b46fd8-f7fc-4d7e-9628-180ddcac4722>

³⁷⁴ Section for Online police presence, NC3 – NCIS Norway, (2022); Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁷⁵ T. Jonsson Trædal, 'Nå er Oslo-politiets nettpatrulje til stede i tre sosiale medier', *Politiforum*, (2018-09-04), <https://www.politiforum.no/nettpatruljen-oslo-polidistrikt-sosiale-medier/na-er-oslo-politiets-nettpatrulje-til-stede-i-tre-sosiale-medier/147550>

³⁷⁶ Section for Online police presence, NC3 – NCIS Norway, (2022).

³⁷⁷ Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

Vid en sammanräkning av antalet följare kopplade till samtliga polisdistrikts närvaro på Facebook, Instagram och Twitter går det att konstatera att de norska polispatrullerna sammantaget har en räckvidd på cirka 1,5 miljoner följare.³⁷⁸ Antalet följare för varje enskilt distrikt ligger exempelvis i genomsnitt på cirka 25 000 på Facebook, och även på Twitter har de olika polisdistrikten ett stort antal följare – där det mest omfattande kontot når ut till drygt 470 000 individer. Det är dock via TikTok som polisens nätpatrull verkar nå ut till flest individer, där polisdistrikt Vest alltså i skrivande stund har drygt 571 000 följare. Detta konto har även genererat i cirka 7,8 miljoner likes.³⁷⁹ Detta innebär således att den norska polisen – genom sin onlinenärvaro – har en relativt omfattande räckvidd. Som en av ledarna i nätpatrullen i polisdistrikt Øst har uttryckt det:

När vi håller ett föredrag når vi bara ut till de 100-200 personer som sitter i salen. När vi lägger ut samma information i form av ett inlägg på Facebook når vi ut till 30 000-40 000 personer. Det motsvarar ganska många föredrag.³⁸⁰

Detta är således ett tydligt exempel på en av de fördelar som finns i relation till användningen av den digitala arenan (för ytterligare diskussion, se sektion 4.2).

Samtliga poliser som arbetar inom ramen för polisdistriktens nätpatruller uppträder utan namn. Detta då man exempelvis i en finsk kontext observerade att enskilda poliser som uppträdde med namn fick motta stora mängder hat. Det finns dock bilder på de poliser som arbetar inom nätpatrullerna, men i de fall de beskrivs uppträder de enbart med förnamn och inte med sina fullständiga namn.³⁸¹ Utöver det faktum att polisens nätpatruller finns närvarande på olika former av sociala medier har den norska polisen även utvecklat en säker chattfunktion (Sikker Chat), som exempelvis kan användas för att rapportera om övergrepp samt olika former av persondata som potentiellt kan vara av känslig karaktär, och där funktionen främst riktar sig mot ungdomar i åldrarna tolv till 25 år.³⁸²

Under år 2020 deltog både Kripas och nätpatruller från sju olika polisdistrikt även i en Europol-koordinerad aktion i syfte att motverka hatbudskap på sociala medier. I samband med detta stängde exempelvis nätpatrullen i Sør-Vest polisdistrikt – som själva har cirka 65 000 följare på TikTok – ner ett antal TikTok-konton, då dessa innefattade just hatiskt innehåll.³⁸³ I relation till detta har polisens nätpatruller exempelvis även hanterat hot relaterat till ungdomar som publicerat intentioner att attackera skolor på olika former av sociala medier.³⁸⁴

Under år 2022 lanserade även ett av polisdistriktens ett nytt initiativ tillsammans med Kripas i form av en Facebookgrupp, med målsättningen att skapa en ökad interaktion med föräldrar och

---

³⁷⁸ Politiet, 'Politiets nettpatrulje', (u.å), <https://www.politiet.no/rad/trygg-nettbruk/politiets-nettpatrulje/#undefined> [tillgänglig 2022-09-20].

³⁷⁹ @politivest, TikTok-konto, [antal följare och likes kontrollerat 2022-09-20].

³⁸⁰ K. Stensrud, 'Nettpatruljen til Øst politidistrikt operative i et halvt år: – Har mottatt trusler om skoleskyting', *Dagsavisen*, (2019-11-08), <https://www.dagsavisen.no/moss/nyheter/2019/11/08/nettpatruljen-til-ost-politidistrikt-operative-i-et-halvt-ar-har-mottatt-trusler-om-skoleskyting/> [författarnas översättning].

³⁸¹ Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁸² Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁸³ C. Munkvik, 'Seks Tiktok-kontoer stengt etter politi-aksjon på nett', *Stavanger Aftenblad*, (2020-11-10).

³⁸⁴ Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

barn på grundskolenivå. Detta då man inom polisen noterat att allt fler barn under 13 år använder sig av sociala medier, trots att ett flertal SoMe-plattformar har en rekommenderad åldersgräns på just 13 år. Tanken är därför att nätpatrullen i fråga – genom Facebookgruppen – ska prata med barn och föräldrar om frågor som exempelvis rör vad som är ett acceptabelt beteende online samt gaming. Syftet med detta är dels att öka föräldrars kunskap kring dessa frågor, men också att ge gruppens medlemmar en möjlighet att lära känna polisen bättre, att skapa ett ökat förtroende för polisen, samt att sprida kunskap kring polisens nätpatruller generellt.³⁸⁵

Ytterligare ett exempel på hur nätpatrullerna praktiskt kan arbeta i relation till brottsförebyggande arbete är bland annat att finnas närvarande online i samband med olika större evenemang, som exempelvis musikfestivaler och demonstrationer – samtidigt som patrullerande poliser finns närvarande fysiskt på själva evenemangen. Genom att finnas närvarande online kan man exempelvis förstärka kontakten med individer, samt bemöta desinformation och ryktesspridning. Utöver detta skapas även möjligheter till underrättelseinhämtning i relation till individer som potentiellt planerar att exempelvis trigga igång våldsamma motdemonstrationer eller liknande, vilket i sin tur ger polisen möjligheter att gripa in och därmed förebygga våld.³⁸⁶

3.8.1 Hur har initiativet fungerat?

Enligt en av de huvudansvariga inom Kripos har projektet varit en stor framgång, och det uppges att polisens onlinenärvaro skapar en positiv effekt. Det betonas exempelvis att nätpatrullerna mottagit mycket positiv respons från de medborgare som kontaktar dem. I relation till detta har exempelvis ett flertal av de individer som mött nätpatrullerna online bland annat uttryckt att de uppskattar polisens trygghetsskapande onlinenärvaro, samt att en sådan närvaro även underlättar möjligheten för allmänheten att komma i kontakt med polisen. Utöver detta uppges det även att polisens närvaro på olika former av gamingplattformar är särskilt viktig i förhållande till att skapa ett ökat förtroende bland ungdomar.³⁸⁷

Sammantaget tar polisens nätpatruller emot cirka 2700 samtal i månaden. Antalet samtal varierar dock från distrikt till distrikt, där de minsta distrikten mottar cirka 40-50 samtal per månad, medan de största distrikten mottar motsvarande cirka 600-650 samtal. I dagsläget har åtta av tolv polisdistrikt även ett avtal med operationscentralen, som finns tillgängliga 24 timmar om dygnet. Avtalen innebär att operationscentralen tar över nätpatrullens arbetsuppgifter under de timmar på dygnet när dessa poliser inte är på plats. Operationscentralen fungerar därmed som en integrerad del av verksamheten, och utgör även en viktig samarbetspartner. I relation till just operationscentralen uppges det att ett flertal anställda har blivit positivt överraskade när de arbetat inom ramen för nätpatrullerna. Detta då de också mottagit positiv respons från individer som berömmar deras arbete online, vilket exempelvis inte är särskilt vanligt förekommande för patrullerande poliser.³⁸⁸

---

³⁸⁵ T. Jørstad, 'Politiet med nytt Facebook-prosjekt: - Vi håper på gode dialoger via kommentarfelt eller Messenger', *Hamer Arbeiderblad*, (2022-08-31), <https://www.h-a.no/2022/nyheter/politiet-med-nytt-facebook-prosjekt-vi-haper-pa-gode-dialoger-via-kommentarfelt-eller-messenger/>

³⁸⁶ Intervju med medarbetare inom Kripos och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁸⁷ Intervju med medarbetare inom Kripos och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

³⁸⁸ Intervju med medarbetare inom Kripos och Politiets nettpatrulje, (2022-09-09).

Samtidigt uppges det att det överlag finns en stor skepsis gentemot nätpatrullerna inom polisen. Detta då förebyggande arbete traditionellt sett inte har utgjort en del av polisens huvudsakliga uppgifter, vilket i sin tur innebär att initiativet med lanseringen av polisens nätpatruller både har skapat utmaningar, samarbetssvårigheter, samt ett visst motstånd gentemot sådana typer av förändringar.³⁸⁹

3.9 RETHINK

I november 2018 inleddes projektet RETHINK, med det fullständiga projektnamnet “(RE)Think Before Act – Alternative Narratives to Violent Extremism”. Projektets övergripande syfte var att motverka radikaliseringsprocesser bland sårbara målgrupper genom att erbjuda olika former av mekanismer som bistår med att skapa motståndskraft samt förbättrar individers förmåga till kritiskt tänkande. Ytterligare ett av projektets syften var att övertyga de individer som redan påbörjat någon form av radikaliseringsprocess att avbryta den, samt att välja en annan väg. Detta genom att förse sådana individer med alternativa narrativ som ifrågasätter och utmanar extremistisk retorik samt tillhörande narrativ. För att uppnå dessa övergripande syften lanserades sju olika så kallade kontranarrativskampanjer som tog avstamp i demokratiska principer, mänskliga rättigheter, samt utbildning i kritiskt tänkande.³⁹⁰

Projektet pågick under två års tid, och var ett samarbete mellan ett flertal olika europeiska aktörer. Detta i form av CESIE i Italien, Uppsala Universitet i Sverige, Centre D’action et de Prevention contre la Radicalisation des Individus (CAPRI) i Frankrike, Peace Action, Training & Research Inst of Romania (PATRIR) i Rumänien, Szubjektív Ertekek Alapítvány (SVF) i Ungern, samt Lusófona University i Portugal, där de sistnämnda ledde och koordinerade implementeringen av projektet.³⁹¹

Den övergripande strategin var att skapa positiva narrativ som uppmanade till aktion, och att på så sätt skapa en långsiktig och konstruktiv dialog med målgrupperna. Inom ramen för detta utgick projektet från principerna om att inte vålla skada (*Do No Harm Principle*), samt risken för att skapa en så kallad boomerang-effekt.³⁹² Den förstnämnda principen kommer ursprungligen från sjukvården. I relation till förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism syftar principen till att påminna praktiker om de eventuella oavsiktliga, negativa eller skadliga konsekvenserna av specifika ageranden.³⁹³ I relation till denna princip beslutade sig exempelvis projektet för att aldrig publicera eller dela våldsamt eller negativt innehåll, samt att undvika diskriminerande språkbruk och förenklade narrativ. Detta med målsättningen att undvika att bidra till ökad polarisering. Den sistnämnda boomerang-effekten syftar i detta sammanhang till den oönskade effekt som riskerar att uppstå när man försöker övertyga en individ att anamma ett visst perspektiv, men där agerandet istället resulterar i motsatt effekt – det vill säga att individen anammar den rakt motsatta ståndpunkten gentemot den avsedda. I relation till detta var

---

³⁸⁹ Intervju med medarbetare inom Kripas och Politiets nettpatrullje, (2022-09-09).

³⁹⁰ RETHINK, *RETHINK Before Act: Lessons Learned and Best Practices Handbook*, (2020): 3, <https://cesie.org/en/resources/rethink-best-practices-handbook/>

³⁹¹ RETHINK, *RETHINK Before Act: Lessons Learned and Best Practices Handbook*, (2020): 3, 39.

³⁹² RETHINK, (2020): 4.

³⁹³ A. Maksimchuk, M. Oliveira & P. Vassiliou (red.), *Community Engagement Against Radicalisation: Youth CVE and Campaigning Toolkit*, (Lissabon: Universidade Lusófona, 2020): 32, https://cearproject.eu/wp-content/uploads/2020/07/CEAR-Toolkit-YOUTH_vf.pdf

projektdeltagarna bland annat noggranna med att inte försöka skapa en överdriven reaktion bland kampanjernas respektive målgrupper.³⁹⁴

Utöver dessa två principer baserades projektets övergripande strategi på fem olika steg. Detta i form av att (1) definiera en generell kampanjstrategi, (2) producera och redigera själva kampanjerna, (3) sprida kampanjerna online via Facebook, Twitter, Instagram och YouTube, (4) genomföra offlineaktiviteter för att maximera kampanjernas effekt, samt att (5) genomföra kvantitativa- och kvalitativa utvärderingar av kampanjerna.³⁹⁵

Av de sju kampanjer som utvecklades och lanserades var tre av dessa kampanjer riktade mot individer som bedömdes vara sårbara för islamistisk extremism, två riktades mot individer som bedömdes vara sårbara för radikalnationalistisk extremism, och de sista två kampanjerna riktades mot individer som generellt bedömdes vara sårbara för polarisering, desinformation samt extremism (se nedan för ytterligare information om de specifika kampanjerna).³⁹⁶ Samtliga kampanjer innefattade bland annat ett flertal korta videoklipp, som både spreds via YouTube, Facebook, Instagram, samt kampanjernas officiella hemsidor. På varje SoMe-kanal som användes skapades ett officiellt konto för RETHINK, där allt kampanjmaterial spreds på engelska. Utöver detta skapades enskilda nationella Facebook-sidor för samtliga deltagande länder. Detta för att kunna anpassa kampanjernas budskap till den lokala kontexten och det nationella språket, för att kunna nå ut till den specifika målgruppen i respektive land, samt för att kunna interagera med den egna lokalbefolkningen. För att skapa ett regelbundet flöde på projektets SoMe-kanaler publicerades nya inlägg flera gånger per vecka, vilket exempelvis både innefattade de officiella videos som utgjorde en del av respektive kampanj samt lokalt anpassade inlägg. För att nå ut till de tilltänkta målgrupperna på ett mer effektivt sätt använde sig projektet även av betalannonser och reklam på de olika SoMe-plattformarna.³⁹⁷

Utöver de sju kontranarrativkampanjerna utmynnade projektet även i ett flertal fysiska event i varje enskilt partnerland, samt i en publicering av rapporten *RETHINK Before Act: Lessons Learned and Best Practices Handbook* som bland annat presenterar resultat samt lärdomar från projektet.³⁹⁸

3.9.1 De sju kontranarrativkampanjerna

I relation till att förebygga och motverka just islamistisk extremism lanserade RETHINK-projektet de tre kontranarrativkampanjerna "Narratives from Global Islam", "The True Face of Extremism", samt "Community Heroes".³⁹⁹ Den förstnämnda kampanjen fokuserade på de fem pelarna inom islam – trosbekännelsen (*shahada*), bönen (*salah*), allmosan (*zakat*), fastan (*sawm*), samt (*hajj*) – och skildrade hur ett antal kvinnor och män från det muslimska civilsamhället i Portugal, Frankrike och Italien levde samt utövade sin tro. Detta i syfte att lyfta fram några av de mest centrala komponenterna samt värderingarna inom islam (som exempelvis tolerans), samt

---

³⁹⁴ RETHINK, (2020): 4.

³⁹⁵ RETHINK, (2020): 4-5.

³⁹⁶ CESIE, 'RETHINK: (RE)Think Before Act – Alternative Narratives to Violent Extremism', (u.å), <https://cesie.org/en/project/rethink-isf/> [tillgänglig 2022-05-12].

³⁹⁷ RETHINK, (2020): 10-11, 27-29.

³⁹⁸ CESIE, 'RETHINK: (RE)Think Before Act – Alternative Narratives to Violent Extremism', (u.å).

³⁹⁹ RETHINK, (2020): 8-9.

för att motverka extremistiska narrativ samt propaganda.⁴⁰⁰ I relation till ytterligare lokalt anpassat innehåll noterade exempelvis CESIE i Italien att de videoklipp som publicerades inom ramen för kampanjen blev föremål för ett flertal hatiska kommentarer. Baserat på dessa kommentarer publicerades därför ytterligare ett antal inlägg, som syftade till att fokusera på just några av de mest förekommande stereotypa föreställningarna kring muslimer och islam.⁴⁰¹

Den andra kampanjen – “The True Face of Extremism” – baserades på berättelser och vittnesmål från individer som tidigare varit en del av extremistiska nätverk, samt deras vänner och anhöriga. Detta i syfte att sticka hål på den idealiserade bild som tenderar att presenteras i extremistisk propaganda, samt för att lyfta fram de verkliga riskerna och konsekvenserna i relation till våldsbejakande extremism.⁴⁰² Ett av de videoklipp som publicerades inom ramen för kampanjen skildrade exempelvis den franska kvinnan Dominique Bons berättelse om hur hennes son Nicolas konverterade till islam och därefter reste till Syrien för att delta i strid, där han och hans halvbror sedermera omkom år 2013.⁴⁰³

Den tredje och sista kampanjen – “Community Heroes” – kretsade kring ett antal animerade filmer, baserade på intervjuer med individer från civilsamhället. I dessa filmer fick man följa ett antal individer som berättade om sin vardag och sina liv.⁴⁰⁴ En av filmerna skildrade exempelvis den 24-årige Sara Ali, och syftade till att presentera ett alternativt narrativ som utmanade flera av de stereotypa föreställningar som finns kring hur det är att vara och leva som ung, muslimsk kvinna.⁴⁰⁵ I Italien genomförde exempelvis CESIE även ytterligare tre intervjuer med lokala så kallade “community heroes”.⁴⁰⁶

I relation till målgrupper som bedömdes vara sårbara och mottagliga för radikalnationalistisk extremism lanserades de två kontranarrativskampanjerna “Conspiracy Theories – From Satire to Danger” samt “What it is to be part of a Far-Right Violent Group”.⁴⁰⁷ Den förstnämnda kampanjen syftade främst till att, med hjälp av sakargument och inslag av humor, utmana de myter och konspirationsteorier som främjas av radikalnationalistiska idéströmningar, som bland annat används för att diskriminera olika minoriteter och utmåla dem som syndabockar.⁴⁰⁸ Inom ramen för denna kampanj publicerades totalt fem videoklipp, som på olika sätt skildrade och fokuserade på olika former av konspirationsteorier.⁴⁰⁹

Den sistnämnda kampanjen baserades på personliga berättelser från individer som på olika sätt kommit i kontakt med just radikalnationalistisk extremism – vilket bland annat innefattade en

---

⁴⁰⁰ Narratives from Global Islam, Hemsida, <https://narrativesofislam.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-02]; RETHINK, ‘Social media campaigns’, (u.å), <https://www.rethinkproject.eu/#campaigns> [tillgänglig 2022-06-02]

⁴⁰¹ RETHINK, (2020): 13.

⁴⁰² The True Face of Extremism, Hemsida, <https://trueface.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-07].

⁴⁰³ Rethink Project EU, ‘The True Face of Extremism: Dominique Bons’, *YouTube*, (2020-01-22), <https://www.youtube.com/watch?v=PHTo7XRstRI&t=506s>

⁴⁰⁴ Community Heroes, Hemsida, <https://heroes.rethinkproject.eu/pt/> [tillgänglig 2022-06-07].

⁴⁰⁵ Rethink Project EU, ‘Community Heroes: Sara Ali’, *YouTube*, (2020-06-05), <https://www.youtube.com/watch?v=6A6OtGSGs5Q&t=134s>

⁴⁰⁶ RETHINK, (2020): 14.

⁴⁰⁷ RETHINK, ‘Social media campaigns’, (u.å).

⁴⁰⁸ Conspiracy Theories, Hemsida, <https://conspiracy.rethinkproject.eu/en-2/> [tillgänglig 2022-06-08].

⁴⁰⁹ RETHINK, (2020): 13.

representant från den icke-statliga organisationen EXIT Germany, som bland annat hjälper individer att lämna den radikalnationalistiska miljön.⁴¹⁰ Syftet med kampanjen var bland annat att belysa de reella effekter och konsekvenser som våldsbejakande radikalnationalistiska grupperingar kan ha.⁴¹¹ I ett av de tre videoklippen som producerades inom ramen för kampanjen fick man exempelvis följa en före detta nazist, som bland annat berättade om hur han rekryterades till den tyska radikalnationalistiska miljön, samt hur processen för att lämna miljön sedermera gick till – vilket bland annat innefattade polisskydd.⁴¹²

Utöver ovan nämnda kampanjer som specifikt riktade sig mot individer som bedömdes vara sårbara och mottagliga för islamistisk- och radikalnationalistisk extremism lanserades även två kampanjer av mer generell karaktär, med syftet att förebygga och motverka polarisering, desinformation samt samtliga former av extremism. Den första av dessa kampanjer hette “Peer2Peer Communication: A call-to-action against extremism”.⁴¹³ Den övergripande målsättningen med kampanjen var att öka allmänhetens medvetenhet kring problemet med våldsbejakande extremism, samt dess konsekvenser. Kampanjen bestod av ett antal videoklipp som på olika sätt berörde och skildrade diverse sociala frågor och problem som tenderar att korrelera med våldsbejakande extremism – som exempelvis ojämlikhet, diskriminering och rasism.⁴¹⁴ Utöver detta publicerades även ytterligare innehåll på kampanjens SoMe-kanaler. Sådant innehåll innefattade exempelvis videoklipp från andra avsändare, men som också linjerade med kampanjens budskap och inriktning kring våldsbejakande extremism och olika former av sociala frågor. På kampanjens svenska Facebook-sida publicerades exempelvis ett videoklipp som diskuterade kopplingen mellan arbetslöshet och terrorism.⁴¹⁵

Den andra av dessa kampanjer hette “Critical Thinking Tools”, och syftade bland annat till att lära mottagaren hur man anammar just ett kritiskt förhållningssätt till olika former av information.⁴¹⁶ Inom ramen för kampanjen publicerades bland annat fyra videoklipp, med titlarna:

- What is Fake News?
- How to detect and debunk Fake News?
- How to manufacture and spread Fake News?
- How to manipulate people with Propaganda?⁴¹⁷

Inom ramen för just denna kontranarrativskampanj skapades exempelvis även samarbeten med civilsamhällesorganisationer i Rumänien, vilka bistod med att öka spridningen av kampanjen. I Italien kopplades även kampanjen till fysiska aktiviteter i skolan, där eleverna själva fick skapa

---

⁴¹⁰ RETHINK, (2020): 13.

⁴¹¹ Violent Far Right, Hemsida, <https://violentfaright.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-08].

⁴¹² Rethink Project EU, ‘Falk Isernhagen’, *YouTube*, (2020-04-08), <https://www.youtube.com/watch?v=3yVeZC7-Vug&t=103s>

⁴¹³ RETHINK, ‘Social media campaigns’, (u.å).

⁴¹⁴ Peer2Peer Communication, Hemsida, <https://p2p.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-08].

⁴¹⁵ Peer2Peer Communication Sverige, ‘Fortfarande om förhållandet mellan arbetslöshet/social ojämlikhet och våldsam extremism rekommenderar vi den här TED-talk videon’, Facebook-inlägg, (2019-11-23), <https://www.facebook.com/Peer2PeerSE>

⁴¹⁶ RETHINK, (u.å).

⁴¹⁷ Critical Thinking Tools, Hemsida, <https://criticalthinking.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-10].

eget innehåll som främjade kontranarrativ i relation till fejkade nyheter – vilket sedermera publicerades på kampanjens italienska Facebook-sida.⁴¹⁸

3.9.2 Hur har initiativet fungerat?

För att mäta och utvärdera kampanjernas resultat undersöktes ett flertal olika faktorer. Detta i form av:

- *räckvidd* – antalet individer som nåddes av kampanjernas innehåll, vilket mer specifikt definierades som antalet unika användare som antingen fick upp innehåll från kampanjernas Facebook-sidor eller information om dessa Facebook-sidor på sin skärm;
- *visualiseringar* – antalet gånger som innehållet åskådliggjorts;
- *engagemang* – antalet reaktioner/gilla-markeringar, kommentarer, samt delningar;
- *antal klick* – integrerades inte i kategorin engagemang, utan definierades som ett eget mått, vilket baserades på statistik från Facebook; samt
- *minuter av tittartid* – hur många minuter av tittartid som kampanjens videoklipp resulterade i.⁴¹⁹

Avseende räckvidd nådde projektet sammantaget drygt 5,9 miljoner unika användare, där Critical Thinking Tools var den kampanj med störst räckvidd i form av cirka 1,3 miljoner unika användare. Nackdelen med att undersöka just räckvidd för att utvärdera denna form av initiativ är dock att det utgör ett relativt trubbigt instrument för att mäta målgruppernas faktiska kännedom eller medvetenhet om kampanjerna – vilket också är något som understryks i den handbok som publicerades i relation till projektet.⁴²⁰ Att innehållet dyker upp på en användares skärm innebär exempelvis inte per automatik att användaren faktiskt konsumerar innehållet eller tar till sig dess budskap. Sådana former av statistik riskerar därmed att skapa en förvriden bild av ett projekts reella effekter eller resultat.⁴²¹ Denna typ av statistik säger således inte särskilt mycket om kampanjernas så kallade reella räckvidd.

I relation till denna eventuella problematik kan exempelvis måttet visualiseringar (*visualisations*) ses som en aning mer precist. Sammantaget resulterade kampanjernas innehåll i drygt tre miljoner åskådliggörande, där kampanjen Conspiracy Theories stod för drygt 780 000 av dessa, följt av Critical Thinking Tools med strax över 500 000. Enligt den handbok som projektet publicerade, som bland annat redogör för just projektets resultat, överträffade det totala antalet åskådliggörande projektets ursprungliga målsättningar.⁴²²

Samtliga kampanjer genererade drygt 33 000 gilla-markeringar/reaktioner, kommentarer eller delningar. I detta avseende resulterade kampanjerna Peer2Peer Communication och Narratives of Global Islam i högst nivå av engagemang bland användarna. Bland dessa 33 000 användaraktiviteter återfanns drygt 1400 kommentarer, vilka i sin tur sedermera användes som empiriskt material för att genomföra av olika former av kvalitativa analyser. Detta innefattade exempelvis att undersöka och monitorera hatiska uttalanden (*hate speech*), samt att analysera

---

⁴¹⁸ RETHINK, (2020): 12-13.

⁴¹⁹ RETHINK, (2020): 27-29.

⁴²⁰ RETHINK, (2020): 28-30.

⁴²¹ T.C. Helmus & K. Klein, *Assessing Outcomes of Online Campagins Countering Violent Extremism: A Case Study of the Redirect Method*, (RAND Corporation, 2018): 2,

https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2813.html

⁴²² RETHINK, (2020): 28-30.

dess kopplingar till olika former av konspirationsteorier. Utöver dessa ovan nämnda användaraktiviteter genererade samtliga kampanjer totalt drygt 195 000 klick. Slutligen, och i relation till den sista aspekten, resulterade de videoklipp som publicerades inom ramen för de olika kampanjerna i drygt 1,7 miljoner minuter av tittartid, där genomsnittet låg på cirka 5 minuter per video.⁴²³

I detta sammanhang ska det även nämnas att samtliga av de sju kontranarrativskampanjerna också attraherade motreaktioner, vilket bland annat manifesterades genom ett flertal negativa och hatiska kommentarer som exempelvis gav uttryck för misstro, antisemitism, islamofobi, samt rasism. Inom ramen för utvärderingen av projektet konstateras det även att individer med motsatta åsikter hade varit mer benägna att kommentera kampanjerna, och att detta i flertalet fall tog sig uttryck genom just hatiska kommentarer samt polariserande narrativ. De kommentarer som innehöll kränkningar eller olämpligt innehåll togs antingen bort eller rapporterades via plattformarnas interna funktioner. Utöver detta försökte även varje nationellt team att besvara majoriteten av de kommentarer som publicerades, vilket både användes som ett verktyg för att skapa en kontinuerlig dialog med användarna samt för att presentera kontrasterande perspektiv.⁴²⁴

Sammantaget konstateras det i projektets tillhörande handbok att projektdeltagarna själva anser att kampanjerna uppnådde sina övergripande mål. Det argumenteras exempelvis för att kampanjerna bidrog till att skapa utrymme för känsliga och potentiellt kontroversiella konversationer online, samt även bidrog till att skapa ökad medvetenhet kring frågor relaterade till våldsbejakande extremism – som exempelvis hur sådana grupperingar går till väga för att attrahera nya rekryter, samt hur de konstruerar sina propagandanarrativ. Vidare konstateras det även att projektet genom sina videoklipp lyckades nå en av de målgrupper som bedömdes vara mest sårbara och mottagliga för extremistiska narrativ – unga individer som är sårbara och/eller attraherade av radikalnationalistiska narrativ.⁴²⁵

I detta sammanhang är det dock viktigt att understryka att det går att diskutera huruvida de faktorer som använts för att utvärdera projektet verkligen är de mest lämpliga, vilket kommer att diskuteras ytterligare i sektion 4.4.

3.10 The Redirect Method

Under år 2015 och 2016 lanserades och testades pilotprojektet “The Redirect Method”, som baseras på en metod som ursprungligen designades och utvecklades av det London-baserade Tech-företaget Moonshot i samarbete med företaget Jigsaw, som är ett dotterbolag till Google.⁴²⁶ Metoden riktar sig till enskilda internetanvändare som söker efter skadligt innehåll online, och

---

⁴²³ RETHINK, (2020): 28-29.

⁴²⁴ RETHINK, (2020): 15.

⁴²⁵ RETHINK, (2020): 29-30.

⁴²⁶ Moonshot, ‘The Redirect Method’, (u.å), <https://moonshotteam.com/the-redirect-method/> [tillgänglig 2022-06-21]; R. Greer & V. Ramalingan, ‘The Search for Extremism: Deploying the Redirect Method’, (2020-02-27), *The Washington Institute for Near East Policy*, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/search-extremism-deploying-redirect-method>; Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: The Redirect Method (TRM)*, (Brussels: European Commission, 2020c), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/redirect-method-trm_en

använder sig av riktad annonsering för att förse användarna med alternativa narrativ. I Moonshots egen beskrivning av projektet görs en liknelse med hur kommersiella företag använder sig av annonser på sociala medier samt via sökmotorer för att göra reklam för olika former av produkter, och där målgruppen definieras med hjälp av de sökord som används. På samma sätt exponeras användare som söker efter vissa specifika termer och fraser – och som har kategoriserats som potentiellt skadliga – för annonser som syftar till att motverka just detta. Metoden kan således liknas vid en form av kontranarrativ⁴²⁷ och används via olika former av onlineplattformar, som exempelvis YouTube, Twitter, Facebook och Google.⁴²⁸

Metoden testades ursprungligen som ett verktyg för att motverka IS, samt för att förhindra att ytterligare individer anslöt sig till terrorgruppen. Inledningsvis identifierades ett antal nyckelord samt meningar som användes som en indikator på att en individ potentiellt var intresserad eller attraherad av IS – och därmed utgjorde en del av projektets målgrupp. Sammantaget identifierades över 1700 nyckelord, vilket bland annat innefattade namn på extremistiska ledargestalter som uppmuntrat rekrytering till terrorgruppen, samt specifika geografiska platser som tidigare utgjorde en del av potentiella resvägar till IS-kontrollerat territorium. När en användare sedan sökte på någon av dessa specificerade termer eller meningar uppenbarade sig särskilda annonser bredvid sökresultaten, där innehållet valts ut i syfte att fungera som just ett kontranarrativ mot sådant innehåll som främjade IS narrativ och agenda. Sådant material kunde exempelvis bestå av videoklipp med vittnesmål från före detta extremister eller imamer som fördömde IS.⁴²⁹

Metoden använder sig av redan existerande material online, och som inte ursprungligen skapades för att motverka just våldsbejakande extremism.⁴³⁰ Tanken är att detta ska bidra till mer autentiska samt trovärdiga kontranarrativ. Istället för att presentera annonstexter som står i direkt kontrast till användarens sökresultat används också en mjukare approach. Annonstexter som syftade till att omdirigera användare från innehåll som främjade just IS kunde exempelvis använda sig av rubriker som “är IS legitimt?” eller “vill du gå med i IS?”, för att sedermera exponera användaren för innehåll som utmanade IS narrativ.⁴³¹ Enligt Yasmin Green, som är chef för forskning och utveckling på Jigsaw, klickar inte enskilda användare på sådant innehåll som de inte vill ta del av. Därför måste man istället använda sig av just en försiktigare approach för att förmå individen att klicka sig vidare till materialet i fråga.⁴³²

Sedan metoden lanserades har Moonshot samarbetat med både statliga och icke-statliga aktörer i över 39 länder, och metoden har använts på över 24 olika språk. Appliceringen av metoden har även kommit att breddas, och programmet har exempelvis även använts för att motverka radikalnationalistisk extremism, desinformation, våldsamt misogyni, sexuellt utnyttjande av barn

---

⁴²⁷ Moonshot, ‘The Redirect Method’, (u.å).

⁴²⁸ RAN, *RAN Collection practice template: The Redirect Method (TRM)*, (2020c).

⁴²⁹ A. Greenberg, ‘Google’s Clever Plan to Stop Aspiring ISIS Recruits’, *Wired*, (2016-09-07), <https://www.wired.com/2016/09/googles-clever-plan-stop-aspiring-isis-recruits/>

⁴³⁰ Moonshot, ‘The Redirect Method’, (u.å).

⁴³¹ Greenberg, ‘Google’s Clever Plan to Stop Aspiring ISIS Recruits’, (2016-09-07).

⁴³² J. D’Onfro, ‘The subtle way Google plans to use its greatest skills to combat ISIS’, *Business Insider*, (2016-09-11), <https://www.businessinsider.com/jigsaw-redirect-method-to-stop-isis-recruits-2016-9?r=US&IR=T>

samt människohandel. För närvarande omfattar programmets databas över en miljon nyckelord, som därmed täcker in ett brett spektrum av olika former extremistiska ideologier.⁴³³

Efter programmets ursprungliga lansering finansierade exempelvis organisationen the Gen Next Foundation en kampanj som syftade till att applicera metoden i USA, där Moonshot stod för själva implementeringen. Kampanjen bestod av två olika delar, där den ena delen syftade till att motverka våldsbejakande islamistisk extremism, medan den andra delen av kampanjen riktades mot våldsbejakande radikalnationalism. Kampanjen lanserades i samtliga av USA:s 50 delstater, där den förstnämnda delen av kampanjen pågick i fyra månader och den sistnämnda i tre månader. Därefter identifierades tio områden som hade genererat högst antal extremistiska sökningar per capita, varpå en efterföljande kampanj inleddes som pågick i ytterligare en månad. Enligt intervjuer med representanter från Moonshot och Gen Next Foundation syftade den amerikanska kampanjen bland annat till att "förhindra fri tillgång till extremistiskt innehåll",⁴³⁴ att exponera användare för material som kunde bidra till att motverka radikaliseringsprocess, samt att även skapa potentiella "hinder" i en individs radikaliseringsprocess.⁴³⁵

I februari 2019 lanserade exempelvis även Moonshot metoden i Kanada, där implementeringen skedde i samverkan med Canada Centre for Community Engagement and Violent Prevention vid Public Safety Canada, och med finansiering från Community Resilience Fund. Metoden implementerades inledningsvis i samtliga av Kanadas 13 provinser och territorier, och syftade både till att motverka IS och al-Qaida samt våldsbejakande radikalnationalistiskt material. Därefter delades programmet upp i mindre, lokala kampanjer som totalt omfattade 353 postnummer i sex av Kanadas största städer. Programmet omfattade tre olika språk – engelska, arabiska och franska – och innefattade totalt över 72 000 sökord på dessa tre språk.⁴³⁶

3.10.1 Hur har initiativet fungerat?

Metoden har fått stor uppmärksamhet i internationell media, och har bland annat presenterats som ett potentiellt effektivt verktyg för att motverka ytterligare radikaliserings och rekrytering till just våldsbejakande extremistiska grupperingar.⁴³⁷ I de fall då metoden implementeras sker även en utvärdering av dess effekt, där utvärderingarna baseras på statistik från den plattform som metoden appliceras på. Sådan statistik innefattar ofta mått som antalet klick, genomsnittlig visningstid, samt räckvidd i form av det unika antalet användare.⁴³⁸

Inom loppet av åtta veckor från det att pilotprojektet ursprungligen lanserades hade metoden nått ut till drygt 320 000 unika användare, där denna siffra representerade antalet unika användare som faktiskt klickade på de riktade annonserna. Enligt Green motsvarade detta en

---

⁴³³ RAN, (2020c).

⁴³⁴ Helmus & Klein, *Assessing Outcomes of Online Campaigns Countering Violent Extremism*, (2018): 7.

⁴³⁵ Helmus & Klein, (2018): 7-8.

⁴³⁶ Moonshot, *Redirect Method Canada: Final Report*, (2021), https://149736141.v2.pressablecdn.com/wp-content/uploads/Final-Public-Report_Canada-Redirect_English.pdf

⁴³⁷ Helmus & Klein, (2018): 7.

⁴³⁸ RAN, (2020c).

klickfrekvens⁴³⁹ som var 70 procent högre jämfört med andra annonser som användes för samma nyckelord. Denna klickfrekvens resulterade i sin tur i drygt 500 000 minuter av tittartid.⁴⁴⁰

I relation till kampanjen som lanserades i USA dök de riktade annonserna upp bland användares sökresultat vid drygt 216 000 tillfällen. Klickfrekvensen varierade mellan två till tre procent, och var aningen högre för de individer som exponerades för annonser relaterade till våldsbejakande islamistiskt innehåll. I en utvärdering av projektet som genomfördes av RAND Corporation påvisas det bland annat att den genomsnittliga klickfrekvensen för olika former av AdWord-kampanjer⁴⁴¹ vid tidpunkten motsvarade drygt tre procent, samt att denna siffra hade genererats från Google-annonser som länkade till sådana typer av innehåll som användare faktiskt *ville* få tillgång till samt konsumera. Då Redirect Method – trots annonsernas relativt neutrala ordval – exponerar användare för innehåll som står i direkt kontrast till deras egen världsbild och som de troligtvis inte vill ta del av understryker rapporten att kampanjens klickfrekvens bör ses som relativt påtaglig. Klickfrekvensen resulterade i sin tur i omkring 5400 minuter av tittartid, där den genomsnittliga tittartiden varierade mellan tio och 59 sekunder, och där tiden varierade beroende på vilken video som avsågs.⁴⁴²

Avseende den kampanj som genomfördes i Kanada dök de riktade annonserna upp bland användares resultat vid drygt 171 000 tillfällen, varav drygt 2500 klickade på annonserna – vilket i sin tur motsvarar en klickfrekvens på cirka en och en halv procent. Klickfrekvensen var dock högre för de individer som exponerades för annonser relaterade till våldsbejakande islamistiskt innehåll, där genomsnittet låg på drygt två procent, och där exempelvis de annonser som presenterades på arabiska hade en klickfrekvens motsvarande drygt åtta procent. Kampanjen resulterade totalt i 58 timmars tittartid.⁴⁴³

I förhållande till den statistik som används för att utvärdera metoden går det att alltså att konstatera att metoden på ett flertal sätt skulle kunna bedömas som framgångsrik. Detta då exempelvis klickfrekvensen under pilotprojektet var omkring 70 procent högre jämfört med andra annonser som användes för samma nyckelord. I enlighet med det som lyfts fram i RAND:s analys av den amerikanska kampanjen är det dock viktigt att betona att denna typ av utvärdering exempelvis inte fastställer eller analyserar vilken reell effekt som kampanjernas klickfrekvens eller tittartid faktiskt har haft i förhållande till enskilda användares attityder och beteenden (för ytterligare diskussion kring detta, se sektion 4.4).⁴⁴⁴

3.11 Islam-ist och Tränen de Dawa

År 2004 etablerades det tyska nätverket Violence Prevention Network gGmbH (VPN) som arbetar med att förebygga och motverka våldsbejakande extremism inom ett flertal olika arenor, och som

---

⁴³⁹ Klickfrekvens kan definieras som förhållandet mellan antalet individer som exponeras för en annons samt antalet klick (det vill säga hur många som faktiskt klickar på annonsen). Se Helmus & Klein, (2018): 8.

⁴⁴⁰ Helmus & Klein, (2018): 7; D'Onfro, 'The subtle way Google plans to use its greatest skills to combat ISIS', (2016-09-11).

⁴⁴¹ Google AdWord – som numera har utvecklats och bytt namn till Google Ads – kan enkelt beskrivas som Googles annonstjänst. Tjänsten kan exempelvis användas av företag som vill synas med sina annonser bland användares sökresultat.

⁴⁴² Helmus & Klein, (2018): 8-9.

⁴⁴³ Moonshot, *Redirect Method Canada: Final Report*, (2021): 3-6, 16.

⁴⁴⁴ Helmus & Klein, (2018): 11.

i dagsläget består av över 120 praktiker, forskare och rådgivare. Nätverket arbetar bland annat med att stödja och utbilda myndigheter, kriminalvården, polisen, samt civilsamhällesaktörer i relation till förebyggande arbete,⁴⁴⁵ och har exempelvis arbetat framgångsrikt med att utveckla olika former av evidensbaserade metoder inom kriminalvården för att på ett effektivt sätt resocialisera och re-integrera radikalnationalistiska- och islamistiska extremister i samhället, samt för att påbörja så kallade avradikaliseringsprocesser. En stor del av nätverkets verksamhet bygger på dialog (ansikte-mot-ansikte). Enligt Thomas Mücke, som är en av VPN:s grundare, är det enbart sådana former av dialog som faktiskt kan frammana tvivel hos extremister, där samspelet mellan ansiktsuttryck, gester, empati och tålmod bidrar till att skapa tillit – vilket i sin tur kan underlätta arbetet med så kallade avradikaliseringsprocesser.⁴⁴⁶

År 2018 etablerades även en avdelning för förebyggande arbete online inom VPN.⁴⁴⁷ Redan under år 2015 och 2016 initierade dock VPN två specifika onlineinitiativ – som sedermera kom att integreras till ett enda projekt – i syfte att motverka radikaliseringsprocesser online. Lanseringen av dessa projekt baserades på observationen att sårbara ungdomar spenderar allt mer tid online, och att det således även finns ett behov av att finnas tillgänglig på den digitala arenan. Den första delen består av webbsidan Tränen der Dawa (www.traenen-der-dawa.de) som lanserades år 2015,⁴⁴⁸ och som porträtterar två muslimska vänner samt deras respektive radikaliseringsprocesser – där en utav dem slutligen reser för att ansluta sig till en salafist-jihadistisk gruppering i Syrien. Läsaren får följa en berättelse som bland annat porträtterar hur de två vännerna attraheras av och rekryteras till den salafist-jihadistiska rörelsen, vilka olika beslut de två vännerna tar, samt hur detta påverkar deras respektive liv och deras tillhörande familjer.⁴⁴⁹ Lanseringen av hemsidan finansierades av delstatens Hessens inrikesministerium.⁴⁵⁰

År 2016 lanserades den andra delen av projektet i form av webbsidan Islam-ist (www.islam-ist.de), som är en informationsportal om islam och som finansierats av Berlins kommission mot våld.⁴⁵¹ Webbsidan är designad som ett FAQ-forum som fokuserar på olika former av vardagliga och fundamentala frågor i relation till religion. På webbsidan finns även en ordlista som beskriver olika tolkningar av grundläggande religiösa begrepp och termer inom islam. Utöver detta finns även ett omfattande videobibliotek där ett flertal muslimska lärda och andra individer adresserar olika teman som är intressanta för målgruppen, vilket bland annat innefattar diskussioner kring centrala begrepp – som exempelvis *takfir* och *zakat*. Därtill finns även ett antal podcasts, där man som lyssnare kan fördjupa sig i olika former av frågeställningar relaterat till området.⁴⁵² Webbsidan används i dagsläget främst av praktiker, och som ett verktyg för att utveckla sina specialistkunskaper i förhållande till frågor om religion och terminologi.⁴⁵³

---

⁴⁴⁵ Violence Prevention Network (VPN), 'Who we are', (u.å), <https://violence-prevention-network.com/who-we-are/>

⁴⁴⁶ Violence Prevention Network, (VPN), 'Islam-ist / Tränen der Dawa: Online prevention of radicalisation', (2019), <https://violence-prevention-network.de/wp-content/uploads/2019/03/Flyer-Islam-ist-EN.pdf>

⁴⁴⁷ Intervju med medarbetare vid VPN, (2022-09-12).

⁴⁴⁸ (VPN), 'Islam-ist / Tränen der Dawa', (2019),

⁴⁴⁹ Die Tränen der Dawa, Hemsida, <https://www.traenen-der-dawa.de/#55> [tillgänglig 2022-09-21].

⁴⁵⁰ VPN, (2019).

⁴⁵¹ VPN, (2019).

⁴⁵² Islam-ist, Hemsida, <https://islam-ist.de/islam-freizeit/> [tillgänglig 2022-09-21].

⁴⁵³ Intervju med medarbetare vid VPN, (2022-09-12).

Utöver dessa två webbsidor har projektet även ett flertal olika SoMe-kanaler, som exempelvis Facebook, Instagram, YouTube och TikTok. Syftet med projektet är bland annat att förebygga radikaliseringsprocesser i en onlinekontext, att etablera en regelbunden kontakt med målgrupperna, samt att vid behov även förflytta dialogen till det fysiska rummet. Projektet riktar sig främst till muslimska tonåringar samt unga vuxna som befinner sig i ett tidigt stadium av någon form av radikaliseringsprocess, men som fortfarande är öppna för kommunikation med en tredje part. Ytterligare målgrupper innefattar bland annat muslimska tonåringar och unga vuxna som redan har radikaliserats men som vill lämna de radikala miljöerna, och individer som sympatiserar med radikalislamistiska miljöer och tillhörande ideologi.⁴⁵⁴ Målsättningen är även att projektet ska fungera som ett stöd till praktiker samt individer som exempelvis är oroliga för att någon i dess närhet riskerar att radikaliserats, eller som redan har radikaliserats.⁴⁵⁵ Utöver detta syftar projektet även till att nå ut till unga individer – både muslimer och icke-muslimer – som har ett intresse för livsvärldar som i en tysk kontext uppfattas vara kopplade till islam, men som *inte* befinner sig i någon form av radikaliseringsprocess. Detta med målsättningen att stärka resiliensen bland just ungdomar.⁴⁵⁶

Genom användningen av de två webbsidorna samt tillhörande SoMe-kanaler distribueras olika former av innehåll som syftar till att attrahera målgruppernas uppmärksamhet samt att uppmuntra till fortsatt dialog med projektets medlemmar.⁴⁵⁷ Projektteamet består av individer med olika typer av specialistkunskaper, och innefattar exempelvis både män och kvinnor som själva har muslimsk bakgrund.⁴⁵⁸

Projektet fokuserade inledningsvis på Facebook-profiler som bodde eller verkade i Berlin och/eller Hessen, och den huvudsakliga verksamheten skedde initialt via de två webbsidorna. Med tiden har dock projektets fokus förflyttats, och den huvudsakliga verksamheten sker numera på Instagram.⁴⁵⁹ Projektets Instagram-konto har i skrivande stund strax under 1700 följare, och har producerat drygt 300 inlägg.⁴⁶⁰ Innehållet som publiceras syftar inte till att främja en specifik tolkning av religionen, utan försöker snarare lyfta fram och främja ett flertal olika perspektiv för att på så sätt fungera som en motpol till extremistiska tolkningar och narrativ.⁴⁶¹

3.11.1 Hur har initiativet fungerat?

Det har i skrivande stund inte genomförts någon extern utvärdering av projektet. Initiativet har däremot utvärderats internt, och det pågår för närvarande även en analys kring vilka former av kriterier som ska användas i relation till att bedöma effektiviteten i olika former av budskap. Utöver detta förser VPN årligen Berlins kommission mot våld med rapporter och bedömningar

---

⁴⁵⁴ VPN, (2019).

⁴⁵⁵ VPN, (2019).

⁴⁵⁶ Intervju med medarbetare vid VPN, (2022-09-12).

⁴⁵⁷ VPN, (2019).

⁴⁵⁸ B. Baždinković & M. Steinau, 'Herausforderungen und Möglichkeiten der Online-Prävention am Beispiel des Projektes ISLAM-IST', *Interventionen – Zeitschrift für Verantwortungspädagogik* | Vol. 16 (2021), https://interventionen.blog/2022/04/20/herausforderungen-und-moeglichkeiten-der-online-praevention-am-beispiel-des-projektes-islam-ist/?fbclid=IwAR0VO-yF1D-vYy47PYrEFIV3jNAqxxO_PqPILTjvuaE7rbjvMelN3g-Kkjk

⁴⁵⁹ Intervju med medarbetare vid VPN, (2022-09-12).

⁴⁶⁰ @islam_ist.de, Instagram-konto, https://www.instagram.com/islam_ist.de/?hl=sv [antal följare kontrollerat 2022-09-12].

⁴⁶¹ Intervju med medarbetare vid VPN, (2022-09-12).

kring projektets effektivitet. Varje år levereras därmed två rapporter som fokuserar på kvalitativa indikatorer, samt kvartalsrapporter som fokuserar på kvantitativa indikatorer. Vid en intervju med en medarbetare vid VPN lyfts det även fram att nätverket med tiden har utvecklat sin kunskap kring hela processen för hur man skapar en SoMe-kanal, hur man skapar innehåll, samt hur man når ut till målgruppen. Vidare har VPN även, baserat på ovan nämnda projekt, både utvecklat sina interna processer samt identifierat ett antal lärdomar. I relation till det sistnämnda har VPN bland annat konstaterat att det i dagsläget inte räcker med att vara sakkunnig inom P/CVE för att på ett effektivt sätt kunna förmedla ett budskap online, utan att man också måste ha en förståelse för samt behärska medie- och kommunikationsaspekter.⁴⁶²

3.12 Jamal al-Khatib

År 2017 etablerades nätverket "Turn – Association for the prevention of violence and extremism", som består av en mängd olika aktörer – inklusive ungdomsledare, filmskapare, islamologer, psykologer, psykoterapeuter, sociologer, samt ungdomar som lämnat den jihadistiska subkulturen. Syftet med nätverkets etablering var ett genomföra ett antal olika onlineprojekt som – baserat på autentiska berättelser – skulle utgöra ett alternativ till olika former av extremistisk onlinepropaganda. Som en del av detta lanserades projektet Jamal al-Khatib.⁴⁶³

Idén bakom projektet kom ursprungligen från en fängelseintern som tidigare utgjort en del av den våldsbejakande islamistiska miljön i Österrike, och som med hjälp av sina egna erfarenheter ville bistå i att förhindra att andra ungdomar attraherades av sådana miljöer. Med detta som utgångspunkt inleddes ett videoprojekt med det fullständiga namnet "Jamal al-Khatib – Mein Weg (Min Väg)".⁴⁶⁴ Initiativet arbetar utifrån antagandet att internet kan betraktas som en informell lärandemiljö för ungdomar, vilket därmed innebär att den digitala arenan också kan användas för att erbjuda politisk utbildning anpassat till ungdomars förutsättningar och erfarenheter.⁴⁶⁵ Det huvudsakliga syftet med projektet är därmed att tillhandahålla och främja alternativa narrativ till extremistisk propaganda⁴⁶⁶ och att nå ut till ungdomar och unga vuxna som av olika anledningar är sårbara för just jihadistisk propaganda eller som till viss del redan sympatiserar med olika former av jihadistiska grupperingar.⁴⁶⁷

Karaktären Jamal al-Khatib utvecklades därmed som ett verktyg för att integrera olika biografiska narrativ i relation till ungdomars erfarenheter och tankar, och baseras bland annat på berättelser från ungdomar som själva har attraherats av och rekryterats till olika former av jihadistiska miljöer. Dessa biografier och berättelser har analyserats av ett projektteam tillsammans med nio ungdomar, och har därefter omsatts till ett antal kortfilmer som sedermera har spridits via olika

---

⁴⁶² Intervju med medarbetare vid VPN, (2022-09-12).

⁴⁶³ Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Jamal al-Khatib*, (Brussels: European Commission, 2020a), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-04/jamal_project_en.pdf

⁴⁶⁴ RAN, *RAN Collection practice template: Jamal al-Khatib*, (2020a).

⁴⁶⁵ F. Reicher & F. Lippe, 'Jamal al-Khatib – Mein Weg! Online-Campaigning als Methode der Politischen Bildung', *Fachzeitschrift für Onlineberatung und computervermittelte Kommunikation*, Vol. 15, Nr. 1, (2019): pp. 56-70.

⁴⁶⁶ RAN, (2020a).

⁴⁶⁷ F. Lippe & V. Reidinger, *Jamal al-Khatib – Mein Weg! Nisa x Jana: Abschlussbericht der Begleitenden Praxisforschung*, (Turn – Association for the Prevention of Violence and Extremism, 2020): 4, https://www.bpb.de/medien/307271/Lippe%20Reidinger%20Jamal%20al-Khatib%20-%20Mein%20Weg%20x%20NISA%20x%20Jana%20-%20Abschlussbericht_WEB.pdf

SoMe-plattformar.⁴⁶⁸ I dagsläget har totalt ett 60-tal videoklipp producerats,⁴⁶⁹ vilka främst är riktade till tyskspråkiga målgrupper. Det finns dock även undertexter tillgängliga på exempelvis engelska, arabiska och bosniska.⁴⁷⁰ Utöver dessa videoklipp har projektet exempelvis även skapat ytterligare innehåll till sina olika SoMe-kanaler,⁴⁷¹ samt utbildningsmaterial relaterat till projektet.⁴⁷² Utöver videoklippen om Jamal al-Khatib har föreningen Turn även producerat ett spin-off-projekt med titeln "NISA x Jana", som riktar sig till kvinnor och flickor, och där projektet syftar till att skapa kontranarrativ i relation till patriarkala strukturer.⁴⁷³

En av målsättningarna med de båda projekten var ursprungligen även att etablera plattformar på sociala medier för att dessa sedermera skulle kunna användas för att främja diskussion bland ungdomar och unga vuxna. Utöver att publicera videoklipp har projektteamen därmed även ägnat sig åt så kallad online streetwork, vilket innebär att man inom ramen för projekten också har interagerat med ungdomar och unga vuxna online. Materialet från projekten har därmed även använts för att skapa en diskussion, samt för att komma i kontakt med målgruppen. Några av de mest förekommande ämnena som har diskuterats inom ramen för sådana onlinediskussioner innefattar bland annat "demokrati och islam", "slöja och feminism", "takfir och misstro", samt anti-muslimsk rasism.⁴⁷⁴

3.12.1 Hur har initiativet fungerat?

I en utvärdering av projekten Jamal al-Khatib och Jana X NISA, och som avser de aktiviteter som ägde rum under år 2019, görs både en extern och en intern utvärdering av projekten. Utvärderingen baseras på vetenskapliga metoder och fokuserar både på den så kallade offlinefasen – det vill säga när själva innehållet för projekten skapades – samt onlinefasen när innehållet publicerades online. I relation till offlinefasen av projektet Jamal al-Khatib konstateras det exempelvis att det arbete som skedde offline genererade en slags feedback-kultur, där ungdomar som arbetade med projektet upplevde en stark anknytning till skapandeprocessen, vilket i sin tur upplevdes som någonting väldigt positivt, motiverande och engagerande – vilket därmed bidrog till projektets framgång. Det konstateras även att projektets metod (biografiska narrativ) gav deltagande ungdomar möjligheten att reflektera över sina uppväxter samt livsval, samt att deltagande i projektet försåg ungdomarna med ett forum för att tillsammans utforska tabubelagda ämnen.⁴⁷⁵

Avseende offlinefasen för projektet NISA x Jana konstateras det bland annat att ungdomar som deltog i projektet också kände ett starkt engagemang, och att arbetet med biografiska narrativ – och att därmed dela med sig av sina upplevelser tillsammans med andra – upplevdes som positivt

---

⁴⁶⁸ RAN, (2020a).

⁴⁶⁹ Jamal al-Khatib, YouTube-kanal, <https://www.youtube.com/c/JamalalKhatib/videos> [tillgänglig 2022-09-22].

⁴⁷⁰ RAN, (2020a).

⁴⁷¹ Se exempelvis: Jamal al-Khatib, Facebook-sida, <https://www.facebook.com/jamalalkhatibmeinweg> [tillgänglig 2022-09-22].

⁴⁷² Reicher & Lippe, 'Jamal al-Khatib – Mein Weg!', (2019): 56-57.

⁴⁷³ Bundeszentrale für politische Bildung, 'Jamal al-Khatib X NISA', (u.å), <https://www.bpb.de/lernen/bewegt-bild-und-politische-bildung/webvideo/jamal/> [tillgänglig 2022-09-22].

⁴⁷⁴ Lippe & Reidinger, *Jamal al-Khatib – Mein Weg! Nisa x Jana*, (2020): 43.

⁴⁷⁵ Lippe & Reidinger, (2020): 4.

och förlösande. Vidare konstateras det att projektet gav vissa deltagare andra viktiga perspektiv och ingångsvärden i relation till vissa frågor och problemställningar.⁴⁷⁶

I relation till kvantitativa resultat går det exempelvis att konstatera att den första säsongen av Jamal al-Khatib – som bestod av fyra videoklipp – fick relativt stor spridning. Sammantaget genererade den första säsongen över 200 000 visningar samt 16 000 interaktioner online.⁴⁷⁷ Enbart på Facebook resulterade den första säsongen i 168 804 visningar, 531 delningar, 871 kommentarer, 1648 likes och 1714 prenumeranter. 53 procent av de som tittade på videoklippen på Facebook var mellan 18 och 24 år, där motsvarande siffra var 51 procent på YouTube.⁴⁷⁸

Den andra säsongen, som publicerades år 2019 och som finansierades av den österrikiske myndigheten Bundeszentrale für politische Bildung, resulterade bland annat i över 353 000 visningar på YouTube och Facebook samt i cirka 2200 nya följare på Facebook, Instagram och YouTube under kampanjperioden. Utöver detta resulterade även den andra säsongen i direktmeddelanden med över 300 följare på Instagram. Majoriteten av de som tittade på videoklippen på YouTube var mellan 25 och 34 år, och 70 procent av dessa var män.⁴⁷⁹ Vidare konstateras det – baserat på funktionen där man antingen kan välja "gilla" eller "gillar inte" – att majoriteten av responsen (84 procent) på den andra säsongen var positiv.⁴⁸⁰ Det konstateras även att de videoklipp som fokuserade på specifika narrativ som används av extremister i syfte att rekrytera nya sympatisörer eller att skapa ytterligare isolering gentemot det omgivande majoritetssamhället var mest framgångsrika i relation till antalet visningar och interaktioner.⁴⁸¹

Kampanjen NISA x Jana resulterade i 15 250 visningar under kampanjperioden oktober-november 2019, och i slutet av året hade kampanjen totalt genererat omkring 23 000 visningar. Under kampanjperioden nåddes främst unga kvinnor (98 procent) i åldrarna 18-24 år (90 procent). Det konstateras även att kampanjen huvudsakligen – baserat på samma funktion som nämndes ovan – fick positiv respons (98 procent).⁴⁸²

Projektet Jamal al-Khatib resulterade dock även i ett antal negativa motreaktioner, där individer med kopplingar till extremistiska kretsar exempelvis gick till motattack och försökte misskreditera projektet – vilket bland annat skedde genom att porträttera kampanjen som statsledd propaganda. Andra exempel på sådana motattacker innefattade argument kring att projektet borde sluta sprida "västerländsk propaganda" och istället borde lyfta frågor kring anti-muslimsk rasism. För att förhindra att sådana motreaktioner och diskrediterande narrativ fick alltför mycket utrymme publicerades exempelvis i ett av fallen ett detaljerat och omfattande uttalande på samtliga av projektets SoMe-kanaler.⁴⁸³

En viktig dimension att belysa är att ovan nämnda utvärdering som genomfördes i relation till de två projekten bland annat understryker att det med tidens gång blev tydligt att det krävdes en

---

⁴⁷⁶ Lippe & Reidinger, (2020): 4.

⁴⁷⁷ Reicher & Lippe, (2019): 56.

⁴⁷⁸ RAN, (2020a).

⁴⁷⁹ RAN, (2020a); Lippe & Reidinger, (2020): 5, 31.

⁴⁸⁰ Lippe & Reidinger, (2020): 32.

⁴⁸¹ Lippe & Reidinger, (2020): 55.

⁴⁸² Lippe & Reidinger, (2020): 34.

⁴⁸³ Lippe & Reidinger, (2020): 49-51.

flexibilitet i projekten, och att man stundtals behövde göra avvikelser i relation till kampanjplanerna för att säkerställa att projekten nådde ut till målgrupperna. Ett sådant exempel berörde just behovet av att svara på de motreaktioner som Jamal al-Khatib genererade. Vidare konstaterar utvärderingen att vissa av de avsteg som gjordes från kampanjplanen också resulterade i några av de mest lyckade initiativen inom kampanjen, vilket således påvisar vikten av flexibilitet.⁴⁸⁴

3.13 Extremkoll.se

Projektet Extremkoll beskrivs som "Sveriges första digitala plattform för unga mot våldsbejakande extremism"⁴⁸⁵ och drivs av Flamman Socialt förebyggande centrum (SFC), i samverkan med Agera Värmland. Mellan år 2019 och 2022 fick projektet finansiellt stöd från Allmänna arvsfonden, men sedan år 2022 drivs projektet i Flamman SFC:s logi. Utöver detta har projektet tidigare även fått stöd av Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor (MUCF). Personalen består av experter inom våldsbejakande extremism, beteendevetare, kommunikatörer, pedagoger och andra erfarna praktiker.⁴⁸⁶

Projektet är en nationell satsning och riktar sig till ungdomar i åldrarna 13-25 år.⁴⁸⁷ Det övergripande syftet med projektet är att erbjuda samtliga unga i Sverige kunskap och verktyg för att kunna stå emot extremistiska budskap samt propaganda online. Genom Extremkoll erbjuder man ungdomar tillgänglig information om radikaliserings, våldsbejakande extremism, hatpropaganda, samt kritiskt tänkande. Målsättningen är att stärka ungas förmåga att stå emot just extremistisk propaganda och konspirationsteorier, samt att förhindra att ungdomar attraheras av extremistiska budskap och miljöer. Inom ramen för detta arbete har projektet bland annat – genom referensskolor, workshops och föreläsningstillfällen – tagit fram olika former av material som sedermera har testats på ungdomar, vilket i sin tur har genererat feedback som använts under processens gång. Totalt har projektet genomfört sådana procedurer vid ett 20-tal tillfällen.⁴⁸⁸

Utöver ungdomar riktar sig projektet även till anhöriga och yrkesverksamma som på olika sätt arbetar med ungdomar. I relation till denna målgrupp tillhandahåller projektet bland annat resurser och kunskap som syftar till att hjälpa vuxna och yrkesverksamma i mötet med ungdomar som potentiellt befinner sig i riskzonen för att radikaliserar. I sammanhanget tillhandahåller projektet framför allt digitala utbildningar och material som kan användas inom ramen för undervisning.⁴⁸⁹ För att sprida samt dela material och information om projektet till denna äldre målgrupp använder sig projektet bland annat av Facebook – men där själva materialet i sig finns tillgängligt via plattformen Extremkoll.se. Genom sin så kallade outreach-verksamhet där projektet också erbjuder kontakt och hjälp har bland annat föräldrar vänt sig till projektet i relation till ungdomar som riskerar att radikaliserar och att dras in i extremistmiljöer. Utöver

---

⁴⁸⁴ Lippe & Reidinger, (2020): 56.

⁴⁸⁵ Extremkoll, Hemsida, <https://extremkoll.se/> [tillgänglig 2022-09-29].

⁴⁸⁶ Extremkoll, 'Om Extremkoll', (u.å), <https://extremkoll.se/om-extremkoll> [tillgänglig 2022-09-29]; Intervju med projektansvariga inom Flamman Socialt förebyggande centrum (SFC), (2022-09-26).

⁴⁸⁷ Flamman Ungdomarnas Hus, *Arvsfondsansökan: Extremkoll*, (u.å) [tillhandahållen via Extremkoll].

⁴⁸⁸ Intervju med projektansvariga inom Flamman Socialt SFC, (2022-09-26).

⁴⁸⁹ Extremkoll, 'Hej yrkesverksam!', (u.å), <https://extremkoll.se/hej-yrkesverksam> [tillgänglig 2022-09-29].

detta har även yrkesverksamma som söker konkreta råd och tips kring hur man ska hantera ungdomar också vänt sig till projektet. Vid sådana tillfällen har projektet hänvisat de kontaktsökande till relevanta myndigheter inom kommuner eller till Center mot våldsbejakande extremism (CVE).⁴⁹⁰ På projektets onlineplattform återfinns också ett flertal stödfunktioner. Detta då hemsidan bland annat informerar om kontaktuppgifter till andra former av aktörer som enskilda individer kan vända sig till, samt då ungdomar och yrkesverksamma även kan ta kontakt med själva projektet.⁴⁹¹

På Extremkolls hemsida publiceras bland annat olika informationskampanjer som berör frågor som hur man lär sig att känna igen extremistisk propaganda och hatbudskap (retorik, budskap, ord och symboler), hur man bryter ner och bemöter så kallade *fake news*, påverkanskampanjer och vinklade budskap, hur man använder sig av källkritik och faktagranskning, samt användningen av alternativa narrativ. Därtill publiceras även kunskapshöjande material om demokrati, samt hur man kan påverka och skapa samhällelig förändring med hjälp av demokratiska medel. Utöver detta tillhandahålls alltså även digitala utbildningar för unga och yrkesverksamma, som bland annat omfattar interaktiva- samt reflektionsövningar. Därtill finns det även digitala utbildningar som kan användas inom skolor. Urvalet av de artiklar och ämnen som publicerats på plattformen har baserats på de risk- och skyddsfaktorer som existerande kunskap har påvisat kan göra en individ mer sårbar för radikaliserings.⁴⁹²

Utöver plattformen www.extremkoll.se – där det alltså bland annat publiceras kunskapshöjande artiklar, videoklipp med sakkunniga, digitala utbildningar och interaktivt material som kan användas i klassrummet – har projektet även ett flertal SoMe-kanaler, som Facebook och Instagram. På dessa kanaler publiceras också kunskapshöjande material och budskap, vilket bland annat baseras på det material som finns tillgängligt på projektets hemsida. Sedan projektet började använda sig av Instagram har man exempelvis kunnat observera en successiv ökning av trafik till hemsidan.⁴⁹³ Projektets mediakampanjer utformas utifrån modellen GAMMMA+, som är framtagen av EU:s Radicalisation Awareness Network (RAN) och som är en förkortning för "Goal, Audience, Message, Messenger, Action plus Monitoring and Evaluation".⁴⁹⁴

I en slutrapportering kring projektet konstateras det bland annat att en av målsättningarna med projektet var att skapa ett antal kampanjer som skulle fungera som kontra- och alternativa narrativ gentemot förekommande extremistisk propaganda. Detta genom att använda sig av trovärdiga budbärare/coacher från de tre extremistmiljöerna, vilket bland annat innefattade två individer som tidigare utgjorde en del av den islamistiska- respektive den radikalnationalistiska extremistmiljön. I slutrapporteringen konstateras det dock att projektet inte lyckats knyta till sig någon budbärare från den autonoma miljön. Ytterligare en av målsättningarna var att skapa och

---

⁴⁹⁰ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC (2022-09-26).

⁴⁹¹ Extremkoll, 'Var kan jag vända mig?', (u.å), <https://extremkoll.se/vart-kan-jag-vanda-mig> [tillgänglig 2022-09-29].

⁴⁹² Flamman SFC, *Slutredovisning projektstöd – redovisning av stöd ur Allmänna arvsfonden*, Arvsfondens diarienummer 4.2.1-35-19, (2022), [tillhandahållen via Extremkoll]; Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26).

⁴⁹³ Flamman SFC, *Slutredovisning projektstöd*, (2022).

⁴⁹⁴ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26); A. Ritzmann, L. Wouterse & M. Verdegaal, 'Effective Narratives: Updating the GAMMMA+ model', *RAN Ex Post Paper*, (Radicalisation Awareness Network, RAN, 2019-12-19), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2019-12/ran_cn_academy_creating_implementing_effective_campaigns_brussels_14-15112019_en.pdf

sprida just digitala utbildningar för unga, yrkesverksamma och anhöriga – vilket bland annat har skett genom att skapa just utbildningsmaterial avseende extremistiska budskap på nätet som kan användas av lärare och pedagoger inom ramen för deras undervisning.⁴⁹⁵ I sammanhanget har en av de projektansvariga inom Flamman SFC även uttryckt att ett av de övergripande syftena med projektet var att skapa en plattform som skulle göra mer nytta än skada i relation till att försöka nå ut till ungdomar (då det är svåra och komplexa ämnen som berörs), samt att skapa motåtgärder mot extremism online.⁴⁹⁶

I samband med en intervju med projektansvariga inom Flamman understryks det att ett betydande fokus inom projektet har varit att inhämta och kvalitetssäkra innehållsproduktion för plattformen Extremkoll samt tillhörande sociala medier. Inom ramen för detta har projektet fört en dialog med 30 experter på området – både nationellt och internationellt – kring vilken form av material som ska finnas på plattformen, samt vilka frågeställningar som är relevanta för olika målgrupper.⁴⁹⁷

3.13.1 Hur har initiativet fungerat?

För att utvärdera projektet har det bland annat genomförts en självutvärdering. I projektansökan angavs det att målsättningen var att försöka nå ut till 1050 ungdomar i åldrarna 15-20 år.⁴⁹⁸ Exakt hur många ungdomar under 18 år som har besökt plattformen är dock oklart, då det inte är tillåtet att inhämta data i relation till individer under 18 år. Däremot har projektet erhållit statistik i relation till högre ålderskategorier, som bland annat påvisar att en stor andel av de som besökt plattformen befinner sig i åldersspannet 18-24 år (27,5 procent), samt i åldersspannet 25-34 år (33,5 procent).⁴⁹⁹

Under perioden maj 2021 till 2022 använde sig drygt 20 000 användare av den digitala plattformen. Den könsräddiga fördelningen var jämn, men där män representerade en aningen större andel.⁵⁰⁰ Med hjälp av Google Analytics har man även kunnat konstatera att 41 000 individer besökte plattformen under perioden april 2020 till september 2022, varav 32 000 av dessa besök skedde under år 2022. Det har således gått att observera en markant ökning i antalet besökare enbart under det senaste året.⁵⁰¹ Geografiskt sett har projektet nått ut till stora delar av landet, där fördelningen av användare motsvarar hur befolkningens mängden ser ut i landet i stort. Det största antalet individer har varit från Stockholms län (27,83 procent), Skåne län (25,69 procent), Västra Götalands län (13,6 procent), Jönköpings län (7,6 procent) samt Östra Götalands län (3,34 procent).⁵⁰²

Utöver kvantitativ statistik har man även via workshops och föreläsningstillfällen via Sundsta gymnasiet i Karlstad och Thorén Business School i Malmö testat kunskapsmaterial och fått feedback. I samband med detta fick även ungdomar själva möjligheten att producera eget material som sedermera har använts. Vidare har projektgruppen även varit engagerade i olika

---

⁴⁹⁵ Flamman, *Slutredovisning projektstöd*, (2022).

⁴⁹⁶ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26).

⁴⁹⁷ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26).

⁴⁹⁸ Flamman Ungdomarnas Hus, *Arvsfondsansökan: Extremkoll*, (u.å).

⁴⁹⁹ Flamman, (2022): 15.

⁵⁰⁰ Flamman, (2022).

⁵⁰¹ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26).

⁵⁰² Flamman, (2022): 16.

nationella och internationella nätverk via bland annat EU, vilket har bidragit till inkluderingen av profilerade talare och samarrangemang med exempelvis Forum för Levande Historia kring ämnen som konspirationsteorier och antisemitism. Även experter som Alyas Karmani, psykolog och imam från Storbritannien, Jennie Sivenbring, forskare vid Segerstedtsinstitutet, samt Lisa Kaati, tidigare forskare vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och som numera är verksam vid Stockholms universitet, har engagerats som talare inom ramen för projektet. I slutrapporten till Allmänna Arvsfonden från år 2022 konstateras det även att samarbetet med Agera Värmland har skapat viktiga samverkanssynergier och även har blivit ett viktigt komplement i relation till olika former av aktiviteter samt spridningen av projektet till skolmiljöer.⁵⁰³

Enligt projektansvariga inom Flamman SFC har projektet varit mycket framgångsrikt i att skapa engagemang bland ungdomar. Det betonas att projektet har varit väldigt aktivt på flera fronter samtidigt för att sprida kunskap kring våldsbejakande extremism, samt kring vart ungdomar, föräldrar och yrkesverksamma kan vända sig för att få stöd och råd. Projektet finns fortfarande kvar, trots att projektstödet har tagit slut, och planen är att i framtiden utveckla projektet till att också innefatta en samverkansplattform för civilsamhällesaktörer som arbetar med dessa frågor.⁵⁰⁴ Enligt de projektansvariga inom Flamman har en av de största utmaningarna i relation till projektet varit de ”skyhöga förväntningar” som fanns när man skulle adresserade just våldsbejakande extremism.⁵⁰⁵

3.14 Prevent Duty training

Inom ramen för det officiella Prevent-programmet har brittiska myndigheter även utvecklat ett digitalt utbildningsprogram. Utbildningen riktar sig till praktiker och syftar till att skapa förbättrade och effektivare möjligheter att upptäcka tecken på radikaliserings samt att vidta olika åtgärder inom ramarna för den lagstadgade plikt som finns där olika sektorer har en skyldighet att inrapportera oro för radikaliserings som potentiellt kan resultera i terrorism. Denna plikt omfattar utbildningssektorn, hälso- och sjukvård, kommunalt anställda, polis, kriminalvård, samt fri- och ungdomsvård.⁵⁰⁶

Samtliga individer som identifieras som sårbara för radikaliserings remitteras till polismyndigheten som gör en omedelbar bedömning kring huruvida individen i fråga utgör ett potentiellt säkerhetsshot. Därefter remitteras samtliga individer vidare till Channel – som består av en panel av relevanta myndigheter – varpå ytterligare en bedömning görs. Syftet med Channel är att göra bedömningar utifrån risk- och skyddsfaktorer, för att sedermera kunna rikta skraddarsydda förebyggande och stödjande insatser i form av myndighetsgemensamma åtgärder till de individer som bedöms vara i behov av detta. I detta sammanhang är det polis och lokala samordnare som koordinerar de individuella insatser som bedöms vara nödvändiga i det enskilda fallet. Beroende på vilka insatser som anses nödvändiga samt hur de enskilda ärendena ser ut kan detta i sin tur innebära att ett flertal olika myndigheter involveras och konsulteras. I detta

---

⁵⁰³ Flamman, (2022).

⁵⁰⁴ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26).

⁵⁰⁵ Intervju med projektansvariga inom Flamman SFC, (2022-09-26).

⁵⁰⁶ Prevent duty – eller den lagstadgade plikt som ålägger individer som arbetar inom särskilda sektorer att rapportera kring individer som är sårbara för radikaliserings och som kan resultera i terrorism – baserar sig på sektionerna 36(7) och 38(6) av CounterTerrorism and Security Act 2015. HM Government, *Channel Duty Guidance: Protecting people vulnerable to being drawn into terrorism* (2020).

sammanhang ska det också understrykas att deltagande i Channel sker på frivillig basis.⁵⁰⁷ Mellan april 2020 och mars 2021 remitterades totalt 4915 individer till Channel. Av dessa gjordes en selektering av 1333 fall, varpå 688 individer slutligen antogs för individuella insatser. Av dessa 688 fall hade 46 procent kopplingar till radikalnationalistisk ideologi, medan 22 procent hade kopplingar till islamistisk extremism. Omkring 30 procent av fallen innefattade det som benämndes som oklara, samt en mix av ideologiska faktorer och psykisk ohälsa.⁵⁰⁸

I relation till detta program har brittiska myndigheter alltså även utvecklat en onlinekurs, i syfte att utbilda de tjänstemän och myndigheter som omfattas av Prevent, och som således har en plikt att remittera individer till polismyndigheten – och där sådana individer sedermera potentiellt även bedöms via Channel. Även andra sektorer som inte omfattas av Prevent kan också delta i utbildningen. Utbildningen består av tre olika kurser, där varje moment uppskattas ta cirka 40-60 minuter att genomföra. Den första kursen heter "Awareness course" och riktar sig till samtliga individer som är nya inom Prevent och som exempelvis är osäkra vad programmet innebär, samt vilka tecken som finns i relation till risken för radikaliserings. Kursen förser bland annat deltagaren med en introduktion till den lagstadgade plikt som finns inom ramen för Prevent, samt vilka former av extremism och terrorism som för närvarande utgör ett hot mot Storbritannien. Enligt kursbeskrivningen ska deltagaren efter avslutad kurs bland annat kunna beskriva vad Prevent är och varför det är viktigt, samt även kunna identifiera skillnaden mellan radikaliserings, extremism och terrorism.⁵⁰⁹

Den andra kursen heter "Referrals course" och är främst designad för så kallade Designed Safeguarding Leads (DSL), praktiker inom Prevent, eller motsvarande tjänstemän som har ansvar för själva remitteringsprocessen. Denna kurs bygger på den första kursen, och förklarar bland annat hur man genomför en remitteringsprocess. Utöver detta berör kursen även hur man effektivt kan göra en bedömning av enskilda individer, samt när ett ärende ska remitteras. Den tredje och sista kursen heter "Channel course" och riktar sig till individer som tjänstgör på så kallade Channel-paneler, eller som på andra sätt bistår till detta arbete. Kursen ger deltagaren en fördjupad kunskap om hela Channel-processen samt de olika interventionsmöjligheter som finns att tillgå. Enligt kursbeskrivningen ska deltagaren efter avslutad kurs bland annat kunna identifiera vilka roller och ansvarsområden de olika deltagarna inom Channel har, identifiera de mest lämpliga alternativen som finns att tillgå i syfte att stödja en individ som riskerar att dras in i terrorism, samt förstå det krav som finns på samtycke för att kunna stödja en individ inom ramen för Channel.⁵¹⁰

3.14.1 Hur har initiativet fungerat?

Det finns ingen officiell eller offentlig utvärdering av den digitala utbildningen, och det är även svårt – om inte omöjligt – att påvisa någon form av korrelation mellan antalet individer som

---

⁵⁰⁷ HM Government, *Channel Duty Guidance: Protecting people vulnerable to being drawn into terrorism* (2020).

⁵⁰⁸ Gov.uk, 'Official Statistics: Individuals referred to and supported through the Prevent Programme, England and Wales, April 2020 to March 2021', (2021-11-18), <https://www.gov.uk/government/statistics/individuals-referred-to-and-supported-through-the-prevent-programme-april-2020-to-march-2021/individuals-referred-to-and-supported-through-the-prevent-programme-england-and-wales-april-2020-to-march-2021>

⁵⁰⁹ Gov.uk, 'Prevent duty training: Learn how to support people vulnerable to radicalisation', (u.å), <https://www.support-people-vulnerable-to-radicalisation.service.gov.uk/portal#referrals-course>

⁵¹⁰ Gov.uk, 'Prevent duty training: Learn how to support people vulnerable to radicalisation', (u.å).

deltagit i onlineutbildningen samt antalet remitteringar. I samband med en intervju med en brittisk myndighetsanställd uppges det dock att över en miljon anställda inom offentlig sektor har slutfört samtliga av de tre kurserna. Vid samma intervju betonas det även att utbildningen har en god förmåga att identifiera sociala och psykologiska sårbarhetsfaktorer hos potentiellt radikaliserade individer, radikaliseringsprocessen, samt vilka åtgärder som bör vidtas inom ramen för Channel-remitteringar. Den intervjuades bedömning är dock att utbildningen inte är lika framstående i förhållande till att förklara ideologins betydelse samt vilken inverkan detta potentiellt kan ha på individuella radikaliseringsprocesser.⁵¹¹

3.15 Streetwork@online

År 2017 lanserades projektet streetwork@online, som drivs av den tyska icke-statliga organisationen Akzeptans, Vertrauen, Perspektive (Acceptans, Tillit, Perspektiv) – AVP e.V.⁵¹² Projektet är en vidareutveckling av Amadeu Antonio Stiftungs initiativ kring så kallat digitalt gatuarbete (*digital streetwork*), som initierades år 2014 genom projektet “nonazi.net” i syfte att bemöta radikalnationalistisk extremism online. Detta initiativ kom sedermera att lägga grunden för det förebyggande arbetet i relation till den tyskspråkiga digitala arenan. År 2016 bytte initiativet namn till “debate//for a digital democratic culture”. Ett av de primära syftena med projektet är att förebygga förekomsten av hatiska uttalanden (*hate speech*) online, samt att främja och stärka en demokratisk debattkultur inom ramen för den digitala arenan. Målsättningen med projektet är bland annat att nå ut till ungdomar som är attraherade av radikalnationalistiska miljöer och tillhörande ideologier, att främja demokratiska principer och värderingar, samt att försöka förhindra att deras ideologiska övertygelse konsolideras. Utöver detta syftar projektet även till att stärka ungdomar som redan arbetar för att motverka radikalnationalistisk extremism online, inklusive hatiska uttalanden.⁵¹³

Enkelt förklarat går metoden ut på att interagera med ungdomar som exempelvis kommenterar eller delar radikalnationalistiskt innehåll online. Detta kan antingen ske genom att man enskilt tar kontakt med ungdomarna via direktmeddelanden, eller att man engagerar sig i debatter på olika former av publika sidor och presenterar motargument till olika former av hatiskt eller negativt innehåll, och därmed riktar sig till flera individer samtidigt.⁵¹⁴

Projektet streetwork@online utgör således en utveckling av detta initiativ, men där man anpassat metoden för att istället försöka bemöta radikalislamistisk extremism online.⁵¹⁵ Det övergripande syftet med projektet är således att motverka radikalisering i förhållande till just radikalislamistiska miljöer, att stärka ungdomars förmåga till kritiskt tänkande, samt att bidra till

---

⁵¹¹ Intervju med brittisk myndighetsanställd, (2022-09-20).

⁵¹² Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Online-Streetwork*, (Brussels: European Commission, 2020b), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-12/online_streetwork_en.pdf

⁵¹³ A. Hagemeyer & A. Stüber, *Online Streetwork: Ein erweiterter Ansatz der aufsuchenden Jugendarbeit & Radikalisierungsprävention*, (Berlin: streetwork@online, 2020): 6, https://www.streetwork.online/files/ugd/28792d_75efd1c027d24fb79ecbb21483f8a2c9.pdf; C. Dinar & C. Heyken, *Digital Streetwork: Pädagogische Interventionen im Web 2.0*, (Berlin: Amadeu Antonio Stiftung, 2017): 6-7, https://www.amadeu-antonio-stiftung.de/wp-content/uploads/2018/08/digital_streetwork_web-1.pdf

⁵¹⁴ Dinar & Heyken, *Digital Streetwork*, (2017): 15-16.

⁵¹⁵ Hagemeyer & Stüber, *Online Streetwork*, (2020): 6.

att stärka deras identitet.⁵¹⁶ Målgruppen är ungdomar i åldrarna 16-27 år, som är hemmahörande i Berlin och som antingen uppvisar ett intresse för radikalislamistiskt innehåll online, eller som redan uppvisar sådana former av ideologiska anknytningar.⁵¹⁷ Projektet finansieras av Berlins kommission mot våld, som utgör en del av ett delstatens program för att motverka radikalisering, och projektteamet består av en projektledare, en assistent, samt fem så kallade streetworkers som arbetar online.⁵¹⁸

Projektet består primärt av två former av aktiviteter. Dels försöker projektteamet att få kontakt med ungdomar via sociala medier i syfte att nå ut till individer som befinner sig i olika former av problematiska situationer, arbeta förebyggande, samt att erbjuda så kallad lågtröskelhjälp. Detta sker dels via chattfunktionerna på Facebook, Instagram och TikTok, där projektmedlemmarna kan interagera enskilt med olika ungdomar. Utöver detta deltar även projektteamets medlemmar i olika former av diskussioner på Facebook och Instagram. Syftet med dessa former av ageranden är att uppmuntra enskilda användare att reflektera kring sina egna perspektiv samt beteenden.⁵¹⁹

I detta sammanhang använder sig projektteamet av ett antal indikatorer för att bedöma huruvida en intervention eventuellt kan vara nödvändig. Detta i form av huruvida en individ (1) uttrycker sig förkastligt och nedvärderande om andra religioner och världsåskådningar, (2) använder sig av uttryck som exempelvis främjar våld, hatretorik och mobbning, och där sådana uttryck legitimeras av radikalislamistiska ideologier, samt (3) refererar till islamistiska predikanter, grupper och organisationer, samt anti-demokratiska uttalanden.⁵²⁰

I samband med denna form av arbete använder sig projektteamet av så kallade semi-autentiska profiler. Profilerna innefattar alltid medarbetarens riktiga förnamn, men uppvisas i kombination med ett annat efternamn som är tänkt att referera till personen i fråga. Som profilbild används en avatar som föreställer personen i fråga men i tecknad form. Att projektmedlemmarna arbetar på detta sätt sker i syfte att skydda de enskilda medarbetarnas identitet.⁵²¹ Inom ramen för detta arbete dokumenteras också onlinekonversationer som genomförs av projektets medlemmar.⁵²²

Den andra delen av projektet centrerar kring plattformen Iam-street-Berlin, där det mellan år 2017 och 2019 publicerades egenproducerat videoinnehåll. Videoklippena fokuserar främst på intervjuer med starka och välkända personligheter – vilket exempelvis både innefattar fotbollsspelare, rappare, HBTQ-personligheter och aktivister – och syftar till att uppmuntra ungdomar att följa sin egen väg. Mellan september 2017 och juni 2019 producerades över 30 videoklipp, som sedermera spreds på YouTube, Facebook och Instagram. Ett av de mest populära

---

⁵¹⁶ RAN, *RAN Collection practice template: Online-Streetwork*, (2020b).

⁵¹⁷ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 3.

⁵¹⁸ J. Kanitz, W. Imhof & M. Konradi, *Evaluation Streetwork@online*, (Berlin: december 2021): 6, https://www.streetwork.online/files/ugd/28792d_bd65b65ea2d3493e9dff2e3d07599d08.pdf

⁵¹⁹ Streetwork@online, 'Online-Streetwork', (u.å), <https://www.streetwork.online/online-streetwork> [tillgänglig 2022-09-23]; RAN, *RAN Collection practice template: Online-Streetwork*, (2020b).

⁵²⁰ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 4.

⁵²¹ Kanitz, Imhof & Konradi, *Evaluation Streetwork@online*, (december 2021): 48.

⁵²² Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021): 29.

videoklippen porträtterar den kvinnliga muslimska boxaren Zeina Nasser,⁵²³ som i dagsläget har uppnått drygt 16 000 visningar på YouTube.⁵²⁴

Utöver detta publicerar projektet, genom sina SoMe-kanaler, också andra former av bild- och textmaterial som antas vara intressanta och relevanta för målgruppen. Sådant innehåll kan exempelvis handla om politik, kultur, religion, eller erfarenheter kring diskriminering. För att nå ut till rätt målgrupp använder sig projektet bland annat av målgruppsanpassad marknadsföring, samt olika former av hashtags.⁵²⁵

För att skapa ett effektivt förebyggande arbete fokuserar projektet på att skapa förtroende samt en relation med målgruppen. Den dialogmetod som används inom projektet fokuserar till stor del på så kallad reframing, och att skapa en positiv omtolkning av olika problem och frågeställningar. Vidare läggs även stor vikt vid att försöka förstå individers beteenden utifrån en bredare kontext, samt i relation till underliggande känslor, behov och övertygelser. Därtill används både ifrågasättanden samt alternativa narrativ som ett verktyg för att skapa konversationer samt ett förtroende inom målgruppen. I relation till just ifrågasättanden använder sig projektmedlemmarna av så kallade cirkulära frågor, snarare än linjära. Medan den sistnämnda kategorin riktar sig direkt mot en individ eller ett beteende ("varför gör du så här?") syftar den förstnämnda kategorin till att uppmuntra målgruppen att reflektera över sitt eget beteende utifrån en utomståendes perspektiv ("hur tror du att X känner när agerar enligt följande?").⁵²⁶

Den dialogmetod som används tar också hänsyn till existerande maktstrukturer – där vissa ungdomar exempelvis upplever sig vara föremål för diskriminering eller olika former av orättvisor. För att säkerställa att målgruppen känner sig sedd och accepterad fokuserar projektmedlemmarna bland annat på att lyssna och att ställa frågor, där ungdomar exempelvis tillåts att prata om sina behov och upplevelser. Målsättningen är att skapa tillit med hjälp av personliga (subjektiva) berättelser, snarare än att fokusera på (objektiva) resonemang.⁵²⁷

Utöver de aktiviteter som beskrivits ovan har projektet även utvecklat en serie av onlineworkshops kring radikaliserings och förebyggande arbete online – med fokus på radikalislamistiska miljöer. Dessa workshops är kostnadsfria för individer som arbetar med ungdomar på en professionell eller frivillig basis, och syftar till att utbilda praktiker på området.⁵²⁸ Utöver detta har AVP e.V. även utvecklat Center for Education and Online Prevention in Social Networks (CEOPS), som erbjuder digitala träningskurser i relation till förebyggande arbete online för individer i åldrarna 15-27 år. Syftet är att utbilda ungdomar och unga vuxna kring förekomsten av extremistiskt innehåll online, samt hur de själva kan positionera sig online för att motverka just detta.⁵²⁹

---

⁵²³ RAN, (2020b); Hagemeyer & Stuibler, (2020): 11-13.

⁵²⁴ Iam-street Berlin, 'Zeina Nasser boxt sich durch', *YouTube*, (2017-09-29), https://www.youtube.com/watch?v=w_CzwfBtj9I [antal visningar kontrollerat 2022-09-23].

⁵²⁵ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 8-10.

⁵²⁶ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 22-29.

⁵²⁷ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 29-32.

⁵²⁸ Streetwork@online, 'Workshops für Multiplikator*innen', (u.å), <https://www.streetwork.online/workshops> [tillgänglig 2022-09-26].

⁵²⁹ Streetwork@online, 'Unsere Geschwisterprojekte', (u.å), <https://www.streetwork.online/netzwerk> [tillgänglig 2022-09-26].

3.15.1 Hur har initiativet fungerat?

I en utvärdering som genomfördes av Camino GmbH följde man projektet under sju månaders tid – från juni och till december 2021. Utvärderingen baserades på intervjuer med bland andra experter samt medarbetare inom projektet samt två fokusgrupper, och fokuserade på de tre primära verksamhetsområdena – online street work, så kallade train-the-trainer workshops, samt nätverksarbete och public relations. Det konstateras bland annat att streetwork@online är en mycket aktiv del av olika nationella samt internationella nätverk, vilket bland annat visar på projektets nätverksförmåga, samt även kan ses som en bekräftelse på att arbetet värdesätts samt har hög kvalitet. På federal nivå är projektet exempelvis kopplat till BAG ReLEx som är ett nätverk bestående av 35 civilsamhällesorganisationer som arbetar mot islamistisk- och annan religiöst motiverad extremism. Projektet är också inbjudet till det årliga Deutscher Preventionstag. I en internationell kontext är streetwork@online – utöver sitt deltagande i EU:s Radicalisation Awareness Network (RAN) – även aktivt inom CLAIM, vilket är ett nätverk bestående av 47 organisationer som arbetar mot islamofobi samt anti-muslimsk rasism.⁵³⁰

Under år 2019 genomförde projektmedlemmarna 856 interaktioner med andra SoMe-användare, vilket bland annat innefattade 599 interventioner i olika former av gruppdiskussioner samt diskussionsforum, samt 27 konversationer med enskilda användare. Totalt interagerade 9666 användare med projektets olika profiler. Följande år genomfördes 595 interaktioner med olika användare, vilket bland annat innefattade 429 interventioner och sju konversationer med enskilda användare. Antalet användare som interagerade med projektets olika profiler var något högre, och motsvarade strax under 12 000.⁵³¹ I utvärderingen konstateras det även att projektet har kunnat uppvisa betydande siffror i relation till antalet kontakter och interaktioner med andra användare.⁵³²

Generellt sett argumenterar utvärderingen för att socialt arbete online har stor potential, och att sådant arbete bör professionaliseras ytterligare samt utvecklas till att även inkludera fler SoMe-plattformar. Analysen av de interaktioner som sker på sociala medier påvisar även att metoden verkar vara relativt framgångsrik i relation till att ifrågasätta vissa former av narrativ samt för att skapa ett förbättrat debattklimat. I utvärderingen beskrivs det bland annat att projektets så kallade online streetworkers beskriver att debattklimatet ofta förbättras avsevärt när de ger sig in i olika former av diskussioner, och att förekomsten av hatiska uttalanden och utskällningar minskar. Utvärderingen konstaterar exempelvis även att denna form av initiativ möjliggör interventioner i problematiska diskussioner på ett sätt som exempelvis inte skulle vara möjligt offline.⁵³³

Vidare konstateras det bland annat att det verkar skapas bäst förutsättningar för onlinedialog och interventioner om innehållet som publiceras och skapas kontrolleras av de som arbetar som streetworkers online. Detta då ett sådant förfarande innebär att man kan undvika att hamna i skottlinjen eller att bli måltavla för kontroversiella frågor inom islam. För att skapa effektivt och trovärdigt innehåll påvisas det även att innehållet bör anpassas till projektets respektive SoMe-kanaler. Detta då plattformarna riktar sig till olika målgrupper, och då vissa former av innehåll

---

⁵³⁰ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021).

⁵³¹ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021): 43.

⁵³² Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021): 57.

⁵³³ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021): 28, 37-40.

som är lämpat på en plattform inte nödvändigtvis passar på en annan. I sammanhanget konstateras det även att känslan av autenticitet riskerar att undergrävas om man publicerar samma innehåll på flera SoMe-kanaler samtidigt.⁵³⁴

I relation till potentiella utmaningar diskuteras bland annat projektets användning av semi-autentiska profiler. Detta då denna form av profiler gör det svårare att etablera en personlig kontakt med användarna. I utvärderingen påvisas det exempelvis att ungdomar upplevde att de interagerade med en institution, snarare än med en riktig privatperson.⁵³⁵ Vidare konstateras det att det kan finnas utmaningar med att genom interaktioner online sedermera också skapa mötesplatser offline för att fortsätta det tillitsskapande arbetet. Detta på grund av praktiska orsaker, som exempelvis att avståndet till tillgängliga mötesplatser är för stort, eller att det helt enkelt saknas tillgång till fysiska lokaler. Utvärderingen konstaterar även att begränsade arbetstider, samt avsaknad av bemanning på helgen utgör ett problem i relation till arbetet. Ytterligare en utmaning som identifieras är att ett flertal inom målgruppen tenderar att vara skeptiska mot statliga institutioner, och det därför kan vara svårt att adressera vissa individer då projektet är just statligt finansierat.⁵³⁶

---

⁵³⁴ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2017).

⁵³⁵ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2017): 48.

⁵³⁶ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2017).

4. Analys

4.1 Inledning

I enlighet med det som påvisas i litteraturöversikten är det ytterst tydligt att den digitala sfären utgör en central arena för extremism och våldsbejakande extremism – både i relation till spridning av hatisk propaganda, konspirationsteorier och desinformation, samt i förhållande till försök till radikaliserings och rekrytering. Att exkludera den digitala arenan i det förebyggande arbetet blir därmed problematiskt, då en så pass stor del av extremistiska aktörers aktiviteter i dagsläget faktiskt sker online. Vidare är det också tydligt att online- och offlinedimensionen inte kan separeras funktionellt, utan snarare speglar det faktum att en individs identitetsskapande och verklighetsuppfattning i dagsläget formas genom en konstant interaktion mellan den digitala och den fysiska sfären. Därför måste socialt arbete även integrera den digitala arenan.

Den digitala sfären utvecklas i en hisnande fart, vilket innebär att individer för närvarande befinner sig på ett flertal olika SoMe-plattformar med olika användningsområden och funktionalitet. För att på ett effektivt sätt kunna integrera den digitala arenan i det förebyggande arbetet är det således av yttersta vikt att följa med i denna utveckling, samt att konstant anpassa och kalibrera möjliga insatser mot individer som anses vara sårbara för radikaliserings- och rekryteringspåverkan. Den snabba digitala utvecklingen gör också att vissa plattformar som i dagsläget utgör populära mötesplatser för olika åldersgrupper hastigt kan komma att ersättas av en annan plattform. Denna tekniska utveckling och trendkänslighet gör också förebyggande insatser mer komplicerade. Detta då budskapen och interaktionerna i hög grad måste vara målgruppsanpassade samt anpassade till de specifika plattformar som målgruppen för närvarande använder.

En av de mest överraskande aspekterna i relation till denna studie är att flera av de befintliga initiativ som studeras främst tenderar att existera som isolerade företeelser, snarare än att exempelvis utgöra en del av en omfattande nationell handlingsplan samt strategi i relation till det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism. Förklaringen är troligtvis att helhetstänkande i relation till användningen av den digitala arenan fortfarande befinner sig i sin linda, och att den digitala sfären fortfarande tenderar att uppfattas som någonting separat från den fysiska arenan, snarare än att betraktas som en integrerad del av det arbete som redan sker i det fysiska rummet. Det är exempelvis få statliga myndigheter som i dagsläget har integrerat olika former av SoMe-kanaler i sin dagliga interaktion med medborgare – vilket både kan ske i syfte att effektivisera sitt arbete, men också för att stärka tilliten mellan medborgare och myndigheten. Ett undantag är exempelvis de polisiära initiativ, samt till viss del även det franska initiativet Les Promeneurs du Net, som beskrivs i studien. Trots att det alltså finns ett flertal intressanta projekt och initiativ med potential att eventuellt kunna integreras och användas i större omfattning i relation till det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism så är det i dagsläget både spretigt och fragmenterat.

4.2 Fördelar med att använda sig av den digitala arenan

En av de tydligaste och mest uppenbara fördelarna med att använda sig av den digitala arenan i relation till förebyggande arbete är den enorma räckvidden som olika digitala plattformar har,

vilket få – om ens några – verktyg offline kan uppnå.⁵³⁷ År 2021 uppskattades det att omkring 95 procent av den svenska befolkningen hade använt sig av sociala medier under det senaste året. I rapporten *Svenskarna och internet från 2021*, som författats av Svenska internetstiftelsen, konstateras det även att 90-talisterna är de som flitigast använder sig av sociala medier, där 96 procent av befolkningen inom detta åldersspann använder sociala medier dagligen. I rapporten konstateras det även att olika generationer använder sociala medier på olika sätt, men att Facebook och Instagram överlag utgör de mest nyttjade plattformarna. Det understryks dock att individer som är födda på 00- och 10-talet i mycket större utsträckning använder sig av plattformar som TikTok, Snapchat och YouTube. Utöver detta finns också en tydlig genderdimension, där vissa plattformar används mer frekvent av flickor jämfört med pojkar – där flickor exempelvis publicerar mer innehåll på TikTok. Vidare påvisas det även att kvinnor och män verkar dra sig till olika typer av plattformar och innehåll. Kvinnor är exempelvis mer förekommande på plattformar som Facebook, Instagram, Pinterest och TikTok, medan fler män använder sig av kanaler som Twitch, Reddit, Twitter och LinkedIn.⁵³⁸

Detta understryker att det krävs en omfattande målgruppsanalys inför varje projekt som syftar till att arbeta förebyggande mot extremism och våldsbejakande extremism, samt att valet av plattformar är helt avgörande för ett projekts potentiella framgångar. Om ett projekt exempelvis syftar till att nå ut till barn och ungdomar bör det således ifrågasättas om Facebook verkligen är den mest lämpade plattformen för ett sådant initiativ. Ett illustrativt exempel är polisens nätpatrull i Norge, där deras inträde på TikTok både resulterade i en markant ökning av antalet följare samt att man också kunde nå ut till andra former av målgrupper.

Ytterligare en fördel med användningen av digitala plattformar är att det kan möjliggöra att organisationer och myndigheter når ut till annars svåråtkomliga individer som inte hade fångats upp via traditionella fysiska strukturer.⁵³⁹ Ett framträdande exempel är bland annat problematiken kring incels som har presenterats som ett växande problem, där många förblir isolerade och inte tar kontakt med det omgivande samhället – utan där olika former av onlineforum utgör deras primära sociala gemenskap.⁵⁴⁰ Samtidigt är det viktigt att understryka att digitala interaktioner inte kan ersätta fysiska sådana, utan att det snarare ofta krävs en kombination av de båda. I en nyligen publicerad studie från King's College London konstateras det exempelvis att det krävs personlig fysisk interaktion för att kunna förändra en individs ideologiska övertygelse, samt för att avradikalisering ska kunna ske.⁵⁴¹

Utifrån ett bredare perspektiv finns det ytterligare ett flertal fördelar med att som förebyggande aktör finnas närvarande online. Detta då sociala medier och andra former av digitala plattformar ger ett fönster in i destruktiva subkulturer och miljöer, samt då sådana plattformar även kan utgöra ett verktyg för att identifiera övergripande trender och tröskeffekter för in- och utträde

---

⁵³⁷ RETHINK, (2020): 24-25.

⁵³⁸ Internetstiftelsen, *Svenskarna och internet 2021*, (2021), <https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2021/09/internetstiftelsen-svenskarna-och-internet-2021.pdf>

⁵³⁹ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 11.

⁵⁴⁰ S. Krakowski, *Incel: Om ofrivilligt celibat och en mansroll i kris*, (Stockholm: Bazar Förlag, 2021).

⁵⁴¹ N. Hamid, *Mass media and persuasion: Evidence-based lessons for strategic communications in CVE*, Briefing Note, (Cross-Border Conflict Evidence, Policy and Trends, XCEPT / King's College London, 2022): 5-6, <https://icsr.info/wp-content/uploads/2022/07/XCEPT-Briefing-Note-Mass-Media-and-Persuasion-Evidence-based-Lessons-for-Strategic-Communications-in-CVE.pdf>

i sådana typer av miljöer.⁵⁴² Att finnas närvarande på den digitala arenan utgör därmed ett viktigt komplement till fysisk interaktion och dialog. Som det påvisas i beskrivningen av de olika projekten finns det en bred palett av tekniker och metoder att tillgå för att effektivisera så kallad outreach samt för att säkerställa att tilltänkta budskap når rätt målgrupp.

Att som kommun eller myndighet finnas närvarande online innebär även att avståndet till medborgarna krymper, och att man därmed sänker tröskeln för individer som eventuellt vill eller skulle ha ett behov av att komma i kontakt med kommunen eller myndigheten i fråga. I sammanhanget kan även användares möjlighet att förbli anonyma utgöra en fördel då detta kan bidra till att det upplevs enklare för enskilda individer att ta kontakt med förebyggande aktörer samt att öppna upp sig kring och diskutera känsliga frågeställningar – som man potentiellt kanske inte skulle ha känt sig bekväm med att lyfta i fysiska sammanhang.⁵⁴³ Flera av de projekt som beskrivs i studien utgör illustrativa exempel på olika former av kreativa lösningar för att minska avståndet mellan statliga myndigheter och medborgare samt för att bygga ett förtroende mellan parterna. I detta sammanhang utgör exempelvis de polisiära initiativen goda exempel på hur man – genom att finnas närvarande på ett brett spektrum av plattformar – främjar möjligheterna att skapa en förbättrad relation med medborgarna. Det är förvånande att den svenska polisen hittills inte har lanserat något liknande initiativ som de som exempelvis finns i våra nordiska grannländer. Även om den norska polisen för närvarande har cirka 40 poliser som är involverade i deras digitala nätpatruller – vilket är ett relativt stort antal – så har exempelvis Danmark och Estland enbart ett tiotal anställda. Ett sådant initiativ är således ett otroligt kostnadseffektivt sätt för polisen att bygga ökat förtroende, nå ut till en större målgrupp, motverka ryktesspridning och desinformation, samt för att tillgodogöra underrättelsebehov.

Som ett flertal av projekten påvisar kan även civilsamhällesaktörer utgöra en viktig aktör i det förebyggande och demokratistärkande arbetet. Ett konkret exempel är bland annat den franska plattformen Seriously, som skapades av en icke-statlig tankepartner, och som syftar till att stärka medborgares förmåga att hantera och motverka hatiska uttalanden online. Ytterligare ett exempel är den digitala plattformen Extremkoll, som bland annat hade 32 000 besökare under år 2022 och där ett stort antal skolungdomar har fått ta del av viktig information och källkritik. Här kan kommuner och myndigheter ta tillvara på framgångsrika koncept, metoder och projekt, och dessutom involvera och stärka samverkan med civilsamhället – vilket i sin tur också kan bidra till att skapa lokalt engagemang, samt ett ökat förtroende och en ökad tillit till kommun och myndigheter.

Antalet sätt som den digitala arenan kan användas i relation till förebyggande arbete är i princip oändligt, där det enda som krävs att man som kommun eller myndighet är kreativ, samt tänker utanför ”boxen”. I detta sammanhang bör exempelvis Malmö stad lyftas fram som ett gott exempel, där man som kommun har använt sig av den digitala arenan för att skapa ett konkret underlag för vidare säkerhets- och förebyggande arbete på området. I just detta fall påvisas det även att projektet bistått med att skapa samverkan mellan ett flertal olika aktörer, vilket därmed påvisar möjligheten till potentiella positiva bieffekter av ett sådant initiativ.

---

⁵⁴² Se exempelvis: Başdinkçi & Steinau, 'Herausforderungen und Möglichkeiten der Online-Prävention am Beispiel des Projektes ISLAM-IST', (2021).

⁵⁴³ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 16; Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021): 46-47.

4.3 Utmaningar samt avvägningar i förhållande till att använda sig av den digitala arenan

En av de främsta utmaningarna med att använda sig av den digitala arenan i relation till förebyggande arbete, vilket också belyses ovan, är det virtuella landskapets konstanta utveckling och förändring – och därmed det konstanta skiftet mellan olika öppna och slutna SoMe-plattformar. Dessa konstanta förändringar i kombination med användningen av olika språk och specialiserade uttryck innebär stora utmaningar för praktiker i förhållande till att hitta rätt plattformar, tolka innehåll, förstå sammanhang, samt att utveckla effektiva verktyg för att bemöta extremism och våldsbejakande extremism online. I dagsläget handlar det inte enbart om att finnas tillgänglig på stora mainstream-kanaler, som exempelvis Facebook och Instagram, utan också om att känna till, upptäcka, få tillgång till, samt att ha en närvaro på mindre och mer nischade plattformar – som exempelvis Telegram och Discord. Många SoMe-kanaler består också av slutna och krypterade grupper – som skulle kunna liknas vid en labyrint – vilket försvårar upptäckt och insyn i de interaktioner som sker.

Ytterligare en utmaning är den enorma mängd av extremistisk propaganda som sprids på olika former av öppna och slutna digitala plattformar – samt på olika språk. Som forskaren Nico Prucha påvisat utgör exempelvis den engelskspråkiga delen av IS propaganda enbart en mikroskopisk fraktion i jämförelse med den propaganda som produceras och sprids på arabiska av grupper som både IS och al-Qaida.⁵⁴⁴ Detta har även påpekats av andra forskare, som exempelvis Miron Lakomy.⁵⁴⁵ Ytterligare ett exempel är det faktum att NMR även har etablerat en närvaro på den ryska plattformen VKontakte.⁵⁴⁶ Att arbeta för att motverka och förebygga förekomsten samt effekterna av extremistiskt material online är således en synnerligen komplicerad och omfattande uppgift. I sammanhanget är därför språkkunskaper en ytterst central dimension. Flerspråkighet inom projektteam som arbetar med olika former av förebyggande åtgärder online kan också vara en viktig aspekt i relation till att överbrygga eventuella språkbarriärer gentemot målgruppen – vilket annars också kan utgöra en utmaning i relation till att skapa ett förtroende samt att nå ut till den specifika målgruppen i fråga.⁵⁴⁷

En annan utmaning relaterar till det faktum att digitala plattformar finns tillgängliga för användaren 24 timmar om dygnet – vilket därmed även innebär att problematiskt innehåll finns att tillgå under dygnets samtliga timmar. I relation till samtliga former av förebyggande arbete online har exempelvis vikten av att snabbt kunna besvara specifika förfrågningar betonats. Detta för att förhindra att användare istället söker sig till andra problematiska kanaler för att få svar på eventuella frågor och funderingar. På grund av den digitala arenans tillgänglighet kan dock detta bli en utmaning då förebyggande aktörer potentiellt inte har möjligheten att finnas tillgängliga under helgen eller under andra obekväma arbetstider – som exempelvis sena kvällar och nätter.⁵⁴⁸

---

⁵⁴⁴ N. Prucha, 'Salfist Mindset: Jihadist Dialectic or the Salafist-Jihadist Nexus', i M. Ranstorp (red.), *Contextualising Salafism and Salafi Jihadism*, (Köpenhamn: Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, 2020): pp. 69-87, <https://www.stopekstremisme.dk/en/extremism/contextualising-salafism-and-salafi-jihadism.pdf>

⁵⁴⁵ M. Lakomy, 'Why Do Online Countering Violent Extremism Strategies Not Work? The Case of Digital Jihad', *Terrorism and Political Violence*, Vol.34, Nr. 7, (2022): pp.1-38.

⁵⁴⁶ Ranstorp, Ahlin & Normark, (2021).

⁵⁴⁷ Başdinkçi & Steinau, (2021).

⁵⁴⁸ Başdinkçi & Steinau, (2021).

Det finns också svåra legala och etiska avvägningar att ta hänsyn till i förhållande till hur man som förebyggande aktör kan och bör uppträda på olika former av digitala plattformar. Å ena sidan är det exempelvis viktigt att man som praktiker finns närvarande på de platser där målgruppen befinner sig. Samtidigt kan en sådan närvaro även upplevas som integritetskränkande, samt exempelvis uppfattas som att myndigheter ägnar sig åt övervakning av enskilda medborgare som inte har något brottsligt uppsåt.⁵⁴⁹ I detta sammanhang finns således risken att sådana initiativ snarare resulterar i en motsatt effekt, och att det exempelvis skapas misstro gentemot förebyggande aktörer.

Ytterligare en etisk avvägning handlar om huruvida man som myndighet eller kommun ska uppträda med öppna profiler – som exempelvis innefattar namn, bild och organisation för enskilda handläggare eller tjänstemän. Å ena sidan är det viktigt att förstärka tilliten bland medborgarna, och därmed uppvisa transparens samt ett personligt bemötande. Detta då användningen av delvis eller helt anonymiserade profiler potentiellt kan göra det svårare att etablera en personlig kontakt med medborgarna – vilket bland annat är något som påvisas i relation till utvärderingen av projektet *streetwork@online*.⁵⁵⁰ Samtidigt finns det också ett ansvar att skydda enskilda medarbetare från hat, hot och trakasserier – samt i särskilt allvarliga fall även våld. Att enskilda handläggare eller tjänstemän uppträder med personliga profiler inom ramen för sin yrkesutövning innebär exempelvis att de riskerar att utsättas för just personliga påhopp online, vilket alltså är en etisk aspekt som man som myndighet eller kommun måste ta hänsyn till. I detta sammanhang krävs det således att myndigheter och kommuner gör noggranna etiska avvägningar.

När det gäller polisens förebyggande arbete online är det också viktigt att göra en avvägning kring huruvida polisen ska ha en förebyggande eller en brottsbekämpande ansats – eller en kombination av de båda. I detta sammanhang har olika länder valt olika vägar, där vissa polismyndigheter enbart arbetar förebyggande online medan andra använder sig av en kombinerad ansats och stundtals använder sig av den digitala arenan som ett forum för underrättelseinhämtning. I den sistnämnda formen av ansats är det dock viktigt att skapa en balans mellan underrättelseinhämtning samt värnandet om den personliga integriteten – vilket ofta är långt ifrån enkelt. Det finns exempelvis en risk att polisiär onlinenärvaro potentiellt skulle kunna uppfattas som att man övervakar enskilda individer. Om polisen bedriver brottsbekämpande verksamhet online finns det således en risk att andra parallella förtroendeskapande och förebyggande åtgärder påverkas negativt, vilket är en avvägning som bör tas i beaktande. Vidare kan det även uppstå en rättslig gråzon när polisen finns närvarande online och exempelvis deltar i olika former av diskussioner. Detta då gränsdragningen kring vad som potentiellt skulle kunna betraktas som brottsprovokation inte alltid är helt självklar, vilket är ytterligare en dimension som måste tas i beaktande.

I sammanhanget är det dock viktigt att understryka att ett flertal polisiära onlineinitiativ också har påvisat att flera medborgare faktiskt *uppskattar* att polisen finns närvarande online, samt att detta kan bidra till att skapa en tryggare miljö online. I en studie som bland annat baseras på intervjuer med tio poliser som är verksamma inom den norska polisens nätpatruller argumenterar exempelvis Karine Wigh för att fördelarna med en polisiär onlinenärvaro

---

⁵⁴⁹ Schlegel, (2021b): 18.

⁵⁵⁰ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2017): 48.

överskuggar eventuella nackdelar. Detta då polisen genom en sådan onlinenärvaro bland annat erhåller fler inrapporteringar, bättre kvalitet i inrapporteringen, samt en bättre underrättelsebild.⁵⁵¹ Utöver detta framhåller Wigh bland annat att denna form av polisiära onlinenärvaro även innebär att enskilda användare får se en mer mänsklig sida hos polisen, samt att det även skapar möjligheter att bygga relationer och ett ökat förtroende bland medborgarna.⁵⁵²

Ytterligare en etisk dimension i förhållande till användningen av den digitala arenan inom ramen för förebyggande arbete berör vart gränserna bör dras i förhållande till problematiskt innehåll samt värnandet om yttrandefriheten. Ofta krävs det omfattande specialistkunskaper för att kunna avgöra vad som kan kategoriseras som problematiskt och våldsbejakande innehåll, samt för att kunna identifiera potentiella riskbeteenden och uttryck. Utöver detta måste det också göras en avvägning kring vad som berättigar konkreta interventioner. Detta för att värna om medborgarnas yttrandefrihet, samt för att undvika risken att förebyggande insatser får motsatt effekt. I detta sammanhang finns det exempelvis en risk att försök att ta kontakt med ungdomar online – och där det explicita syftet är att förebygga radikaliserings – snarare resulterar i att individen i fråga känner sig utpekad eller stigmatiserad, vilken i sin tur alltså kan resultera i motsatt effekt än den tilltänkta.⁵⁵³

I sammanhanget är det också viktigt att påvisa de eventuella begränsningar som finns i relation till användningen av algoritmer och artificiell intelligens (AI) i syfte att exempelvis identifiera hatiskt innehåll online. Ett konkret exempel är bland annat radikalnationalistiska aktörers användning av memes, ironi och humor, vilket vid en första anblick inte nödvändigtvis behöver uppfattas som våldsbejakande – och därmed riskerar att förbises av sådana automatiserade verktyg. Det finns således en risk att sådana subtila narrativ inte fångas upp, och att vissa riskbeteenden därmed eventuellt förbises.⁵⁵⁴ I detta sammanhang kan det således krävas kompletterande manuella granskningar. Vidare har det även skapats en ökad medvetenhet bland extremistiska aktörer kring hur man kan uttrycka sig online utan att attrahera uppmärksamhet, vilket också gör att sådana automatiserade verktyg riskerar att bli en aning trubbiga. Detta är exempelvis något som poängteras i relation till initiativet Counter Conversations, där det bland annat påvisas att den metod som användes för att identifiera individer som uppvisat stöd för olika former av extremistiska ideologier online – och som delvis bestod av en automatiserad metod – var mindre effektiv i förhållande till att identifiera individer som öppet uppvisat stöd för islamistisk extremism.⁵⁵⁵

Å andra sidan finns det även en risk att automatiserade verktyg som inte kompletteras med manuell expertgranskning identifierar det som kan benämnas som så kallade falskt positiva utfall – vilket i detta sammanhang innebär att en individ felaktigt bedöms befinna sig i någon form av radikaliserings- eller rekryteringsprocess.⁵⁵⁶ Detta kan i sin tur resultera i att individer utanför

---

⁵⁵¹ K. Wigh, *Hvordan bruker politiets nettpatroljer sosiale medier? Hvilke muligheter og begrensninger har politiets nettpatroljer i sosiale medier, og hva påvirker arbeidet deres?*, Mastersuppsats, (Universitetet i Agder, 2022), <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/3019820/no.uia:inspera:110014674:64730076.pdf?sequence=1>

⁵⁵² Wigh, *Hvordan bruker politiets nettpatroljer sosiale medier?*, (2022): 47.

⁵⁵³ Kanitz, Imhof & Konradi, (december 2021): 42.

⁵⁵⁴ Se eksempelvis: Ranstorp & Ahlin, (2020).

⁵⁵⁵ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 13.

⁵⁵⁶ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 7.

den tilltänkta målgruppen adresseras med hjälp av olika former av insatser, vilket bland annat riskerar att skada förtroendet för den ingripande aktören i fråga.

Vidare är det också viktigt att understryka att tidigare forskning påvisat att en stor del av den onlineaktivitet som sker i förhållande till extremistiska miljöer för närvarande sker på slutna och krypterade plattformar, med ytterst begränsad insyn. Av etiska och legala skäl kan dock inte förebyggande arbete mot extremism och våldsbejakande extremism ske på sådana typer av plattformar, vilket i sin tur innebär att det alltid kommer att finnas centrala delar av det virtuella landskapet som det digitala förebyggande arbetet inte kan nå – vilket därmed är en begränsning. Samtidigt är detta en aspekt som är svår att undgå.

Ytterligare en utmaning som finns i förhållande till användningen av den digitala arenan i förebyggande syfte är den enorma mängd av information och innehåll som figurerar online, vilket bland annat skapar utmaningar i relation till att säkerställa synlighet. Utöver detta innebär den enorma volymen av information – inklusive felaktig och falsk information – att det generellt finns en slags mättnad och på gränsen till paralyserande effekt i förhållande till individers förmåga att processa och ta till sig ny information online. Vidare utgör även förekomsten av falska konton och profiler en risk samt en utmaning. Detta då sådana konton exempelvis kan användas i syfte att underminera eller diskreditera specifika initiativ som syftar till att arbeta förebyggande mot extremism och våldsbejakande extremism online.⁵⁵⁷

En annan aspekt är risken att synliggörandet av våldsbejakande extremistiska miljöer online snarare resulterar i en motsatt effekt och ett ökat intresse för dessa miljöer. Istället för att avskräckas och immuniseras genom källkritik finns det potentiellt en risk att ungdomar snarare blir nyfikna och utforskande, och därmed börjar konsumera propaganda och eventuellt försöker ta kontakt med miljöerna i fråga. Samtidigt krävs det i sammanhanget en avvägning kring att ungdomar potentiellt kan komma i kontakt med dessa miljöer oavsett, vilket innebär att det troligtvis är mer effektivt att lyfta problemet än att sopa det under mattan.

4.4 Vilka typer av metoder och verktyg är mest effektiva?

En generell fråga som inledningsvis är viktig att belysa, diskutera samt att ta i beaktande i relation till valet av förebyggande samt motverkande åtgärder online är hur man faktiskt mäter sådana åtgärders effektivitet. I relation till utvärderingar samt diskussioner kring olika former av initiativs effektivitet är det exempelvis viktigt att ställa sig kritisk till vad olika former av statistik faktiskt säger om initiativet i fråga. Ett flertal av de utvärderingar som lyfts fram i studien har exempelvis fokuserat på aspekter som hur många unika användare kampanjen eller initiativet har nått ut till, samt hur många klick och visningar som har genererats. I detta sammanhang är det dock viktigt att understryka att sådana former av statistik exempelvis inte fastställer vilken *reell* effekt kampanjen eller initiativet har haft i relation till målgruppens attityder och beteenden – att en individ har klickat på ett inlägg eller tittat på ett videoklipp online innebär inte nödvändigtvis att personen i fråga har tagit till sig det innehåll som förmedlas. Att en utvärdering av ett initiativ påvisar positiva resultat bör således inte alltid likställas med att metoden i fråga är effektiv.

---

⁵⁵⁷ RETHINK, (2020): 25.

I en forskningsrapport som analyserar resultaten av ett flertal kampanjer som skett i syfte att motverka våldsbejakande extremism online konstateras det exempelvis att väldigt få sådana initiativ faktiskt har undersökt hur målgruppen påverkats av eller uppfattat det innehåll som förmedlats.⁵⁵⁸ Två konkreta exempel från studien är exempelvis RETHINK samt Redirect Method, som vid en första anblick kan tolkas som ytterst effektiva initiativ. I sammanhanget är det dock viktigt att påpeka att utvärderingarna främst baserades på parametrar som klickfrekvens och tittartid, och där det alltså går att ifrågasätta huruvida detta faktiskt säger något om initiativens reella effekt. Ett initiativ som sticker ut i sammanhanget är istället Counter Conversations, där en av de tre faktorer som användes för att bedöma och mäta initiativets framgång just handlade om huruvida det fanns indikatorer på att interventionen hade resulterat i några positiva effekter för den individ som varit föremål för interventionen i fråga. Sådana effekter kunde exempelvis innefatta att konversationen fått individen att ändra ståndpunkt, eller att individen bett om att få fortsätta konversationen i något annat forum – som exempelvis i den fysiska miljön. Detta är således ett intressant exempel på där man identifierat parametrar som faktiskt tar hänsyn till projektets reella effekt.

Trots att statistiska parametrar som exempelvis klickfrekvens och tittartid visserligen kan utgöra viktiga indikationer på en kampanj eller ett initiativs räckvidd är det alltså viktigt att även undersöka hur individer som exponerats för innehållet faktiskt har uppfattat det. I relation till detta har bland annat användningen av fokusgrupper eller opinionsundersökningar föreslagits som potentiella alternativ. Samtidigt finns det självklart även brister i relation till användningen av sådana tillvägagångssätt, då det exempelvis finns en risk att man inte når den målgrupp som initiativen faktiskt riktar sig till. Vidare är radikaliserings- och rekryteringsprocesser oerhört komplexa, som ofta varierar från individ till individ, vilket gör det svårt att skapa några generaliserbara slutsatser kring vilka typer av initiativ som fungerar och inte.⁵⁵⁹ Poängen är dock att det krävs ett kritiskt förhållningssätt i relation till implementeringen av samtliga former av onlineverktyg som används för att förebygga och motverka extremism och våldsbejakande extremism, samt i relation till vad olika former av utvärderingar faktiskt säger om projektets reella resultat.

Trots detta har flera av de projekt som beskrivs i kapitel tre uppvisat olika former av framgångar, som bör diskuteras ytterligare. Det går exempelvis att argumentera för att samtliga polisiära initiativ har bidragit till att minska avståndet mellan medborgarna och polismyndigheten i respektive land. Detta då polisens onlinenärvaro både har skapat ytterligare samt förenklade möjligheter för enskilda medborgare att kontakta polisen, samt då sådana onlineinteraktioner också kan anta en mer informell karaktär jämfört med att exempelvis kontakta polismyndigheten fysiskt eller via telefon. I relation till den norska nätpatrullen konstateras det exempelvis att polisen mottagit väldigt positiv respons från medborgare som tagit kontakt med polisen online – något som också uppmärksammats i relation till de estniska och danska initiativen. I den undersökning som genomfördes i relation till det nederländska initiativet konstateras det exempelvis även att 34 procent av de tillfrågade uppgav att de trodde att de skulle ha en mer positiv bild av polisen efter att ha spelat med dem online (jämfört med hur de tidigare såg på polisen) – vilket därmed påvisar att sådana initiativ även har potential att förbättra medborgares

---

⁵⁵⁸ Helmus & Klein, (2018): 3-4.

⁵⁵⁹ Helmus & Klein, (2018): 4-5.

syn på statliga myndigheter.⁵⁶⁰ I relation till den estniska webbpolisen kunde man samma år som projektet inleddes exempelvis även konstatera att antalet brott som begåtts online hade minskat på de estniska onlineforum där polisen fanns närvarande, samt att det inletts ett flertal utredningar baserat på tips som inkommit till webbpolisen.⁵⁶¹

Avseende just extremism samt våldsbejakande extremism kan polisiär onlinenärvaro dels utgöra en viktig förebyggande aspekt, samt dels erbjuda möjligheter att kunna intervensera i ett tidigt stadium – där sådana interventioner exempelvis kan inledas om det inkommer orosanmälningar kring individer som uppvisar någon form av riskbeteende online. I dagsläget är det dock svårt att avgöra exakt vilken effekt de polisiära initiativen har haft i förhållande till att förebygga samt motverka radikaliserings och rekrytering till olika former av extremistmiljöer. Denna svårighet är delvis relaterad till det faktum att det primära syftet med polisiär onlinenärvaro är att arbeta just förebyggande – vilket i sin tur innebär att effekterna inte alltid är mätbara. Denna problematik är dock inte unik i relation till just polisiära insatser online, utan återfinns även i relation till ett flertal andra former av förebyggande åtgärder som sker på den digitala arenan. Detta går även att härleda till det som kan benämnas som det förebyggande arbetets paradox – det vill säga att effektivt förebyggande arbete innebär att man förhindrar något från att ske, vilket gör att resultaten blir svåra att mäta.⁵⁶² Att enbart stirra sig blind på konkreta samt mätbara effekter riskerar således att förnimma vissa initiativs potentiella värde i relation till det förebyggande arbetet. Samtidigt är det självklart viktigt att samtliga former av initiativ följs upp och utvärderas, och att det även förs en kritisk reflektion kring exakt vilka faktorer som ska ingå i en sådan utvärdering – inklusive huruvida dessa faktorer faktiskt mäter initiativets reella effekt.

Ytterligare ett exempel är Counter Conversations, som bland annat påvisar att kontaktsökande via olika former av digitala plattformar kan användas som ett första steg för att nå fram till individer som uppvisar ett riskbeteende – för att därefter förflytta interaktionen till det fysiska rummet. Detta är ett intressant exempel på hur man på ett innovativt och effektivt sätt kan använda sig av den digitala arenan inom ramen för förebyggande arbete. Det är dock viktigt att påpeka att det enbart var en relativt liten andel av de individer som kontaktades som uppvisade tecken på att konversationen resulterat i positiva effekter. Samtidigt konstaterar utvärderingen att konversationens framgång till stor del verkade bero på den individ som utförde interventionen i fråga, där den mest framgångsrika ingripande aktören lyckades upprätthålla en fortsatt konversation i 83 procent av fallen.⁵⁶³ Detta påvisar vikten av att sådana insatser genomförs av rätt personer, samt att tillvägagångssättet i sådana fall har potential att utgöra ett effektivt verktyg för förebyggande arbete.

I sammanhanget ska det även understrykas att utvärderingen av Counter Conversations konstaterar att en icke-dömande ansats utgjorde ett effektivt sätt för att få individer att öppna upp sig om mer kontroversiella frågor. Vidare belyser utvärderingen exempelvis att en effektiv metod för att skapa just långvariga konversationer och positiva resultat var att inledningsvis uttrycka ett intresse för de extremistiska frågor som individen i fråga publicerade inlägg kring online, för att därefter presentera ett icke-dömande motargument – vilket i sin tur kunde

---

⁵⁶⁰ Intervju med Roel van de Groes, (2022-09-22).

⁵⁶¹ EUCPN, (2012): 4-5; RAN, (2019).

⁵⁶² Hagemeyer & Stuibler, (2020): 40.

⁵⁶³ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 17-19.

användas för att inleda en diskussion.⁵⁶⁴ Trots att detta är långt ifrån en heltäckande beskrivning kan resultatet ändå ge en fingervisning kring vilka typer av ansatser som potentiellt skulle kunna fungera i relation till just olika former av onlineinterventioner.

I relation till just olika former av onlineinterventioner är det återigen viktigt att understryka att samtliga former av identifieringsprocesser – det vill säga där föremålen för sådana interventioner identifieras – bör ske med hjälp av *både* automatiserade samt manuella metoder. Detta för att undvika identifieringen av så kallade falska positiva utfall, vilket i sammanhanget innebär att en individ felaktigt bedöms befinna sig i någon form av radikaliserings- och rekryteringsprocess – vilket i sin tur bland annat riskerar att underminera förtroendet för projektet i fråga.⁵⁶⁵

Även Les Promeneurs du Net och Web Citizen Training Program utgör ett intressant exempel som – åtminstone till viss del – uppvisat goda resultat. I en av de utvärderingar som genomförts i relation till initiativet framhålls det exempelvis att programmet kan bistå i hanteringen av mer komplexa situationer, vilket exempelvis skulle kunna innefatta individer som är sårbara för eller befinner sig i någon form av radikaliseringsprocess. I utvärderingen konstateras det även att programmet verkar utgöra ett relevant verktyg om det används inom organisationsstrukturer som arbetar med sådana former av frågor professionellt. Detta då användningen av den digitala arenan bland annat underlättar ungdomars möjligheter att kommunicera med yrkesverksamma, och även kan förenkla försök att komma i kontakt med en passande organisationsstruktur.⁵⁶⁶ Ett av problemen med båda delarna av detta initiativ verkar delvis relatera till det faktum att det primärt används av praktiker som *inte* arbetar med förebyggande insatser inom ramen för sina ordinarie arbetsuppgifter. Det finns därför anledning att anta att initiativet potentiellt skulle kunna ha större effekter om det applicerades av fler statliga och icke-statliga aktörer som faktiskt arbetar med just förebyggande insatser. Att både finnas närvarande online, och att dessutom erhålla en utbildning kring frågor som nätvåld, mobbning, desinformation, radikalisering, samt olika metoder för medie- och informationskunnighet skulle troligen vara värdefullt för praktiker som på olika sätt kommer i kontakt med den problematik som finns i relation till extremism och våldsbejakande extremism – och skulle därmed potentiellt kunna utgöra en del av det förebyggande arbetet på området.

Precis som projektet “Malmö – Trygg och säker digital stad” påvisar kan den digitala arenan även användas för att generera faktabaserad kunskap samt en lägesbild som tar pulsen på förekomsten av onlinehat – vilket i sin tur kan användas för att utforma effektiva åtgärder mot extremism och våldsbejakande extremism online. Detta initiativ påvisar den mängd av olika sätt som den digitala arenan kan användas i förhållande till förebyggande arbete, samt att den också kan användas *indirekt* för att ge indikationer kring vart och hur säkerhetsarbetet ska utformas och appliceras.

I relation till den specifika användningen av kontranarrativ som ett verktyg för att förebygga och motverka attraktionskraften hos extremistiska och våldsbejakande extremistiska narrativ online finns det ett flertal utmaningar och aspekter som bör belysas och diskuteras. Inledningsvis är det viktigt att understryka att det i dagsläget enbart finns begränsat empiriskt underlag som påvisar att användningen av kontranarrativ faktiskt utgör en effektiv metod för att motverka extremism

---

⁵⁶⁴ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 17-19.

⁵⁶⁵ Davey, Birdwell & Skellett, (2018): 22-23.

⁵⁶⁶ Cathelineau et al., (2019): 72-73.

och våldsbejakande extremism online. Trots detta porträtteras användningen av kontranarrativ regelbundet som ett effektivt verktyg i relation till just dessa frågor.⁵⁶⁷ Vidare finns det också ett flertal risker och utmaningar med användningen av just kontranarrativ.

Ett illustrativt exempel på denna problematik är bland annat den studie som genomförts av Bélanger et al., som genom användningen av en experimentell metod undersöker huruvida kontranarrativ är ett effektivt verktyg för att minska individers stöd för samt vilja att ansluta sig till IS. Studien konstaterar visserligen att kontranarrativ överlag resulterar i en liten, men trots allt positiv effekt i relation till att reducera individers stöd för samt vilja att ansluta sig till IS. Samtidigt understryks det att resultaten också påvisar ett starkt stöd för föreställningen om att kontranarrativ ofta resulterar i *motsatt* effekt gentemot den avsedda. Detta då resultaten från experimentet bland annat påvisar att fem av de nio kontranarrativ som testades resulterade i en så kallad boomerang-effekt när de visades för dess målgrupp – det vill säga individer som bedömdes löpa större risk för radikaliserings. Vidare påvisar studien att samtliga kontranarrativ som innefattade religiösa argument resulterade i ett bakslag, oavsett avsändare. Givet det antagande som finns att religiösa ledare som ger uttryck för mer moderata tolkningar av islam eventuellt kan användas som ett medel för att minska attraktionskraften hos våldsbejakande islamistiska rörelser kan detta sistnämnda resultat betraktas som särskilt intressant. Därtill påvisade resultaten även att de kontranarrativ som levererades av en före detta IS-medlem eller en imam och som baserades på sociala argument också misslyckades – där sådana argument exempelvis innefattade att påvisa de förödande effekter som IS har i förhållande till den muslimska gemenskapen. Med hänvisning till studiens resultat understryks det därmed att kontranarrativ enbart bör användas efter noggranna övervägningar.⁵⁶⁸

De utmaningar och risker som finns i relation till användningen av kontranarrativ är även något som har lyfts fram av ett flertal andra forskare. Rachel Briggs och Sebastien Feve har exempelvis påvisat att kontranarrativ eventuellt riskerar att frammana vad de benämner som kontra-kontranarrativ, där extremistiska aktörer exempelvis kan gå till motattack och använda sig av falska och konspiratoriska påståenden kring olika initiativs motiv, samt i vissa fall även använda sig av hot – både online och offline.⁵⁶⁹ Ett praktiskt exempel på detta är bland annat projektet Jamal al-Khatib, där individer med kopplingar till extremistiska kretsar gick till just motattack och bland annat porträtterade kampanjen som statsledd propaganda.⁵⁷⁰ Ytterligare ett praktiskt exempel som till viss del knyter an till detta är också utvärderingen av RETHINK-projektet där det bland annat påvisas att samtliga av de sju kontranarrativskampanjerna attraherade motreaktioner i form av negativa och hatiska kommentarer som bland annat gav uttryck för misstro, antisemitism, islamofobi samt rasism. I samma utvärdering konstateras det även att individer med motsatta åsikter hade varit mer benägna att kommentera kampanjerna jämfört med individer som stöttade dem, och att detta bland annat tog sig uttryck i form av publiceringen av hatiska kommentarer och polariserande narrativ.⁵⁷¹

---

⁵⁶⁷ Hemmingsen & Castro, (2017): 9.

⁵⁶⁸ J. Bélanger, C.F. Nisa, B.M. Schumpe, T. Gurmu, M.J. Williams & I. Eka Putra, 'Do Counter-Narratives Reduce the Support for ISIS? Yes, but Not for Their Target Audience', *Frontiers in Psychology*, Vol. 11, Artikel 1059, (2020).

⁵⁶⁹ Briggs & Feve, (2014): 25.

⁵⁷⁰ Lippe & Reidinger, (2020): 49-51.

⁵⁷¹ RETHINK, (2020): 15.

Vidare har exempelvis Ann-Sophie Hemmingsen och Karin Ingrid Castro bland annat konstaterat att det finns en risk att kontranarrativ enbart förstärker de narrativ som de syftar till att motverka, samt att det även finns en risk att kontranarrativskampanjer med en konfrontativ ansats per automatik avvisas av den tilltänkta målgruppen.⁵⁷² Därtill finns även problematiken med att säkerställa att kontranarrativen når rätt målgrupp – och även om rätt målgrupp kan identifieras är det fortfarande en komplicerad uppgift att skapa ett effektivt och attraktivt kontranarrativ.⁵⁷³ Detta då sådana insatser kräver omfattande kunskap kring *hur* och *varför* vissa extremistiska grupper, propaganda och narrativ attraherar nya sympatisörer, vilket är en ytterst komplex fråga som både varierar från individ till individ och som sällan har ett enkelt svar.⁵⁷⁴

Ytterligare en utmaning relaterar till avsändaren av sådana kontranarrativ, där tidigare forskning bland annat har påvisat hur vissa kontranarrativskampanjer har misslyckats och där detta skett som ett resultat av en upplevd avsaknad av trovärdighet och pålitlighet hos avsändaren i relation till den specifika målgruppen i fråga. Att skapa en effektiv kontranarrativskampanj handlar således inte bara om att skapa ett effektivt innehåll, utan också om att identifiera en lämplig avsändare.⁵⁷⁵ Detta är även något som poängterats av Briggs och Feve, som konstaterat att de målgrupper som sådana kontranarrativskampanjer syftar till att nå ofta saknar en tilltro gentemot statliga aktörer – vilket därmed stundtals gör statliga aktörer olämpliga som avsändare.⁵⁷⁶ Samtidigt är det också viktigt att poängtera att detta inte bör tas som intäkt för att statliga aktörer ska backa undan, utan understryker snarare vikten av att arbeta med förtroendeskapande insatser gentemot dessa målgrupper.

Trots identifieringen av ett flertal utmaningar och risker med användningen av kontranarrativ har även tidigare forskning och beprövad erfarenhet identifierat ett antal tillvägagångssätt och inriktningar som verkar vara mer framgångsrika än andra. På uppdrag av EU:s Radicalisation Awareness Network (RAN) har det exempelvis genomförts en analys av olika lärdomar från ett flertal kontranarrativskampanjer som bygger på användningen av alternativa narrativ. I rapporten konstateras det bland annat att målet med en sådan kampanj inte bör vara att underminera extremistiska budskap, eller att påpeka sådana narrativs felaktigheter och motsägelser. Istället argumenterar rapporten för att målsättningen med det alternativa narrativet bör vara att främja en gemensam värdegrund – snarare än att fungera som en direkt motreaktion. Vidare framhålls det att användningen av en sådan kampanj enbart bör syfta till att förstärka det övriga förebyggande arbetet på området, snarare än att fungera som en enskild och separat åtgärd.⁵⁷⁷

---

⁵⁷² Hemmingsen & Castro, (2017): 6.

⁵⁷³ E. Rosand & E. Winterbotham, 'Do counter-narratives actually reduce violent extremism?', *Brookings*, (2019-03-20), <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/03/20/do-counter-narratives-actually-reduce-violent-extremism/>

⁵⁷⁴ Hemmingsen & Castro, (2017): 6.

⁵⁷⁵ V. Rosato, 'Evaluating the Effectiveness of Online Counter-Messaging Campaigns Against Radicalisation and Violent Extremism', *Rivista Trimestrale di Scienza dell'Amministrazione: Studi di teoria e ricerca sociale*, Vol. 4, (2021) http://rtsa.eu/RTSA_4_2021_Rosato.pdf; K. Braddock & J.F. Morrison, 'Cultivating Trust and Perceptions of Source Credibility in Online Counternarratives Intended to Reduce Support for Terrorism', *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 43, Nr.6 (2018): 468. pp. 468-492.

⁵⁷⁶ Briggs & Feve, (2014): 12.

⁵⁷⁷ S.L. Carthy, *Lessons Learned from Alternative Narrative Campaigns*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021): 12-14, https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-03/ran_lessons_learned_from_alternative_narrative_campaigns_032022_en_1.pdf

När det gäller målgruppen för sådana alternativa narrativ konstateras det även att ett flertal tidigare kampanjer har överskattat målgruppens koncentrationsförmåga i förhållande till hur länge en individ förmår att koncentrera sig på de budskap som förmedlas. I ett flertal kampanjer har man därmed missat att göra en avvägning kring hur långt exempelvis ett videoklipp ska vara, samt vilka kanaler kampanjen ska kommuniceras via.⁵⁷⁸ Detta är även något som betonas i den utvärdering som gjordes i relation till projektet RETHINK, där det bland annat konstateras att de videoklipp som publicerades inom ramen för de olika kontranarrativskampanjerna kunde ha varit kortare för att på så sätt generera större intresse.⁵⁷⁹ Den analys som genomfördes på uppdrag av RAN konstaterar således att det krävs en grundläggande analys av demografiska variabler, samt attityder och värderingar hos olika målgrupper. Detta då det både finns olikheter mellan och inom målgrupper, vilket måste tas i beaktande för att kunna skapa en effektiv kampanj. Slutligen, och i relation till de budskap som ska förmedlas, konstaterar studien att det är viktigt att narrativen inte syftar till att överföra projektmedlemmarnas egna moraliska värderingar på målgruppen. Istället måste projektmedlemmarna identifiera vilka moraliska värderingar som är viktiga för målgruppen, och utgå från dessa i utformningen av kampanjen.⁵⁸⁰

I relation till just budskapet som förmedlas har både forskning och beprövade erfarenheter även påvisat att sådana budskap bör anspela på känslor, snarare än hård fakta. Tobias Gemmerli argumenterar exempelvis att konstruktionen av sådana budskap aldrig bör utgå från antagandet att det går att beskriva verkligheten med hjälp av hård fakta, utan att man istället bör använda sig av känslor, drömmar och åsikter som målgruppen faktiskt kan relatera till.⁵⁸¹ Även Briggs och Feve konstaterar att fakta alltid kan försöka motbevisas eller ignoreras, och att budskapen därför istället bör innefatta emotionella element.⁵⁸² I den handbok som publicerades som en del av projektet RETHINK konstateras det även att budskap med berättelser och vittnesmål från verkligheten – där avsändarna exempelvis bestod av före detta extremister och deras familjer – verkade vara framgångsrika. Detta då sådana budskap bland annat bidrar med att anspela på just målgruppens känslor.⁵⁸³

En fördel med användningen av just så kallade alternativa narrativ är även att sådana former av narrativ potentiellt kan utgöra ett effektivt verktyg för att hantera den gråzon som finns mellan våldsbejakande och icke-våldsbejakande narrativ. Detta då sådana positiva narrativ potentiellt kan användas som ett verktyg för att skapa dialog, men utan att direkt behöva konfrontera, ta sikte på eller försöka dekonstruera extremistiska narrativ och argument⁵⁸⁴ – där just en konfrontativ ansats stundtals riskerar att automatiskt avvisas av den tilltänkta målgruppen.⁵⁸⁵

I relation till fungerande tillvägagångssätt har även William Allchorn, biträdande chef vid Centre for Analysis of the Radical Right (CARR), konstruerat en manual för hur man på ett effektivt och praktiskt sätt utvecklar ett kontranarrativ i syfte att motverka radikalnationalistisk extremism.

---

⁵⁷⁸ Carthy, *Lessons Learned from Alternative Narrative Campaigns*, (2021), 12-14,

⁵⁷⁹ RETHINK, (2020): 31.

⁵⁸⁰ Carthy, (2021): 12-14.

⁵⁸¹ T. Gemmerli, 'Normalisation campaigns do not prevent radical online cultures: Avoid the pitfalls of counter-narratives', *DIIS Policy Brief*, (November 2016), https://pure.diis.dk/ws/files/685212/Avoid_the_pitfalls_WEB.pdf

⁵⁸² Briggs & Feve, (2014): 24.

⁵⁸³ RETHINK, (2020): 29.

⁵⁸⁴ Hagemeyer & Stuibler, (2020): 37-38.

⁵⁸⁵ Hemmingsen & Castro, (2017): 6.

Denna består av nio steg, i form av att (1) förstå och bedöm relevanta push- och pull-faktorer, (2) identifiera målgruppen, (3) identifiera narrativet som ska bemötas, (4) sätta tydliga målsättningar i förhållande till kontranarrativet, (5) identifiera en effektiv avsändare, (6) utveckla innehåll och logik för budskapet, (7) identifiera vilka kanaler som ska användas för att sprida budskapet, (8) utveckla en strategi för spridning av budskapet, samt (9) utvärdera kampanjens effekt.⁵⁸⁶

I sammanhanget har även Alastair G. Reed och Hararo J. Ingram – baserat på empiriska studier inom social- och beteendevetenskaplig forskning – argumenterat för att samtliga former av strategiska informationskampanjer som syftar till att motverka våldsbejakande extremism och terrorism bör bestå av olika meddelandecykler, som främst består av så kallade PS-PS-budskap (*Persuasive, Simple, Positive, Short*), och som i sin tur förstärks och kompletteras med så kallade TANDEM-budskap (*Thematically Accumulated, Narrative-Driven, Emotion Motivators*). Konstruktionen av så kallade PS-PS-budskap baseras på fyra principer, som enkelt kan beskrivas som att (1) budskapet ska spridas i syfte att vara *övertygande*, och aldrig enbart i informationssyfte, (2) budskapet ska vara *direkt* och otvetydigt, och ska inte baseras på att målgruppen behöver göra komplexa avvägningar för att budskapet ska uppnå förväntat resultat, (3) budskapet ska vara *positivt* och fokusera på fördelarna med vissa beslut eller ageranden, snarare än att fokusera på skadliga effekter av motsatta val, samt att (4) budskapet ska vara *kort*, oavsett om det distribueras i skrift, muntlig eller audiovisuell form.⁵⁸⁷

Ett så kallat TANDEM-budskap innebär i sin tur att (1) budskapet är *tematiskt ackumulerat*, och att det därmed samlar ett antal av de nyckelteman som återfanns inom ramen för de tidigare PS-PS-budskapen, (2) budskapet binder samman ovan nämnda teman till en *berättelse eller ett narrativ*, där detta narrativ exempelvis kan använda sig av specifika karaktärer, problemställningar eller händelser för att undersöka kopplingen mellan dessa olika teman, samt att (3) budskapet *väver in känslomässiga* motivationsfaktorer i berättelsen, och där dessa motivationsfaktorer är relevanta för narrativets specifika målgrupp. En sådan strategi bygger således på att PS-PS-meddelanden används för att förbereda målgruppen för längre, och mer komplexa budskap. Enligt Reed och Ingram är detta tillvägagångssätt också designat och anpassat för att kunna leverera budskap till individer som befinner sig i någon form av kris, och därmed upplever en försämrad kognitiv förmåga.⁵⁸⁸

På ett mer generellt plan har även tidigare forskning bland annat påvisat att det finns ett behov av att samtliga former av strategiska kommunikationskampanjer som syftar till att förebygga eller motverka extremism och våldsbejakande extremism också uppvisar en hög grad av flexibilitet.⁵⁸⁹ Ett konkret exempel på detta är bland annat utvärderingen av projekten Jamal al-

---

⁵⁸⁶ W. Allchorn, *Building a Successful Radical Right Counter-Narrative Campaign: A How-To Guide*, (Hedayah & Centre for Analysis of the Radical Right, CARR, 2020): 4,

https://hedayah.com/app/uploads/2021/09/2020DEC16_CARR_HowToGuide_FINAL-double-spread.pdf

⁵⁸⁷ A.G. Reed & H.J. Ingram, *A practical guide to the first rule of CT-CVE messaging: Do violent extremists no favours*, (Haag: Europol, 2019): 9-10,

https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/reed_ingram-a_practical_guide_to_the_first_rule_of_ctcve.pdf

⁵⁸⁸ Reed & Ingram, *A practical guide to the first rule of CT-CVE messaging*, (2019): 9-10.

⁵⁸⁹ Winter et al., (2020): 12.

Khatib och NISA x Jana, där det konstateras att vissa av de avvikelser som gjordes från kampanjplanen också resulterade i några av de mest effektiva initiativen.⁵⁹⁰

För att återigen knyta an till samtliga former av förebyggande och motverkande åtgärder mot extremism och våldsbejakande extremism online – och inte enbart kontranarrativ – är det slutligen också viktigt att understryka att tidigare forskning under en lång tid har argumenterat för att sådana åtgärder inte kan ske i ett vakuum, utan snarare kräver en strategi som omfattar ett flertal olika samhällsaktörer.⁵⁹¹ Därmed går det inte heller att isolera ett eller ett fåtal verktyg som kan bedömas vara mest optimala för att arbeta förebyggande online. Istället kan olika former av verktyg bidra med olika aspekter, och därför krävs också en palett av initiativ – med olika funktioner och fokusområden. I vissa fall bör även dessa initiativ integreras i en omfattande handlingsplan och strategi.

---

⁵⁹⁰ Lippe & Reidinger, (2020): 56.

⁵⁹¹ Winter et al., (2020): 12.

5. Slutsatser

Sammanfattningsvis går det att konstatera att det finns oändliga möjligheter att integrera den digitala arenan i det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism. Samtidigt är det återigen viktigt att understryka att samtliga försök att motverka extremism online också kräver parallella åtgärder offline. Det går exempelvis inte att ersätta interaktioner i den fysiska sfären med enbart digitala insatser – istället krävs en kombination av de båda. I sin gedigna litteraturöversikt i relation till just extremism online betonar exempelvis Winter et al. att det inom litteraturen råder konsensus kring att:

[...] it makes little sense to attempt to counter extremism online without concurrently seeking to understand and challenge its offline manifestations. While policymakers still tend to neatly separate the online and offline spheres, two decades' worth of academic inquiry has demonstrated, fairly resolutely, that such a separation cannot – and, if policy is to work, must not – be made.⁵⁹²

I de utvärderingar som gjorts av flera av de digitala projekt som beskrivs i studien understryker även ett flertal att distinktionen mellan online- och offlinesfärerna i princip är utsuddade, och att de snarare bör betraktas som en enda social sfär för enskilda individer. Detta är även något som påvisas i tidigare forskning, där det bland annat har argumenterats för att denna uppdelning i dagsläget är irrelevant. För att skapa effektiva åtgärder mot extremism och våldsbejakande extremism krävs således en integrerad och samlad strategi, som både innefattar den fysiska *och* den digitala sfären – och där dessa sfärer används som komplement snarare än som enskilda verktyg.

Vad innebär då denna studie i en svensk kontext? Det är värt att understryka att det finns goda men isolerade exempel i Sverige på hur den digitala arenan kan integreras i det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism – som Extremkoll samt det initiativ som prövats i Malmö stad. Samtidigt visar studien att det finns en generell avsaknad av projekt som på ett strategiskt och holistiskt sätt använder sig av den digitala arenan i relation till extremism och våldsbejakande extremism, samt att de projekt som finns fortfarande befinner sig i ett tidigt skede. Studien understryker därmed att svenska myndigheter generellt sett bör fundera på hur man kan etablera en mer dynamisk onlinenärvaro i sitt dagliga arbete. I dagsläget är det väldigt få myndigheter som erbjuder möjligheten till en digital dynamisk interaktion mellan myndigheter och medborgare. I framtiden kommer det dock att vara oundvikligt med en fördjupad digitaliseringsprocess.

Vidare bör mer specifikt den svenska Polismyndigheten utforska hur man kan integrera den digitala arenan i det brottsförebyggande arbetet, samt använda sig av de lärdomar som existerar i våra nordiska grannländer. Detta måste ske gradvis, och där effektiva metoder måste målgruppsanpassas – vilket även kan innefatta att utforska nyare plattformar som exempelvis TikTok, samt även olika former av gaming- och gamingrelaterade plattformar i syfte att nå barn och ungdomar. Detta måste också ske inom ramarna för noggranna juridiska och etiska avvägningar avseende vad som är möjligt inom en svensk kontext. Tillika har exemplen även

---

⁵⁹² Winter et al., (2020): 14.

påvisat att ett flertal civilsamhällsaktörer samt sociala myndigheter i andra länder har integrerat onlinesfären genom olika former av streetwork online, vilket är något som också bör diskuteras och eventuellt övervägas i en svensk kontext.

På ett bredare plan bör myndigheter som Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och andra statligt finansierade aktörer – som exempelvis Allmänna arvsfonden – överväga att utlysa riktade anslag till brottsförebyggande arbete online, som även kan inkludera civilsamhällesaktörer och som berör arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism. I detta sammanhang kan även CVE spela en viktig roll, där man exempelvis kan integrera den digitala arenan inom ramen för de viktiga utbildningsinsatser som bedrivs i förhållande till kommunala och andra professionella aktörer.

I relation till just utbildningsinsatser finns det också potential att använda sig av någon form av hybridlösning. Ett exempel som inte tagits upp i studien på grund av avgränsningar är den tyska Amadeu Antonio Stiftungs projekt Firewall, som syftar till att stärka ungdomar, lärare och praktikers förmåga att hantera hatpropaganda online. Inom ramen för detta projekt har stiftelsen skapat ett nationellt nätverk av utbildare, som i sin tur bland annat erbjuder workshops och kurser för att stärka civilkurage samt för att skapa ett mer balanserat debattklimat online. Sådana workshops sker både online och offline, och där nätverkets utbildare är stationerade över hela landet för att säkerställa räckvidd.⁵⁹³ Detta är något som potentiellt även skulle kunna implementeras i en svensk kontext, i syfte att användas som ett komplement till andra former av förebyggande arbete online. Både tidigare forskning och praktiska erfarenheter har påvisat vikten av att ha en fördjupad kunskap – både kring extremism och våldsbejakande extremism och hur detta tar sig uttryck online – vilket innebär att digitalt förebyggande arbete också kräver tillhörande utbildningsinsatser.

En annan dimension som bör tas i beaktande är att säkerställa att samtliga digitala initiativ som syftar till att förebygga extremism och våldsbejakande extremism samt att skapa ökad trygghet online inte begränsas av användningen av endimensionella SoMe-plattformar eller webbsidor. Sverige är i ett flertal fall världsledande när det gäller digitalisering samt att finna kreativa lösningar med hjälp av teknologi, vilket är något som bör utnyttjas. Här finns det möjligheter att integrera stora Tech-bolag, som exempelvis Google, för att skapa mer kreativa, avancerade och attraktiva plattformar för att på så sätt också nå ut till ungdomar, yrkesverksamma och andra målgrupper. På detta område krävs samskapande former och forum.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att det finns stor potential att integrera den digitala arenan i det förebyggande arbetet mot extremism och våldsbejakande extremism i en svensk kontext. Ett flertal av de projekt som presenteras i kapitel tre skapar potentiell inspiration för lanseringen av liknande initiativ i Sverige. Det skulle inte heller krävas särskilt omfattande medel för att exempelvis implementera ett pilotprojekt i förhållande till vissa av dessa initiativ. Vad som saknas är att någon myndighet eller aktör tar på sig ledartröjan.

---

⁵⁹³ Amadeu Antonio Stiftung, 'firewall – Hass im Netz begegnen', (u.å), <https://www.amadeu-antonio-stiftung.de/projekte/firewall/>; Intervju med medarbetare inom Amadeu Antonio Stiftung, (2022-09-22).

Referenser

Allchorn, W., *Building a Successful Radical Right Counter-Narrative Campaign: A How-To Guide*, (Hedayah & Centre for Analysis of the Radical Right, CARR, 2020), https://hedayah.com/app/uploads/2021/09/2020DEC16_CARR_HowToGuide_FINAL-double-spread.pdf

Allocations familiales, 'Formation web citoyen pour les Promeneurs du Net', *YouTube*, (2021-11-25), <https://www.youtube.com/watch?v=kuM0rKNCYho>

Amadeu Antonio Stiftung, 'firewall – Hass im Netz begegnen', (u.å), <https://www.amadeu-antonio-stiftung.de/projekte/firewall/>

Anti-Defamation League, *This is Not a Game: How Steam Harbors Extremists*, (2020-04-29), <https://www.adl.org/steamextremism>

Anti-Defamation League (ADL), *Funding Hate: How White Supremacists Raise Their Money*, (New York: ADL, 2017), <https://www.adl.org/sites/default/files/adl-report-funding-hate-how-white-supremacists-raise-their-money.pdf>

Anzalone, C., *Continuity and Change: The Evolution and Resilience of Al-Shabab's Media Insurgency, 2006-2016*, (Hate Speech International, 2016), <https://www.hate-speech.org/wp-content/uploads/2016/11/shababreport.pdf>

Askoria, *Experimentation: Prévenir les risques de violences, de harcèlements et de radicalisations par la médiation numérique. Synthèse du rapport de recherche évaluative*, (Ateliers, The Web Walkers, 2019) [tillgänglig via CNAF].

Atton, C., 'Far-right media on the internet: culture, discourse and power', *New media & society*, Vol. 8, Nr. 4, (2006): pp. 573-587.

Başdinkçi, B. & Steinau, M., 'Herausforderungen und Möglichkeiten der Online-Prävention am Beispiel des Projektes ISLAM-IST', *Interventionen – Zeitschrift für Verantwortungspädagogik* | Vol. 16 (2021), <https://interventionen.blog/2022/04/20/herausforderungen-und-moeglichkeiten-der-online-praevention-am-beispiel-des-projektes-islam-ist/?fbclid=IwAR0VO-yF1D-vYy47PYrEFIV3jNAqxxO PqPILTjvuaE7rbjvMelN3g-Kkjk>

Bélanger, J., Nisa, C.F., Schumpe, B.M., Gurmu, T., Williams, M.J. & Eka Putra, I., 'Do Counter-Narratives Reduce the Support for ISIS? Yes, but Not for Their Target Audience', *Frontiers in Psychology*, Vol. 11, Artikel 1059, (2020).

Benson, D.C., 'Why the Internet Is Not Increasing Terrorism', *Security Studies*, Vol. 23, Nr. 2, (2014): pp. 293-328.

Berger, J.M., *Nazis vs. ISIS on Twitter: A Comparative Study of White Nationalists and ISIS Online Social Media Networks*, (Washington DC: George Washington University, 2016).

Berger, J.M., 'Tailored Online Interventions: The Islamic State's Recruitment Strategy', *CTC Sentinel*, Vol. 8, Nr. 10, (2015): pp. 19-23.

Berger, J.M. & Morgan, J., *The ISIS Twitter Census: Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter*, Analysis Paper, nr. 20, (Washington Center for Middle East Policy at

Brookings, Mars 2015), https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/isis_twitter_census_berger_morgan.pdf

Berger, J.M. & Perez, H., *The Islamic State's Diminishing Returns on Twitter: How suspensions are limiting the social networks of English-speaking ISIS supporters*, (Washington DC: Program on Extremism, George Washington University, 2016).

Berger, J.M. & Stern, J., *ISIS: The State of Terror*, (New York: HarperCollins Publishers, 2016).

Bjørnholdt, K., 'Vi skal være nærbetjenten på nettet', *Dansk Politi*, (2022-05-05), <https://dansk-politi.dk/nyheder/vi-skal-vaere-naerbetjenten-paa-nettet>

Bloom, M., Horgan, J. & Winter, C., 'Depictions of Children and Youth in the Islamic State's Martyrdom Propaganda, 2015-2016', *CTC Sentinel*, Vol. 9, Nr. 2, (2016): pp. 29-32.

Bloom, M., Tiflati, H. & Horgan, J., 'Navigating ISIS Preferred Platform: Telegram', *Terrorism and Political Violence*, Vol. 31, Nr. 6, (2019): pp. 1242-1254.

Bogerts, L. & Fielitz, M. "Do You Want Meme War?": Understanding the Visual Memes of the German Far Right', i M. Fielitz & N. Thurston (red.), *Post-Digital Cultures of the Far Right: Online Actions and Offline Consequences in Europe and the US*, Transcript Political Science, Vol. 7, (2019): pp. 137-154.

Braddock, K. & Morrison, J.F., 'Cultivating Trust and Perceptions of Source Credibility in Online Counternarratives Intended to Reduce Support for Terrorism', *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 43, Nr.6 (2018): pp. 468-492.

Brown, R.A, Helmus, T.C., Ramchand, R., Palimaru, A.I., Weiland, S., Rhoades, A.L. & Hiatt, L., *Violent Extremism in America: Interviews with Former Extremists and Their Families on Radicalization and Deradicalization*, (Santa Monica: RAND Corporation, 2021).

Bryman, A., *Samhällsvetenskapliga metoder*, Tredje upplagan, (Stockholm: Liber, 2018).

Bundeszentrale für politische Bildung, 'Jamal al-Khatib X NISA', (u.å), <https://www.bpb.de/lernen/bewegtbild-und-politische-bildung/webvideo/jamal/> [tillgänglig 2022-09-22].

Caliskan, T., Juliusson, H., Fjellström, A., Hansson, T., Palmkvist, J., Thomsen, D. & Wikén, J., 'Tonåring sköts ihjäl på pizzeria i Malmö', *SVT Nyheter*, (2019-11-11), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/person-skjuten-i-malmo-ford-till-sjukhus>

Carthy, S.L., *Lessons Learned from Alternative Narrative Campaigns*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-03/ran_lessons_learned_from_alternative_narrative_campaigns_032022_en_1.pdf

Cathelineau, F., Audran, M., Réguer-Petit, M. & Jan, A., *Évaluation qualitative du dispositif "Promeneurs du Net"*, (Paris: Agence Phare/Caisse nationale des allocations familiales, CNAF, 2019), https://www.caf.fr/sites/default/files/medias/cnaf/Nous_connaitre/Recherche_et_statistiques/Dossiers%20d'%C3%A9tudes/2019_DE_206_Promeneur_Net.pdf

CESIE, 'RETHINK: (RE)Think Before Act – Alternative Narratives to Violent Extremism', (u.å), <https://cesie.org/en/project/rethink-isf/> [tillgänglig 2022-05-12]

Chabal, A., 'Seriously, L'Outil Pour Renouer Le Dialogue Avec Les Trolls', *Forbes Frankrike*, (2017-07-18), <https://www.forbes.fr/management/seriously-renouer-dialogue-avec-trolls/>

Cohen, K. & Kaati, L., *Digital Jihad: Propaganda from the Islamic State*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2018).

Community Heroes, Hemsida, <https://heroes.rethinkproject.eu/pt/> [tillgänglig 2022-06-07].

Conspiracy Theories, Hemsida, <https://conspiracy.rethinkproject.eu/en-2/> [tillgänglig 2022-06-08].

Conway, M., "Terrorist "Use" of the Internet and Fighting Back', *Information and Security: An International Journal*, Vol. 19, (2006): pp. 9-30.

Conway, M., Khawaja, M., Lakhani, S., Reffin, J., Robertson, A. & Weir, D., 'Disrupting Daesh: Measuring Takedown of Online Terrorist Material and Its Impact', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 1-2, (2019): pp. 141-160.

Counter-Terrorism Committee Executive Directorate (CTED), 'Open meeting of the Counter-Terrorism Committee and the Global Counter-Terrorism Research Network on "Foreign Terrorist Fighters"', *FN:s säkerhetsråd*, (2015-11-24), <https://www.un.org/securitycouncil/ctc/sites/www.un.org/securitycouncil.ctc/files/note.011-outcome-document-on-open-mtg-with-academia-22-jan-16.pdf>

Critical Thinking Tools, Hemsida, <https://criticalthinking.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-10].

Dahlberg, M., 'Anmälan lades ner trots underkänd användning av lagen: "Obegripligt"', *SVT Nyheter*, (2021-06-02), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/efter-omtalade-polisingripandet-nu-riskerar-han-sjalv-att-atalas>

Davey, J., Birdwell, J. & Skellett, R., *Counter Conversations: A model for direct engagement with individuals showing signs of radicalisation online*, (London: International Strategic Dialogue, 2018), https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2018/03/Counter-Conversations_FINAL.pdf

De Koster, W. & Houtman, D., "'Stormfront Is Like a Second Home To Me": On virtual community formation by right-wing extremists', *Information, Communication & Society*, Vol. 11, Nr. 8, (2008): pp. 1155-1176.

Della Porta, D. & LaFree, G., 'Processes of Radicalization and De-Radicalization', *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 6, Nr. 1, (2012): pp. 4-10.

Denscombe, M., *The Good Research Guide: for small-scale social research projects*, Fjärde upplagan, (Maidenhead: Open University Press, 2010).

Die Tränen der Dawa, Hemsida, <https://www.traenen-der-dawa.de/#55> [tillgänglig 2022-09-21].

Dinar, C. & Heyken, C., *Digital Streetwork: Pädagogische Interventionen im Web 2.0*, (Berlin: Amadeu Antonio Stiftung, 2017), https://www.amadeu-antonio-stiftung.de/wp-content/uploads/2018/08/digital_streetwork_web-1.pdf

Dino, D., 'E-Recruits: How Gaming is Helping Terrorist Groups Radicalize and Recruit a Generation of Online Gamers', *Concentric*, (2019-03-17), <https://www.concentric.io/blog/e-recruits-how-gaming-is-helping-terrorist-groups-radicalize-and-recruit-a-generation-of-online-gamers>

D'Onfro, J., 'The subtle way Google plans to use its greatest skills to combat ISIS', *Business Insider*, (2016-09-11), <https://www.businessinsider.com/jigsaw-redirect-method-to-stop-isis-recruits-2016-9?r=US&IR=T>

Ds 2014:4, *Våldsbejakande extremism i Sverige – nuläge och tendenser*, Justitiedepartementet, (Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer), <https://www.regeringen.se/49bb8c/contentassets/a76118e6b4fc49bfa45804f6bb3c956/valdsbejakande-extremism-i-sverige--nulage-och-tendenser-ds-20144>

Edling, C. & Rostami, A., 'Inledning', i SOU 2017:67, *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*, (2017), http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2014/10/SOU-2017_67_webb.pdf

Ekeman, K., Widegren, P., Kronman, R. & Markström, K., *Nätvandra – En instruktion till samtal med unga online*, (Motala: Fryshuset och Motala kommun, 2010), https://api.fryshuset.se/wp-content/uploads/2019/04/Natvandra_skrift.pdf

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L., *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Fjärde upplagan, (Stockholm: Norstedts juridik, 2012).

European Crime Prevention Network (EUCPN), 'Web-constables', (januari 2020), <https://eucpn.org/document/web-constables>

European Crime Prevention Network (EUCPN), *European Crime Prevention Award (ECPA): Annex I*, (2012), https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/EE_ECPAEntry2012_Web-constable.pdf

Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2022*, (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2022), https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Tesat_Report_2022_0.pdf

Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2021*, (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021), https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/tesat_2021_0.pdf

EU:s kontraterrorkoordinatör, *Online gaming in the context of the fight against terrorism*, 9066/20, (Bryssel: Council of the European Union, 2020-07-06).

Evans, A. & Williams, H.J., *How Extremism Operates Online: A Primer*, (RAND Corporation, 2022), <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA1458-2.html>

Extremkoll, 'Hej yrkesverksam!', (u.å), <https://extremkoll.se/hej-yrkesverksam> [tillgänglig 2022-09-29].

Extremkoll, 'Om Extremkoll', (u.å), <https://extremkoll.se/om-extremkoll> [tillgänglig 2022-09-29].

Extremkoll, 'Var kan jag vända mig?', (u.å), <https://extremkoll.se/vart-kan-jag-vanda-mig> [tillgänglig 2022-09-29].

Extremkoll, Hemsida, <https://extremkoll.se/> [tillgänglig 2022-09-29].

Farinelli, F., *Conspiracy theories and right-wing extremism – Insight and recommendations for P/CVE*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021).

Fielitz, M., 'Kapitel 10. Från digitala hatkulturer till högerextrem terrorism', i M. Ranstorp & F. Ahlin (red.), *Från nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020): pp. 403-421.

Fielitz, M. & Ahmed, R., *It's not funny anymore. Far-right extremists' use of humour*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2021).

Flamman SFC, *Slutredovisning projektstöd – redovisning av stöd ur Allmänna arvsfonden*, Arvsfondens diarienummer 4.2.1-35-19, (2022), [tillhandahållen via Extremkoll].

Flamman Ungdomarnas Hus, *Arvsfondsansökan: Extremkoll*, (u.å) [tillhandahållen via Extremkoll].

Frees Esholdt, H., 'The attractions of Salafi-jihadism as a gendered counterculture: Propaganda narratives from the Swedish online "sisters in deen"', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 66-91.

Frenett, R. & Dow, M., *One to One Online Interventions: A Pilot CVE Methodology*, (London: Institute for Strategic Dialogue, 2015), http://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/04/One2One_Web_v9.pdf

Gaspar, H.A., Daase, C., Deitelhoff, N., Junk, J. & Sold, M., 'Radicalization and Political Violence – Challenges of Conceptualizing and Researching Origins, Processes and Politics of Illiberal Beliefs', *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 14, Nr. 2, (2020): pp. 1-18.

Gemmerli, T., 'Normalisation campaigns do not prevent radical online cultures: Avoid the pitfalls of counter-narratives', *DIIS Policy Brief*, (November 2016), https://pure.diis.dk/ws/files/685212/Avoid_the_pitfalls_WEB.pdf

Gemmerli, T., 'Extremism on the Internet: The Fight Against Online Radicalisation Starts Offline', *DIIS Policy Brief*, (April 2015), https://www.files.ethz.ch/isn/191363/pb_online_radicalisation_eng_web.pdf

Gill, P., Corner, E., Conway, M., Thornton, A., Bloom, M. & Horgan, J., 'Terrorist Use of the Internet by the Numbers: Quantifying Behaviors, Patterns, and Processes', *Criminology & Public Policy*, Vol. 16, Nr. 1, (2017): pp. 99-117.

Gill, P. Corner, E., Thornton, A. & Conway, M., *What are the Roles of the Internet in Terrorism? Measuring Online Behaviours of Convicted UK Terrorists*, (VOX-Pol, 2015), https://www.voxpol.eu/download/vox-pol_publication/What-are-the-Roles-of-the-Internet-in-Terrorism.pdf

Gill, P., Horgan, J. & Deckert, P. 'Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists', *Journal of Forensic Sciences*, Vol. 59, Nr. 2, (2014): pp. 425-435.

Gov.uk, 'Official Statistics: Individuals referred to and supported through the Prevent Programme, England and Wales, April 2020 to March 2021', (2021-11-18), <https://www.gov.uk/government/statistics/individuals-referred-to-and-supported-through-the-prevent-programme-april-2020-to-march-2021/individuals-referred-to-and-supported-through-the-prevent-programme-england-and-wales-april-2020-to-march-2021>

Gov.uk, 'Prevent duty training: Learn how to support people vulnerable to radicalisation', (u.å), <https://www.support-people-vulnerable-to-radicalisation.service.gov.uk/portal#referrals-course>

Gramer, R., 'J Is For Jihad: How the Islamic State Indoctrinates Children With Math, Grammar, Tanks and Guns', *Foreign Policy*, (2017-02-16), <https://foreignpolicy.com/2017/02/16/j-is-for-jihad-how-isis-indoctrinates-kids-with-math-grammar-tanks-and-guns/>

Greenberg, A., 'Google's Clever Plan to Stop Aspiring ISIS Recruits', *Wired*, (2016-09-07), <https://www.wired.com/2016/09/googles-clever-plan-stop-aspiring-isis-recruits/>

Greer, R. & Ramalingan, V., 'The Search for Extremism: Deploying the Redirect Method', *The Washington Institute for Near East Policy*, (2020-02-27), <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/search-extremism-deploying-redirect-method>

Gustafsson, L., *Våldsbejakande islamistisk extremism och sociala medier*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2015), <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:867179/FULLTEXT01.pdf>

Hagemeier, A. & Stuibler, A., *Online Streetwork: Ein erweiterter Ansatz der aufsuchenden Jugendarbeit & Radikalisierungsprävention*, (Berlin: streetwork@online, 2020), https://www.streetwork.online/files/ugd/28792d_75efd1c027d24fb79ecbb21483f8a2c9.pdf

Halldén, P., *Jihad-orienterad salafism på internet*, (Uppsala: Swedish Science Press, 2007).

Hamid, N., *Mass media and persuasion: Evidence-based lessons for strategic communications in CVE*, Briefing Note, (Cross-Border Conflict Evidence, Policy and Trends, XCEPT / King's College London, 2022), <https://icsr.info/wp-content/uploads/2022/07/XCEPT-Briefing-Note-Mass-Media-and-Persuasion-Evidence-based-Lessons-for-Strategic-Communications-in-CVE.pdf>

Hegghammer, T., 'Interpersonal Trust on Jihadi Internet Forums', i D. Gambetta (red.), *Fight, Flight, Mimic: Identity Signalling in Armed Conflict*, (kommande), utkast publicerat den 19 februari 2014, tillgängligt via https://scholar.google.se/scholar?q=Interpersonal+Trust+on+Jihadi+Internet+Forums+thomas+hegghammer&hl=sv&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart

Helmus, T.C. & Klein, K., *Assessing Outcomes of Online Campaigns Countering Violent Extremism: A Case Study of the Redirect Method*, (RAND Corporation, 2018), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2813.html

Hemmingsen, A-S. & Castro, K.I., *The Trouble with Counter-Narratives*, (Köpenhamn: Danish Institute for International Studies, DIIS, 2017), https://pure.diis.dk/ws/files/784884/DIIS_RP_2017_1.pdf

HM Government, *Channel Duty Guidance: Protecting people vulnerable to being drawn into terrorism* (2020).

Hoskins, A. & O'Loughlin, B., 'Media and the myth of radicalization', *Media, War & Conflict*, Vol. 2, Nr. 2, (2009): pp. 107-110.

Huey, L., Inch, R. & Peladeau, H., "'@ me if you need a shoutout": Exploring Women's Roles in Islamic State Twitter Networks', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 5, (2019): pp. 445-463.

Iam-street Berlin, 'Zeina Nasser boxt sich durch', *YouTube*, (2017-09-29), https://www.youtube.com/watch?v=w_CzwfBtj9I

Ingram, H.J., 'The strategic logic of Islamic State information operations', *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 69, Nr. 6, (2015): pp. 729-752.

Ingram, K.M., 'An Analysis of Islamic State's Gendered Propaganda Targeted Towards Women: From Territorial Control to Insurgency', *Terrorism and Political Violence*, (2021).

Institute for Strategic Dialogue (ISD), 'Dialogue & Deradicalisation: By engaging in dialogue with those most vulnerable to extremist ideologies, they can be walked back from the edge of violence', (u.å), <https://www.isdglobal.org/action-training/dialogue-deradicalisation/> [tillgänglig 2022-06-15]

Internetstiftelsen, *Svenskarna och internet 2021*, (2021), <https://svenskarnaochinternet.se/app/uploads/2021/09/internetstiftelsen-svenskarna-och-internet-2021.pdf>

Isaac, H., Vaziaga, C. & Fedida, M., *Taking Action Against Hate on the Internet in a Collaborative Society*, (Paris: Renaissance Numérique, 2017), https://www.renaissancenumerique.org/wp-content/uploads/2022/06/renaisancenumerique_note_onlinehate.pdf

Islam-ist, Hemsida, <https://islam-ist.de/islam-freizeit/> [tillgänglig 2022-09-21].

Jamal al-Khatib, Facebook-sida, <https://www.facebook.com/jamalalkhatibmeinweg> [tillgänglig 2022-09-22].

Jamal al-Khatib, YouTube-kanal, <https://www.youtube.com/c/JamalalKhatib/videos> [tillgänglig 2022-09-22].

Jonsson Trædal, T., 'Nå er Oslo-politiets nettpatrulje til stede i tre sosiale medier', *Politiforum*, (2018-09-04), <https://www.politiforum.no/nettpatruljen-oslo-polidistrikt-sosiale-medier/na-er-oslo-politiets-nettpatrulje-til-stede-i-tre-sosiale-medier/147550>

Justitsministeriet Danmark, *Aftale om politiets og anklagemyndighedens økonomi 2021-2023*, (december 2020), <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2020/12/Aftale-om-politiets-og-anklagemyndighedens-oekonomi-2021-2023-1.pdf>

Jørstad, T., 'Politiet med nytt Facebook-prosjekt: - Vi håper på gode dialoger via kommentarfelt eller Messenger', *Hamer Arbeiderblad*, (2022-08-31), <https://www.h-a.no/2022/nyheter/politiet-med-nytt-facebook-prosjekt-vi-haper-pa-gode-dialoger-via-kommentarfelt-eller-messenger/>

Kaati, L. (red.), *Den digitala kampen: Autonoma rörelser på nätet*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2018).

Kaati, L. (red.), *Det digitala kalifatet: En studie av Islamiska statens propaganda*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2017).

Kaati, K. (red.), *Det vita hatet: radikal nationalism i digitala miljöer*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2017).

Kaati, L., *Hatbudskap och våldsbejakande extremism i digitala miljöer*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2017).

Kaati, L., Cohen, K., Akrami, N., Shrestha, A., Fernquist, J., Pelzer, B., Welander, F. & Isbister, T., *Digitalt slagfält: En studie av radikalnationalistiska digitala miljöer*, (Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2019).

Kaati, L., Cohen, K., Pelzer, B., Fernquist, J. & Pollack Sarnecki, H., *Ekofascism: En studie av propaganda i digitala miljöer*, FOI Memo 7441, (Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, 2020-12-21).

Kanitz, J., Imhof, W. & Konradi, M., *Evaluation Streetwork@online*, (Berlin: december 2021), https://www.streetwork.online/files/ugd/28792d_bd65b65ea2d3493e9dff2e3d07599d08.pdf

Keierleber, M., 'How white supremacists recruit teen culture warriors in gaming communities', *Fast Company*, (2021-01-21), <https://www.fastcompany.com/90599113/white-supremacists-gaming-sites-dlive>

Kimmage, D., *The Al-Qaeda Media Nexus: The Virtual Network Behind the Global Message*, (Washington DC: Radio Free Europe/Radio Liberty, 2008).

Klausen, J., 'Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 38, Nr. 1, (2015): pp. 1-22.

Koehler, D., 'The Radical Online: Individual Radicalization Processes and the Role of the Internet', *Journal for Deradicalization*, Nr. 1, (Vintern 2014/2015): pp. 116-134.

Krakowski, S., *Incel: Om ofrivilligt celibat och en mansroll i kris*, (Stockholm: Bazar Förlag, 2021).

Krona, M., 'Swedish "media jihad": The active role of Swedish terrorists and supporters in Islamic State media', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 45-65.

Krona, M., 'Collaborative Media Practices and Interconnected Digital Strategies of Islamic State (IS) and Pro-IS Supporter Networks on Telegram', *International Journal of Communication*, Vol. 14, (2020): pp. 1888-1910.

Krona, M. & R. Pennington (red.), *The Media World of ISIS*, (Bloomington: Indiana University Press, 2019).

Lahoud, N., *Empowerment or Subjugation: An Analysis of ISIL's Gendered Messaging*, (New York: UN Women, 2018), <https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/Publications/Lahoud-Fin-Web-rev.pdf>

Lakomy, M., 'Why Do Online Countering Violent Extremism Strategies Not Work? The Case of Digital Jihad', *Terrorism and Political Violence*, Vol.34, Nr. 7, (2022): pp.1-38.

Lakomy, M., *Islamic State's Online Propaganda: A Comparative Analysis*, (London: Routledge, 2021).

Lakomy, M., 'Let's Play a Video Game: *Jihadi* Propaganda in the World of Electronic Entertainment', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 42, Nr. 4, (2019): pp. 383-406.

LampHERE-Englund, G., McDonnell, S. & Bunmathong, L., *State of Play: Reviewing the Literature on Gaming and Extremism*, (Love Frankie / Extremism and Gaming Research Network, 2021).

Larsson, H., 'Rapport: Näthat riktas mot minoriteter i Malmö', *SVT Nyheter*, (2021-04-08), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/handelserna-som-lett-till-mest-nathat-i-malmo>

Larsson, Y. & TT, 'Våldsamt upplopp i Malmö efter koranbränning – detta ska ha hänt', *SVT Nyheter*, (2020-11-16), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/valdsamt-upplopp-i-malmo-efter-koranbranning-detta-har-hant>

Lippe, F. & Reidinger, V., *Jamal al-Khatib – Mein Weg! Nisa x Jana: Abschlussbericht der Begleitenden Praxisforschung*, (Turn – Association for the Prevention of Violence and Extremism, 2020), <https://www.bpb.de/medien/307271/Lippe%20Reidinger%20Jamal%20al-Khatib%20-%20Mein%20Weg%20X%20NISA%20x%20Jana%20-%20Abschlussbericht WEB.pdf>

Macklin, G., 'The Christchurch Attacks: Livestream Terror in the Viral Video Age', *CTC Sentinel*, Vol. 12, Nr. 6, (2019): pp. 18-29.

Maksimchuk, A., Oliveira, M. & Vassiliou, P., (red.), *Community Engagement Against Radicalisation: Youth CVE and Campaigning Toolkit*, (Lissabon: Universidade Lusófona, 2020), https://cearproject.eu/wp-content/uploads/2020/07/CEAR-Toolkit-YOUTH_vf.pdf

Malmö stad, 'Malmö – Trygg och säker digital stad', Presentation (2022-09-09), [tillhandahållen via Malmö stad].

Marinkovic, D., 'Rapport: Näthat ökar vid stora nyhetshändelser', *Expressen*, (2021-03-24), <https://www.expressen.se/kvallsposten/ny-rapport-nathat-okar-vid-stora-nyhetshandelser/>

McCauley, C. & Moskalenko, S., 'Individual and Group Mechanisms of Radicalization', i L. Fenstermacher, L. Kuznar, T. Rieger & A. Speckhard (red.), *Protecting the Homeland from International and Domestic Terrorism Threats: Current Multi-Disciplinary Perspectives on Root Causes, the Role of Ideology, and Programs for Counter-radicalization and Disengagement*, (Washington: Air Force Research Laboratory, 2010): pp. 82-91, <http://nsiteam.com/social/wp-content/uploads/2016/01/Protecting-the-Homeland-from-International-and-Domestic-Terrorism-Threats-January-2010.pdf>

McCauley, C. & Moskalenko, S., 'Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism', *Terrorism and Political Violence*, Vol. 20, Nr. 3, (2008): pp. 415-433.

McDonald, B., 'Extremists are Seeping Back into the Mainstream: Algorithmic Detection and Evasion Tactics on Social Media Platforms', *Global Network on Extremism & Technology*, (2022-10-31), <https://gnet-research.org/2022/10/31/extremists-are-seeping-back-into-the-mainstream-algorithmic-detection-and-evasion-tactics-on-social-media-platforms/>

Medic, N., 'Karolin Hakim-mordet: 22-åringen häktas', *SVT Nyheter*, (2021-01-28), <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/23-aring-begard-haktad-for-mordet-pa-karolin-hakim>

Meleagrou-Hitchens, A. & Hughes, S., 'The Threat to the United States from the Islamic State's Virtual Entrepreneurs', *CTC Sentinel*, Vol. 10, Nr. 3, (2017): pp. 1-8.

Meleagrou-Hitchens, A. & Kaderbhai, N., *Research Perspectives on Online Radicalisation: A Literature Review, 2006-2016*, (London: International Centre for the Study of Radicalisation, ICSR, 2017), https://icsr.info/wp-content/uploads/2017/05/ICSR-Paper_Research-Perspectives-on-Online-Radicalisation-A-Literature-Review-2006-2016.pdf

Merriam-Webster, 'Counternarrative', (u.å), <https://www.merriam-webster.com/dictionary/counternarrative>

Moonshot, *Redirect Method Canada: Final Report*, (2021), https://149736141.v2.pressablecdn.com/wp-content/uploads/Final-Public-Report_Canada-Redirect_English.pdf

Moonshot, 'The Redirect Method', (u.å), <https://moonshotteam.com/the-redirect-method/> [tillgänglig 2022-06-21].

Munkvik, C., 'Seks Tiktok-kontoer stengt etter politi-aksjon på nett', *Stavanger Aftenblad*, (2020-11-10).

Narratives from Global Islam, Hemsida, <https://narrativesofislam.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-02]

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT), 'Helårsbedömning 2022 – sammanfattning', *Säkerhetspolisen*, (2022-04-21), <https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.650ed51617f9c29b5523af/1650635357383/NCT-Helarsbedomning-2022.pdf>

Neumann, P., *Countering Violent Extremism and Radicalisation that Lead to Terrorism: Ideas, Recommendations, and Good Practices from the OSCE Region*, (OSSE, 2017), <https://www.osce.org/files/f/documents/1/2/346841.pdf>

Neumann, P., *Countering Online Radicalization in America*, (Washington DC: Bipartisan Policy Center, Homeland Security Project, 2012), <https://bipartisanpolicy.org/download/?file=/wp-content/uploads/2019/03/BPC-Online-Radicalization-Report.pdf>

Neumann, P. & Rogers, B., *Recruitment and Mobilisation for the Islamist Militant Movement in Europe*, (London: International Centre for the Study of Radicalisation, ICSR, King's College, 2007), https://icsr.info/wp-content/uploads/2008/10/1234516791ICSREUResearchReport_Proof1.pdf

News.postimeees.ee, 'Yet another web constable enters service', *Postimees*, (2013-02-06), <https://news.postimees.ee/1128838/yet-another-web-constable-enters-service>

Nordic Safe Cities, 'We can create a Safe Digital City', (2021-03-29), <https://nordicsafecities.org/we-can-create-a-safe-digital-city/>

Nordic Safe Cities, 'Safe Digital Cities', (u.å), <https://nordicsafecities.org/initiatives/safe-digital-city/> [tillgänglig 2022-07-11]

Nordic Safe Cities, 'Trygg By Norge', (u.å), <https://nordicsafecities.org/initiatives/trygg-by-norge/> [tillgänglig 2022-07-11]

Nätvandrarna, 'Projekt nätvandring', (u.å), <https://natvandrarna.se/till-dig-som-vuxen/metodskriften-natvandra/> [tillgänglig 2022-05-11]

Pearson, E., 'Online as the New Frontline: Affect, Gender, and ISIS-Take-Down on Social Media', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 41, Nr. 11, (2018): pp. 850-874.

Peer2Peer Communication, Hemsida, <https://p2p.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-08].

Peer2Peer Communication Sverige, 'Fortfarande om förhållandet mellan arbetslöshet/social ojämlikhet och våldsam extremism rekommenderar vi den här TED-talk videon', Facebook-inlägg, (2019-11-23), <https://www.facebook.com/Peer2PeerSE>

Perešin, A., 'The propaganda and narratives of Islamic State: A gender perspective', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 157-186.

Politi, 'Politiets Online Patrulje', (u.å), <https://politi.dk/virksomheden/national-enhed-for-saerlig-kriminalitet/politiets-online-patrulje> [tillgänglig 2022-05-03].

Politiet, 'Politiets nettpatrulje', (u.å), <https://www.politiet.no/rad/trygg-nettbruk/politiets-nettpatrulje/#undefined> [tillgänglig 2022-09-20].

Politie Basisteam Leidschedam-Voorburg, Facebookinlägg, (2022-01-12), <https://www.facebook.com/photo?fbid=288223546675420&set=a.168406578657118> [tillgänglig 2022-06-01]

Politie Nederland, 'Gamen met de politie', (u.å), <https://www.vraaghetdepolitie.nl/pesten-en-online/cybercrime/gamen-met-de-politie.html> [tillgänglig 2022-05-04]

Politie Nederland, 'Welke politieteams doen mee met gamen?', (u.å), <https://www.politie.nl/informatie/welke-politieteams-doen-mee-met-gamen.html> [tillgänglig 2022-05-04]

Politiets Online Patrulje, Facebook-sida, <https://www.facebook.com/onlinepatrulje>

Politiets Online Patrulje, 'VI HAR FÅET EN DISCORD SERVER', Facebook-inlägg, (2022-07-26), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/142251888443187/> [tillgänglig 2022-08-31].

Politiets Online Patrulje, 'SÅDAN FOREGÅT EN ONLINE PATRULJERING', Facebook-inlägg, (2022-07-21), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/141155531886156/> [tillgänglig 2022-08-31].

Politiets Online Patrulje, 'CYBERMISSIONENS VINDERE 2021', Facebook-inlägg, (2022-05-25), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/126739826661060/> [tillgänglig 2022-08-31].

Politiets Online Patrulje, 'TAK FOR EN FED WEEKEND PÅ GAMEBOX', Facebook-inlägg, (2022-04-26), [tillgänglig 2022-08-31].

Politiets Online Patrulje, 'MØD OS PÅ GAMEBOX FESTIVAL', Facebook-inlägg, (2022-04-20), <https://www.facebook.com/onlinepatrulje/photos/a.107837065218003/116670954334614/> [tillgänglig 2022-08-31].

Politsei-ja Piirivalveamet, 'Veebipolitseinikud', (u.å), <https://www.politsei.ee/et/veebipolitseinikud> [tillgänglig 2022-07-01]

Promeneurs du Net, *Guide de déploiement – Les Promeneurs du Net: Un présence éducative sur Internet*, (2016), https://www.promeneursdunet.fr/sites/default/files/outils_accompagnement/guide_de_deploiement_interactif.pdf

Promeneurs du Net, 'An encounter with Web Walkers', (u.å), <https://www.promeneursdunet.fr/the-project> [tillgänglig 2022-05-10]

Promeneurs du Net, *Formation Web citoyen: Prévenir la violence, le harcèlement et la radicalisation en ligne chez les jeunes*, (u.å), https://www.promeneursdunet.fr/sites/default/files/ww_flyer_webcitoyen_v2_interactif.pdf

Promeneurs du Net, *Formation Web Citoyen: Prévenir la violence, le harcèlement et la radicalisation en ligne chez les jeunes – Module de sensibilisation: Présentation de la formation*, (u.å), https://www.promeneursdunet.fr/sites/default/files/web_citoyen_module_sensibilisation_2020-2021_0.pdf

Promeneurs du Net, *Formation Web citoyen: Preventing the risks of violence, bullying and radicalization among young people through an online digital presence*, (u.å) [tillgänglig via CNAF].

Prucha, N., 'Salfist Mindset: Jihadist Dialectic or the Salafist-Jihadist Nexus', i M. Ranstorp (red.), *Contextualising Salafism and Salafi Jihadism*, (Köpenhamn: Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, 2020): pp. 69-87, <https://www.stopekstremisme.dk/en/extremism/contextualising-salafism-and-salafi-jihadism.pdf>

Prucha, N., 'IS and Jihadist Information Highway – Projecting Influence and Religious Identity via Telegram', *Perspectives on Terrorism*, Vol. 10, Nr. 6, (2016): pp. 48-58.

Prucha, N. & Fisher, A., 'Tweeting for the Caliphate: Twitter as the New Frontier for Jihadist Propaganda', *CTC Sentinel*, Vol. 6, Nr. 6, (2013): pp. 19-23.

Radicalisation Awareness Network (RAN), *Digital Grooming Tactics on Video Gaming & Video Gaming Adjacent Platforms: Threats and Opportunities*, RAN Conclusion Paper, (2021-05-07), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-05/ran_conclusion_paper_grooming_through_gaming_15-16032021_en.pdf

Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Gaming with the police*, (Brussels: European Commission, 2021), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/gaming-police_en

Radicalisation Awareness Network (RAN), *Extremists' Use of Video Gaming – Strategies and Narratives*, RAN Conclusions Paper, (2020-11-09), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-11/ran_cn_conclusion_paper_videogames_15-17092020_en.pdf

Radicalisation Awareness Network (RAN), 'Violent right-wing extremism – Young people – Social media', *YouTube*, (2020-06-10), <https://www.youtube.com/watch?v=AvHzBXX428I&t=76s>

Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Jamal al-Khatib*, (Brussels: European Commission, 2020a), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2021-04/jamal_project_en.pdf

Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Online-Streetwork*, (Brussels: European Commission, 2020b), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-12/online_streetwork_en.pdf

Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: The Redirect Method (TRM)*, (Brussels: European Commission, 2020c), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/redirect-method-trm_en

Radicalisation Awareness Network (RAN), *RAN Collection practice template: Web constables*, (Brussels: European Commission, 2019), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/web-constables_en

Radicalisation Awareness Network (RAN), 'RAN Collection practice template: Against Violent Extremism (AVE)', (2017), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/against-violent-extremism-ave_en

Radicalisation Awareness Network (RAN), 'Les Promeneurs du Net', (u.å), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/collection-inspiring-practices/ran-practices/les-promeneurs-du-net_en [tillgänglig 2022-05-11]

Ranstorp, M., 'The virtual sanctuary of al-Qaeda and terrorism in an age of globalization', i J. Eriksson & G. Giacomello (red.), *International Relations and Security in the Digital Age*, (London: Routledge, 2007): pp. 31-56.

Ranstorp, M. & Ahlerup, L. (red.), *Salafism och salafistisk jihadism 2.0: Påverkan mot och utmaningar för det svenska demokratiska samhället*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2022), <https://www.fhs.se/download/18.3189106718029a6af301898c/1650451919209/Salafism%20Och%20salafistisk%20jihadism%202.0.pdf>

Ranstorp, M. & Ahlin, F. (red.), *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020), <https://www.fhs.se/download/18.aa44b1740d51053bc784/1599031490867/Fr%C3%A5n%20Nordiska%20motst%C3%A5ndsr%C3%B6relsen%20till%20alternativh%C3%B6gern%20-%20en%20studie%20om%20den%20svenska%20radikalnationalistiska%20milj%C3%B6n.pdf>

Ranstorp, M., Ahlerup, L. & Ahlin, F. (red.), *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022).

Ranstorp, M., Ahlin, F., Hyllengren, P. & Normark, M., *Mellan salafism och salafistisk jihadism: Påverkan mot och utmaningar för det svenska samhället*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2018), <http://fhs.diva-portal.org/smash/get/diva2:1231645/FULLTEXT02.pdf>

Ranstorp, M., Ahlin, F. & Normark, M., 'Kapitel 5. Nordiska motståndsrörelsen – den samlande kraften inom den nationalsocialistiska miljön i Norden', i M. Ranstorp & F. Ahlin (red.), *Från Nordiska motståndsrörelsen till alternativhögern: En studie om den svenska radikalnationalistiska miljön*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2020): pp. 146-238, <https://www.fhs.se/download/18.aa44b1740d51053bc784/1599031490867/Fr%C3%A5n%20Nordiska%20motst%C3%A5ndsr%C3%B6relsen%20till%20alternativh%C3%B6gern%20-%20en%20studie%20om%20den%20svenska%20radikalnationalistiska%20milj%C3%B6n.pdf>

Ranstorp, M., Ahlin, F., Ahlerup, L. & Normark, M., *Gränslös extremism: En studie om transnationella kopplingar till svenska radikala miljöer*, (Stockholm: Försvarshögskolan, 2021), <https://www.fhs.se/download/18.7ff1bbb17b4b67d555a2b1d/1630936105044/Gr%C3%A4nsl%C3%B6s%20Extremism%20-%20En%20studie%20om%20transnationella%20kopplingar%20till%20svenska%20radikala%20milj%C3%B6er.pdf>

Reed, A. & Ingram, H.J., *Exploring the Role of Instructional Material in AQAP's Inspire and ISIS' Rumiya*, (Haag: Europol, 2017-05-26), https://icct.nl/app/uploads/2017/06/reeda_ingramh_instructionalmaterial.pdf

Reicher, F. & Lippe, F., 'Jamal al-Khatib – Mein Weg! Online-Campaigning als Methode der Politischen Bildung', *Fachzeitschrift für Onlineberatung und computervermittelte Kommunikation*, Vol. 15, Nr. 1, (2019): pp. 56-70.

Renaissance Numérique, 'Seriously: The platform to break down online hate speech', (2021-09-30), <https://www.renaissancenumerique.org/en/news/seriously/>

Renaissance Numérique, 'Our mission', (u.å), <https://www.renaissancenumerique.org/en/our-mission/> [tillgänglig 2022-08-25]

Renaissance Numérique, 'Our organisation', (u.å), <https://www.renaissancenumerique.org/en/our-organisation/> [tillgänglig 2022-08-25]

RETHINK, *RETHINK Before Act: Lessons Learned and Best Practices Handbook*, (2020), <https://cesie.org/en/resources/rethink-best-practices-handbook/>

RETHINK, 'Social media campaigns', (u.å), <https://www.rethinkproject.eu/#campaigns> [tillgänglig 2022-06-02]

- Rethink Project EU, 'Community Heroes: Sara Ali', *YouTube*, (2020-06-05), <https://www.youtube.com/watch?v=6A60tGSGs5Q&t=134s>
- Rethink Project EU, 'Falk Isernhagen', *YouTube*, (2020-04-08), <https://www.youtube.com/watch?v=3yVeZC7-Vug&t=103s>
- Rethink Project EU, 'The True Face of Extremism: Dominique Bons', *YouTube*, (2020-01-22), <https://www.youtube.com/watch?v=PHTo7XRstRI&t=506s>
- Reynolds, S.C. & Hafez, M.M., 'Social Network Analysis of German Foreign Fighters in Syria and Iraq', *Terrorism and Political Violence*, Vol. 31, Nr. 4, (2019): pp. 661-686.
- Rieger, D., Frischlich, L. & Bente, G., *Propaganda 2.0: Psychological Effects of Right-Wing and Islamic Internet Videos*, (Köln, Wolters Kluwer Deutschland GmbH, 2013).
- Ritzau, 'Ny politienhed vil patruljere i kommentarspor og Facebook-grupper', *TV2 Nyheder*, (2022-03-31), <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2022-03-31-ny-politienhed-vil-patruljere-i-kommentarspor-og-facebook-grupper>
- Ritzmann, A., Wouterse, L. & Verdegaal, M., 'Effective Narratives: Updating the GAMMMA+ model', *RAN Ex Post Paper*, (Radicalisation Awareness Network, RAN, 2019-12-19), https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2019-12/ran_cn_academy_creating_implementing_effective_campaigns_brussels_14-15112019_en.pdf
- Rosand, E. & Winterbotham, E., 'Do counter-narratives actually reduce violent extremism?', *Brookings*, (2019-03-20), <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/03/20/do-counter-narratives-actually-reduce-violent-extremism/>
- Rosato, V., 'Evaluating the Effectiveness of Online Counter-Messaging Campaigns Against Radicalisation and Violent Extremism', *Rivista Trimestrale di Scienza dell'Amministrazione: Studi di teoria e ricerca sociale*, Vol. 4, (2021) http://rtsa.eu/RTSA_4_2021_Rosato.pdf
- SALTO Participation & Information Resource Center, 'Case Study: Estonian Web Police Guarding Safety on Internet', *YouTube*, (2020-09-14), <https://www.youtube.com/watch?v=Qf16V4Xfk8k>
- Schlegel, L., 'Connecting, Competing, and Trolling: "User Types" in Digital Gamified Radicalization Processes', *Perspectives on Terrorism*, Vol. 15, Nr. 4, (2021a): pp. 54-64.
- Schlegel, L., *Extremists' use of gaming (adjacent) platforms: Insights regarding primary and secondary prevention measures*, Radicalisation Awareness Network (RAN), (Luxemburg: Publications of the European Union, 2021b), https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/radicalisation-awareness-network-ran/publications/extremists-use-gaming-adjacent-platforms-insights-regarding-primary-and-secondary-prevention_en
- Schlegel, L., 'The Role of Gamification in Radicalization Processes', *modus Working Paper*, (2021c), <https://modus-zad.de/wp-content/uploads/2021/01/modus-working-paper-12021.pdf>
- Schlegel, L., 'Jumanji Extremism? How games and gamification could facilitate radicalization processes', *Journal for Deradicalization*, Vol. 23, (2020): pp. 1-44.

Schlegel, L., 'Playing jihad: the gamification of radicalization', *The Defense Post*, (2018-07-05), <https://www.thedefensepost.com/2018/07/05/gamification-of-radicalization-opinion/>

Section for Online police presence, NC3 – NCIS Norway, *Experiences from Norway: Online police presence*, Politiet Kripos, (2022), [tillhandahållen via Kripos].

Seriously, Hemsida (startsida), www.seriously.org

Silverman, T., Stewart, C.J., Amanullah, Z. & Birdwell, J., *The Impact of Counter-Narratives: Insights from a year-long cross-platform pilot study of counter-narrative curation, targeting, evaluation and impact*, (London: Institute for Strategic Dialogue, 2016), https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/08/Impact-of-Counter-Narratives_ONLINE_1.pdf

Skov Hansen, M., 'Nu rykker politiet for alvor ud på de sociale medier', *Kristeligt Dagblad*, (2022-06-28), <https://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-og-sjael/nu-rykker-politiet-alvor-ud-paa-de-sociale-medier>

Smith, L., 'In the early 1980s, white supremacist groups were early adopters (and masters) of the internet', *Timeline*, (2017-10-11), <https://timeline.com/white-supremacist-early-internet-5e91676eb847>

Stensrud, K., 'Nettpatroljen til Øst politidistrikt operative i et halvt år: – Har mottatt trusler om skoleskyting', *Dagsavisen*, (2019-11-08), <https://www.dagsavisen.no/moss/nyheter/2019/11/08/nettpatroljen-til-ost-politidistrikt-operative-i-et-halvt-ar-har-mottatt-trusler-om-skoleskyting/>

Streetwork@online, 'Online-Streetwork', (u.å), <https://www.streetwork.online/online-streetwork> [tillgänglig 2022-09-23].

Streetwork@online, 'Unsere Geschwisterprojekte', (u.å), <https://www.streetwork.online/netzwerk> [tillgänglig 2022-09-26].

Streetwork@online, 'Workshops für Multiplikator*innen', (u.å), <https://www.streetwork.online/workshops> [tillgänglig 2022-09-26].

Säkerhetspolisen, *Säkerhetspolisens årsbok 2021*, (Stockholm: Säkerhetspolisen, 2022), https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.650ed51617f9c29b552287/1649683389251/Sakerhetspolisen_arsbok%202021.pdf

Säkerhetspolisen, 'Terrorism och extremism', (2022-05-09), <https://sakerhetspolisen.se/hoten-mot-sverige/terrorism-och-extremism.html>

Säkerhetspolisen, *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*, (Stockholm: Säkerhetspolisen, 2010), <https://cve.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e2160/1547452379244/S%E4po%20V%E5ldsbejakande%20islamistisk%20extremism%202010.pdf>

The True Face of Extremism, Hemsida, <https://trueface.rethinkproject.eu/en/> [tillgänglig 2022-06-07].

Thoresen Olseng, E., 'Tilstedeværelse på nett: Politiets nettpatrolje Vest', *Nasjonal Digital Læringarena*, (2022-05-19), <https://ndla.no/subject:1:f9eb2b20-1c83-4292-8ad2->

0fa8522da7cd/topic:1:ee9e6f55-f14e-48d4-aa53-23dc9d5f91c7/topic:1:8a95b546-ff81-413e-98ac-f129317e0bec/resource:b6b46fd8-f7fc-4d7e-9628-180ddcac4722

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, (2002), https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf

Vinther-Jensen, E., 'Online politi skaber digital tryghed på nettet', *Altinget*, (2022-09-19), <https://www.alinget.dk/artikel/online-politi-patrolje-skaber-digital-tryghed-paa-nettet>

Violence Prevention Network, (VPN), 'Islam-ist / Tränen der Dawa: Online prevention of radicalisation', (2019), <https://violence-prevention-network.de/wp-content/uploads/2019/03/Flyer-Islam-ist-EN.pdf>

Violence Prevention Network (VPN), 'Who we are', (u.å), <https://violence-prevention-network.com/who-we-are/>

Violent Far Right, Hemsida, <https://violentfaright.rethinkproject.eu/en/> [tilgængelig 2022-06-08].

von Behr, I. Reding, A. Edwards, C. & Gribbon, L., *Radicalisation in the digital era: The use of the internet in 15 cases of terrorism and extremism*, (RAND Corporation, 2013), https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR400/RR453/RAND_RR453.pdf

Wagemakers, J., 'Al-Qa'ida's Editor: Abu Jandal al-Azdi's Online Jihadi Activism', *Politics, Religion & Ideology*, Vol. 12, Nr. 4, (2011): 355-369.

Weimann, G., 'Terror on Facebook, Twitter and Youtube', *Brown Journal of World Affairs*, Vol. 16, Nr. 2, (2016): pp. 45-54.

Weimann, G., 'Virtual Disputes: The Use of the Internet for Terrorist Debates', *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 29, Nr. 7, (2006): pp. 623-639.

Weimann, G., Berton, B. & Samouris, A., 'IS's global digital arenas: Strategy and platforms', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 132-156.

Wigh, K., *Hvordan bruker politiets nettpatroljer sosiale medier? Hvilke muligheter og begrensninger har politiets nettpatroljer i sosiale medier, og hva påvirker arbeidet deres?*, Mastersuppsats, (Universitetet i Agder, 2022), <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/3019820/no.uia:inspera:110014674:64730076.pdf?sequence=1>

Williams, H.J., Evans, A.T., Ryan, J., Mueller, E.E. & Downing, B., *The Online Extremist Ecosystem: Its Evolution and a Framework for Separating Extreme from Mainstream*, (RAND Corporation, 2021), <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA1458-1.html>

Winter, C., 'Making sense of the Islamic State's post-territorial (d)evolution: From "remaining and expanding" to "erosion and struggle"', i M. Ranstorp, L. Ahlerup & F. Ahlin, *Salafi-Jihadism and Digital Media: The Nordic and International Context*, (London: Routledge, 2022): pp. 187-206.

Winter, C., *An integrated approach to Islamic State recruitment*, (Barton: Australian Strategic Policy Institute, ASPI, 2016), <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/An%20integrated%20approach%20to%20Islamic%20State%20recruitment.pdf>

Winter, C., *The 'Virtual' Caliphate: Understanding Islamic State's Propaganda Strategy*, (London: Quilliam Foundation, 2015).

Winter, C. & Fürst, J., *Challenging Hate: Counter-speech Practices in Europe*, (London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, ICSR, 2017), <https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/03/ICSR-Report-Challenging-Hate-Counter-speech-Practices-in-Europe.pdf>

Winter, C., Neumann, P., Meleagrou-Hitchens, A., Ranstorp, M., Vidino, L. & Fürst, J., 'Online Extremism: Research Trends in Internet Activism, Radicalization, and Counter-Strategies', *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 14, Nr. 2, (2020): pp. 1-20.

Zelin, A.Y., *The State of Global Jihad Online: A Qualitative, Quantitative, and Cross-Lingual Analysis*, (Washington DC: New America Foundation, 2013), [https://static.newamerica.org/attachments/4360-the-state-of-global-jihad-online/Zelin Global%20Jihad%20Online NAF.453b75377e4f4588bac20fa7e57a9a8a.pdf](https://static.newamerica.org/attachments/4360-the-state-of-global-jihad-online/Zelin%20Global%20Jihad%20Online%20NAF.453b75377e4f4588bac20fa7e57a9a8a.pdf)

@islam_ist.de, Instagram-konto, https://www.instagram.com/islam_ist.de/?hl=sv

@onlinepatrulje, Instagram-konto, <https://www.instagram.com/onlinepatrulje/>

@onlinepatrulje, TikTok-konto, <https://www.tiktok.com/@onlinepatrulje>

@politivest, TikTok-konto, <https://www.tiktok.com/@politivest>